

eugen barbu

336

eugen barbu
groapa

„Într-o lume sordidă, aglomerare a tot ce poate produce societatea mai dăunător în anumite împrejurări, semnul pur al umanității nu dispăre. Sînt momente cînd eroii, de o cruzime sălbatică, se cutremură de gesturile lor, și prin compensație euforică năzuiesc la cinste și utilitate socială. Eugen Barbu dispune de mari daruri în evocarea plastică, dar coborînd în adîncul cărții sale (concepută în tiparele riguroase ale prozei clasice) ni se relevă ca un scriitor cu excepționale aptitudini analitice. *Groapa* ne apare ca rezultatul unei meditații îndelungi și cumpănite asupra contrastelor naturii umane într-o neîntreruptă și contradictorie frământare morală.”

LIVIU CĂLIN

eugen barbu

Lei 5

editura pentru literatură

Ilustrația copertei: *Francisc Corlăb*

eugen barbu

groapa

ROMAN

PREFAȚĂ DE
LIVIU CĂLIN

1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

PREFAȚĂ

Sînt cărți care în istoria literară trec însoțite de imperativul datei memorabile. *Groapa*, apărută în 1957, e dintre acestea și împreună cu *Desculț*, *Bietul Ioanide*, *Scrinul negru*, *Moromeții*, *Un om între oameni*, *Cordovanii* se așază în continuarea contemporană a tradiției romanului românesc, aspirînd la treapta permanențelor. Geneza și avatarurile? Curiozității noastre firești i-a răspuns Eugen Barbu curînd după apariția cărții: „În 1946 am aflat de la vecini că ultima parte a faimoasei Gropi a lui Ouatu este pe cale de a fi astupată. Lucrarea începută cu ani în urmă se părea că va lua sfîrșit. Din curiozitate, am mers la locul acela plin de praf și gunoaie și am rămas o jumătate de zi pe un mal înalt de pămînt, privind autocamioanele pline de gunoi care descărcau ultimele resturi ale orașului spre fundurile, odinioară foarte adînci, ale faimosului loc. Din clipa aceea se putea spune că *Groapa* începuse să fie scrisă în mintea mea... Peste un an reușisem să scriu vreo 300 de pagini pe care un scriitor binevoitor citindu-le s-a grăbit să le trimită unui editor. Nu-mi pare nici astăzi rău că am avut curajul să refuz o sumă destul de mare (condiția era să prezint toată cartea peste două luni) bănuind că voi avea de lucru cel puțin un an. Acele peste 300 de zile s-au transformat în încă 9 ani de muncă încordată.”

De loc indiferent în fața literei tipărite, Eugen Barbu a supus textul său, aflat în corecturi, unei adevărate refonte, care

a devenit a 13-a versiune investită cu autoritatea imaginii definitive. Laturii, s-o numim intime, a destinului *Gropii*, i se adaugă jocul de umbre și lumini al criticii literare cu prilejul apariției primei ediții. Obiectiv, nu se poate ignora acest aspect atîta vreme cît la publicarea cărții cîțiva comentatori, fără să biruie mărunte dificultăți de terminologie, au văzut în *Groapa* o recrudescență naturalistă. Înzeștriat cu o consecvență opacitate, un critic s-a grăbit să intervină polemic chiar de la apariția în *Viața românească* a unor fragmente, cîștigînd sufragiul unui confrate care, superior, cu gestul de amvon, indica în *Groapa* „elemente de periculozitate (subl. n.) umană”. Citatele ar putea continua, dar nu folosește nimănui să alcătuim aici un mic (e drept nutritiv !) *sottisier*.

Ceea ce surprinde în *Groapa* de la primele pagini este puterea asociativă în planul senzorial. Vibrația culorii, alunecarea materiei pestilențiale, sunetul ierbii și al frunzelor, încremenirea vegetației sub caniculă, așteptarea ploii și vîntul zăpezii, lumina trecută prin caleidoscopul anotimpurilor au la Eugen Barbu intensitatea și dramatismul vieții multiplicată. Iată un foarte scurt pasaj care concentrează fosforescent un întreg univers de percepții : „*Lumina toamnei aluneca pe gutuile noduroase. Vița sălbatică era vînată și rară. Sub streășina caselor scunde luceau pînzele albe și alunecoase ale păienjenilor. Vîntul spulbera frunzele corcodușilor și le arunca pe maidan. Copiii băteau țurca, scuipînd în palmă. Lemnul ascuțit se înfigea în noroiul drumului. La rampă se strîngeau lopețile, și gunoierii, băuți, ciupeau muierile, înghioldindu-le spre camioanele deșertate. Făcuseră focuri alături, și fumul atîrna destrămat peste crestele gropii. Aglica pierise. Mai rămăsese o creastă de ciulini uscați și buburoși.*”

Acuitatea observației o dezvăluie însă tipurile umane care, dincolo de fizionomia pitorescă, proprie mediului periferic, ascund psihologii complexe, cu componente ancestrale. Într-o lume sordidă, aglomerare a tot ce poate produce societatea mai nociv în anumite împrejurări, semnul pur al umanității nu dispăre. Sînt momente cînd eroii, de o cruzime sălbatică, se

cutremură de gesturile lor și prin compensație euforică năzuiesc la cinste și utilitate socială. Eugen Barbu, dispune de mari daruri în evocarea plastică, dar coborînd în adîncul cărții sale (concepută în tiparele riguroase ale prozei clasice) ni se relevă ca un scriitor cu excepționale aptitudini analitice. *Groapa* ne apare ca rezultatul unei meditații îndelungi și cumpănite asupra contrastelor naturii umane într-o neîntreruptă și contradictorie frămîntare morală. Așa se explică de ce cîteva personaje tind să capete semnificații de simbol înconjurat de infinite nuanțe alegorice. Pornind numai de la cadru și atmosferă, apropierea *Gropii* de alte romane ale periferiei nu poate fi decît superfluă. Chiar situarea pe alte coordonate în vecinătatea *Crailor de Curtea-veche* nu depășește sugestia aparențelor, Eugen Barbu și Matei Caragiale avînd comună doar voluptatea cuvîntului colorat, rafinamentul în decantarea acestuia.

Nașterea, dragostea, căsătoria, moartea sînt conceptele care rezumă perpetuu ciclul existenței și reapar pe rînd de-a lungul acțiunii. Căsătoria filistină dintre negustorul Stere și fata dogarului, Lina, oferă dintru început autorului prilejul să schițeze o mentalitate fără să uite împrejurările care au determinat-o. Treptat, Stere devine o întrupare a rapacității. La început umil băiat de prăvălie, el îndură vicisitudinile luîndu-și în același timp drept model pe autorul lor moral, negustorul Pandele Vasiliu. Stere strînge o sumă de bani și izbutește să cumpere în marginea Cușaridei (*Groapa*) un petec de pămînt. Acolo își ridică la început o prăvălie modestă, mai degrabă un han primitiv, unde încep să se perinde și să-și cheltuie sumele derizorii oamenii tîrîți de mizerie în marginea orașului. E lumea cernită a lumpen-proletariatului anulată ca prezență socială de egoismul claselor parazitare. Decis să prospere prin chibzuință și vicleșuguri Stere se realizează ca personaj balzacian strîngînd repede avere. De la Pandele Vasiliu, stăpînul, Stere plecase mulțumit și mai cu seamă hotărît să-i asculte sfaturile. Replica lui Vasiliu, omul cu înfățișarea insectelor de gunoaie, la despărțirea de viitorul „con-

curent“, se compune din cîteva precepte care singure definesc ipostaza la care aspira Stere : „*Stai colea și ascultă, îi zisese. Acu, ai terminat cu mine. Na banii tăi, numai minte bună să ai. Eu îmi iau mîna de pe tine. La mine au slujit mulți. Au avut ce învăța, cînd mă văd își scot pălăria. Unii zic că sînt zgîrcit și-al dracului. Oi fi, că așa trebuie să se poarte stăpîinii. O palmă, două merge. Unde dă jupînul, crește! Ce să te mai învăț? Ia-o încet, de la mic la mare! Fii cu ochii în patru! Se deschid cartiere noi, acolo e cîștigul. Dacă ești șmecher banul crește, face pui. Lasă-i pe alții să petreacă, o să-ți vie și ție rîndul. Te uiți că ți-am dat cam puțin pentru cît mi-ai muncit? Să faci la fel. Slugii să nu-i întinzi mîna și să nu-i lași decît atît cît să răsufle, altfel nu te mai respectă. Cumpără un loc și ridică o magherniță, pune o firmă, plătește statului ce e al lui și nu te mai odihni! Prost nu ești, vrednic te știu, nișel noroc să ai, și atît. Dacă te mai încearcă vreo nevoie, ai să mă găsești.*“

Și Stere, credincios sfaturilor, n-a întîrziat să le aplice. Portretul moral e suplinat printr-o replică, scriitorul revenind abia spre sfîrșitul cărții asupra lui Pande Vasiliu cu detalii privind fizionomia acestuia pentru a realiza imaginea completă. Să ne întoarcem însă la Stere, fiindcă în raport cu el se face mai adînc simțită suferința umană din această bolgie terestră denumită Cuțarida. Lumea gunoierilor, a vagabonzilor, a zidarilor zilieri și a chivuțelor alcătuiește și ea un simbol al suferinței. Între cîinii famelici, care împinși de instinct își caută hrana aiurea în fundurile gropii, și oamenii vlăguiți, mereu în nesiguranța minimului necesar pentru a trăi, se stabilește o tragică similitudine. Suprema bucurie rămîne pentru aceste exemplare umane alterarea simțurilor, alungarea oricărui gînd cu ajutorul băuturii pritocite în pivnița lui Stere, care înmulțea vinul cu apă ca să-și scoată mai repede banii cheltuiți cu ibovnica aprigă peste Olt, prin casele Drăgășanilor. Din cînd în cînd această lume tresare la apariția unui personaj straniu, Tudose, tăietorul de lemne, desigur simbolul morții. Înfățișarea acestuia amintește chipurile brăzdate de

umbre sepulcrale din pânzele coșmarelor medievale : „*Il cunoșteau și copiii. Era un om fără vîrstă, cu un ochi alb, gol, care nu vedea. Înalt de atîngea streșinile, puternic, își ținea toporul înfipt într-o buturugă ca pe un pai. Călca rar, ca și cînd nu s-ar fi grăbit niciodată. Nu-și aminteau mulți să-l fi văzut tăind lemne. Muierile îi dădeau de pomană și închideau repede porțile. La simbăta morților, Tudose se așeza pe treptele bisericii, își lăsa scula alături și aștepta. Nu scotea un cuvînt. Privea cu ochiul său scurs mulțimea. Femeile îi făceau porție din colivă și îl rugau să se închine. Spărgătorul de lemne mîncă lacom grîul dulce, presărat cu bomboane, se ștergea la gură cu mîneca hainei zdrențuite, și cînd se sătura se ridica, își sălta toporul pe umăr și pleca.*”

Din această lume larvară, se ridică viguroasă ca o expresie și ea simbolică de vitalitate, la polul întunecat al societății, banda lui Bozoncea, hoți înrăiți și pătimași. Sub lumina stinsă a lunii stau la pîndă, fură iepele gospodariilor și le vînd în tîrguri depărtate, ies la drum în calea negustorilor și le ușurează șerparele, buzunăresc fără greș cu aerul oamenilor corecți și păgubiți. Bozoncea domină banda hipnotic, Paraschiv, Nicu Piele, Sandu Mîină-mică, Oacă, Gheorghe executînd cu teamă și supunere tot ceea ce le spune „stăpînul”. Țiitoarea lui Bozoncea, Didina, îi așîșă pe toți cu frumusețea ei, dar oricare altă apropiere de ea decît a stăpînului se putea sfîrși cu justiția cuțitului. Singurul care îndrăznește e mai tînărul Paraschiv ; prins însă repede de Bozoncea e gata să termine sub șișul neînduplecat și expert al bătrînului. Rana lui Paraschiv se vindecă încet prin îngrijirile precaute ale altui hoț, departe de locul întîmplării. Paraschiv nu încetează nici un moment să spere, îndîrjit fiind și de suferință. Așteaptă prilejul căsătoriei lui Bozoncea cu Didina și înainte ca aceasta să înceapă își înjunghie stăpînul cu lăcomie.

Arta lui Eugen Barbu este de a reține specificul pornirilor primitive, instinctuale, fără ca textul său să frizeze vreodată trivialul. Convertirea cuvîntului crud, a invectivei în simplă truculență ține de un meșteșug exemplar, înrudit cu acela

ilustrat de Rabelais. Cuvîntul argotic apare firesc și sensul iese imediat la suprafață. Iată un scurt dialog unde nu lipsesc elemente de argou, cuvintele care vin să sporească nota de adîncă autenticitate :

„Hubărul îl măsură dintr-o ochire. Ucenicul avea un trup subțire de fată mare și o privire ascuțită, ageră.

— De zulit, ai mai zulit la viața ta? se amestecă și Oacă suflîndu-și nasul.

— Da.

— Oi fi găinar d-ăia de ciordește corcovițe și le mănîncă fofeaza... aruncă în batjocură Sandu Mîna-mică și îi scuipe între picioare.

Cel tînăr nu-l privi.

Gheorghe îl trase de-o parte.

— Nu-i băga în seamă, bijboc, fac pe șmecherii, au uitat cînd au venit în gașcă. Nu știau nici să umble.“

Turpitudinea nu elimină însă aspirația ingenuă, scăpărarea de umanitate. Hoțul visează să aibă un copil care să-l elibereze de apăsarea penitențelor. Rare și cu atît mai puternice aceste trăsături de contrast vizează stratificarea șubredă a vechilor orînduiri sociale. Conștiința limpede și protestatară a lui Cristache, tramvaistul ucis de autorități în timpul unei greve, suplinește intervenția autorului consecvent cu principiul organizării clasice a epicului. În *Groapa*, Stere, Aglaia, Gîrgore, Tudose, Bozoncea sînt, după noi, niște simboluri crescute din observarea realității și reflecțiile autorului asupra a ceea ce este bun și rău, efemer și etern în viața social-spirituală. Pe lîngă aceste calități nu e greu să deslușești pe toată întinderea cărții efluviile de lirism, forța notației metaforice. Romanul lui Eugen Barbu ilustrează în chip desăvîrșit modul cum o structură epică obiectivă, așa cum spuneam, de tip clasic, nu interzice fulgurația lirică. Asupra însușirilor descriptive ale autorului au stăruit unii critici, urmărind să pună în valoare, îndeosebi, latura cromatică a cărții. După noi însă mesajul ei e cu mult mai profund atîta vreme cît majoritatea personajelor au fost gîndite în mișcarea narațiunii ca niște

simboluri. Am vrea să ilustrăm însă lătura picturală a evocării din *Groapa* printr-o admirabilă pagină, cu adevărat antologică, dedicată Griviței : „Aici, altă lume : strada largă, nepavată, mișuna de căruțe țărănești cu coviltire înalte, încărcate cu măr-furi, oale smălțuite, pahare străvezii de sticlă și borcane de lut, deasupra cărora moțăiau copii lângă femei în fuste lungi. Camioane cu osii de fier hurducăiau prin gropile drumului. Căru-țașii spătoși suduiau caii nădușiți și loveau năprasnic cu bicele. Alături alergau mașinile pline vîrf cu precupeți veniți de la Găiești și Pitești. Deasupra automobilelor, în papornife, țipau curcani și porci legați cu frînghii. Larma îți lua auzul. Priviră prăvăliile așezate una lângă alta : jococării cu galantarele pline de căciuli de miel, albe, brumării și negre ; ceasornicării, hăinării din pragul cărora te trăgeau de mîneacă vînzătorii, strigînd și lăudîndu-și marfa ; pielării avînd de vînzare bocanci cu tălpile numai ținte și potcoave ; cofetării cu gea-murile pline de acadele și prăjituri cu fistic verde sau porto-caliu ; tutungerii, fierării și manufacturi. Pe uși intrau și ieșeau țărani veniți după tîrguială și lucrătorii plini de unsoare, cu lămpi de carbid în mînă, sosiți de la muncă, gata să cum-pere ce le vedeau ochii. Negustorii strigau la trecători și-i ademeneau în prăvăliile lor întunecoase. Lîngă ei, olteni în-cinși cu brîie de piele, șoltici, vindeau mere iernatice, trăgînd la cîntar de sub priviri, sau se amestecau purtîndu-și cobilițele grele pe umeri ca jupînii adevărați ce se plimbau numai, pri-vind, fumînd și înțelegîndu-se din ochi în fața vitrinelor.”

La Eugen Barbu simțul olfactic, cel auditiv și privirea sînt mereu în alarmă, gata să surprindă detaliul infinitezimal, nuanța cromatică. Aceste virtuți se prelungesc în nuvelele din *Prînzul de duminică* sau în romanul *Evei* și al lui Manicatide din *Facerea lumii*. În *Groapa* exemplele abundă și ne gîndim la două capitole, *Ghetele* și *Aia mică*. În cel dintîi prinderea racilor cu hoitul găinii îi prilejuiește tabloul ochiului de apă fetidă deasupra căruia se proiectează în crepuscul siluetele înfrigurate ale copiilor. Mișcarea leneșă a apei cu suprafața coclită, miasele gunoaielor care plutesc deasupra locurilor,

lumina prin ceața asfințitului străpunsă de bălării uscate alcătuiesc o imagine terifiantă. Un arc de lumină se strecoară peste idila adolescentină dintre Veta, fata lui Aristică Mîrzu, de la tramvaie, și tînărul student Procopie. Nu lipsită de semnificație în realizarea tipologiei este la Eugen Barbu și alegerea numelor. Lista acestora fără nici un fel de epitet sugerează structura morală și mediul de unde provin. Atenția scriitorului s-a îndreptat cu alte cuvinte către fiecare amănunt, cumpănind cu multă grijă pînă la ceea ce a devenit versiune definitivă, aceea pe care dacă ar fi citit-o marele Matei Caragiale i-ar fi asigurat lui Eugen Barbu nu numai admirația dar și răsplata imediată prin caligrafierea semnului de frumusețe heraldică.

LIVIU CĂLIN

NOTĂ BIOGRAFICĂ

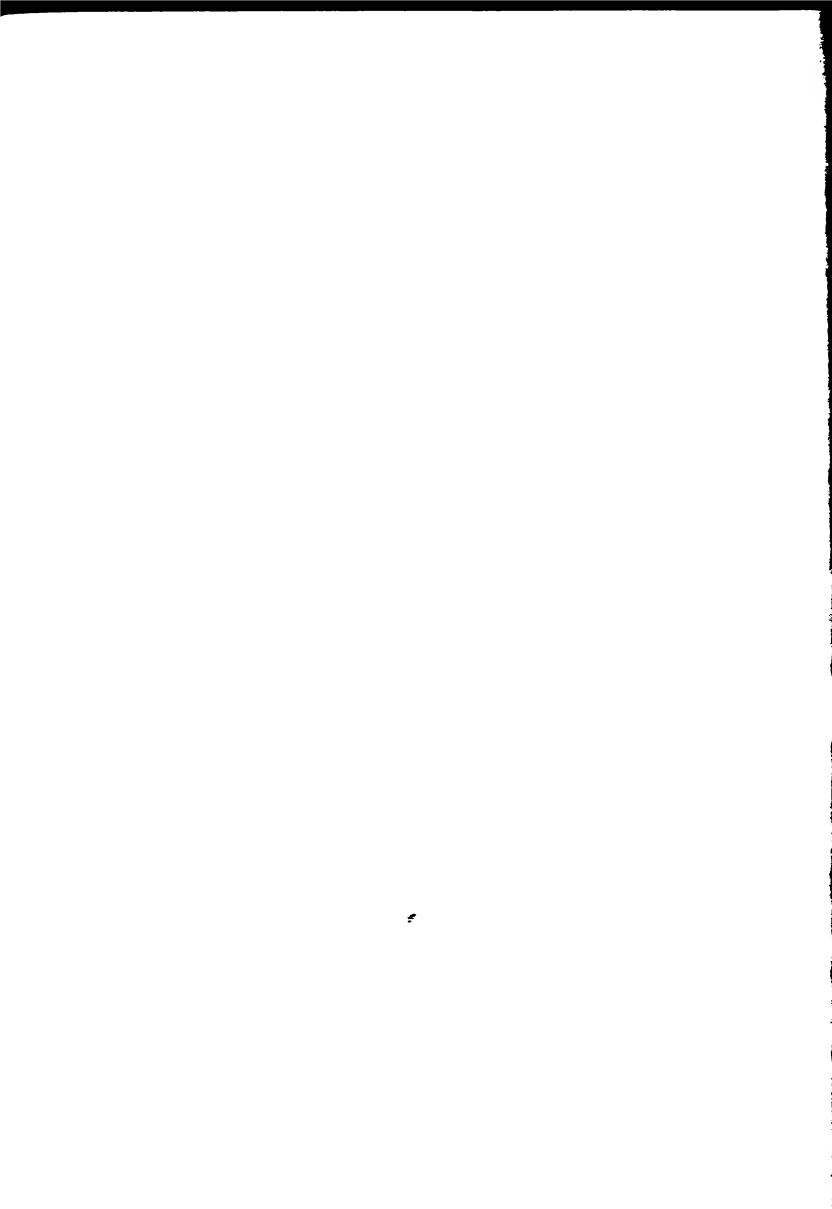
Eugen Barbu s-a născut în București, la 20 februarie 1924. Urmează cursurile liceului „Aurel Vlaicu”. Din perioada 1940—1946 datează primele încercări literare, unele dintre acestea citite în cenaclul lui Eugen Lovinescu, „Sburătorul”. După publicarea unor articole, reportaje, nuvele în presa literară, debutează în volum cu nuvela *Gloaba* (1955), apărută în *Viața românească*, 1955, cu titlul *Munca de jos*. După aceea publică, paralel cu o susținută activitate în presă, următoarele romane : *Unsprezece* (1956), *Groapa* (1957, 1963), *Șoseaua Nordului*, (1959, 1965), *Facerea lumii* (1964) ; volumele de nuvele : *Tripleta de aur* (1956), *Patru condamnați la moarte* (1959), *Oaie și ai săi* (1958, 1961), *Prânzul de duminică* (1962) ; culegerile de reportaje : *Pe-un picior de plai* (1957), *...Cît în 7 zile* (1960), iar în 1966, *Jurnal*.

Romanele : *Unsprezece*, *Groapa*, *Șoseaua Nordului* au fost traduse și în alte limbi, iar un număr de schițe și nuvele au fost incluse în antologii ale literaturii noastre apărute în străinătate.

Timpiaruiui
Niculae Barbua

.

Peste rufe fîlfiia seara. Omul se opri. Gunoierii se întorceau grămadă.

Trecură mai departe.

— Noroc, șefule ! aruncă unul.

— Noroc !

Grigore era îndesat, vînjos, îmbrăcat cu o haină groasă și pantaloni strînși pe pulpe. Mijlocul și-l sugrumase într-o curea lată de piele, bătută în ținte.

Ședea și privea locul cu palmele la spate. Cerul se întuneca. Orașul scînteia îndepărtat. În iarba fierbinte mișuna vîntul de vară. Gunoierii aprinseseră focul. Fumul înecăcios acoperi pămîntul tare.

Se descălțară. Aveau tălpile negre, tăiate și pline de răni. Le perpeleau la căldură. O ceată de cîini îi înconjură. Erau mari cît niște viței, flocoși și răi. Lătrară spre groapă și se repeziră către marginile ei înalte.

Grigore nu se întoarse. Haita se opri mîrîind. O femeie trecută și osoasă, aplecată de șale îi alungă din preajma lui și se depărtă. Dulăii își scuturau lațele, mușcîndu-și puricii din blănilor vechi.

— Huo ! Na ! strigă nevasta și aruncă bolovani după ei.

Ceata se împrăștie. Se strînse apoi mai departe.

Gunoierii beau ȕică, plescăind din buzele arse de tutun. Sticla trecu din mîna în mîna. În jur se răs-pîndi mireasma de prună veche, dulce-amăruie. Cel mai bătrîn sorbi de-a-n picioarele, ştergîndu-şi barba cu mîna lată şi păroasă. Muieră se uita la el, aştep-tîndu-şi rîndul. Le puse dinainte blide de tablă în care aburea o fiertură.

Nu mai vorbi nici unul. Mestecau repede, cu poftă. Se auzeau lingurile izbite.

Grigore îi privi cu coada ochiului. Ceilalţi şedeau pe vine în jurul mesei cu trei picioare, luminaţi de flăcările focului. Aveau feţe ascuţite, prelungi. De sub şepcile murdare le ieşea părul întunecat pe frun-ţile înguste şi, sub cozeroace, privirile lacome nu slă-beau zeama din talere. Ciofăiau neîntreput, urmăriţi de cîini. Mîinile murdare apucau cu îndemînare. Dulăii se apropiară, încăierîndu-se. Femeia le aruncă o bu-cată tare de pîine. Se iscă o bătălie înfricoşătoare. Trupurile animalelor se încordară, ochii lor galbeni sclipeau, se sfîşiară urlînd, îşi apucară beregăţile, că-zură unul peste altul şi căutară zadarnic. Oamenii rî-deau, asmuţîndu-i cu alte bucăţi pe care le zvîrleau din ce în ce mai departe.

Se lăsase răcoarea. La picioarele lor rămăsese doar o spuză roşie, pierită. Fumau sprijiniţi în cozile lope-ţilor. Erau osteniţi şi strînsă paiele rare din jur. Se lungiră unul cîte unul pe pămînt. Împrejur mirosea a bălegar încins.

Începea o noapte liniştită. Cîinii se ogorîră lîngă gunoieri. Ingenuncheară pe labele dinainte, mişcară cozile groase şi hămăiră scurt, stins. Încet, îşi lăsară capetele lungi şi mîndre pe gheare şi moţăiră cu ochii deschişi.

Femeia îmbuca deoparte. Se uita rar spre Grigore şi întingea miezul de pîine în resturile răcite.

Se auziră cocoșii din mahalalele vecine. Dinspre cîmpul întins și pustiu al Cuțaridei, mai răzbeau înjurăturile căruțașilor. Glodul răsuna sub copitele cailor. Într-o parte se deslușeau cîteva străzi înguste cu case joase.

Cînd își adusese Grigore nevasta și lopata să-și sape bordeiul, împrejur nu era țipenie de om. Un an de zile păzise singur tinichelele gropii și gura ei adîncă. De primăvara pînă dădea viscolul, mai schimba o vorbă, două cu gunoierii. Țștia erau niște drăngălăi de la țară, cam leneși și hoți, slugărind Bucureștiul, că-rînd tot ce lepăda orașul. Mureau de tineri, loviți de oftică. N-aveau Dumnezeu, nici prieten, nici neamuri. Trăiau cu muieri fără căpătîi ca și ei. Acestea le lepădau copiii prin șanțurile Cuțaridei. Altfel, băieți veseli. Soseau dimineata la rampă, fluierînd și înghion-tindu-se, împingînd tumbăraiele grele, pline de gu-noaie. Pe umeri, purtau măhuri lungi de nuiete. Des-culți și flămînzi, bețivi și răi, trebuia să țipi la ei ca să te asculte, că și el avea o socoteală aici, lua leafă de la stat, păzea lucruri.

Cînd se mai îmbătau, haidamacii îi spuneau prin-tre dinți :

— Vătaf puturos, de ne mănînci pîinea și sudoa-rea, o să te tăiem, o să-ți scoatem mațele afară !

Dumnezeu îl știa cîte făcuse pentru ei. Aglaia, ne-vastă-sa, le mai dădea cîte ceva de mîncare, își rupea de la gură, că-i știa amărîți.

— Să fie de sufletu mamei, zicea, și bătea o cruce mare, aplecîndu-se de șale pînă în pămînt.

Gunoierii mîncau cu lăcomie, își ștergeau gurile sălbatice și mormăiau cîte o înjurătură. Unii îl bănu-iau că are bani ascunși și i-o spuneau privindu-l cu ochii lor răi. Bătrînul nu le răspundea. Era tăcut și mîhnit. N-avea nici el prea multe : un bordei c-un pat, în care împletea iarna măhuri, și, afară, cîmp cît

vrei. Primăvara semăna roșii și pe la mijlocul verii le păzea să nu le mănânce cîinii, flămînzi și ăștia, gata să apuce ce le cădea sub fălci. Ținea o condică. În ea scria cîte camioane de gunoi soseau la rampă, făcea socoteala chivuțelor care adunau trențe pentru o fabrică de textile și strîngea sticle sparte împreună cu muiera. Punea ban pe ban să-și cumpere un loc mai la față spre Grivița, să-și ridice o casă cînd n-o mai putea să muncească. Omul zgîrcit, de credință, nu spunea un lucru de două ori. Văzuse lume cît nisipul mării, era mîncat și de bine, și de rău. Pîna la urmă îi îmblînzise. Adunase vreo trei pe lîngă el, le ajutase să-și sape cîte un bordei și le botezase copii.

Cît șezuse singur îi fusese mai greu. Ținea și o nevastă slută, de vorbea și nu mai isprăvea. El, mut. Cînd ieșea o vorbă din gura lui, răsărea soarele. În-mormîntase mulți, era singur, sărac și silnic. Între sprîncenele negre i se săpase semnul posomorîrii. Avea ochii duși în fundul capului. În ei mocnea mereu un foc neostenit. Iute și mînios, nu se lăsa înșelat la socoteli. Cînd se mai întindea cîte unul la vorbă, ridica o palmă grea. Era de ajuns.

Pe urmă mai veniseră oameni. Mahalaua se lărgise spre marginea gropii, de-a lungul drumului Cutaridei. Lume nevoiașă, ceferiști de lucrau la stat, meseriași pe banii lor, niște zidari, plini de copii, cu muieri frumoase și parșive, un negustor care ridicase odăi de zid și deschisese cîrciumă la rampă, un frizer, un croitor cu atelier și ucenic; semăna a așezare, nu-i mai era frică iarna cînd cădeau viscoalele.

Spre malurile de lut ale gropii, nu se îndesa nimeni. Anii treceau pe neștiute. Încet, încet, maidanul se umpluse într-o parte. Nu mai cunoșteai. Se ridicau case de lut, se croiau străzi noi și soseau alți vecini. Se numea că nu mai e singur. Începuse să-i cunoască pe fiecare după nume, bea cu ei la cîrciumă,

se împrieteniseră, se ajutau unul pe altul, că așa-s oamenii săraci : își cred unul altuia mai repede. Cei mai mulți lucrau la Căile Ferate, Grigore îi vedea când plecau la treabă. Își dădeau bună dimineța, și seara se întâlneau în prăvălia negustorului, ciocnind câte un ciocan de rachiu. Necăjiți și ăștia, aveau copii mulți, nu se ajungeau cu banii, nu le era ușor să trăiască. Puneau țara la cale, se mai certau, oricum, erau săritori, nu te lăsau la vreun necaz.

Cînd se strîca timpul, se culcau devreme, osteniți. Rămînea singur cu baba lui. Plecau și gunoierii în județ la ei, să se pună pe trai. Pînă primăvara nu-i mai vedeai. Aglaia strîngea ce mai avea pe afară, cumpărau de la Obor un sac de făină și unul de mălai, două sute de chile de cartofi, așezau murături la butoi și așteptau amîndoi iarna. Salcîmii rari ai Cuțaridei îngălbeneau. Frunza lor rotundă suna trist seara. Cîmpul învinețea. Ierburile opărite în vîpiile verii se măcinau. Din cerul leșiatic cădea câte un stol de brabeți, împrăștiindu-se pe pămîntul tare. Nu mai soseau nici căruțele. În noiembrie, toată frumusețea aceea pălită se despuia. Maidanul își schimba culoarea. Scoarța roșcovană căpăta o dungă cum e fierul care străbătea burta de buruieni uscate. Lumina albicioasă a soarelui abia sticlea.

— Vine *bălana*... îi spunea nevastei.

Îl dureau genunchii, și ăsta era semnul lui. Privea norii. Șeile lor albe se tîrau spre apus. Pielea întinsă pe ciolanele-i lungi se încrețea de frig. Grigore își chema găinile.

— Hai la tata, domnișoarelor, hai la tata...

Le număra și le închidea într-o magazie.

În cîteva zile frigul se întetea. Cerul cădea peste malurile sălbatice. Pustiu loc ! Își mai găsea de lucru pe afară, asculta ropotul mărunt al ploilor nesfîrșite și i se făcea somn. Pămîntul dimprejur lucea stins în

lumina sfârșitului de noiembrie. Cuțarida încremenea într-o tăcere de moarte. Ziua tulbure, ca rachiu, pierea pe la cinci. Soarele nu mai încălzea. Rămînea mai mult o lumină gălbuie. Cădeau brumele. Ploile conteneau. Buruiianul se înnegrea.

Apoi nopțile se limpezeau. Cerul avea o șiră verde de stele. Dinspre răsărit, peste malul stingher se pornea un crivăț furiș, scormonind tulpinile mătrăgunei. Vîntul culca scaieții, urca rîpile tunse și mătura praful cărămiziu al maidanului. Salcîmii uscați răsunau. Gerul apăsa. Aglaia aprindea focul într-o sobă de tuci, înnegrită de funingine, și bordeiul lor se încălzea. Atunci îi plăcea bărbatului să-și aprindă o lulea îndesată cu tutun negru, iute și să deschidă gura.

După aceea, cădea zăpada. Întîi, vremea bolea, umed. Frigul scădea. Începea să ningă mărunț. Peste Cuțarida se așternea o pulbere albă. După o zi, nămeții acopereau groapa și cîmpul. Mahalalele vecine se mistuiau. Auzeau numai cîinii, afară, scuturîndu-și blănille de ușa bordeiului. Noaptea, urlau spre funduri, înspăimîntător.

Nu mai ieșeau. Grigore se apuca să împletească mături. Avea strînse de cu vară grămezi de nuiele de vișin. Aglaia uda într-o oală rafie și-i ajuta. Bătrînul se înfofolea într-o flanelă mițoasă de lînă țigănească și înțepenea ceasuri întregi pe scaunul său. Nevasta îi fierbea ceai, timpul trecea repede. Veneau nopți lungi, nesfîrșite.

Asta pînă sosea primăvara.

Într-o noapte, Grigore auzea lunecarea tăcută a gunoaielor. Pe acoperișul bordeiului se topea zăpada. Bătrînul simțea cum tot pămîntul acela sterp se trăgea mai spre fund, așezîndu-se strat peste strat. Ieșea afară și chema cîinii. Ceata se aduna împrejur. Privea mahalaua adormită și cerul limpezit. Stelele călăto-

reau peste Cuțarida. Dinspre groapă adia vîntul de martie. Își aprindea luleaua și aștepta ivirea zorilor.

Dulăii se așezau pe labe și moțăiau.

Spre dimineață răsunau strigătele ascuțite ale cocoșilor. Se chemau de departe peste cîmpul sur. Urechile lui bătrîne auzeau umbletul furiș al unor oameni. Către fundul gropii se mișcau umbre aplecate. Cîinii tresăreau în somn, ridicau capetele, dar nu lătrau.

Se întorceau hoții.

Grigore puna mîna pîlnie la gură și striga :

— Care ești, mă, acolo, măăă ?

Nu răspundea nimeni.

Trecuseră zile după zile, unii muriseră, el văzuse nunți și petreceri, copiii mahalagiilor crescuseră sub ochii săi bătrîni, își aducea aminte de un foc ce mistuise casele, de niște întîmplări de care mai rîdea și acum, că așa e viața, ca o panoramă...

Stere nu mai scăpase de gura muierii : nu și nu, că să-l însoare. Aglaia îl știa de când sosise la groapă cu omul de măsura loturile. În vremea aia, Cuțarida era aproape deșartă, o adunătură de case spre Gri-
vița. Cîrciumarul și-a ales locul, a dat bacșiș celui care venise cu el și s-a apucat să-și ridice singur pră-
vălia, o magherniță de lemn. Strînsese vreo trei cio-
cane de rachiu, cîteva sticle și un butoi de vin acri-
șor, vînzîndu-l în cîteva zile gunoierilor. Aceștia se
bucuraseră că le aducea cineva băutură la îndemînă.
Stere era tînăr și ager, cam duhos, nedezlegat la
limbă, nu-și vindea lesne sufletul. Muncea cît șapte,
își spăla singur, mîncă ce da Dumnezeu, se chinuia
să agonisească ceva, să iasă din sărăcie. Sănătos,
sănătos, așeza totul la spate, nu se încurca. Avea o
privire de puneă omul jos, hăndrălăii nu ridicau
colțul. Îi plăcuse și lui Grigore. Într-un an împrej-
muise dugheana, mai înmulțise capitalul, se cunoștea
că avea școală de negustor.

Bătrînul îl ispitise, că se ajuta cu el ; aflase că e
băiat de la țară, sărac. Slugărise la un negustor prin
Lipscani de la doisprezece ani, învățase meseria.
Cînd se făcuse de armată, jupînul îi spusese :

— Du-te să te încalțe ăia, să te mai deprinzi și cu alte rele, să vezi și tu ce-i pe lumea asta, și, când oi veni înapoi, te fac om !

Și așa fusese. Se canonise doi ani și pentru stat, căpătase grad de sergent pentru vrednicia lui și se întorsese la stăpîn.

Cu ce avea strîns din slugăreală, cu ce mai dosise, putea să-și cumpere un lot de casă mai spre marginea orașului și să deschidă prăvălie.

La plecare, domnul Pandele Vasiliu îl chemase la el în odăi și-i dăduse un scaun. Era pentru prima oară cînd se întîmplase lucrul acesta.

— Stai colea și ascultă, îi zisese. Acu, ai terminat cu mine. Na banii tăi, numai minte bună să ai ! Eu îmi iau mîna de pe tine. La mine au slujit mulți. Au avut ce învăța, cînd mă văd își scot pălăria. Unii zic că sînt zgîrcit și-al dracului. Oi fi, că așa trebuie să se poarte stăpînii. O palmă, două merge. Unde dă jupînul, crește ! Ce să te mai învăț ? Ia-o încet, de la mic la mare ! Fii cu ochii în patru ! Se deschid cartiere noi, acolo e cîștigul. Dacă ești șmecher, banul crește, face pui ! Lasă-i pe alții să petreacă, o să-ți vie și ție rîndul. Te uiți că ți-am dat cam puțin pentru cît ai muncit ? Să faci la fel. Slugii să nu-i întinzi mîna și să nu-i lași decît atît cît să răsuflă, altfel nu te mai respectă. Cumpără un loc și ridică o magherniță, pune o firmă, plătește statului ce-i al lui și nu te mai odihni ! Prost nu ești, vrednic te știu, nițel noroc să ai, și atît ! Dacă te mai încearcă vreo nevoie, ai să mă găsești.

I-a pupat mîna și-a plecat.

Tot în timpul ăsta murise și taică-su. A stat vreo două săptămîni între ai săi, pînă l-au înmormîntat și au împărțit ce sărăcie le lăsase răposatul. A răsuflat ușurat la plecare. Lipsise atîția ani, nu-l mai lega nimic de pămîntul muncit de surorile lui, niște

alea urîte, spetite de muncă, relé de gură şi duşmănoase. Locul său era în altă parte. La oraş, banul se câştiga mai lesne şi se cheltuia mai repede. Se spurcase la o viaţă uşoară, nu mai avea ce să caute la ţară.

De la gară, tocmai la primărie se oprise. Cunoştea. A urcat scările, s-a dus la serviciul vânzări-cumpărări şi funcţionarii i-au întins pe masă o hîrtie pe care era desenat oraşul. A ales un loc spre Tarapanaua Filantropiei, la groapa lui Ouatu, unde se ridica o mahala nouă. A umblat apoi pe la tribunal să încheie actele, a plătit şi nu i-a rămas decît să se ducă să-şi vadă metrii cumpăraţi.

Aşa s-a întemeiat. Lucrurile au mers mai greu la început, pînă învăţară trecătorii locul. Băutura e lucrul dracului. După o săptămînă nu mai avea loc de ei în dugheană, că pofta vine mîncînd şi, de vreme ce li se aşezase cîrciuma în drum, era greu s-o ocolească.

Adusese un dulgher de-i făcuse rafturi şi tejghea, şi cu ce bani îi mai rămăsese cumpăraseră cîteva mese şi scaune. Împodobise apoi lemnele vopsite cu hîrtie colorată, tăiată pe margini cu foarfecele şi atîrnase la geam de două sfori sticle pline pe jumătate, să vadă curioşii ce fel de marfă vinde. Cărase cu Grigore nuiele şi împletiseră împreună un şopru deasupra uşii. Acolo se tolăneau vara cîinii la umbră şi beau căruţaşii. Mai cumpără o lampă, tot pe băutură, de la un muşteriu cu nărav, şi seara lumina ei trăgea oamenii ca aţa. Cu timpul învăţară şi şoferii drumul cîrciumii. Ăştia aveau bani şi nu se uitau. Vestea că a deschis unul prăvălie în gura gropii se lăţi. Aflară şi oltenii de cărau zarzavat în mahalalele vecine. Stere ţinea ţuică bună, beai şi-ai mai fi băut. Cîrciumarul părea om cîstit, deşi o mai boteza cîteodată.

Avea un român tocmit care-i aducea vin. Posomorît şi ăsta, oprea carul, pornit tocmai din fundul Olteniei,

desfăcea hamurile, dădea cailor de mîncare și descărca butoaiele fără să spună o vorbă. La urmă se așeza pe un scaun și aștepta dreptul lui pînă la ultimul ban. Număra miile, le ascundea într-un brîu gros și după ce spunea : „Ei, noroc să dea Dumnezeu !“ se urca iar pe leagănul de lemn și o lua înapoi.

În cîteva luni trebuise să mai facă o odaie alături. O lume amestecată îi umplea prăvălia : mecanici, gunoieri, șoferi, olteni, samsari în trecere prin marginea aceea a Bucureștiului, unii — negri de soare, cu fețele supte și uscate de vînt, alții — plini de ulei, cu hainele pătate. Gălăgioși și veseli, gustau rachiul, le plăcea, mai cereau. Limbile se dezlegau repede. Înjurau și băteau cu pumnii lor mari în tejgheaua șubredă. Cîte unuia i se făcea a harță, de-abia îl scoteau ceilalți pe ușă, să nu-l supere. Cînd însera, soseau cei de la rampă. Cu muieri cu tot, cu gîtlejele uscate de fumul gunoaielor, osteniți. Șoferii întorceau camioanele, trînteau ușile de tablă și năvăleau să se răcorească. Hainele miroseau a resturi încinse, dar nimeni nu se sinchisea. Aburul țuicii era mai puternic. Ciupeau în treacăt femeile de spate și goleau împreună cînzecurile. După cîteva înghițituri, o lene binefăcătoare le cuprindea trupurile, rîdeau cu bunăvoință, prosteste, scoteau banii murdari și-i așezau pe mesele ude și mai cereau. Hîrțiile se adunau în tejgheaua negustorului. Își mai făcuse o magazie, un pat ca lumea, era mulțumit. Mai cumpăraseră măsuri, pînză de un sort, pe care i-l croise Aglaia, nu obosea stînd în picioare toată ziua. Se chinuia mai mult noaptea. Se scula din ceas în ceas și dădea tîrcoale prăvăliei. Locul era pustiu, îi era frică. Cînd auzea cîinii de la bordeiul lui Grigore, parcă se mai liniștea. Pri-pășise vreo două javre la ușa lui, să-l scoale dacă simt om străin, dar dulăii erau mai mult călători, nu

trăgeau la casă de om gospodar, cînd îi căuta erau fugiți.

Iarna, spre groapă nu-și mai făceau drum decît negustorii sau lăptarii. Aceștia treceau cu săniile peste Cuțarida. Stere își găsea de lucru. Repara butoaiile, le păpurea, nu sta un ceas. Cînd se ogoiau viscoalele, bătea drumul spre bordeiul lui Grigore. Mai vorbeau să treacă timpul, se amesteca și muiera.

— Dar de însurat de ce nu te însori? aruncase Aglaia într-o zi. Chipeș ești, bani, de, slavă Domnului! Negustor, negustor! Om cu situație, ce mai calea-valea...

Și-l iscodise cu ochii ei curioși.

Lui nu-i trecuse prin cap una ca asta.

— Adică de ce să-mi iau eu belea pe cap?

— Ce belea? Nu vezi că te prăpădești? Te-ai în-negrit ca pămîntul. Ce-i puțin lucru să cari toată ziua basamac la neisprăviții ăștia de mușterii? O femeie mai te spală, mai te calcă, mai îți face o mîncare ca lumea, că om ești și dumneata!

Noaptea se perpelise pe scînduri. Afară ploua. În odăi se făcuse frig. De mult nu mai dormise lîngă o femeie. Patul nu i se păruse niciodată atît de tare. Aglaia avea dreptate.

Și-ntr-adevăr, muiera nu se lăsase, umblase cîteva săptămîni, se sfătuisese cu niște rude de-ale ei și, în cele din urmă, dăduse într-o fundătură de mahala peste unul Marin Roșioară, cu fată de măritat. Cumetrele — că de la ele aflate — spuneau că omul avea casele lui și atelier. Cu stare, bătrîn și serios. Era dogar și meșterea acasă, în curte, cînd l-a găsit Aglaia.

— Bună ziua, zisese nevasta de la poartă.

Meseriaşul s-a oprit cu papura în mână. Om în putere, lucra pe frig, afară, numai într-o flanelă.

— Bună ziua, răspunsese şi se ridicase în picioare.

O scormoni pe femeie cu privirile. Ocoli putinele dimprejur şi se apropie.

— Cine eşti dumneata ?

— A lui Grigore, de la groapa Cuţaridei, de-i şef pus de primărie...

Meşterul îşi scutură şorţul şi o iscodi :

— Şi ce vrei ?

Cocoşata s-a uitat repede la curtea largă, plină de orătănii, şi la drumul măturat de zăpadă. În fund se ridicau trei odăi arătoase, cu geamuri înalte, acoperite cu perdele albe. Se simţea mână de om gospodăru.

— N-ai vrea matală să intrăm înăuntru, că aici nu se poate vorbi, spuse ea cu şiretenie.

Dogarul clătină capul neîncrezător, apoi îi făcu loc.

— Poftim.

Intrară. Femeia roti ochii împrejur. Casa sclipea de curăţenie. Lucrurile stăteau aşezate la locul lor fiecare şi pereţii erau îmbrăcaţi în velinţe grele, colorate. Ici-colo atârneau fotografii înrămate, şi la răsarit, sub icoană, ardea o candelă de sticlă roşie, abia pâlpîind. Mirosea a gutui ţinute la căldură, şi pe patul înalt, acoperit cu o cergă aspră, dormeau doi motani, care ridicară capetele, leneş, când auziră glasurile. Într-o sobă de tuci mocnea focul potolit. Lumina moale a odăii îţi făcea somn.

— Poftim, stai pe scaunul ăsta, zise Roşioară şi îşi puse mâinile pe genunchi, aşteptînd.

Aglaja se aşeză, îşi trase barizul mai bine pe frunte, îl potrivi şi-o luă pe departe :

— Da frumos mai e la dumneavoastră ! Se cunoaşte că sînteţi oameni *vrenici*...

— De, rosti dogarul mulţumit de cele ce auzise şi se foi pe locul său.

— Și ești singurel azi ?
— Da. A mea a plecat la un maslu cu fata...
— Că pentru asta venisem și eu, se agăță nevasta de vorbele lui.

— Adică pentru ce ?
— Parcă dumneata nu știi ? Ai sau n-ai fată de măritat ?

Se lăasă o tăcere stînjitoare. Muiera tot cu privirile pe lucrurile gospodarului. Socoti pe furiș așternuturile și pernele dolofane, cîntări velințele și lucrurile din jur. N-o mințiseră cumetrele, oameni la locul lor, ce mai vorbă...

— Cum s-ar zice, ai venit în peșit ? Întrebă în cele din urmă gazda, cu voce stinsă.

Meșterul se înseninase puțin. Își netezea cu palmele pantalonii lustruiți.

— Am un băiat *fain* ! Ce băiat !

— De, grabă mare așa n-ar fi. Să mă mai sfătui cu nevasta, s-o întreb și pe fată... E mare de-acum.

Bărbatul avea o față roșie și sănătoasă, luminată din cînd în cînd de flăcările focului potolit. Aglaia adulmeca mirosul de lucruri vechi ce stăruia în odăi. Aruncă o ochire peste prag, să vadă ce se mai găsea în casa meșterului. Umbra unui șifonier, lat și scund, ascundea spatele de trestie al cîtorva scaune și pîlnia albastră a unui gramofon. Dintr-acolo venea un iz de lemn bun, și muiera, dusă în multe case de oameni, socoti în gînd prețul mobilei, al mesei scumpe din mijlocul camerei și se întrebă cum să facă să afle ce mai cuprindeau lăzile de zestre.

— Vorbește și dumneata cu a dumitale, am să mai trec pe aici, spuse ea. Nu-ți aduc eu cine știe ce golăneț, că sînt femeie în toată firea.

Și-i povesti cîți oameni au făcut casă de pe urma ei, pe cîți îi cununase și cîți îi aduceau daruri la lăsata-secului.

Vorbea cu însuflețire, repede, aproape fără să răsuflă. Auzise el de Mihalache Tobă, de era negustor la Tarapana? Ea îl însurase! Dar de domnul Ilie Mitarcă, impiegatul de la mișcarea Grivița-vagoane? Tot ea îi pusese cununiile. Și de câți alții care n-o mai scoteau din *săru mîna*, *coană Aglăițo*! că mult bine le făcuse.

Dogarul o ascultă și după aceea spuse blînd:

— Bun, eu de unde să știu? Dacă e să ne înțelegem, ne înțelegem noi.

— O să vin și cu băiatul, să-l vedeți și dumneavoastră, să-l vadă și fata...

— Da cu ce se ocupă? Ce face?

— Cine?

— Băiatu ăsta de care-mi vorbești...

— A, domnu Stere! Ehe, ditamai negustorul!

— Negustor?

Se gîndi o clipă.

— Om cu bani atunci.

Se bucura.

— Eu cu a mea mă gîndeam s-o ia unul de la gară. Ția-s oameni serioși, cu bază! Merge serviciul: îl scoli la șase, îi faci o cafea: „Du-te, bărbate, la treaba ta, eu îmi văd de-ale mele!” Vine la prînz, îi dai de mîncare, îl lași să doarmă oleacă, îl pui pe urmă să mai robotească prin curte. Vine seara: „Hai, bărbate, să ne culcăm!” Așa aș vrea eu, că așa am trăit treizeci de ani cu nevasta. Trebuie apoi să ne gîndim și la bătrînețele noastre, că, uite, am încărunțit și nu vreau să ne fie degeaba.

Muirea îl asculta.

— Păi de asta să nu ai dumneata grijă, că băiatu nu-i orice terchea-berchea! *Vrenic* de nu-l încape pămîntul, sîrmă de om, scapără locul sub el! Vorba e: ce să-i spun? Să știe și el la ce vine.

Bătrînul tot se mai codea.

— Să vedem, să ne înțelegem, și pe urmă...
— Ei, și dumneata...
— De, ce să zic ? I-aș da casele cu act dotal, dar numai dacă-i băiat bun.

— Casa ?

— Da. Cu tot ce vezi : are în față o marchiză, odăile, trei magazine, pentru ea le-am făcut. După moartea noastră, a bătrânilor, lor să le rămână, să le stăpânească sănătoși...

— Dar trusău...

— Îi dau și trusău : șase cearșafuri de madipolon, șase fețe de pernă, pat, scaune, masă, mă rog duminale, tot ce trebuie la casa omului. Numai cuminte să fie...

Pețitoarea se ridică.

— Bine, săptămîna viitoare sînt cu el aici, o să-ți trimit vorbă să fie și a duminale de față, și fata, să facem vederea, cum s-ar zice.

Meșterul o duse pînă la poartă. Pe drum, Aglaia se gîndi că ar fi trebuit să-l mai toace. Îi plăcuseră casele și ar fi vrut să-l vadă însurat mai repede pe Stere. Privi în urmă. Gospodarul avea curte răsărită, cu gard vechi de cărămidă și poartă de fier, ca la oamenii pricopsiți.

Cărarea se ștergea în zăpada murdară. Spre mai-dan, cădeau ciorile în stoluri dese, croncănind a ninsoare. Se lăsau pe crusta lucioasă, căutînd smocurile rare de buruieni, apoi se ridicau chemîndu-se. Grăbi pasul. Cerul avea un tiv de oțel spre miazănoapte și își spuse că iar o să ningă. În cîmp se auzeau roțile căruțelor alergînd pe drumul desfundat al Griviței, un fluierat prelung de osii neunse, amestecat cu zgomotul copitelor care loveau glodul înghețat. Mirosea a paie putrede, și frigul o învălui, pătrunzîndu-i prin tustele largi. Orașul își aprindea în depărtare luminile verzu.

Zări gardul lui Stere. Cîinii de la bordeiul lor lătrară, apoi îi ieșiră înainte, gudurîndu-se. Grigore arunca zăpada făcînd cărare spre rampă.

— Ei ? o întrebă.

Femeia răsufală, intrară în bordei și îi povesti pe scurt că socrul e om la locul lui, că ar da fata și că ea crede că o să-l căpătuiască pe cîrciumar.

— Bun, bun, mormăia bătrînul. Dar lui i-o place, că n-a văzut-o ?

— De, e cam pădureț. N-o să ceară cine știe ce. Dacă are avere, lui ce să-i mai pese ? Tot două picioare ! Cum o fi, cum n-o fi, să-i facem omului un rost...

Cînd a auzit, Stere s-a însuflețit. De fapt, lui bani i-ar fi trebuit. Și-ar mai fi luat un loc, ar fi zidit o cîrciumă cu pivniță, ca lumea, să aibă unde ține butoaiele, cîteva odăi sănătoase...

— Ar fi bine, zisese.

— Nu-i așa ?

— Aș mai pune și eu și ne-am face un rost, cum îmi place mie, c-am auzit că ar fi cumpărat unii locuri aici, zilele astea. Începe să miște. Crește mahalaua.

— Centru o să fie groapa asta a noastră, se fuduli Grigore, că eu i-am spus Aglaiei : „Ce știi tu ? Asta e loc cu viitor, măcar că nu mai terminăm noi cu astupatul !“

— Așa e, dădu și muierea din cap. O să fie bine și pentru noi.

— O să fie, coană Aglăițo ! Să dea Dumnezeu să pun și eu trei cărămizi una peste alta, să mai cumpăr cîțiva metri de loc și nu vă uit.

— Să nu ne uiți, că ești ca al nostru !

— Ca maică-mea, sărut mîna, și domnu Grigore, o dată om !

Fața cârciumarului se luminase de un surâs. Își adunase palmele lângă sobă. Afară începuse să ningă. Aglaia mai vîrî un lemn de salcîm în foc.

— Să-mi fac și un copil, să m-ajute — și gata ! Să-l învăț în muncă și-n dreptate...

— Să-ți faci, domnu Stere, să te audă Ăl-de-sus !

Hainele de le avea se cam hărtănisera de atîta purtare. Au mers la târguială împreună, luînd Gri-
vița de la un capăt. Muieră, înainte, negustorul,
după ea. Aici, altă lume : strada largă, nepavată,
mișuna de căruțe țărănești cu coviltire înalte, în-
cărcate cu măhuri, oale smălțuite, pahare străvezii de
sticlă și borcane de lut, deasupra cărora moșăiau copii
lîngă femei în fuste lungi. Camioane cu osii de fier
hurducăiau prin gropile drumului. Căruțașii spătoși
suduiau caii nădușiți și-i loveau năprasnic cu
bicele. Alături alergau mașinile pline vîrf cu
precupeți veniți de la Găiești și Pitești. Deasupra
automobilelor, în papornițe, țipau curcani și porci
legați cu frînghii. Larma îți lua auzul. Pri-
viră prăvăliile așezate una lîngă alta : cojocării cu
galantarele pline de căciuli de miel, albe, brumării și
negre ; ceasornicării, hăinării din pragul cărora te tră-
geau de mîneacă vînzătorii, strigînd și lăudîndu-și
marfa ; pielării avînd de vînzare bocanci cu tălpile
numai ținte și potcoave ; cofetării cu geamurile pline
de acadele și prăjituri cu fistic verde sau portocaliu ;
tutungerii, fierării și manufacturi. Pe uși intrau și ie-
șeau țărani veniți după târguială și lucrătorii plini de
unsoare, cu lămpi de carbid în mîna, sosiți de la
muncă, gata să cumpere ce le vedeau ochii. Negus-
torii strigau la trecători și-i ademeneau în prăvăliile
lor întunecoase. Lîngă ei, olteni încinși cu brîie de
piele, șolici, vindeau mere iernatice, trăgînd la cîn-
tar de sub priviri, sau se amestecau purtîndu-și cobi-

lițele grele pe umeri ca jupînii adevărați ce se plimbau numai, privind, fumînd și înțelegîndu-se din ochi în fața vitrinelor.

Rafturile își luau ochii, valuri de stambă prinse în pioaneze, amestecîndu-și culorile ca un curcubeu ; mă-tăsuri lucioase, haine țepene pe manechine de lemn ; pantofi lungi și unduiți ca niște pești ; cuie subțiri ca acele sau groase cît lumînările, hamuri și șei de cal, cu stele de alamă ; cafea cu bobul cît gîndacul, prăjită și mirosind frumos, rahat tăiat felii, cu nuci la mijloc ; portocale în foiță ; pîini rumene, cuțite de oțel cu prăsele de sidef ; plăcintă julită ; covrigi, clești, săpun, munți de făină, rachiuri și sticle, tot ce voiai și nu voiai.

Dăduse soarele, și zăpada de pe acoperișurile pră-văliilor începuse să se topească. Mulțimea se înghesuia pe trotuarele late, oamenii vorbeau tare, strigîndu-se.

Intrară în cîteva locuri. Dădeau bună ziua și hăinarul îi pofta mai lîngă tejghea. Manufacturile miroseau la fel : a stofă ținută la căldură și a lume multă. Înăuntru, deasupra rafturilor, ardeau lămpi care împrăstiau o lumină plăcută. Negustorii își înmuiau glăsurile, îi momeau, lăudîndu-și marfa, pînă scoteau baloturile, aruncîndu-le pe tejghelele din fața lor.

Stere căuta haine de gata. De cînd se știuse, tot pe căpătate se îmbrăcase. Îi aducea jupînul niște pantaloni de-ai lui, vechi și cîrpiți în genunchi, îi lega cu o sfoară, punea deasupra haina ruptă în coate și se numea că nu e gol.

Intr-un loc găsiră. Cîrciumarul încercă vreo cîteva costume. Nu-i prea veneau. Erau largi și scortoase. Ședeau pe el ca doagele. Ori erau scurți pantalonii, ori nu i se mai vedeau mîinile din mîneci. Marfă cusută cu economie pentru cîștig.

Aglaiia se certa cu negustorul :

— Potrivește-le oleacă ! Le mai dai la ucenicii dumitale să le facă cum trebuie.

Apoi se răsti la cârciumar :

— Schilod mai ești, parcă n-ai pus pe dumneata ! Îndreaptă umerii, ce-ai dus crucea la înmormântarea lui tata ?

El, ca pe jar. Negustorul nu mai prididea aducînd alte costume. Nimeriră unul. Era cam strîmt, dar mergea. Cînd auzi prețul i se strînse inima :

— Cum, atîția bani ?

Jupînul mototoli pantalonii.

— Stofă bună, domnule ! Ce, crezi că magazinul meu are lucruri de două parale ?

Tot femeia se tocmi :

— Mai lași dumneata. Sîntem oameni săraci.

— Cum o să mai las ? Ce marfă ! Ți-e mai mare dragul să ai așa ceva pe tine. Uite haine, poți să dormi îmbrăcat și să te duci pe urmă cu ele la nuntă !

Aglaiia tot mai stăruise. Se răsteau unul la altul, se rugau, vecina se prefăcea că voiește să plece, îl trăgea de mîină pe Stere pînă la ușă, negustorul alerga după ei, tîrînd hainele și arătîndu-i-le, le răsuci pe toate părțile, lăudîndu-le croiala și calitatea. Vorbea tot mai tare, se înduplecă în cele din urmă să mai lase ceva, muierea se întoarse din prag și se împăcară.

— Le iau, cine știe cînd îmi mai fac ! spuse și bărbatul în cele din urmă.

Numără banii de două ori. Ieșiră afară. El era bucuros.

— Să luăm și o cămașă...

— Luăm, că trebuie !

Intrară în altă prăvălie plină de țărani veniți după tîrguieli, precupeți grași și gălăgioși, duhnind

a rachiu, amestecătură de femei și orășeni, înghesuindu-se să plătească.

Stămbarul măsură cu un metru de lemn, răsturna baloturile aspre, le răsucea meșter și băga vârful foarfecelor mari în apa lor. Trecea de la el la fiecare un deget și le ura să poarte marfa sănătoși. Îi mergea repede gura :

— Cu ce să vă mai servim ? Marchizet, madipolon, stambă, americană, poplin ?

— O cămașă de gata, ceru Stere, dar mai bună...

Negustorul le zvîrli una peste alta, o duzină : albastre, albe, verzi, tutunii, în dungi, pestrițe, scortoase, moi ca mătasea, mai largi la guler, străvezii, cu manșetele făcute din două bucăți, cum îți poftea inima. Așa cămași purta numai jupînul lui. Erau ca firul de păianjen, calde la pipăit, unduioase și miroseau plăcut. Le-ar fi luat pe toate. Le cîntări în mîină și începu să se tocmească. Două a cumpărat.

Mai tîrgui o flendură de palton, o cravată și o pereche de ghete. Nu găsi măsură la început. Avea la-bele noduroase și late. Cizmarul a scotocit tot magazinul pînă să-i brodească o pereche. Îl cam țineau, dar la umblătură, spunea, se mai lasă !

Au plecat apoi spre Cuțarida, încărcăți de pachete, prin noroiul drumului. Seara, Stere și-a numărat restul. Cheltuise bani mulți și socoti cît timp îi trebuia ca să-i pună la loc.

— O să-i scot eu, se mîngîiase singur, nu mă fac pe mine niște amărîți de creștari, eu îi fac pe ei...

Și pentru prima oară, după mult timp, adormi liniștit.

A doua zi, s-a îmbrăcat și s-a învîrtit prin prăvălie pînă a sosit Aglaia, gătită cu o broboadă, groasă și lungă, numai ciucuri. Muierea trimisese vorbă înainte la gospodar, printr-o chivuță, că vine cu omul. Stere

a încuiat ușile, l-a rugat pe Grigore, picat atunci și el în pragul prăvăliei, să se mai uite să nu intre cineva înăuntru și-au plecat.

Roșioară îi aștepta cu vinul pe masă.

— Bine v-am găsit, socri mari! spuse femeia veselă.

— Bine ați venit, le ură meșterul.

Era îmbrăcat de sărbătoare, cu haină groasă și pantaloni în dungii. La gât purta o cravată lată, cu nodul gros, încheiată sub gulerul scrobbit. Pe pîntec i se vedeau lampasurile ceasului și lanțul cu verigi cizelate pe margini. Nevastă-sa, o femeie mărunțică și negricioasă, cu obrazul supt, se fisticise în niște foi lungi, abia călcate, neștiind ce să spună mai întâi. Fata nu se vedea, dar din odaia alăturată se simțea o răsuflare iute, de om care pîndește.

Tot Aglaia i-a descurcat :

— Dumnealui este! l-a arătat pe cîrciumar.

Bărbații și-au strîns mîinile, privindu-se. Nevestii i-a pupat Stere mîna mică și rece. Meșterul l-a măsura dintr-o ochire. Negustorul era clădit bine, aprig după privire și sănătos. L-a poftit pe scaun și pe el și pe Aglaia.

— Ședeți!

Cîrciumarul luă seama odăilor. Privise la venire curtea și lucrurile. Avere frumoasă! Locul întins! De la poartă pînă la ușă, gospodarul pavase drumul cu cărămizi. Avea și un pîlc de pomi, rămuroși și tineri. Orătăriile cîrîiau lîngă prag: o mulțime de găini roșcate, gîște cu ciocurile late, rațe leșești, încenușate și călcînd într-o parte, cu gîturile pline, grase și oloage, curcani negri-albăstrii, cu pene bătînd în roșu, porumbi pe acoperiș, iar lîngă poartă gîfîia un porc creț. Casa, albă, spoită cu var și împodobită cu preșuri, totul lună, să nu te-atingi!

La început fură stingheriți și unii, și alții. Aglaia vorbea pentru toți : c-o fi, c-o păți, se vedea bine că mai cununase oameni.

— Da fata pe unde e ? se miră ea prefăcută.

— Dincolo, e cam sperioasă, nedusă-n lume, s-a rușinat, zise dogarul, și strigă la ea : Lino, ia vin, tată...

De alături se auzi o mișcare abia simțită, dar nu se ivi nimeni. Stere privea peste prag, doar o zări-o.

— Tu n-auzi ? se încludă și maică-sa, ridicându-se.

O aduse de mână. Un fulg de fetișcană, năltuță, subțire, cu obrazul limpede și priviri deschise. Îi juca sîngele sub bluza albastră de ațică, unde se ghicea pieptul tînăr, neîmplinit. Nici nu se uita la ei. Cu ochii tot în jos, că pricepuse.

Stere se ridică.

— Dă mîna lu domnu Stere, o îndemnă meșterul, dumnealui nu mănîncă oameni...

Ea începu să plîngă cît era de mare.

— Hai, fată, ce Dumnezeu, dă-i mîna ! o îmboldi și maică-sa.

— Nu-ți fie frică, îi făcu inimă bună cîrciumarul.

Veni lîngă ea și-i apucă brațul alb și cald. Tot nu isprăvisese cu bocitul. Stere n-o scăpa din priviri. Trupul ei se cutremura, și pe spatele plin îi jucau cozile negre, împletite ca niște funii. Era prăpădită de plîns.

Aglaia rîdea. Mai văzuse multe fete plîngînd. Se speriau la început, dar pe urmă, mamă, mamă, ce le mai plăcea !

Bărbații mai vorbiră de una, de alta, muierile se strînseseră și ele alături. Dogarul îl întrebă pe Stere unde are prăvălia, îl cercetă dacă a făcut armata, cît cîștigă, îi spuse și despre el că e om cu avere, îi vorbi despre fiica sa, pe care o crescuse cu grijă, despre neamurile lui, *oameni cu influență*, unu și

unu, meșteri toți ca și el. După ocolișuri, ajunseră și unde trebuia. Roșioară nu voia să se dea tot la început. Îi spuse să mai treacă pe la ei, să se mai vadă cu fata și, dacă Linei i-o plăcea, el i-o dă cu dragă inimă, că doar de măritat este, însă, pînă atunci, să-l lase să cerceteze, să afle cu cine stă de vorbă. Acu să nu se uite că fata lui e atît de speriată, așa sînt femeile la măritat, ce, parcă a lui nu fugise cînd îl văzuse, dar cu timpul se obișnuise...

Meșterul vorbea frumos, cu bunăvoință. Îi plăcuse chipul cîrciumarului și credea că în cele din urmă se vor înțelege. Nu prea se împăca cu gîndul că Stere avea prăvălie la groapa Cuțaridei, el ar fi vrut ca fata să rămîna pe lîngă ei acasă.

Nevasta lui Roșioară le aduse între timp cîte o dulceață. Aglaia se așeză mai lîngă Lina, o descusu cu vorbe mieroase și la plecare aruncă soacrei :

— Ei, cînd jucăm la nuntă ?

Muirea dădu din umeri, se uită la dogar și la fată și nu spuse nimic.

Pe urmă venise primăvara. Drumurile erau, toate, o iarbă. Peste mahalale se așternuse un cer leneș, albastru. Meșterul și-a făcut drum spre cîrciuma lui Stere, a privit dugheana de scînduri, s-a mai sfătuit cu nevasta ; tînrul venea duminica în casa lor, aducea fetei pachete cu bomboane, părea cam neîn-vățat, sta lîngă Lina, povestea de-ale lui, se uita mai în pămînt, dar nu i se apropia de suflet. Bătrînii își găseau de treabă pe afară, ei singuri în toată casa. Negustorul ofta lung, își apuca genunchii între palme și aștepta să mai spună și fata ceva. Linei nu-i plăcea. Privea pe sub gene la bărbatul înalt și gros. Mai mult o speriau mîinile sale mari, muncite, boante și noduroase. O apuca plînsul pe neașteptate pentru că o ținea o rană veche. Tată-său știa. Se

uita după unul Nicolae, băiețandru de vîrsta ei, crescuți împreună, n-avea ce le face. Se întîlneau seara la capul mahalalei, își dădeau mîna și roșeau. Linei îi tremura inima de dorul lui, că o închiseseră în curte de cînd cu străinul. Îl auzea numai trecînd pe la gard, fluierînd pînă tîrziu, cînd se stingeau lămpile. O apuca un pojar, să fugă, să sară gardul și să-i cadă în brațe. Dogarul, tot cu ochii pe ea. Înjura și ieșea în curte, asmuțind cîinii. Nicolae da tîrcoale. L-a mai zărit de cîteva ori. Ba o dată, cînd a fost plecat taică-său, mă-sa s-a făcut că nu bagă de seamă și-a lăsat-o la poartă. Au vorbit puțin, că-i era frică să nu vină hapsînul din oraș. Lina i-a spus necazul. Nu se putea face nimic, trebuia să se supună. Băiatul ascultase cu capul în pămînt. Pe obrazul oacheș se lăsase tristețea. Ar fi vrut să plîngă, dar i se făcuse rușine. Își mușca buzele mici și scormonea țărîna cu piciorul. La despărțire i-a întins repede mîna și-a fugit. Ajuns acasă, a căzut pe pat, ostenită și înfricoșată.

Cînd sosea Stere, își ștergea lacrimile și se așeza lîngă el. Tot muți îi găseau oamenii. Cîrciumarul își schimba numai locul, pe alt scaun, și tot în ochii ei se uita. Lina era altfel decît femeile pe care le cunoscuse. Cu acelea era ușor : puneai mîna, și gata ! Fata lui Roșioară însă îl făcea să nu știe ce să mai spună. Abia schimbau o vorbă, două, și tăcerea se așternea între ei, apăsătoare. „Uite cum se proteste omul, își spunea, cum îți ia Dumnezeu glasul cînd îți place o muiere !“ Se plîngea cînd ajungea acasă Aglaiei, și bătrîna nu-l mai slăbea :

— De ce ți-o fi frică, domnu Stere, că ești în toată firea, ai mai văzut și dumneata la viața dumitale, ei, Doamne păzește !

— Nu mi-e frică, coană Aglăișo, dar parcă mă strînge cineva de gît. Că-i tare frumoasă, zău dacă-i de nasul meu...

Timpul trecuse. Trebuia făcut la un fel. Cu dogarul se înțelesese în cele din urmă în privința zestrei. Socrul îi dădea o sumă rotundă să poată să-și ridice prăvălie de zid și casele cu act dotal. El numai să știe să stăpînească și să înmulțească ce căpătase. Nu fusese ușor, că meșterul chibzuise mult înainte de a se hotărî, ca orice om care văzuse destule în viața lui. Că și să-ți dai fata după oricine e lucru la îndemînă, totul e să și te gîndești.

Roșioară îl cumpărase pe negustor cu vorbe subțiri, umblase cu el, cîntărise ce stofă are. Băiatul era dezghețat, băgăreț, la tribunal învîrtea grefierii pe degete, scosese la iuțeală actele, plătise în dreapta și-n stînga, cunoștea. Cu un plan l-a cărat și pe la prăvălia jupînului, unde muncise, să-l laude și domnul Pandele, să vadă bătrînul ce probă de om o să aibă de ajutor la bătrînețe. Și cu ce mai pusese Aglaia o vorbă, cu ce mai auzise de la fostul stăpîn, meșterul se hotărîse. Îi dădea fata.

După alergătură, a pus piciorul în prag și-a chemat-o față. Întîi i-a spus cu dukul blîndeții :

— Îl iei, tată, pe domnul Stere de bărbat ?

Lina a tăcut puțin și pe urmă a răspuns :

— Eu nu mă mărit, așa să știți dumneavoastră !

Și-a fugit în odaia alăturată.

Bătrînul a lăsat-o puțin și pe urmă a chemat-o înapoi. A trebuit s-o aducă de mînă. Și-a aprins liniștit după aceea o țigară. Stere stătea într-o parte, pe un scaun, mai mult supărat. Se gîndea că tocmai acum, la sfîrșit, se strică totul. Mama fetei se făcea că împunge cu acul într-o pînză și trăgea cu urechea, privindu-i pe furiș. Îi tremurau mîinile și-i venea să plîngă de mila fii-si.

— De ce nu-l iei, tată ? a întrebat meşterul cu răbdare.

Ea nu răspundea.

— Mă, copila tatii, cu îţi vreau ţie răul ? Spune ! Se auzea numai torsul motanilor, alături.

— Crezi că e vreun părinte care doreşte să-şi nenorocască fata ? Ai auzit tu de asta ? Zi !

Lina nu răspundea. Pe obraji îi curgeau lacrimi.

— Haide, nu plînge, fii cuminte ! Domnu Stere o să fie ca un părinte, o să aibă grijă de tine, o să te ducă la casa ta, să fii şi tu negustoreasă, să te respecte lumea şi să spună : „Uite fata dogarului dacă a ascultat : e *cineva* !” Ce zici ?

Fata iar s-a ridicat, dreaptă :

— Eu nu mă mărit, şi gata !

S-a făcut linişte. Stere îşi freca genunchiul cu pumnul lui mare. Femeia împungea mai repede cu acul. Meşterul s-a schimbat deodată :

— Biserica mă-ti de neisprăvită ! Tu hotărăşti în casa mea sau eu ?

Şi vru s-o lovească. Stere îl opri :

— Las-o, nene !

— Ce s-o las ? Ce-i după ea ? Eu am făcut-o, eu o omor ! Scurt !

Lina încremenise lângă un pervaz. Nu mai mişca. Hohotea înăbuşit, muşcîndu-şi pumnii. Maică-sa se întoarse către negustor :

— Nu te lua după vorbele ei. Nu ştie ce vrea. A vorbit cu un ţîngău dup-acilea din mahala şi crede că orice zboară se mănîncă.

— Întreab-o pe-a mea, zise gazda, că nici ea nu voia să mă ia, dar socru-meu, Dumnezeu să-l ierte, cra om, nu jucărie. Hei, dac-ai ţine seama de gura muierilor !

Şi hotărîră logodna, ei între ei, bărbaţii.

— După ce-o duci la biserică, facem un fel de *fi-tanță*, la nuntă îți număr ce ți se cuvine, prețul casei pînă la unul, o iei — și Dumnezeu să-ți ajute !

Femeia dogarului deschisese un geam, că se făcuse cald. Lina plîngea cu sughițuri în odaia alăturată, auzindu-i cum se tocnesc. Lăcrima și mă-sa pe furiș, să n-o vadă meșterul.

Roșioară a găsit nașul, un brutar din Grivița, om de petrecere, gata s-ajute ; a tocmit lăutarii după spusele acestuia, patru, cu țambal, armonică și viori. Avusese de furcă cu fie-sa, a muștruluit-o, a dat în ea ; Lina se lăsa greu : nu, că ea nu se mărită și că-și face seama. Tot cu grija în sîn ședea meșterul, că mai fugiseră altele de la părinți. Noaptea punea lanțul pe poartă și pîndea să nu-i facă zgîtia numele de rușine. Lumea începuse să vorbească. Îl știau pe Nicolae, de-abia se făcuse de armată, trebuia să-l ia statul, să-l îmbrace și pe urmă se mai putea sta de vorbă. Venise și mama lui, rugîndu-se de gospodar să-i fie milă de zilele sale tinere, că o iubește și că dacă Lina se duce după venetic, *el face una mare*. Socrul nu se lăsa. Vorbise cu cîrciumarul, nu putea să-și ia cuvîntul înapoi. Cînd se culca, o auzea pe fată cum se chinuia în perne oftînd. Dragostea e lucrul naibii, se gîndea, dar de înduplecat, nu s-a înduplecat. A fost mai greu pînă la logodnă, că pe urmă inima fetei s-a mai muiat. O furaseră pregătirile nunții, sărbătoarea din casă, încercatul rochiilor, număratul lucrurilor de zestre. Toată frica ei se risipea pe neștiute și, cînd au întins masa, vrînd-nevrînd și-a pus balțul și-a mers la biserică.

Stere sosise la casa dogarului în haine noi. Pînă atunci îl zorise Aglaia să termine mai repede cu bărbieritul, dar chip de scapă de țiganii care-i cîntau cu arcușul în timp ce frizerul îl potrivea din brici, să

fie frumos ! Le-a dat balaoacheșilor bacșiș, aceștia s-au suit pe capra trăsurii și au pornit grămadă spre casa miresei.

Lina nu terminase cu spălatul și dichisitul. În jur, numai fete, prietene de-ale ei, unele cîrne, trecute, izbindu-se una de alta și neștiind ce să-i aducă mai degrabă la îndemîină : cununița de ceară albă, cu bobi cît cireașa, sau beteala lungă și foșnitoare. După ce mireasa s-a spălat pe chip și pe mîini, a trecut fiecare și și-a udat fața cu apă calduță.

Cînd s-o încălțe, și-au scris numele cu creionul pe talpa pantofilor albi și moi, rugînd-o pe Lina să nu uite ca la intrarea în biserică să-și tîrască piciorul de prag.

De afară se auzeau lăutarii, toată curtea se umpluse de oameni, maică-sa o chema să-și întîmpine ginerele, și fata nu mai avu timp să se privească în oglindă. Cîrciumarul i se păruse urît și bătrîn. Avea o față negricioasă, și gîtul îi înțepenise în strînsoarea gulerului cămășii. Stere își potrivea părul lins pe frunte și șușuia cu Aglaia :

— Mă ține !

— Nu-i nimic. Îndreaptă-ți haina, vezi că rîde lumea de noi, spunea bătrîna în șoaptă.

S-adunaseră vecinii meșterului, muieri cu copii după ele tîrîș, gospodari curioși și golani din cartier, glumind cu niște cîrlane de fete.

Nuntașii au plecat în trăsură împodobite cu panglici albe, încrețite, petrecuți de cîntecele lăutarilor. În față ședea mireasa cu nașul și cu soacra, după ei veneau Roșioară, nevasta brutarului și ginerele, apoi ceilalți, mai în urmă. Caii gătiți tropăiau veseli. Biserica era tocmai în Grivița. Au străbătut mahalalele vecine, ocolind străzile neumblate, și cînd s-au dat jos, pe treptele de piatră, și-au potrivit hainele și-au intrat.

Lina, în rochia albă, lungă, cu dantele la poale și mîneci strînse, abia călca, sfioasă, nevăzînd pe nimeni, lîngă Stere. Îi urmau nașii : brutarul cu nevasta, ținînd cîte o lumînare albă de spermanțet, gătită cu flori de liliac. La urmă, socrii, meșterul, în pantofi de lac, fudul, purtîndu-și femeia de mînă și, ca din partea mirelui, gunoierul cu a lui. Grigore călca strîmb în bocanci și se uita alături. Aglaia, cu ce avea mai bun pe ea, îl îmboldea să se poarte bine, că erau atîția oameni de față.

Mirii s-au apropiat de altar, privind pereții afumați ai pronaosului. Simțiră mirosul înecăcios de lumînări și auziră pe preot cădelnițînd. Așteptară cîteva clipe. Lumea se înghesuia să-i vadă. Veniseră și gunoierii de la groapă. Lina se strînsese mai lîngă nașă. Simțea răcoarea de sub bolțile vechi de piatră. Ar fi vrut să plîngă, dar nu se mai putea. Îl căută cu privirile pe Nicolae în mulțimea de capete. Nu-l văzu. Totul împrejur era o lumină aurie de soare care curgea prin geamurile turlor, amestecată cu flăcările mici și vesele ale lumînărilor. Rochia scumpă și groasă, bogată mirosea frumos a mosc. Nevasta brutarului o mîngîie cu mîna ei caldă și o clipă crezu că totul îi place și nu-i mai păru rău de nimic. Se gîndise de atîtea ori, ca orice fată, la clipa aceasta cînd va fi mireasă și parcă nu-i venea să creadă că se află în biserică, lîngă bărbatul pe care trebuia să-l iubească de aici înainte.

Preotul se apropie și le puse antimisul în față. Era îmbrăcat în odăjdii brodate, cu prapure desenate în cruci de aur și chipul Născătoarei, cu fiul în brațe. Avea o privire blîndă și glasul cald și adînc. Citea din evanghelii, desfăcea foile cu degetul cel mic, închidea pe rînd cărțile cu îmbrăcăminte grea de aramă și copci de argint, spunea rugăciunile pe din-afară, aștepta răspunsurile dascălilor ascunși în

umbra stranelor și arunca lanțul cădelniței spre mulțime. Fierul suna limpede ca niște clopote mici, totul era numai un fum parfumat. O voce de bărbat cânta alături, se auzea tusea seacă a lui Grigore, și ginerele văzu verigile și cununiile în față, pe o pernă de catifea roșie. Se închinară bătînd semnul rar, cuprinși de evlavie.

Pe urmă simțiră amîndoi, și femeia și mirele ei, cercurile de fier pe frunțile încinse. Schimbară inelele de aur și răspunseră pe rînd, fără să se gîndească mult, că voiesc să fie unul al altuia, soț și soție. Nașul rîdea pe sub mustățile mari, galbene de tutun.

Sfinția-sa le-a ținut și o predică, cum să facă și să se înțeleagă, despre datoriile femeii de a da ascultare bărbatului și la bine și la rău, și cîte o mulțime, că era citit și cu drag de meserie.

La sfîrșit, au jucat *Isaiia dăntuiește*, părintele în cap, blagoslovind, după el mireasa, cu ochii în pămînt, ginerele, spăsit și pătruns, brutarul ferind luminările, nașa, socrii mîndri, Aglaia și Grigore lăcrimînd.

Au ieșit apoi la trăsuri, înghesuiți de curioși. Răsuflară. Afară ardea soarele și boarea primăverii le răcori obraji. Stere se apropie de Lina.

— Ți-e frică ? o întrebă.

— Da.

— Las', c-o să fie bine !

Se despărțiră. Părinții, cu Grigore și nevastă-sa plecară spre casa dogarului, că acolo era petrecerea. Nunii porniră la fotograf. Birjarul chiui o dată la animalele ascultătoare și apucară spre gară. Caii săltau în galop, mișcîndu-și cu mîndrie capetele pieptănate și împodobite cu stele de alamă și flori de hîrtie. Muscalul în livrea de catifea albastră le atingea rar spatele puternice, roșcate și lucioase de sudoare. Ei răspundeau săltînd într-o parte și-n alta

cozile tăiate scurt, aruncînd copitele înainte, zvîcnind în același timp, mîndru și cu forță, din piepturile pline și musculoase.

Lumea ieșită la plimbare pînă la gară se uita curioasă. Nașul saluta în dreapta și-n stînga cu pălăria. Om cunoscut ! Din cînd în cînd, își potrivea mustățile ca o coadă de rîndunică peste buzele late și pline. Trăgea în piept aerul proaspăt și o ciupea de obraji pe mireasă, făcîndu-i curaj. Nașa își ținea pălăria neagră, cu calotă, să nu i-o sufle vîntul. Stere ofta și își freca nerăbdător bărbia, privind pe furis chipul femeii. Lina nu spuse nimic pînă la fotograf.

Atelierul era aproape. Străbătura piața pavată a poștei și se opriră în fața unei clădiri cu două caturi, cenușie, cu ferestre multe și late. Coborîră. În fața galantarului se opriră. În geamuri, văzura fotografiile. Pe bucăți mici de carton subțire erau chipuri necunoscute : negustori grași, în haine croite bine, neveste cu pălării înalte, copii pe blăni de urs, goi și dolofani, ofițeri cu șepci și decorații, țărani în cămăși lungi, cu chimire, precupeți mîndri, ceferiști și tramvaiști.

Caii băteau nerăbdători din copite pe pietre. Intrară. Întîi nașul, care cunoștea pe neamț, nașa, ajutînd-o pe Lina să urce scările, și ginerele. Fotografii îi pofti pe scaune. Era străin, se vedea bine, abia înțelegeau ce spune, că vorbea repede și peltic. Se învîrtea în jurul butarului, scoțînd teancuri de poze, unele peste altele, să i le arate ca probă.

— Sepia, trei sferturi, negru, bust, în picioare, cu plop, *feră* plop, decor, *feră* decor...

Se uitară și mireasa, și nașa, și Stere. Frumoase toate, în două culori, mai roșcate și cenușii. Nașul nu se mai tocmi la preț și-l întrebă pe cîrciumar :

— Cum vrei, fimule ? Cu sau fără plop ?

— Cum o fi ! Numai să semene.

Neamțul îi pîndea pe sub ochelarii lui legați cu șnur negru. Întreba mereu :

— Sepia sau negru ? Spate cu decor sau clasa întâia cu *florile* și castel ?

Tot brutarul răspunsese :

— Scump. Clasa întâia ! O dată se însoară omul !

Fotograful dispăru apoi după o perdea, să-și pregătească sculele. Lina se mai însufletea. Își dresă părul sub coroana de lămîiță și întinse pliurile rochiei. Birjarul aduse lumînările de la trăsura și le rezemă de un perete.

Neamțul îi chemă, așezîndu-i în fața unei lăzi galbene, care avea un tub terminat cu o sticlă lucioasă. Îi potrivi cu mîna lui, vorbind repede : la mijloc, Stere cu mireasa, ținîndu-se de mînă, iar în părți nașa și nașul, lîngă făclii. Le spuse să nu miște și alergă la aparat, vîrînd capul într-un burduf de pînză, apoi îl scoase, le strigă să se strîngă mai mult unul într-altul, aprinse un bec deasupra și aduse un buchet de flori ceruite, așezîndu-le în brațele miresei.

— Acum ! zise după aceea.

Căută cu mîna un șiret. Nuntașii se uitară la gîtul cutiei. Rămaseră așa, o clipă, încremeniți. Auziră un tăcănit și fotograful le mulțumi. Pozele trebuiau să fie gata după opt zile. Brutarul a plătit și s-au suit iar în trăsura.

Se însera. Din pomii înverziți se împrăștia mirosul crud al frunzelor tinere. Căii tropăiau pe caldarîm. Birjarul strigă mulțimii care se înghesuia în drum să facă loc. Erau o grămadă pestriță : femei în rochii de stambă, roșii, albastre, verzi ; soldați cu moletiere kaki, negustori în haine de stofă ca ambra, cu pălării tari și bastoane, olteni chiuind și jucînd în jurul unor fete sănătoase, îmbrăcate pe jumătate ca la țară, rîzînd cu toți dinții și veselindu-se că era ziua lor de sărbătoare.

Lina le simți privirile curioase și se lipi de umărul puternic al lui Stere. Birja o cotise spre mahalaua ceferiștilor. Vecinii toți, în păr, la poartă. Se auzeau lăutarii cîntînd marșul de bun venit. Aglaia chiuia în curte :

— Zi, mă ! Zi ! Așa ! Așa !

Caii se opriră. Mulțimea se îngloti spre trăsură, să-i vadă.

Cînd să coboare, mireasa îl zări pe Nicolae al ei. Se ascundea după niște muieri. Avea privirea tristă și pe obraji i se săpase o linie aspră, care-l făcea mai bătrîn. I se păru mai frumos și, o clipă, îi veni să plîngă.

Din spate, nașul îi apucă brațul și o purtă peste pragul curții, aducînd-o în fața lăutarilor. Se încinse jocul. Dudaia curtea. Dogarul își chemase rudele de la Obor, o liotă de oameni cu copii și cumnați, veniți cu nevestele, firi iabrașe, se vedea bine, toți meșteri, duși pe la ospete, gătiți, încălțați în cizme, cu fețele pline și roșii, să le tai cu firul de ață : finul Tache, un munte de om, cam zbanghiu la privire, cu a lui, o muiere puțină, roșcovană, ce bea binișor, la umăr cu bărbatul ; cuscrul Vasile, rotar, voinic și ăsta, văduv cu doi copii, de față ; nenea Ghiță Bîlcu, albit și posomorît, care usca în dușmănie că-nile, cu mare pricepere și fără osteneală, și el cu soața, fina Smaranda, tăcută, cu ochii în toate părțile, și Cristea, rudă veche de-a soacrei, om în putere, aprig la vorbă, înverșunat la pahare.

Jucau tot pe vine, cu sticlele-n mîini. Se ciuceau, lovindu-și carîmbii, strigau către nași și trăgeau dușcă după dușcă, să-și facă curaj înainte de masă.

Femeile gospodăreau cu soacra la așternutul taci-murilor. Aduseseră lămpi pe care le spînzuraseră prin pomi și legaseră cîteva mese puse cap la cap, acoperindu-le cu pînză. Scaune erau berechet. Stere

cărase un butoi de vin, și nașul se îngrijise să-i spună de unde să târguiască niște țuică de-i plăcea lui, la damigene.

Se întuneca, și mesenii începură să se așeze. Lăutarii se traseră mai într-o parte. Mireasa se așază în capătul mesei, cu nașul, socrii mari și ginerele. Iar se întristase și ofta din când în când. Avea ochii posomorîți și arunca privirile peste uluci, unde-l bănuia pe Nicolae. Curtea meșterului mirosea a flori de vișin și vîntul răsucea fețele de masă și se pierdea peste străzile mahalalei. De afară, din stradă, se auzeau murmurele femeilor curioase, care priveau prin gard.

Începu ospățul. Grigore și cu Aglaia turnau în cămile lustruite. Oaspeții nu se încurcau. Ciuguleau măslinele puse dinainte, ceapa tăiată felii, înotînd în oțet, mușcau din pîinea coaptă bine și înfulecau brînză albă și grasă. Mîncare era, slavă Domnului !

Rudele dogarului se ridicau, cîsteau în sănătatea nașului, a miresei, a ginerelui și a socrilor. Znovoși ăștia, știau zicale de nuntă ! Se ridică nea Ghiță Bîlcu și strigă cu o voce care se auzea pînă la Tarapana :

*Ginerică, ginerică,
Dac-o fi la o adică,
Ia mireasa, pune-o jos
Și sărut-o cu folos.*

Nuntașii bătură din palme, înveseliți, pînă luă vorba finul Tache, cè avea și el o gură de aur, dulce și parșivă :

*Fă așa cum este bine,
C-a mai fost unul ca tine :
Cînd a fost la o adică,
Ea-i cerea, și el... nimic !*

Rîsul gros al mesenilor acoperi stihurile celelalte. Lina, să intre în pămînt de ruşine. Privea numai în farfurie.

Aduseră vinul. Rudele socrului tot nu terminaseră. Cînd şezu finul Tache, se ridică cuscrul Vasile, ca din partea miresei :

Poat' să ştie fiecare :

Vreau să dorm pe-un pat mai tare !

Grigore se răsti la lăutari. Femeile cărau fripturile şi sosurile în farfurii lungi. Se ridicase şi soacra să dea o mîna de ajutor. Stere asculta tăcut. Aburii băuturii începeau să-l cuprindă. Auzea viorile şi armonica, şi o veselie neobişnuită îl făcea să se apropie de mireasă, să fie mai îndrăzneţ. Ciocni de cîteva ori la rînd cu Roşioară şi cu naşa. Farfuriile pline cu hartane rumene erau golite la repezeală. Gunoierul sorbi pe furiş cîteva ulcele de vin, să se răcorească. Aglaia, cu ochii pe el, îi striga să aibă grijă de meseni. Se spetise cărînd şi bău şi ea cîteva rachiiuri în bucătărie cu nevasta meşterului.

Din casa gospodarului ieşi în goană fina Smaranda, jucînd cu o tavă lată de alpaca pe care zăcea un purcel rumenit, îmbălsămat în mirodenii şi foi late de salată verde, cu un pai galben, uscat între dinţii rînjiţi. Lăutarii o înconjurară repede, cîntînd ceva săltăreţ. Muieră se învîrtea sprinten în jurul mesei, rotea friptura proaspătă şi frumos mirositoare pe sub nările rudelor lacome, ridica povara împodobită şi striga :

— Care dai banii pe el ? Are ouă !

Alde Tache, ştiind jocul, scoase un pumn de bani şi vru să-l arunce pe tavă.

— Nţ ! se răsuci femeia.

Vioriştii bătură cu arcuşurile în cutiile de lemn ale instrumentelor.

— Cine dă mai mult ? zise Ghiță Bîlcu, fluturînd o hîrtie de o sută.

Smaranda ocolise masa o dată. Porcul rînjea încă între doi gogoșari roșii și frunzele salatei. Mesenii se rugau, zăngăneau banii. Jocul ținu și a doua oară. Privirile erau pe naș. Brutarul se scotoci, puse un pumn de băncuțe pe masă și două sute albastre. Muiera spre el bătea cu căpăîna. Pe frunte i se ivise sudoarea. Chicotea :

— Hai, că-l dau ! Cine pune mai mult ?

Nu puse nimeni mai mult. Nașul apucă un cuțit și o furculiță. Lui îi era dat să guste primul din pulpa friptă ce mirosea bine. Tava îi fu așezată în față. Fina Smaranda luă lacomă banii și-i flutură deasupra mesei :

— Două sute de lei pentru zestrea miresei ! strigă în timp ce brutarul despica sîrguincios carnea rumenă.

Nașul își făcu porție, apoi trecu nevestei restul, mulțumit de gustul purcelului.

Petrecerea abia începea. Ghiță Bîlcu strigă la țigani :

— Ia ziceți, mă, *Perinița*, să pupăm și noi mireasa ! Ce spui, ginerică ?

Stere, ce să spună ? Rîdea cu socrul :

— Pupați-o, că acum o iau cu mine.

Cobzarii se făcură mai aproape de masă. Se în-cinse jocul. În frunte, sălta nașul pocnind din degete, după el, socrul și ceilalți, vecinii și rudele lui. Se cutremura mahalaua de strigăte. La poartă, afară, cei nepoștiți își dădeau coate. Pe Lina au luat-o pe sus, cîntînd :

*Cine joacă Perinița,
Bădiță, bădiță,
Să-ți sărute gurița,
Bădiță, bădiță...*

Era ca într-un vârtej. O amețeală dulce îi îngreuna privirile. Vedea curtea plină de pomi, nuntașii aproape beți jucînd sălbatic în jurul ei, pe ginere roșu și încălzit de vin, pe taică-su cu cravata lui lată de sărbătoare care atîrna peste pîntecele încins cu o curea, totul un cerc alb, mișcător. Aproape fără să știe, trecea din brațe în brațe, simțea obrazurile aspre, aplecate peste fața ei, și mustățile meșterilor gîdilînd-o.

Brutarul făcea ocolul nevestelor cu o pernă în mînă, jucînd după măsurile cîntecului și, în cele din urmă, îngenunche în fața miresei. Fata se aplecă și-i întinse obrazul.

— Nu, se scutură nașul, dă-mi gura !

Împrejur răsunau rîsetele mesenilor. Ea strînse dinții, și el o mușcă de buze, cu poftă. Mirosea a mîncare și a rachiu. Lina luă perna de jos și, uluită, căută cu ochii un loc pe unde să scape din hora sălbatică. Aglaia îi făcu semn cu mîna să îngenunche în fața lui Stere. Mirele, cu privirile pe ea, abia mișca picioarele. Se apropie și i se aplecă în față. Cînd bărbatul o luă de subțiori, își lăsă capul pe umerii lui. Cîrciumarul mormăi ceva și o strînse în brațe.

Lăutarii o întoarseră. Răceala dimineții ce se apropia cobora din pomii umezi. Se auzeau cocoșii. Socrul chemă țigani mai aproape.

— Ia cîntați-mi, mă, și mie ceva de inimă albastră...

Armonistul umflă burduful și ascultă o clipă tactul țambalului. Unul dintre vioriști rosti, întîi pe șoptite, apoi mai tare :

*Mîndro, subțirea în trup,
Ce frumoasă te-ai făcut,*

*Cu ochi negri de ochit,
Cu gura de ceruit
Și sprincene de-amăgît...*

Atît i-a trebuit dogarului. Era canonit rău de băutură. S-a tras și brutarul lîngă el și le-a cerut să-i cînte *Colo-n vii la Drăgășani*.

Guristul știa oful nașului. Cu el petrecuse la toate nunțile. A luat-o ușor, cu vocea caldă :

*Colo-n vii la Drăgășani,
Peste deal, la Merișani,
Are neica, n-are bani,
Bea și mi se veselește,
Că puicușa îl inbește,
Trece-un drum și trece-o vale.
De e vin și nu-s parale,
Lasă repede zălog
Calul său cel pîntenog,
Și la mîndra în pridvor
Mi se-oprește-ncetișor...*

Socrul oftă alături, amintindu-și de tinerețe. Se uită peste pahare la nevasta bătrînă și-i veni un dor de beție. Lăutarii cîntau ce cîntau și întorceau ochii după fripturi. Li se uscaseră gurii, că brutarul nu-i slăbea de loc :

— Ia zi-l și p-ăla, *Foaie verde trei smicele*.

N-aveau ce face. Nu puteau să-l supere tocmai la masa unde cununa. Cînta armonistul, cînta țambalagiul, guristul după ei :

*Foaie verde trei smicele,
Pe deasupra casei mele
Trece-un stol de rîndunele,
Și nu-i stol de rîndunele,
Alea-s dragostile mele,*

*Care m-am iubit cu ele,
Din tinerețele mele...*

Cînd terminară, Aglaia le dădu cîte un scaun, abia scoțîndu-i din mîinile nașului. Țigarii se mai însuflețiră. Mestecară ciozvrîrtele de gîscă și băură bine. Rudele dogarului strigau la ei :

— Balegă de oameni sînteți, nu zdrîngari ! Cîntați, ori vă bat cu prăjina !

Noroc cu muierea și cu brutarul, care se apucă să vorbească. Se ridică de la locul lui, cu șervetul petrecut după gît, își trecu degetele prin mustăți, îi privi pe fiecare în parte și le aduse din cuvinte, cum știa el, că mai vorbise la „Vox“, la o întrunire.

— Onorată masă ! spuse.

Rudele încremeniră cu furculițele în mîini. Chiar neamurile socrului se potoliră din mestecat. Nașul zîmbi :

— ...acești tineri, și, cînd spun așa, mă gîndesc, care vrea să zică, și la noi, care am fost la fel, se unesc azi cu o verigă, ce-i va ține strînși și iubitori tot restul de viață al lor...

Stere se apropia de mireasă, îi cuprinse umerii cu brațul și ascultă mulțumit. Aglaiei îi jucau ochii în lacrimi. Șopti lui Grigore, pe care-l uitase Dumnezeu cu o sticlă în mîină :

— Le-a ajutat Maica Domnului...

Lăutarii struniră coardele și făcură repede pe arcuș : *Mulți ani trăiască.*

— ...dragostea, fiii mei, se adresă brutarul mirilor, este într-un cuvînt un aluat de unde iese pîini mai multe, adică cei de-o să-i faceți, copiii voștri, pe care o să-i creșteți și o să-i vedeți ca pe voi, adică la această sfîntă taină, cum zicea părintele la biserică, unde vi s-amestecă sîngele...

Nuntașii bătură din palme, ridicînd paharele. Dogarul spuse nașei :

— Dar bine le mai potrivește !

— Așa e el ! gîfîi ea, roșie de plăcere.

Vorbitorul apucă un pahar, gustă pe îndelete, mulțumi pentru aplauze și reîncepu :

— Onorată masă ! Eu una știu : fiica aceasta, aici de față — și-o arătă pe Lina, care izbucni pe neașteptate în plîns de rușine — e născută din părinți onorabili ! Cine nu-l cunoaște pe nea Marin Roșioară ? Să îndrăznească cineva să spună o vorbă urîtă despre el ! Este ?

— Este ! strigară ceilalți în cor.

Socrul plecă fericit capul lui alb.

— ...nea Marin e mîndria cartierului nostru ! Noi știm cît a muncit și ce-a făcut, o luă nașul iar cu vorba, pentru ca să stea aici, cu noi, lîngă fata lui, care azi o să-l lase și o să se ducă la casa ei, Dumnezeu să-i ajute !

Soacra lăcrimă pe umărul Aglaiei :

— Se duce fata mea, mi-o ia străinul !

— Lasă și dumneata, îi șopti muiera, vezi că se uită lumea !

Nașul mai spuse :

— Căci, cetățeni ! Cine este această fată ? Floarea lui nea Marin ! Și cine este ginerele, cel care de față cu dumneavoastră petrece ? Cine sînt într-un cuvînt acești tineri ce s-au văzut în această casă, s-au plăcut și s-au iubit ?

Mireasa hohoti, nemaiputînd să se ascundă.

— ...tot eu am să vă răspund...

Și se aruncă încălzit, cu palmele pe masă, îi privi pe rînd pe meseni, drept în luminile ochilor, zvîrlind vorbă după vorbă, din ce în ce mai repede, încîntat tot mai mult de sine.

Cînd termină cu Lina, retează cu degetele strînse, subțindu-și o clipă gura :

— Pe fată o cunoașteți, dar ginerele ?

Mai sorbi repede din paharul cu vin și, mirîndu-se parcă el însuși, aruncă aceste vorbe :

— Cine este el ? El este un om de rînd, un fieștecare, sau alegerea vecinului și iubitului nostru prieten este cea mai nimerită ?

Se opri cu ochii pe Ghiță Bîlcu, care mesteca pe furis o pulpă de gîscă. Acesta încremeni cu dumicatul în gît.

— ...Așa e că nu știți ? Păi de unde să știți ? se bucură nașul, și, pe ocolite, cu vorbe alese, le spuse, lăudîndu-l pe mire că e negustor și că ginerele cel mai nimerit pentru fata meșterului nu putea fi decît el, Stere.

Pe urmă o luă cu snoave, le mai încornoră, le suci, nuntașii mai apucau bucățile și paharele, rîdeau de vorbele lui și-și spuneau :

— Ăsta e om al dracului, n-auzi cum le potrivește de bine ?

Vorbi după aceea și socrul, pomenind de zestrea dată fiicei, de felul cum o crescuse, în frica lui Dumnezeu, gospodină și harnică.

Aglaia îl trase pe Stere deoparte. Venise timpul să pregătească patul miresei.

— Gata, generică ?

— Da.

— Acum să te văd ! și făcu din ochi.

Se ametise puțin și vorbea împleticit.

Cîrciumarul ascultă chiuiturile mesenilor, încurcat și obosit de vin. Femeia gunoierului îl învăță cum să se poarte, cum s-o dezmierde, că era tînără și nu trebuia s-o sperie.

— O iei binișor, pe departe. Îi mai ajuți, o mai pupi, ea o să plîngă, nu-i nimic, spune-i că de-acu a ta-i și n-are ce să facă...

Și rîse iar cu înțeles.

— Oi ști eu! tăie bărbatul.

Cumnatele dogarului chicoteau în casă, așezînd cearșafurile.

Erau vreo trei sichimele de muieri, scundace, pri-cepute la de-alde-astea, trînteau pernele și spuneau măscări.

În curte, lăutarii începuseră să cînte fără perdea :

*Și cînd mai venii o dată,
Găsii ușa descuiată,
Maică, mamă, ce mai fată!
Căci de la buric în jos,
S-a văzut Tîrgu-Frumos!
Și-n mijlocul tîrgului,
Limba cocostîrcului...*

Nașul o luase pe Lina de mijloc și-i șoptea glume deocheate. Roșioară bea, rîzînd de încurcătura ei. Cu o zi înainte, se gîndea fata, ar fi umplut-o de sînge dacă ar fi auzit-o drăcuind și acum îl lăsa pe străinul acela amețit de vin să-i povestească lucruri cu două înțelesuri. Se făcea că nu-l aude. Vinul o amețise și îi plăcea să asculte clămpănitul țambalului, răsunetul lui trist și adînc. Și ar fi vrut să-l vadă pe Nicolae al ei, sărind gardurile cu o bîtă, să răstoarne mesele și s-o fure de lîngă ginere. Dar nu se întîmplă nimic. Vecinii se împrăștiaseră. Alături, vioriștii mo-țăiau. Rudele socrului strigau armonistului :

— Ziceți, mă, cu suflet, că vă spargem diblele-n cap!

Ghiță Bîlcu, aprins la față, asudat tot, numai în cămașă, juca sîrbește pe pavajul curții, înconju-rîndu-și femeia, care pocnea din degete :

— Și-așa ! Și-așa !

Cuscrul Vasile o răsucea pe soacră ca un titirez, lovea din călcîie și striga răgușit :

— Hă-tu ! Hă-tu !

Stere cîntărea paharele în palmă, se mai uita la Lina și nu-i venea s-o cheme. Parcă nu era acolo. Dacă nu l-ar fi zărit pe Grigore, care ajuta la aducerea farfuriilor, vesel și aproape beat, s-ar fi simțit străin între oamenii aceia. De-abia aștepta să-și ia nevasta și banii și să plece la cîrciuma lui. Mai bău cîteva pahare, să-și facă curaj. Și, puțin cîte puțin, mîndria îl cuprinse. Unde erau surorile lui, să-l vadă cum ajunsese, cu cine petrecea și ce fel de fată luase ? Viața i se schimba și începea să simtă acest lucru.

Cumetrele spuseră tare că patul de nuntă e gata.

Sub ochii mesenilor, galbenă de spaimă, Lina se ridică, urmată de bărbat. Străbătură curtea pietruită printre lăutarii care o daseră acum pe *Marșul miresei* și, în prag, fata se opri. Văzu fețele luminate de lămpi, înveselite de chef, resturile de mîncare în farfuriile murdare, lăutarii osteniți, cîntînd din obișnuință și simți aerul rece al nopții înfrigurînd-o.

Stere îi întinse mîna peste prag și o așteptă. Avea palmele calde și rîdea stingherit. Soacra se strecură afară, plîngînd.

Bărbatul încuie ușa în urma ei, ca și cînd ar fi fost de-al casei. Lina privi odaia. În mijloc, femeile așternuseră masa lor rotundă cu un singur picior. Patul alb, lat și înalt aștepta desfăcut. Lumina lămpii, cu abajur de porțelan albastru, avea o strălucire rece. Șifonierul și dulapurile negre, care acopereau pereții văruiți, i se părură străine.

De afară se auzeau cîntecele mesenilor. Se priviră în ochi pentru prima oară. Acum Stere nu i se păru atît de bătrîn.

— Ți-i frică ? o întrebă el, și-i luă mîna.

Ea nu-i răspunse. Așteptă. Cîrciumarul vorbea, îl simți cum se apropie. Avea răsuflarea fierbinte și ochii lui păreau prietenoși. Îi fu frică și în tot trupul i se urcă o amorțeală. Ar fi vrut să plîngă, dar lacrimile nu mai veneau.

În curte, brutarul juca ținînd lumînările de cununie în mîini. Flăcările lor tremurau, se stingeau aproape, clipind, apoi iar se însufleteau.

— Așa, nașule ! striga Aglaia. Zi ! Zi !

Acesta sărea tot pe ciucite, își apleca burta, lanțul lat de la brîu sălta și el, mustățile i se ascuțiseră, înfiorate. Dogarul îi ținea hangul, apoi rudele de la Obor, cînd pe vine, cînd cu palmele de pămînt, chiuind de se stingeau lămpile. Intrară și muierile în rînd. Se încurcau în rochii, dar tot aprige. Nădușiseră și nu se lăsau.

— Zi ! Zi ! făcea nevasta gunoierului, ca apucată de streche.

Țigani, să fărîme sculele, nu alta. Unde-mi sucea armonistul burduful, îl aducea după șold, îl apleca, îl desfăcea, făcîndu-l cînd lung, cînd o grămadă, iar vioristul cu arcușul se unduia peste vioară, ca șarpele, o lua lîngă ureche, o ridica ascultînd-o, și țambala-giul abia se ținea după ei.

Cînd terminară jocul, Stere ieși rîzînd din odăi. Cam aprins la față, dar bucuros. Îl cercetară despre mireasă. El ceru un pahar și cumetrele strigară în cor să se joace cearșaful.

Aglaia intră în casă și o găsi pe Lina tremurînd în pat. Mamă-sa o mîngîia pe cap. O ajutară să se îmbrace, întrebînd-o cu vorbe mieroase cum a fost.

Ea nu răspunse. Capul i se limpezise și nu simțea decît o durere ascuțită între coapse. Îi era rușine și glasul peșitoarei o supăra. Ar fi vrut să rămîină

singură cu maică-sa, să plîngă în voie. De afară o chemau vocile rudelor înfierbîntate de vin.

A gunoierului ieși cu așternutul mototolit. Mesenii o primiră cu strigăte de bucurie sălbatică. Vioristul luă bucata de pînză în arcuș și o jucă deasupra capului. Femeile țipau întăritate de vederea singelui care rămăsese în mijlocul cîrpei ca un bujor.

— Zi ! Zi ! se aruncă Aglaia spre lăutari.

Cobzarii apucară instrumentele din nou.

Spre ziuă, fina Smaranda aduse o găină vie, legată de un brad mic, ce se zbătea speriată, atîrnînd de picioarele legate. Cristea se repezi spre femeie cu un cinzec de rachiu în mînă și dezlegă pasărea căreia îi turnă băutura pe gît. O ținu cîteva clipe lîngă el și, cînd îi dădu drumul, făcu semn lăutarilor să-i cînte. Găina, beată, se clătina într-o parte și-n alta, ca și cînd ar fi jucat. Mesenii se tăvăleau de rîs. Ghiță Bîlcu bătea din palme, așezat pe vine în fața ei.

— Mai repede ! porunci țiganilor.

Pasărea se mai zvîrcoli de cîteva ori, făcu o săritură în aer și căzu lată în țărîină. Penele îi erau mînjite la coadă cu un sînge vesel. Fina Smaranda o culese și o duse la tăiat.

Apoi se strigară darurile. Grigore așeză o masă într-o parte, iar Aglaia începu ocolul de la naș. Brutarul adusese o albie căptușită cu tablă, o sobă de bucătărie și mai scosese și cinci sute de lei, pe care le așternuse în palma acesteia. Muierea le frecă de bărbie, a saftea. Hîrțiile foșniră plăcut la urechea mirelui.

— Masă bogată ! strigă cocoșata din răsputeri. Ai mîncat, ai băut, eu banii ți-i iau ! De la nașul, să-l țină Dumnezeu, că face pîine bună, o albie, o sobă de gătit și cinci sute de lei.

— Să ne trăiască ! strigară rudele în cor.

Meșterii bătură din palme. Gunoierul trase darurile aproape, sub lumina lămpilor, să le vadă toată lumea și să se îndemne.

— Masă pricopsită, făcu Aglaia, din partea finului Tache, aici de față, patru prosoape lucrate de mîna nevestei și două sute de lei !

Ruda se sculă în picioare și mulțumi pentru aplauze.

Muierea ajunse la cuscrul Vasile, îl ciupi de ureche, îl întrebă pe șoptite ce dă și strigă apoi :

— Alde Vasile dă o lampă și o sută de lei ! Ar fi dat mai mult, dar îi pleacă băiatul la armată !

— Să ne trăiască ! spuse socrul.

Lăutarii ciupiră coardele.

— Masă bogată ! trecu femeia la altul. Nenea Ghiță Bîlcu dă un ceas deșteptător care cîntă *Valsul dimineții* și o sută de lei, că-i meseriaș...

— Și are de unde ! adăugă o rudă.

— Fina Smaranda, că-i văduvă, o sută de lei și o față de masă, nea Cristea, negustor ce se află, dă o sută de lei și un serviciu de *porțolan* !

Grigore sună ceștile cu unghia, ascultă clinchetul lor cristalin, mulțumit. Le așeză apoi pe masă, una lîngă alta, cu grijă. A lui striga mai departe :

— De la conu Ionel, prietenul socrului, cincizeci de lei ! N-a mîncat, n-a băut, bani a trimes ! Să ne trăiască !

— Mulți ani trăiască ! strigau mesenii.

— Nenea Cristache Cuțu, de la Tramvaie, cincizeci de lei și o oală de noapte, smălțuită !

Muierea sună piesele de metal din ea și o dădu lui Grigore.

— ...De la Stănică Cepeleag, șaptezeci de lei, o cămașă de noapte și șase tacîmuri. Ar fi dat mai mult, dar a plătit trenul de la Roșiori !

Zestrea mirilor creștea. Stere, în capul mesei, socotea în gând.

Aglaia striga pe rînd numele tuturor. Se mai oprea la cîte unul :

— Masă bogată ! Nae Dragavei, aici de față, picior de nun, o sută de lei și un servici de tort !
Iar își arunca ochii împrejur.

— Ce mai dați ? adăuga către cei zgîrciți.

— Sănătate, că-i mai bună ca toate ! răspundeau unii.

Spre răsărit, prin crengile vișinilor, răzbea lumina tulbure a zorilor. Lina se așeză pe un scaun lîngă ginere și ascultă glumele mesenilor. Văzu urmele umede de pahare pe fețele de masă și o învăluie tristețea. Totul i se păru murdar, cerul ca o leșie, zidurile casei, lămpile unsuroase care ardeau în pomii, hainele țepene ale ginerelui.

Roșioară îi făcu semn lui Stere. Acesta se ridică și intrară în casă. Soacra așeza rufe pe pat, le păturea una peste alta și ofta. Le dădu în primire mirelui.

— Uite, maică : șase cearșafuri, șase fețe de pernă, saltea de lînă, perdele, preșuri, batiste, bluzele fetii, fotele, hainele, pantofii, ciorapii, două fețe de masă, tot...

Dogarul avea o față veselă de om ușurat. Adăugă și el :

— Eu sînt om cinstit, ceea ce am zis, fac !

Dădea, scăpa. Soacra se uita cu dușmănie la străin. Ea, ca femeile, se gîndea la lucruri, că erau făcute cu greutate, și veneticul le pune pe spinare și le ducea, cu fată cu tot, la casa lui.

Cîrciumarul le numără și le așeză deoparte.

— Bun ! mormăia.

Simțea că e bucuros.

La urmă, socrul aduse și banii. Stătură pe pat. Unul la un capăt, altul la celălalt. Dogarul se răsti la femeia lui :

— Tu du-te afară, acum e treabă de bărbați !

Muierea ieși. Lucrurile de zestre rămaseră între ei. Cîteva căzuseră pe preșuri, la picioare. Bătrînul numără rar, cu luare-aminte. Damful băuturii se risipise. Stere privea grămada de bani. De afară se auziră cocoșii. Nuntașii începură să plece. Caii trăsurilor venite să-î ia tropăiau la poartă. Nevestele își cărau bărbații pînă la scara droștilor. Meșterii erau țepeni de băutură. Horăiau de-a-n picioarele, doborîți și galbeni. Cum cădeau pe pernele de catifea, așa înlemneau, cu mîinile adunate pe piept, osteniți. Femeile strigau la birjari și trăsurile porneau în goană spre Grivița.

Soarele sclipi în geamurile aburite. Florile vișinilor se împurpurau. Socrul ieși în prag și își chemă nevasta :

— Adu o sticlă de rachiu, muiere, să ciocnesc cu băiatul ! Cheam-o și pe Lina, să-și strîngă ce mai are pe aici, că pleacă de la casa mea !

Soacra le aduse țuica, o puse pe masă și ieși bocînd.

Mireasa ședea lîngă naș, privind peste ulucile umezite. Brutarul, beat, cînta cu glas stins la urechea vioristului, care-l ținea din arcuș :

Mario, la nunta ta...

Ofta rar și striga lui Ghiță Bîlcu, care se prăbușise cu capul pe masă :

— Cumetre, am iubit și eu la viața mea una, oh ! și-i venea să plîngă.

Apucă un pahar și-l mușcă în margine cu dinții lui puternici. Sticla se sparse și-i însîngeră buza. Nașa sări cu gura pe el :

— Te-ai îmbătat, Mitrule !

Bărbatul se uită la vinul rămas, apoi la mireasă. Era frumoasă Lina, așa palidă, cu buzele supte și albe, privind cerul limpezit. Mă-sa o chemă în casă. Ea se ridică fără o vorbă, deschise ușa și privi zestrea strânsă, grămadă, în mijlocul odăii. Căută prin rafturile șifonierului, dar ele erau goale, miroseau numai a levănțică. Pe lemnele lustruite alergau speriați câțiva gândaci. Închise ușile grele și se uită peste prag la cei doi bărbați care goleau paharele de rachiu, împăcați.

— E munca mea, agoniseală grea, spunea meșterul, dar nu-mi pare rău. Să vă dea Dumnezeu bine și s-aveți noroc să înmulțiți ce v-am dat !

Vorbele socrului îi mergeau la inimă lui Stere. Strânse banii, îi cîntări o clipă în mână și-i ascunse în haină.

— Nici o grijă, dădă și el cu gura, eu nu sînt orice ciuruc. Unde bag banul, iese ban.

Soacra le mai turnă în pahare. Se amestecă și ea în vorbă :

— Că și fata noastră, Sterică maică, e *dobă* de carte ! Și să te porți omenește cu ea, să n-o bați, să n-o înjuri ! E trăită bine, de, o să mai plîngă o zi, două, că e greu la început prin străini, dar o să-i treacă...

Lina nu-i mai ascultă. Se rezemase de pervazul ferestrei și privea curtea goală. Vîntul scutura florile pomilor pe lemnul murdar al meselor. Pe scaune cucăiau lăutarii și cumetrele. Aglaia se îmbătase la urmă și de-abia o sculă Stere, să meargă înainte, la ei, în groapă, să-i facă patul, că venea cu femeia.

Guristul, negru de oboseală, spunea la urechea nașului :

Unde naiba o dormi ?

Unde-o fi, unde-o inbi ?

Unde-o fi, unde-o fi ?

*Unde-o fi, unde-o-annopta ?
Pe ce brațe s-o culca ?
Ce guriț-o săruta ?
Ce sîn alb o dezmierda ?*

Tambalagiul bătea tactul cu ochii închiși, în somn.
Instrumentul cînta singur :

Tînc, tînc, tînc, tînc...

Bărbia îi cădea pe piept și tresărea speriat, deodată, lovind mai repede în coarde. Apoi iar îl pirotea somnul... Numai degetele nu i se odihneau.

Linei îi veni să rîdă. Lăsa perdeaua să cadă. Taică-său băga rufele și darurile într-o ladă, pe care o căra cu Stere și cu Grigore pînă la spatele unei droști. Soba nașului fu pusă deasupra, cu picioarele de tablă în sus, să nu se turtească, lîngă albia așezată cu grijă de gunoier.

Era vremea să plece. În curte, brutarul se răstoaia la lăutar :

— Ce, mă, voi dormiți ? Cîntați marșul de plecare, că se duce mireasa !

Țiganii se dezmeticiră. Lina, însoțită de maică-sa, călca stingherită lîngă Stere, care o aștepta, vorbind cu nașul. Acesta îi opri la masă, să soarbă cu el o ciorbă de potroace, acră foc, gătită de soacră la repezeală, să-l scoale din osteneală, că era făcut zmeu și abia își mai ținea ochii deschiși.

Se așezară, gustară mîncarea și lăutarii le mai ziseră una de plecare, spre bucuria brutarului, căre se însuflețea, dres de borș și de arcuș.

La urmă ginerele pupă mîna socrului, a nașului și a nașei. Nevasta meșterului mergea cu ei, plîngînd. La poartă îl văzură pe cumătrul Ghiță Bîlcu între doi gealați de birjari, ținut de subțiori, căznindu-se să se urce în trăsură. Oamenii asudaseră și nu dove-deau. De-abia l-au așezat pe pernele droștii, care se

lăsase de atîta greutate. Era roșu și cînta în gura mare :

Taci, mireaso, nu mai plinge...

Nevasta îl descheie pe la băiere, să nu se înăbușe. Surugiii dădură bice cailor și trăsura abia se urni.

Lina privi încă o dată pomii de care mai spînzurau lămpile aprinse. Parcă nu s-ar mai fi întors niciodată în casa părinților. Abia își stăpîni lacrimile. I se părea că în locul inimii avea o piatră grea. Se urcă lîngă mire și nu mai privi la vecinii strînși lîngă gard. Țiganii cîntau în curte un marș săltăreț. Nașul, corcofelit, juca de mîină cu finul Tache, ținînd cîte un sifon în dinți.

— Și-așa ! Și-așa !

Dogarul le făcu un semn scurt cu mîna. Căii smuciră hamurile și trăsura se depărtă. Ulucile se pierdură în urmă. Lina nu se mai uită înapoi. Simți mîna cîrciumarului cum îi cuprindea umerii și o auzi pe maică-sa din spate :

— Ți-e frig ?

— Nu, răspunse în silă.

Văzu locul pustiu și întins. Pînza întunecată și rară a salcîmilor tremura în vîntul dimineții. Auzi foșnetul frunzelor și simți mirosul dulce al florilor. Cuțarida, verde, plină de buruieni, strălucea în lumina soarelui.

Trăsura se opri în fața dughenii. Lina nu spuse nimic. Birjarul cără lada cu Grigore. Aștepta bacșișul, și cîrciumarul îi dădu cîteva piese. Aglaia vorbea cu soacra. Droșca întoarse și plecă înapoi, hurducăind. Rămăseseră în fața gardului spălat de ploi. Stere deschise larg poarta și spuse :

— Asta-i cîrciuma mea !

Se opri să răsuflă. Soarele îl învăluia. Avea o față dreaptă și bărbia aruncată înainte, ca și când ar fi voit să arate mereu ceva. Era vesel și mândru. Peste umerii lui, femeia zări fereastra întunecată a prăvăliei. Pereții de scînduri țineau o vinețeală umedă și geamurile murdare de praf ascundeau restul. Soacra zise încet :

— Uf, unde-ai nimerit, fata mamei !

Peste acoperișul repede, acoperit cu carton zburau brabeți grași, scuturîndu-și penele.

Muierea gunoierului o luă de mînă și o trecu pragul.

— Bine ai venit la noi ! spuse.

Înăuntru era rece și mirosea a vin oțetit. Lina văzu odăile, scaunele, patul de șipci și dușumelele goale. Pe un raft, deasupra, ardea o lampă. Prin ferestrele mucegăite, zări gunoierii care descărcau un camion. Se așeză pe o margine tare, netezind cearșaful aspru de americană. Aglaia spunea :

— La noi e cam strîmt ! Dar așa e la început, pînă vă faceți casă ca lumea, că d-ai-a v-ați luat ! Ce zici, domnu Stere ?

— Ne-om face ! Casă de zid, înaltă, sănătoasă ! Nu-i așa, nevastă ? adăugă.

Îi zicea pentru prima oară astfel. Ea era cam speriată și mîhnită, ca orice om care schimbă locul unde s-a pomenit. O trecea iar plînsul.

Cocoșata îl ferecea pe negustor :

— Norocos ești ! Luași zestre, dar ce mai fată !

Stere șezu cu ele pînă la prînz. Nu se dezlipea de lîngă Lina. Soacra și nevasta șefului deretecau prin odăi, așezau lucrurile aduse și parcă dugheana începea să se schimbe. După ce mîncară împreună, cîrciumarul luă o damigeană de țuică și porni la gunoieri, să se cîntească cu ei.

Femeile spălară vasele, măturară, așezară clondirele și întinseră hîrtii pe rafturi. Cea tînă ră tăcea posomorîtă. Ar fi vrut să fugă cu maică-sa acasă, să se roage de dogar s-o lase să rămînă toată viața lîngă ei. Aglaia vorbea, vorbea, povestind de-ale sale, din tinerețe. Văzînd că fata n-o ascultă, se opri și întrebă cu milă :

— Ce ai ? Parcă nu ți-e-n voie !

— Las-o și dumneata ! zise soacra.

— Nu te speria, îi făcu muierea curaj, nu-i om rău, ai să vezi. Ți-e dor de ălălalt ?

Lina nu răspunse.

— Ce să-i faci ? Parcă cine n-a pățimit ? Dacă te-ai lua după inimă ! Mie crezi că mi-a plăcut Grigore la început ? Ce, eram ca acum ? De muncă m-am făcut așa. Eh, ce mai femeie am fost la viața mea ! Mai pe urmă m-am deprins. Totul e să se ție de casă, să fie la locul lui, să-și vadă de treabă, să nu fie curvar și să plece după altele, că atunci e greu ! Așa-l apucase pe-al meu într-o vară. Îi picase cu tronc una după-în Grant. Eu îl vedeam că nu mai e în apele lui. „Ce-ai, mă Grigore ?“ îl întrebam. El, nimic. Numai mă înjura. Pîn-am aflat. „A, asta-i buba ? mi-am zis. Lasă !“ M-am ținut de capul lui, m-a bătut, eu, de loc ! Dar l-am întors. I-am făcut ce i-am făcut, uite-l, e tot cu mine și sîntem bătrîni amîndoi.

Fata dogarului asculta. Aglaia se așeză pe un scaun.

— Pe domnu Stere îl știu de cînd a picat aici ; la noi a tras întîi. A venit cu mîna goală. Tot cu munca. E pus pe ajuns, ascultă la mine. Te uiți că locul e cam pustiu, nu-i nimic ! Într-un an, doi se face și aici mahala. Primăria vinde loturi încoace...

Se ridică și caută sticlele de rachiu. Destupă una și umplu trei cești ascunse prin rafturile cîrciumii.

— Ia luați. Băutura e bună, te mai înveselește...

Și goli păhăruțul ei. Soacra și Lina nu se îndemnau. De afară se auzeau glasurile gunoierilor. Mirosea a iarbă proaspătă și Țoarele sclikea încă în geamurile murdare. Aglaia tot mai trăncănea. Lina o privi ostentiv. Avea o față slabă și oacheșă, uscată de vînt, numai ochii vii, negri și mici jucau tot timpul sub niște sprîncene dese, ascuțite. Gura ei ca o pungă se deschidea și se închidea fără încetare. Cînd rîdea, i se vedeau dinții rari, pe care muierea îi ascundea cu un bariz ce-i ținea capul înfășurat. Vițe cenușii de păr îi scăpau de sub legătura prost făcută și-i cădeau peste obraz. Și le îndrepta repede, mai se bătea cu palmele ei osoase pe genunchii ascunși de o fustă neagră, largă și încrețită.

— Numai să ai grijă de el, spunea, e cam pădureț, și mă uit la tine, maică, biserică de fată ești... e zgîrcit, dă-l pe brazdă, învață-l cu o mîncare bună, cu o cămașă ca lumea pe el. De-astea nu prea știe, a fost crescut greu... Altfel, pîinea lui Dumnezeu. O să vezi dumneata ce fel de om ai luat.

Și-a mai turnat rachiul, l-a sorbit cu ochii ascuțiți de plăcere și și-a șters gura cu colțul barizului. A băut și maică-sa, a gustat și ea în cele din urmă. Pînă seara, au mai pus țara la cale. Cicoșata a povățuit-o ce să facă după cele ce se întîmplaseră, lucruri de-alē lor, femeiești.

Stere tot mai chefuia cu Grigore și gunoierii. Goli-seră damigeana și începuseră să vorbească mai tare. Au pus de mîncare. Odăile se luminaseră. Au dat să-l cheme pe cîrciumar, dar a gunoierului le-a spus :

— Pe bărbat să-l lași în banii lui cînd îi e a petrecere. Eu știu de la al meu. Mă calcă în picioare dacă mă amestec cînd e la un pahar.

Cerul coclise. Mirosea a gunoi ars. Grigore aprinsese un foc înăbușit. Limbile lui izbucneau din cînd în cînd și aruncau scînteii.

Auziră pasul bărbatului.

— Păi eu mă duc, zise Aglaia.

Stere fluiera. Intră închizînd ușa. Femeile simțiră mirosul de țuică. Bărbatul se ținea drept. Se așeză lîngă Lina. Soacra se ridică și spuse că pleacă. Cîrciumarul o rugă să mai rămînă să mănînce cu ei, dar ea nu voi. O sărută pe Lina și o ținu multă vreme la piept, umezindu-i obrazul cu lacrimi.

— Să fii cuminte, fata maichii. S-ascuți. Mîine am să vin cu taică-tu pe aici, să-mi spui dacă nu ți-a fost urît...

Negustorul o duse pînă aproape de casă, peste maidan, ferind-o de cîini.

Cînd se întoarse, nevasta așezase masa. Mîncară amîndoi, în tăcere. Cînd terminară, el întrebă :

— Ți-e somn ?

— Nu. O să mai mă uit afară.

Stere tăcu mîhnit. O auzi cum trece. Rochia ei foșnea. Se descălță. Căută ligheanul și-l umplu cu apă. Își muie picioarele, oftînd ușurat. Îl strînseseră pantofii și baia rece îl liniștea. De afară se auzea vocea lui Grigore.

Era bine. Se gîndi la tot ce i se întîmplase de la venirea lui în Cuțarida și se apucă să numere banii strînși la nuntă. Puse miile una peste alta, adună sutele de metal într-un săculete de pînză, sugrumîndu-l la gură, ridică perna și acoperi totul. Stinse apoi lampa și își așteptă înfrigurat nevasta, speriat că n-o să mai vină. Îi trecu o clipă prin gînd că ea a plecat peste maidan. Se uită afară.

Lina ședea rezemată de scînduri, privind cerul. Trecu o ceată de cîini, mușcîndu-se și lătrînd. Ea îi auzi multă vreme, fugind spre mahalalele vecine. Pămîntul sclipea șters. Spre marginile gropii se ivi o linie albicioasă, întortocheată și lungă. Plînsese adînc,

În tăcere, din tot sufletul, ca un om singur, pierdut de ai săi, părăsit pentru totdeauna și, când i se uscară lacrimile, intră, uitînd ușa dată de perete.

Se auzeau greierii, țîrînd tare și ascuțit.

Femeia se așeză pe marginea patului, obosită. Stere îi simți mîna pe cearșaf. Nu spunea nimic, ca și când n-ar fi fost acolo...

Vara pleca. Groapa era adâncă și verde. Vîntul culcase ierburile sălbatice. Frunza măselariței începea să îngălbenească. Gheorghe știa răcoarea asta care-i înfiora pielea și cerul ostenit, stins, cu lungi scame fumurii. Șobolanii ieșiseră din găurile lor și mișunau înfrigurați, tîrîndu-se după urmele sărace ale soarelui. Hoțul scuipa în silă. Erau mari, grași, cenușii ca fierul, cu cozile năpîrlite.

Alături, pungașii suceau babaroasele. Stăpînul mes-
teca zarurile în pumnul lui mare și negru și privea
întunecat pămîntul bătătorit cu palmele.

— Doi-doi ! spuse Oacă și-și trecu mîneca zdren-
țuită pe sub nas.

Ceilalți fumau pe vine împrejur, așteptîndu-și
rîndul.

— Parà-n coadă !

— Șase-cinci... mormăi Nicu-Piele, aruncînd în
țărînă un chiștoc uscat.

Sandu zvîrli un ban de doi lei și se mai căută în
fundul nădragilor. Fruntea i se brobonase de sudoare.
Își mișca repede spatele ca de mîncărime și se uita
drept în ochii lui Bozoncea. Acesta apucă oasele
îngălbenite și tocite pe margini. Între picioarele
caramangiilor se strînsese o grămadă de piese de

aramă, la care trăgeau cu coada ochiului toți. Gheorghe se ridică dîndu-l la o parte pe ucenic :

— Ia stai, Paraschive, să mă bungheșc și eu !

Sub malul surpat, vîntul obosea. Se auzea numai fișîitul aglicei culcate de furia lui, și pe fața bălții se vedeau valuri mici, zbuciumîndu-se.

Stăpînul desfăcu pumnul și zarurile căzură.

— Parà-ndărăt !

— Ce vine...

— Șase-șase...

— Perechi ! mai spuse unul, și mîna norocosului strînse paralele cu praf cu tot.

Mîna-mică se așază de-a binelea. Bozoncea abia atunci rîse, icnind :

— V-am curățat, pușorilor...

Și se scutură de fundul pantalonilor.

Seara cădea repede. Urmele soarelui se șterseră. Guinoiul luneca tăcut, surd, așezîndu-se mai jos în straturi.

Hoții se adunară. Erau cinci. Patru caiafe și ucenicul. Tunși, cu chipuri negre, tăiați în obraz. Gheorghe aprinse un foc de vreascuri. Flăcările se tîrîră o clipă la picioarele lor desculțe și pîlpîiră.

— Tu ești Paraschiv ? îl întrebă pe cel tînăr Bozoncea.

— Eu, se băgă el mai în sufletul pungașilor.

Hubărul îl măsură dintr-o ochire. Ucenicul avea un trup subțire de fată mare și o privire ascuțită, ageră.

— De zulit, ai mai zulit la viața ta ? se amestecă și Oacă, suflîndu-și nasul.

→ Da.

— O fi găinar d-ăia de ciordește corcovițe și le mănîncă fofeaza... aruncă în batjocură Sandu-Mîna-mică și-i scui-pă între picioare.

Cel tînăr nu-l privi.

Gheorghe îl trase deoparte.

— Nu-i băga-n seamă, bijboc, fac pe șmecherii, au uitat cînd au venit în gașcă. Nu știau nici să umble.

Paraschiv auzi groapa. Locul era tainic. Cerul de deasupra se încenușa. Îi fu frică de haidamacii ce-l prețuiau din priviri, hoți bătrîni toți, duși pe la pușcării. Tăiaseră sare la viața lor și luaseră oameni în cuțit.

Lumina apusului se stingea în apa bălții. Flăcările ușoare, roșcate ale focului jucau în unda ci verde. Spre margini, acolo unde rămînea numai un noroi pierdut, subțire, cu o iarbă deasă și întunecată, fiartă în dogorile verii, alunecau într-o parte și-n alta cutii de tablă ruginite, scufundate în clisa vînată. Peste capul lor trecură muștele, o pînză de bîzani, albaștri și grași cît greierii. Aerul suna sub lamele aripilor.

— Cu șuriul știi să dai ? mai întrebă Stăpînul cu glas răgușit, și o clipă cercelul de argint, legat cu ață roșie de ureche, sclipi în lumina focului.

Avea niște ochi mohorîți și blînzi, mai negri și mai adînci. Era spătos și pe obrazul muncit, stîlcit în bătai, nu se citea nimic. Mișca greu palmele mari și cu degetele își aruncă mai spre ceafă șapca unsuroasă. Cînd se urnea, în buzunarele largi îi sunau creșterii cîștigați la barbut. În picioare purta pantofi în două culori : alb și roșu, legați cu șireturi de piele, ca orice staroste de hoți.

Paraschiv scoase de sub brîul de piele un șis lung, cu lama ascuțită, îndoit la vîrf.

— Doi am tăiat cu el în Mandravela ! spuse cu glas subțire. Am lucrat cu Mafoame, ăl de dădea găuri în Calea Rahovei.

Piele apucă ușor cuțitul, îl întoarse și pe-o parte, și pe alta, îi trecu lama de oțel pe limbă și clipi din ochi, strîmbîndu-se :

— Mișto cosor, să n-am spor ! De unde l-ai pescuit ? Oi fi neam de caramangiu și-ai moștenit sculă bună...

Focul pîlpîia la picioarele lor, gata să se stingă. Gheorghe mai aruncă un pumn de talaș și lumina creșcu. Cerul bolovănos aluneca tăcut peste malurile sălbătice. Culoarea lui se întunecase spre margini și ucenicul văzu primele stele. Mirosea a bălegar încins și se gîndi că pe undeva pe aproape trebuie să fie vreo herghelie. Smulse o mîna de iarbă afînată și simți în palme sucul ei lipicios. Pungașii nu mai spuneau nimic.

Stătuse și vîntul. Rar se mai auzea pipirigul lovindu-și tulpinile la cea mai mică adiere.

În cele din urmă, Bozoncea îl întrebă pe Oacă :

— Mă, pămînt de flori, zici că Florea l-a adus ?

— Da, spuse acesta, și se așeză pe vine lîngă focul cel mic.

— Să nu fie vînzare, că pe toți vă tai cu mînușita mea... Mi s-a urît cu pîrnaia...

— Nici o grijă, Stăpîne, adăugă Gheorghe, e de-al nostru, uită-te la cazmaua lui, mîna de suț, nici vorbă. Îl iau în garanție, să-l învăț, că-i tînăr și-al dracului, pisică, nu altceva. Este, bă, guguștuc ?

Paraschiv rîse și-i privi pe fiecare. Îi plăceau ochii bătrînului, care-l bătu pe umăr :

— Al meu ești, puță !

— Al dumitale, îngădui ucenicul.

— O să te punem la probe, la noapte, să te vedem...

— Știi să manglești cai ? Gloabe ? aruncă Mîna-mică.

— Fac orice...

— Bine, încheie hubărul și strigă lui Piele : Pune mămăliga aia la fiert și adu drojdia să ciocnim cu bidiviul !

Nicu cără un săculete plin cu mălai și un ceaun, pitite în mărăcini. Le așternu în fața lor. Oacă plecă după apă. Alerga aplecat într-o parte și trupul lui scund se mistui repede în întunericul abia lăsat.

— Da neamuri ai ? mai cercetă Bozoncea.

— Nu, zise ucenicul. M-a făcut mama de fată și a murit de oftică. Mai mult nea Florea m-a ținut din pomană. Fur de cînd mă știu...

— Ești de-ai noștri, necăjit, vai de viețișoara ta... se mili Sandu.

Nicu-Piele așternu niște pirostriei afumate pe pămîntul tare, deasupra focului. Sosi și Oacă cu un bidon plin, deșertîndu-l în ceaun. Gheorghe aruncă un pumn de talaș peste flăcări.

Vîntul se iscă iar. Se încorda în trestii înalte și drepte, care sunau ca un țambal.

— Vine toamna ! suspină unul.

— Ne strînge, s-a dus binele...

Paraschiv auzi glasul bătrînului, domol și cald. Gheorghe turnă mălaiul și începu să mestece mămăliga. Un miros bun se răspîndi împrejur. Oacă urcă sub malul scobit, să mai aducă ceva. În mîna lui Bozoncea străluci o sticlă albă, lunguiață. Ucenicul îl văzu cum soarbe cu sete, dînd-o peste cap. Beregata lui arsă de soare se smucea repede și cămașa subțire de mătase roșie i se desfăcuse la piept, lăsînd dezgolită pielea păroasă, plină de tatuaje.

Apoi rachiul trecu din mînă în mînă. Nicu-Piele bău de-a-n picioarele, răscrăcărât peste umbrele focului. Era înalt cît malul, numai oase, și cînd lăsă mîna în jos, ceilalți văzură sticla golită pe jumătate.

— Țsta are înghițitura mare, spuse într-o doară Mîna-mică.

Gheorghe nu bău.

— Ia, Treanță, îl îndemnă starostele, ia, că n-o să-ți cadă dinții.

Codoșul dădu din umeri și răsturnă mămăliga fierbinte pe un fund de lemn. Sandu aruncă deasupra un strat de brînză frămîntată cu mîna. Palmele hoșilor apucară cîte o bucată. Îi lăsară și noului-venit. Un strat de drojdie pe fund și o bucată caldă, din care ieșeau aburii.

— Potolește, nenică ! îl îndemnă ăl bătrîn. Așa mămăligă nici la mă-ta n-ai halit. Să-ți bați copiii !

Lui Paraschiv îi era foame. Înghiți cu lăcomie și așteptă să isprăvească și ceilalți.

— Bună ?

— Bună.

— Ține de cald ?

— Ține.

— Pîine pe blană !

Peste groapă căzuse o podoabă de noapte, albastră și rece. Ucenicul auzi iarba foșnind. Lîngă el lipăia Sandu, aducînd sub brațe doi pepeni lunguieti și grei.

— Ia desertul, neamule, spuse, așternîndu-i pe pămînt.

Stăpînul îi despică dibaci, și miezul roșu, plin de semințe fu îmbucat cu lăcomie.

— Îți place la noi ? întrebă Piele rînjind.

— Îmi place, rîse și tînărul.

Paraschiv adulmecă locul și nu-i mai ascultă. Îl aștepta pe Florea, și acesta nu mai venea. Focul abia se vedea. Bătrînul îl întezi cu buruieni uscate și un fum gros se răspîndi împrejur. Pungașii se apucaseră iar de barbut. Oacă, cel mai mic, ședea deoparte, că se curățase, și ronțăia semințe. Lîngă flăcări, bătătoriră pămîntul cu palmele, și Bozoncea scoase zarurile.

De data aceasta, meșter se dovedi codoșul. Scurpă și-și făcu semnul crucii, că era bisericos. Babaroasele cădeau clănțănind în praf. Hoșii priveau cu ochii aprinși norocul.

— Șanu-Brăila ! spuse unul.

— Perechi ! mîrîi alături Piele.

Bozoncea strînse oasele, rîse cu toată gura lui frumoasă de i se văzură dinții albi și puternici, ascultă la ureche sunetul lor dulce și tainic și le zvîrli.

— Doi-una ! zise după aceea supărat.

Aruncă și Piele.

— 'Țăiete ! îl opri Sandu și se răsti la el : Bă, nu jucăm arșice, nu le da-n paguba noastră...

Golanul le mai răsuci o dată.

— Parà-n coadă !

— Trei-trei...

Jocul se îndîrjea. Se apropie și ucenicul. Șeful îi spuse văzîndu-l jînduit :

— Tu nu te-arunci ? Ori n-ai marafeți ?

— Ba am.

Îi făcură loc. Gheorghe strînse leii de aramă și-i aruncă în fundul nădragilor. Oacă își perpelea nepăsător tălpile la para focului. Prin genunchii spărți ai pantalonilor soldățești i se vedea pielea negricioasă. Dogoarea plăcută îi făcea somn. Începu să cînte ca să-și sperie lenea :

*Foaie verde trei spanace,
Fă-mă, Doamne, ce m-oi face,
Fă-mă raza stelelor,
Deasupra cazărmilor,
la patagda, patagda, patagda...*

Mai scuiță două semințe și o luă de jos, cu o voce dulce :

*Și-o să vorbesc cu colineîul
Să nu-mi bată mititelul,
Să nu-l puie de plantoane,
Că e mititel și-adoarme,*

*Să nu-l puie înainte,
Că e mic și fără minte,
Prapadește gloanțe multe,
la patagda, patagda, patagda...*

Lîngă el pe peticul bătătorit se adunau piesele de doi lei, grămadă.

Paraschiv avea mîină bună. Luase de trei ori și al bătrîn se uită la el pe sub sprîncene :

— Ai fermece-n labă, le potrivești, ai ?

Aruncară de cîte două ori. Bozoncea pierdea și fuma oțărît, trăgînd fumuri dese pe nas.

Pîna spre ziuă, tot Gheorghe îi lăasă lefteri. Oacă adormise lîngă ei și se zbuciuma în vise. Florea tot nu mai venea să le vîndă pontul.

În noaptea aia l-au cercetat pe Paraschiv dacă i s-a urît cu binele, dacă auzise de poliție și de om mort, dacă se pricepea să taie un buzunar fără să-l simtă nici Dumnezeu cu îngerii lui din cer, dacă a văzut sînge și dacă e mut ca mormîntul ?

Vorbea mai mult Sandu, că ceilalți cucăiau de somn. La urmă, șuțul a început să se laude că o să-l învețe meserie, să țină minte, că el, Mîină-mică, i-a dibăcit ce-i aia furat și cîte altele, de nu se mai oprea.

Dar cine să-l știe pe ucenic, ce zăcea în el și ce făcuse la viața lui ? Cel tînăr își spuse : „Stați voi numai oleacă să v-arăt eu, m-oți crede vreun husăn, ai ?” Și rîse ușor pe sub mustața bălană, care-i umbra buzele subțiri.

Cînd se lumineă veni și Florea, nădușit și supărat, spunîndu-le că abia noaptea viitoare or să aibă de lucru.

— Ai scăpat, ușchitule, spuse Oacă, încă buimac de somn, da te-om vedea noi...

Se întinseră apoi liniștiți sub mal, unde era mai adăpost de frigul dimineții. O ceață albă se lăsase peste pământul uscat. Sus, la rampa de gunoaie, ardea un felinar unsuros. Se auziră lătrături de câini depărtate și pe malul înalt se iviră primii gunoieri, care deșertară resturile orașului zvîrlind gunoiul cu lopeți înguste.

— Tu n-ai o treanță mai groasă pe tine? Un parpalac, că vine iarna? îl întrebă Florea pe Paraschiv.

— Nu-i nevoie. Nu mi-e frig.

— Ei, cum ți se pare?

— Ceață bună, poți să mănînci o pîine ca lumea. Că mi s-a urît să tot trag nădejde...

Soarele se ridica greoi și căldura lui le încălzi trupurile. Cîrcotașii dormeau duși alături, cu picioarele strînse sub ei. Vîntulețul dimineții se juca în firele negre de păr de pe pieptul puternic al lui Bozoncea.

De cu ziuă, Florea le spusese că în noaptea aia trebuiau să vină la groapă niște căruțași cu iepe de șișic, să le dea în călăreală la armăsarii unuia, moș Leu, de păzea într-un bordei averea primăriei de la rampa de gunoaie. Treaba se făcea pe șest, să nu afle statul și să-i puie la impozite. Caii păzitorului tot cai erau vrea să zică, în putere și cu sămîntă bună. Nu era cîrlană sau hîță în groapa lui Ouatu să nu le fi îmborșosat ei cu steaua și cu puterile lor. Pungașul știa și prețul: două zeci de lei de bucată. Banul și harul. Tocmai dincolo de locul lor, peste baltă, sub malul mîncat își ținea omul ginerii, într-un țarc de lemn, plin de balegă și de dudău veșted. La lumina soarelui, văzuseră coamele lucioase și le auziseră nechezatul mîndru și răsunător. Cale de o jumătate de ceas de la ascunzișul lor, să mergi peste trestii, prin niște tufișuri de nu-i vedea nici pasărea, prin

inima locului pustiu. Al tînăr, pentru că era mai sprinten, trebuia să lege iepele la un loc și, cînd o da Stăpînul semn, să se urce în cîrca uneia și să le mîie spre cîmpul Cuțaridei, la drumul Dudeștiului, peste maidane, cu Gheorghe de ajutor. Ceilalți rămîneau în treabă, dacă s-ar fi ivit greutăți. Căruțașii, îi știa Florea, erau cam cheflii și or să petreacă în bordei, bînd aldămașul în cinstea mireselor. Numai ucenicul să fie priceput și cu mînă ușoară, să nu-l simtă ageamiii.

— Las' pe mine, nene Floreo ! spuse el după ce auzi ce are de făcut. Eu le sînt naș. Numai dumneavoastră să-i țineți în șisuri dacă s-or întinde la vorbă.

— Treanță ! strigă Bozoncea la cel bătrîn. Auzi ce spune dumnealui...

Hoții rîseră cu înțelegere.

Spre seară, o promoroacă aurie scâlda fundul gropii. Vîntul, ca briciul. Au plecat cîte unul. În urmă rămăseseră Gheorghe cu ucenicul. Noaptea veni repede, umedă și senină. Își împărțiră locurile. Paraschiv ținea tira la un dîmb, în drumul căruțelor, lîngă rampă. Sub ei se vedea lumina bordeiului și în țarcul întunecat se mișcau umbre mari. Armăsarii sforăiau înfiorați. Pungașii auziră copitele potcovite bocănind și nechezatul unuia mai neastîmpărat. Apoi se lăsă liniștea. Așteptară așa, vreme de un ceas, culcați pe burtă, ronțăind fire uscate de buruiană.

Cerul se limpezea peste malul de pămînt. O dungă zăpezie se ivea tăind marginile. Crăcile subțiri ale salcîmilor se deslușiră. Balta putredă luci. Peste groapă trecură brabeți. Auziră lunecarea tăcută a gunoaielor pe rîpi. Cornul roșu al lunii iscodi marginile cerului. Priviră într-acolo. Parcă se destrăma. Dungi subțiri se împleteau în brațele pomilor. Iarba

albise. Pe deasupra plutiră aburii fundului. Niște cîini lătrară în depărtare. Un zgomot surd de căruțe zdroncăni pe drumul plin de praf.

Veneau.

Paraschiv simți cotul codoșului în mușchi.

— Acum.

Șinele de fier ale roților răsunară aproape.

— Ho, tată, ho ! opri primul.

— Aici e, bă ?

— Aici.

— Na, boală, stai, Lolica !

Glasurele se amestecară. Cel care cunoștea strigă spre bordeie :

— Mă, moșule, măăă ! Mai ieși, măăă, afară, că ți-au venit pețitorii...

Ceilalți riseră în întuneric. Desfăceau chingile și zăbalele. Acestea luceau scurt în lumina roșie a lunii. O iapă puțină se băliga cu nepăsare.

Gheorghe șușoti :

— Cînd le-or aduce înapoi, te strecori pe coala și le dezlegi ușurel ! Ți-e frică de cai ?

— Nu.

— Să iei cîte o mîna de fîn de la curu căruții și să le pui sub bot.

Căruțașii coborau ținînd animalele de căpestre. De jos, se auzi nechezatul întărit al armăsarilor. Moș Leu lumina cărarea îngustă cu un felinar.

— Tu ești, Suleo ?

— Eu, unchiașule.

— Ai adus prințesele ?

— Le-am adus. Le-o fi și lor.

Iepele băteau din picioare și se opinteau pe drumul alunecos.

— Băgați-le-n țarc, pe aici, se mai auzi vocea celui de la groapă.

Le slobozică. Ciotul lunii se făcuse galben. Malurile căpătără umbre mărețe. Paraschiv se ridică în mîini. Armăsarii turbaseră. Alergau în loc și se izbeau de lemnul gardului.

Căruțașii îmboldeau iepele spre poarta deschisă :

— Haide, haide, tată, hii !

Se auzeau sforăituri și icneli. Cînd intrară toate, moșul închise poarta, răsuflînd ușurat. Armăsarii se ridicară în două picioare și nechezară de se cutremură groapa. Ocoliră în goană iepele cu coamele zbîrlite și le loviră au copitele. Urmă o învîlmășeală, și ucenicul văzu încordarea trupurilor roșcate și negre, nădușite. Căii se mușcau și-și loveau gîturile puternice.

Căruțașii alergau pe marginea țarcului, strigînd :

— Așa, Lolica, așa !

— Garoafa, na la tata, na, nu-ți fie frică... Na...

— Lasă-l, boala dracului, că-ți face bine...

Moș Leu își îndemna armăsarii trăgînd cu furie dintr-o lulea, în care ardea un miez roșu de tutun aprins :

— Împroașc-o, Surule ! Nu te lăsa ! Așa, Ilie, călărește-o, dă-i bine ! Aha, ha, acum, na, slobozește-te, aha, hi, nu... Cîrlane, n-o lăsa, ai ostenit, ai, calu tatii, așa, dumaticatul cui te-a făcut, ei, așa...

Pe urmă iepele fură gonite să pască. Armăsarii încă nechezau. Picioarele lor subțiri și lucioase tremurau în bătaia lunii. Își mușcau cozile din cînd în cînd. Oamenii rîdeau, rezemați de codilele bicelor.

— Strașnici armăsari ai, moșule ! zise unul.

— Ehe...

— Parcă-s hrăniți cu iarbă-mare.

— Mănîncă o căruță de fîn și tot nu-i ajunge unuia.

Dinții iepelor mestecau iarba pălită.

Căruțașii le adunară, mînîndu-le spre căruțe. Ele ar fi vrut să mai pască și se codeau. Biciuștile sunau prin aerul rece :

— Haide, Lola, intră dracii-n tine, m-auzi ? Hi !

— Hop, boala dracului, că te-ai pricopsit.

— Na.

Gheorghe îi mai dădu un cot ucenicului. Bozoncea le făcuse semn.

— Acum să te vedem, pulică !

Se auzeau zăbalele izbind în măselele iepelor. Cîrlanii care nu coborîseră mîncau liniștiți fînul de la picioare. Întorceau numai capul cu lene și iar se aplecau. Paraschiv numără căruțele. Erau șase, una lîngă alta. Oamenii căutară sub paiele de pe fund și scoaseră cîteva sticle de rachiu.

— Hai să ne cinstim nașul ! se auzi o voce înfundată.

Coborîră.

Ucenicul era neliniștit. Gheorghe îi spuse :

— Ai răbdare. Lasă-i să se matolească nițel.

Din groapă nu se auzi multă vreme nimic. Se potoliseră și armăsarii. Bozoncea se tîrî pînă la ei.

— Acum, Paraschive ! șopti.

Trecuseră trei sferturi de ceas și le amortiseră oasele. Pămîntul era rece. Cel tînăr se ridică ușor și vesel. Animalele îl simțiră. Ridică gîturile, sunînd din căpestre. Merse drept la iepete din față, apucă o mîna de fîn de sub picioarele lor și le mîngîie coama umedă.

— Lolica, na, Lolica ! șopti pungașul, neștiind dacă nimerise.

Și se apucă să le desfacă legăturile. Treaba merse repede. Hamurile cădeau fără nici un zgomot în praful drumului și Paraschiv le puse numai cîte o

frînghie subțire în jurul gîtului, ca să le țină la un loc.

Cînd trecu la a doua căruță, o iapă necheză speriată. Ucenicul se făcu mort lîngă roți. Gheorghe trăgea perechea dezlegată spre cîmp, la adăpost. Cel tînăr mai încercă o dată. Animalele se liniștiseră. Mîna hoșului le pipăia dibaci boturile calde și ochii lăcrămoși.

De jos nu se simțea nimic. De patru ori tîrî codoșul perechile, legîndu-le căpăstru lîngă căpăstru.

A cincea oară, Paraschiv dădu peste un cîrlan sătul, care se lăsa greu. Simțind mîna străină pe el, încercă să muște și lovi cu copitele. Caramangiul îi apucă zăbala rece și-o răsuci. Fierul intră în gingiile calului și acesta bătu aerul cu picioarele dinainte. Degeaba încercă să-l potolească.

— Lasă-l ! strigă bătrînul neliniștit. Ia altul...

Pungașul se încăpățîină. Îl lovi cu cotul sub greabăn și-l dezlegă. Cîrlanul se smuci într-o parte și scăpă. Drept spre țarc o apucă, unde simțise armăsarii nechezînd și aruncînd din copite. Oacă îi sări înaintea să-l țină, dar era prea tîrziu.

Căruțașii ieșiră repede afară pocnind din bicele lor lungi. Pînă să se dumirească, Paraschiv mai dezlegase un mîrloi de mînz, blînd ca un iepure, agățat la coada unei căruțe.

— Fugi, știi unde ne întîlnim ! îi șopti Gheorghe. Lasă-i pe noi, că nu te ajung ei !

Cel tînăr se aruncă și şuieră o dată năprasnic :

— Haida, hi, gloabelor !

Iepele o luară la goană speriate, peste maidanele pustii. Nu mergeau în același pas. Ucenicul le îmboldea harnic :

— Nii, uscăturilor ! Hai, hai, hopa...

Și le lovea cu picioarele desculțe pe cele mai apropiate, în burțile pline.

În urmă, mai apucă să audă un zvon surd de glasuri amestecate, de strigăte și lovituri repezi.

Luna tocită se lăsase într-o parte spre cîmpul Cuțaridei. Era răcoare și noaptea de septembrie avea o limpezime strălucitoare. În depărtare se vedeau luminile Bucureștiului, ca un policandru atîrnat de cerul jos. Numai aproape, spre mahalaua Filantropiei, pîlpîiau felinare cu gaz, chioare și rare, pierdute sub oțetari sălbatici. În urma cailor rămînea o dîră lungă de praf, care se așternea greu peste iarba scurtă a maidanelor. Drumul era lung și pungașul amorfise. Îl dureau spatele și i se făcuse somn, hîțînat pe șira ascuțită a calului. Mînzocul alerga sprinten alături.

Trecu de Tarapana, mai mult pe sub ulucile din margini, auzi vioriștii cîntînd încă chefliilor și se așternu la drum. Frumoasă noapte! Se dezmoșise puțin.

Simți mirosul veșted al frunzelor de salcîm, scuturate și împrăștiate. Ca să-i treacă de urît, începu să fluiera. Trapul ușor al mîrtoagelor abia se auzea. A străbătut Cioplea și de acolo a călcat peste niște grădini de zarzavat neîngrădite, lăsînd în urmă mahalalele.

Nici nu dăduse de ziuă cînd a sosit și Gheorghe, ostenit și dămfuit, dar vesel că scăpaseră cu bine.

— Se făcuseră ai dracului, auzi? Nu, că unul îl cunoaște pe Stăpîn: „Săriți, striga, săriți, c-a venit Bozoncea cu ai lui și ne-a luat cășorii!... tu-i dumnezeul mamei lor!” I-a potolit el, starostele, nu le mai trebuie, și doar asta nu voiam, să fie cu vărsare de sînge, dar ce să le faci? A trebuit să le dăm buzunări la burți. Mi-a dilit unul o labă peste muie de nu mai vedeam. L-am împuns nițel, da-tu veniși de mult?

— Să fie un ceas, două.

— Te-a ginit careva ?

— Nici dracu nu era pe drum.

Bătrînul înconjură caii, le pipăi grumazurile și dădu din cap :

— Marfă proastă. Trebuie să-i ținem la îngrășat ca să luăm ceva. Ȑia știu să scoată sufletu din ei, și-atît. Încolo, paște, murgule, iarbă verde ! Mama lor de nemîncați ! Păi animalul, bă ucenicule, se ține cu socoteală, trebuie să-i dai și lui. Că și mașina, n-o ungi ? Ptiu, privește la iepșoara asta, numai coaste, te uiți prin ea... Haide, că avem treabă.

Și se urcă și el.

S-au oprit tocmai în cîmpul Dudeștiului, la un tăinuitor mai vechi. Erau albi de praf. Au bătut în poartă. A ieșit o huidumă de om, atunci sculat, cu ochii umflați de somn, într-o cămașă lungă, întrebînd :

— Care ești, mă, acolo ?

— Eu, Cocîrșă, am adus niște gloabe, zise Gheorghe.

Gazda se scutură puțin, căscă și deschise leneș poarta grea de lemn.

— Devreme o mai luarăți azi ! spuse, și Paraschiv îi văzu dinții galbeni și rari.

Caii se înghesuірă speriați. Nu cunoșteau locul și nechezau. Mînzul încercă s-o ia înapoі.

Omul le așternu goroveală dinainte și se îmbrăcă grăbit.

— Bună treabă făcuși ! îi spuse codoșului.

— Ce zici, cîte bătrîne luăm pe ei ?

Celălalt se scărpină în cap.

— De... Stai să-i vedem. Bozoncea unde-i ?

— Pică și el acum. Aduce de băutură.

Își aminti de Paraschiv :

— Da ăsta cine mai e ?

— Ucenicul nostru. L-a adus Florea. Priceput. El i-a cărăbănit de sub nasul stăpînilor. Atinge-mă cu o țigare !

Cel tînăr rîse stingherit. Îl lăsară în mijlocul curții. Într-o parte era un șopron păraginit, sub care aprinsese focul o muiere între două vîrste, cu șort roșu dinainte.

Tăinuitorul își cunoștea meseria. Aduse o căldare și fierse niște var. Gheorghe îi da ajutor. Ținea o pătură veche, plină de găuri și aștepta. Cînd zeama albă dădu în clocot, zulitorul așternu pe rînd țolul pe spinarea iepelor. Nevasta luase animalele de gît. Gazda turnă varul fierbinte în găurile păturii. Pielea cailor sfîrîi, arsă. Părul lor frumos și des se curăța ca luat cu briciul. În locurile goale, rămăseseră cîteva buboaie albe, din care mustea sîngele. Iepele se smuceau nechezînd, dar mîna puternică a femeii le stăpînea. Cînd scăpară, se întinseră rănite la soare, așezîndu-se pe picioarele dinainte. Aveau în ochi o suferință tăcută și de sub pleoape li se scurgea o zeamă limpede ca lacrimile. Numai mînzul scăpase. El zburda sătul prin ograda murdară.

— Bine c-am terminat ! răsuflă Gheorghe ușurat. Cocîrță se spală pe mîini și veni spre ei.

Se așezară pe buturugi.

Peste cîmp, îi văzură și pe ceilalți sosind. În frunte era Stăpînul gonind, gonind. După el, ceata.

Se înveseliră.

— Noroc ! aruncă Bozoncea de departe, a nimerit ucenicul ?

— Dacă l-a adus mandea ! se fasoli ăl bătrîn.

— Le-ați făcut formele ?

— În regulă.

Starostele cercetă gloabele, le pipăi rănile proaspete și clătină mulțumit din cap.

— O să ne mai odihnim și noi pînă le-o crește părul. Dacă scoatem un preț bun, avem biștari frumoși !

— Le mărităm taman bine la tîrgul Oborului, se amestecă Oacă.

Fața lui ciupită de vărsat se strîmbă într-un rîs scurt.

— Și cum a fost ? Întrebă tăinuitorul.

— Cum să fie ? Ei țipau și noi îi cujbeam ! rosti scurt, cum îi era obiceiul, Nicu-Piele.

— Leagă căteaua, moară neferecată ce ești !

— Mucles ! Dă-te-n câștig !

Glasurile se ascuțeau, pungașii vorbeau mai repede, înveseliți. Oboseala se lăsa în picioare. Soarele strecurat prin șipcile putrede ale șopronului le încălzea spatele. Un cîine mare și lătos se gudura la picioarele lui Gheorghe. Treanță îi mîngîia blana.

— Da de soilit unde soylim și noi ? Întrebă Oacă.

— Haideți cu mine, se ridică gazda, și-i urcă într-o șură de paie uscate, peste care erau întinse preșuri curate.

Morți au căzut. Tocmai a doua zi pe la prînz s-au sculat. S-au scuturat, au mai căscat, n-aveau ce face. În curtea plină de orătării nu era nimeni. Caii sforăiau la soare. Mirosea a sfoiegeală și a toamnă. Pe cer se adunau nori lungueți, cenușii.

— O să plouă, zise Florea.

Nu-și găsea locul. Gheorghe se apucase să joace dardăr cu Oacă, Piele și Bozoncea.

Lumina soarelui se șterse. Se făcu frig. Tăinuitorul adăposti iepele și în curînd începu să picure. Paraschiv auzi zgomotul mărunț al ploii și-i fu urît. Lîngă el, hoții rîdeau, trîntind în paie cărțile soioase.

— Șapte ochi în plapumă !

— Fante !

— Rigă !

— Uite spatiul, ha, ha, ha, turcaleților...

Banii aveau un clinchet limpede și treceau din mână în mână. Sub ei se auzea ronțăitul mărunț al cailor. Ucenicului iar i se făcu somn...

Țimpul se înăsprise. Corcodușii aveau o povară de frunze, rară și foșnitoare. Tot cîmpul Dudeștiului pălise. Pămîntul se întărise. Către București treceau căruțe pline cu pepeni, mîinate de țărani. În grădini, cădea puful de pe gutui. Soarele mai mult lumina decît încălzea.

Cocîrță umblase pe la primărie, într-o comună apropiată, dăduse șpagă oamenilor lui și se înființase cu acte în regulă pentru iepele furate. Mîrțoagele se puseseră pe picioare, nu le mai cunoșteai. Pe spinările arse cu var le crescuse alt păr, smocuri, smocuri. Din negre ce erau, acum arătau pestrițe, cu șire lungi de fir alb, întortocheate. Muierea tăinuitorului le umflase cu orz și, înainte de a pleca la tîrgul Oborului, băgase și cîte o vadră cu apă în ele. Spălate și dichisite cum erau, ți-era mai mare dragul să le privești. Pe la căpestre, nevasta le agățase fundulițe roșii, împletite, să nu le deoache careva. Crescuse și mînzul. Cîrlanul bătea cu copita și necheza năvălaș.

Bozoncea ocolea herghelia și clătina capul mulțumit :

— Parcă-s armăsari de Vidin, tu-i cerul mă-si !

Cînd au plecat, Gheorghe și-a făcut o cruce mare și-a scuipat în sîn.

— Baftă și-un preț bun ! Haide, ucenicule ! a strigat la Paraschiv.

Cîte doi, cîte doi, au luat drumul Oborului. Cu caii, veneau mai în urmă Cocîrță și ai lui. Iepele grele se mișcau alene, vesele, mîncate bine.

Tîrgul se simțea de departe după larma glasurilor și după mirosul de vită. În margini, stăteau căruțele și carele dejugate. Drumurile erau stricate și pline de praf. Mulțimea pestriță de tîrgoveți se înghesuia spre mijloc, unde, într-un țarc împrejmuit cu șipci albe, dădeau ocol caii și vitele, să le vadă cumpărătorii. Larma tocmelii se auzea de departe.

Pungașii și-au făcut loc cu coatele. Era treabă, nu jucărie. Vînzarea iepelor ca vînzarea, dar puteau ei să lase bunătate de fraieri, burdușiți de parale, amețiți de băutură?

Într-o parte, țăranii vindeau oale de pămînt și linguri de lemn. Bouarii ședeau alături vorbind. Erau altfel îmbrăcați. Nu purtau cămăși largi și nici opinci. Din portul de la țară nu țineau decît sumanul și pantalonii albi, vîrîți în cizme lungi, lustruite. Aveau brîie late de piele cu chingi oțelite și limbi groase, ruginite, de aramă. În mîini învîrteau bice subțiri, din care pocneau pe neașteptate. Rîdeau tare. Glumeau cu negustorii și-și bălăbăneau burțile revărsate peste centiroane. Geambașii cu cefe groase și roșii, cu dinți de aur dădeau tîrcol iepelor de doi ani cu picioare fragede și alungite, umede de nădușeală, care miroseau frumos, mișcîndu-și gîturile pline și încordate.

Paraschiv era numai ochi. Văzu cum vînzătorii plimbă caii în ocolul plin de bălegar și de paie, în pas mîndru, privind în jur la cumpărători. Gheorghe, nepăsător, vorbea cu parlagiile și măcelarii. Aceștia ședeau împrejurul țarcului pe scaune de lemn cu trei picioare. Înjurau toți în același timp, se tocmeau tare, cîte doi-trei, se băteau aproape pentru o vită în timp ce ailalți rîdeau nepăsători și plecau deo parte, tîrînd după ei boii supuși, cu ochii mari și blînzi, neadăpați de cu dimineata. Mai erau și curioși cîscînd gura, copii desculți, hoți de armăsari,

cu cuțite lungi la carîmbi, mirosind a drojdie, cu ochii-n patru, stăpîni de herghelii și polițai cu șepci înalte, băuți, cu obraji ca para focului, gata dup-un bacșiș, ce se plimbau fără scop, prefăcîndu-se că știu totul.

Tîrgul boilor se întetea la urmă. Gheorghe se dădu lîngă geambași și bouari și întrebă ce prețuri erau în ziua aia. Unii îl cunoșteau și strigau :

— Ai ieșit la treabă, bă, păzea buzunarele !

Glasurile se pierdeau în larma tocmelilor și codoșul ocolea pe departe. Sandu-Mîină-mică, Oacă și Nicu-Piele pipăiau locul. Stăpînul cu Florea trăseseră la hanul Oborului, să nu stea la vedere, că erau cunoscuți. Cel tînăr se uluise. Bani, gîrlă. Numai hîrtii de cinci sute și o mie, numărate de mîini la-come, fețe încordate și pînditoare, ochi cu priviri scormonitoare și mai ales o veselie iute stîrnită.

După ce dădură un ocol, bătrînul spuse :

— Hai mai într-o parte, să nu s-arate vreun păgubaș !

S-au tras către hanul de șită, unde se înghesuia toată mulțimea de negustori. În fața cîrciumii cu ziduri vechi, mîncate de igrasie, era un acoperiș lung, de frunze uscate de plop, rămase de cu vară, sub care, la mese înalte și lustruite din lemn de brad, se adunau tocmășii la un pahar de voie bună.

Nu mai aveai loc. Te trăsnea de departe un miros de mujdei și abia dădură peste Bozoncea într-un colț, mai la urmă. Nu mînca, nu bea.

— L-ați văzut pe Cocîrță ? îi întrebă starostele.

— Nu. Stai, că pică Sandu acum și ne spune.

Către ei se îndreptau și cirezarii. Se auzeau lăutari și chiote din prăvălia neluminată, cu geamuri afumate și înalte. Era mai mult o petrecere, că locul aducea bani. Unul vindea, altul cumpăra, cum s-ar zice, nu era degeaba. Împrejur, numai negustori,

fuduli și ghiftuiți, cu obrazul plin, duhnind și înjurându-se. Tot Cațaveiul, Ogîrlea, Buzeștii, din Dealul Spirii, de la Mandravela, Zece Mese, din Rahova și Foișorul de Foc. Slugile hangiuului cărau băutura în ulcele de pământ ars, smălțuite pe afară, cu toate vechi de alamă. Împrejur, se adunaseră vreo cîțiva cîini trăiți bine, flocoși și obraznici, tîrîndu-se pe sub mese, chelălăind și apucînd oasele aruncate. Jos, la picioarele stîlpilor verzi, decolorați, stăteau cu picioarele întinse la soare nepricopsiții, schilozii și pociții, așteptînd pomana negustorilor.

Li se făcuse foame. Lîngă ei geambașii înghițeau cu lăcomie. Se încinseseră cîteva grătare. Oamenii cîrciumarului le ungeau cu grăsimi, așezînd deasupra fleici roșii, proaspete. Se auzea sfîrșitul cărbunilor peste care cădea untura topită și un miros ațîțător îți muta nările din loc. O femeie tînăra căra pîne în panere adînci, grămezi de felii albe, crescute, din grîu copt, cu coaja rumenită și trandafirie. Ucenicului îi lăsa gura apă. Picară și Mîină-mică cu Nicu și cu Ciupitu, veseli că umflaseră cîteva portofeie. Tăinuitorul sosise cu hîțele de pricopseală și se oprise într-o parte, lîngă țarcul de vite, așteptîndu-și rîndul. Mai era vreme. Florea trăgea dintr-o țigară. Îl cuprinsese lenea. Privi prin umbrarul de frunze uscate prin care cădea soarele, la cerul învăluit într-o lumină de toamnă și parcă nu s-ar mai fi ridicat. Lîngă el negustorii înfulecau pe nerăsuflăte. Se auzeau trosnind falcile puternice și măselele lor fărîmițau oasele moi, le rodeau pînă nu mai rămînea o bucățică de carne și le aruncau cîinilor. Aceștia se hărtăneau întăritați. Tocmașii rîgîiau apoi mulțumiți, scoteau resturile de prin măsele cu unghiile lungi și galbene de tutun, scui-pau cu plăcere și își clăteau gura cu puțin vin acrișor.

— Uite barosanii, Paraschive ! îi șopti caiafa celui tânăr.

— Să nu vă prind ! se răsti la ei starostele. Azi sîntem negustori !

Oacă clipi la ceilalți. Ei se spurcaseră. Cum să nu pui mîna cînd vezi atîta bănet ?!

Alți cirezari se îndreptau spre cîrciumă, tîrînd după ei vitele legate de coarne, niște boi cît streășina hanului, costelivi și murdari de balebă, viței roșcovani care mugeau ascuțit, neliniștiți, adulmecînd, și cîteva vaci leneșe însemnate cu fierul roșu pe pîn-tece. Aștia rămaseră în soare posomorîți. De-abia dacă unul-doi vînduseră la prețul cerut și numai dacă găsiseră vreun prost. Or, boi nu cumpăra oricine. Negustorii erau înțeleși. Nu se grăbeau. Așteptau la umbră să le pice marfa. Aveau prețul lor, nu ieșeau din el decît dacă dădeau de animale mai bune.

Cetele se priveau. Stăpînii nu spuneau nimic. Cerură cîte o ulcică de vin, o dădură pe gît pe nerăsuflăte și așteptară tot încruntați. Negustorii se șterseră bine la gură, rumeni de băutură, oftară, se uitară la ceasurile de la brîu și se apropiară de vite. Gheorghe nu-i slăbea. Sandu lăsase o mînă în jos și era cu ochii țaglă. Ce i-ar mai fi ușurat !

Tocmeala începu sub nasul lor. Barosanii se ridicaseră, pășiseră dezmoțîți pe bătătura din fața șopronului și se pipăiseră prin buzunare. Ei luau inima tîrgului. Erau toți înalți, croiți pe picioare groase, cu spete de bivoli și brațe puternice. Tocmașii aveau cizme de lac și nuiele scurte de trestie de mare, cu alamă în capete, pe care le băteau de carîmbi. Oco-leau vitele și închideau dintr-un ochi. Pungașii nu mai aveau astîmpăr.

— Stăpîne, lasă-mă să-i umflu ăștia ghiulul de pe deget ! se rugă Mînă-mică și-i arătă starostelui

un negustor. Acesta lovea cu pumnii coastele boilor strîmbînd din nas.

— A cui e boala asta ?

— Ce boală ? sări proprietarul. Asta-i bou de Arad care a jucat la nunta lu împăratu Traian !

— Fugi, bă, d-acilea ! Nu vezi că pică d-a-n picerale ? E bun de pastramă !

Vînzătorul se căină, blestemă mincinoșii, scuipă nădușit și văzu cu ochii lui cum pierde prețul. Se făcu supărat :

— Nu-l lua dacă nu-ți place !

Negustorul scoase teancul, dintr-o pungă lunguiată de piele doldora de hîrtii de o sută, și îl flutură pe la nasul cirezaruului.

— Mă duc ? mai întrebă Sandu.

Bozoncea tăcea mut și încruntat.

— Cît iei ?

— Cinci sute...

— Cît ?

— Nu-l dau !

— Nu-l iau !

Cumpărătorul se făcu că pleacă, privind la alte vite.

— Patru, lăsă celălalt turtindu-și pălăria pe urechi.

— Tu n-auzi că geme, ăsta-i bou ? se întoarce clientul.

— Da ce, n-oi vrea să zici că-i de cișit ?

— Două sute ! aruncă negustorul.

— Trei sute...

— Nici un leu mai mult !

Cirezaruul se ținea dîrz :

— Că nu l-oi vrea de pomană ! ?

— Atît !

— Trei sute !

— Am plecat.

Stăpînul se ridică de la masă îndreptîndu-se către tarcul unde Cocîrță vindea iepile. Pe negustori îi lăsară în plata Domnului. Tăinuitorul mai rămăsese cu mînzul și cu două mîrțoage. Tocmai era în preț cu un mușteriu și muierea dădea din clanță.

— Așa ca cășori nu mai găsești dumneata, domnule, ehe...

Clientul ocolea gloabele, le pipăia burțile pline și clătina din cap :

— Le-ați umflat ca să pară mai grăse, lasă, că vă știu eu...

Pungașii se apropiară ca și cînd nu-l cunoșteau pe Cocîrță. Florea, care era mai îmbrăcat, făcea pe niznaiul :

— Da ce-au cîrlanele astea, că ți-e mai mare dragul ! Eu am tîrguit mai de dimineată tot așa ceva și m-a costat două sute bucata, și n-arătau ca astea, unde nu le vedeam eu...

Necunoscutul avea o șapcă murdară și și-o trase mai pe ochi ; nu spuse nimic.

— Le iei ? Întrebă tăinuitorul, sumețindu-și pantalonii prea lungi.

— De, ai cerut cam mult...

— Ce mult ? Care mult ? Cinci sute, cu mînz cu tot ?

Mușteriu mormăi :

— Da acte au ?

— Cum să nu ? Da ce crezi dumneata ?

Și scoase un teanc de hîrtii șampilate, pline de timbre.

Bozoncea se rezemă de gardul murdar, privind cu nepăsare. Dacă ar fi fost groasă, acolo l-ar fi mîntuit pe client. Slăbănogul cercetă totul cu grijă și mai zise :

— Eu sînt geambaș vechi și, dacă vrei să știi, ăștia-s cai de furat... Uite la părul lor...

Gheorghe se lipi și el în stînga mușterii și zîmbi :

— Oi fi de la poliție, nenișorule...

Starostele scosese șuriul său cu prăsele de sîdef și scobeia gardul iute-iute. Sandu îi ședea în cîrcă și omul băga de seamă. Aruncă repede :

— Vă dau patru sute. Îi luați ?

Hoții rîseră ușurați.

— Al nostru ești ! zise codoșul, bătîndu-l pe umeri. Ce te-apucaseși să spui vorbele alea urîte...

Schimbul se făcu la repezeală și plecară mulțumiți.

Era la spartul tîrgului. Deasupra cîmpului plutea un nor gros de praf. Oborul se pustia. Pe jos, rămăseseră numai paiele tocate de copitele vitelor, coji de mere și balegă. Cîțiva țărani își numărau banii sub căruțe, la umbră, și făcuseră focuri la care coceau porumbi lăptoși. Împrejur, mirosea frumos pînă departe. Toată omenirea aceea zgomotoasă pieri într-un ceas. Pe șoselele ce duceau în afara Bucureștiului, se vedeau căruțe goale, gonind. Dinspre apus soseau nori mari, negri, aduși de vînt. Întîi răbufni o furtună ridicînd praful și măturînd tîrgul. Frunzele uscate ale acoperișului foșniră și o ploaie galbenă de crengi smulse pică peste mesele umede și părăsite. Nu mai rămăseseră decît cîțiva clienți care beau grăbiți. Slugile hangiiului strîngeau ulcelele golite și resturile din farfurii.

— Și-acum, hai în petrecere ! rosti mulțumit Bozoncea.

Cocîrță îi dădu banii legați într-o basma muierască.

— Na, Stăpîne ! Asta am luat, asta ți-am dat ! Fă-i tu în parte...

Starostele vîrî legătura în nădragi și rîse :

— O scoatem noi la capăt pînă-n primăvară ? Ce zici, Gheorghe, că ești mai bătrîn ?

— Ce să zic ? Numai să nu ni se urască...

Ploaia izbucni deodată cu picături mari. Mangli-torii dădură buzna în han. Erau ruși de foame.

— Care pui, mă, masa Stăpînului ? Întrebă Oacă în gura mare.

Odaia întunecată, cu pereții afumați era aproape goală. Într-un colț mai petreceau trei negustori cu lăutarii. Se hitrofoniseră și moșăiau cu ochii în gura guristului, care cînta de inimă albastră.

Slugile se înghesuiră să le curețe scaunele. Sandu trase două mese aproape. Se așezară. Piele își întinse ciolanele lui lungi și oftă cu mulțumire.

Și unde mi s-au așternut hoții pe mîncat !

Cîrciumarul căra cu tovarășii lui, cu nevasta și cu ajutoare. Afară, ploua să rupă pămîntul. N-ar mai fi plecat nimeni.

După tîrguială, merge cîte o fudulie de berbec, o momiță acolo și-o ciorbă de burtă dreasă cu oțet și cu usturoi stors. Gheorghe nădușise alergînd cînd la bucătărie, cînd înapoi în prăvălie. Negustorului tocmai îi picaseră cîteva tîrnuri cu ficăței și mațe de miel de la zahana și codoșul a pus ochii pe ce era mai bun. A dat femeile la o parte, a deschis o fereastră și a ales.

— P-asta să mi-o pui, p-asta și p-asta. Să n-avem vorbe ! Cu mine nu se-nghite !

Slugile au spălat măruntaiele din care mai picura grăsimea și sîngele, au încins un grătar și și-au văzut de treabă. Doamne ferește de așa mușterii ! Hangiul striga la ele vesel și cu oarecare îngrijorare.

Bozoncea chemase lăutarii la masa lor și-i judeca :

— Mă, care sînteți ? Ia să-mi spuneți.

— Taraful lui Mitică Ciolan, de-a cîntat la gran-guri și la fețe bogate, zise unul.

Erau patru balaoacheși, căutați la dinți, cu niște ochi dulci, lipicioși și se făcură mai aproape de masă.

Al cu țambalul clămpăni o dată coardele și trase cu ochiul la ceilalți :

— Dumitru-mi zice, mînca ți-ăș leafa !

Era sfrijit și nedormit cu zilele, cam urduros, dar cu mîna repede. Instrumentul răsună și vioristul luă cîntecul din zbor :

— Să-mi ziceți *Inel, inel de aur*, porunci starostele. Ori nu-l știți ?

Anghel, că așa-l chema, băgă dibla sub braț și rînji :

— Se poate ?

Avea o mînă subțire și ageră, cu degete lungi, care tremurau pe coarde. Cu acordeonul cînta Neacșu, cel mai gras, proțăpit într-o cravată albă de ginere, iar ultimul, Mitică Ciolan, cînta pe gură. Caiafe bătrîne, și Dumitru, și Mitică, și Neacșu, că erau toți de pe vremea lui Maciste. Cîntaseră pungașilor, lui Gică-Adormitu, lui Mielu-Calapod, cine-i mai ținea minte ? Zicea guristul :

*Inel, inel de aur,
Cu piatră la mijloc,
Eu te-am iubit, copilo,
Dar n-am avut noroc.
Inel, inel de aur,
Focul să te arză
Și lumina zilei să nu te mai vază.
Că lacrima ce-ți plînge
În anii tinereții
Nu e de-o alinare,
Ci e scurtarea vieții.*

*Adio, dragă Nelo,
Eu plec, se lasă seara,
Și-ți las ca amintire
O mică lăcrămioară.*

*Frumoasă e Constanța,
Frumoasă e și viața,
Dar mai scumpă și mai dragă
Îmi este libertatea !*

Sunetul dulce al viorii acoperise ploaia de afară. Gheorghe striga la muieri să aducă mai repede ciorba de burtă. Cîrciumarul așternuse dinaintea pungașilor o față curată de masă și le turna în pahare o drojdie pricopsită, galbenă ca untdelemnul, cu un iz vechi, plăcut. Se împărtășiră și lăutarii, ca să capete puteri.

Începură masa cu o gozbă năprasnică, în care nevasta cîrciumarului fărîmase piper, salată, roșii și brînză moldovenească cu bucăți subțiri de vinete și inimi tocate.

Mîncarea sîrbească era pentru apelpisire.

Iuțea le făcuse rîie în gîturi.

— Toarnă, Treanță, molan Stăpînului ! se răsti Oacă la ăl bătrîn.

Mîină-mică le trăgea chiulul la băutură. Piele băgă de seamă.

— Bă, astîmpără-te, îi strigă, că doar n-oi avea pîlnie de argint în beregată !

Sandu nu se sinchisi. Uscase o sticlă pe dinăuntru. Ceru lui Paraschiv o bucată de pîine :

— Rupe-mi și mie din bulca aia un coltuc !

Se băteau calicii de foame la gura lui.

În timpul ăsta, Mitică-Ciolan, de aveau și un zdîrîng cu care intra în cîntece, își puse mîna pe piept și zise :

*Spune, spune, moș bătrîne,
Spune, cîii cînd se fură ?
Noaptea pe fulgerătură,
Atuncea cîii se fură...*

Buzatul pusese ochii pe masă, ca și când ar fi știut. Vechiul cântec se împletea cu sunetul stins al acordeonului și cu tristele măsuri ale țambalului. Bozoncea rîdea, rîdeau și ăilalți. Guristul se matolise puțin și avea chef de ciripit. Anghel bătea cu degetele în spatele viorii, parcă o gîdila. Lemnul ei scump răsuna dulce o dată cu cuvintele :

*Căpitane de județ,
De ce mă ții la arest,
Pentr-un pui de murguleț,
Că nu l-am vîndut la preț,
Și am luat pe el cinci mii,
Să duc pîine la copii...*

Cocîrță umplu paharele din nou și hoții băură cu sete. Slugile aduceau tocmai un castron de pămînt în care aburea ciorba.

Și unde au început să care...

Mînca Piele cu patru guri, că era hămesit. Cîte cinci momițe și cîte două fleici. Oacă îl înghiontea :

— Bă, n-or să te mai ție balamalele...

— N-avea tu grija asta, răspunse el netulburat. Îmi știu eu măsura.

Și iar mai întingea un miez de pîine în sîngele proaspăt al fripturilor, dumicînd. Hangiul aduse și niște ulcele cu vin roșu, de avea o undă fierbinte și un gust acrișor.

Lăutarii își făceau treaba. Mitică trase din oblon la ceilalți și zise iar :

*Să-mi dai drumul la nămiaz,
Să-ți aduc bătrîn și breaz,
Să-mi dai drumul la chindie,
Să-ți aduc de-o herghelie.
S-aduc tata cailor,
Și muma cîrlanilor...*

— Aşa, candriule ! Aşa... făcea Sandu între două înghiţituri.

Guristul iar gungurea. Florea a pus laba pe masă :

— Brava, ostreaţă ! Halal de mă-ta de te-a făcut !

— Staţi colea de înfulecaţi şi voi ceva ! i-a poftit Bozoncea.

Țiganii nu prea se îndemneau.

— Las', că luăm alături, făcu Neacșu, nădușit tot.

— Nu, aici, cu mine să stați, se rățoi starostele și ceru slugilor să le pună dinainte.

Pe la cinci după masă, erau chiauni. Afară se mai luminase. Stătuse și ploaia. Hangiul deschise ușile și aerul rece pătrunse înăuntru. Dumitru tot mai bătea coardele țambalului și Mitică răgușise :

*Ia dă drumul, fă nevastă,
C-afară plouă și varsă,
Și-am scăpat de la pedeapsă...*

zicea buzatul, și Anghel, gata cu arcușul în paharul Stăpînului, să-i ia piuitul. Bozoncea băgă mîna-n nădragi și scoase sutele. O dată se însuflețiră balaoacheșii. Neacșu schimbă măsura :

*Banii mei, banii mei,
La Marița la bordei,
S-a ales, bules de ei...*

ciripi vioristul, lăsîndu-l pe Ciolan să se odihnească. Starostele a umplut țambalul cu poli.

Lăutarilor le era mai mare dragul să cînte. Cînd s-a întunecat bine, au plătit, au dat bacșiș slugilor și au plecat cu țiganii după ei spre Trei Coinaci, la casa Didinei, gagică Stăpînului.

Oborul era pustiu. Felinare mărunte ardeau spre Mandravela și numai cîinii lătrau în cîmpul părăsit.

Gheorghe îl căra în spinare pe Nicu-Piele, care se afanisise. Îl înjura și-l smucea :

— Mă, scoal', mă, trezește-te !

Lunganul călca în străchini, dus de subsuori. Paraschiv îi veni bătrînului în ajutor. În frunte, mergea chiuind, cu o mînă la spate și una deasupra capului, Bozoncea. Juca în drumul noroios și striga :

Cardește-mi, cardește-mi, Mitică,

Cardește-mi, de nu mă uita...

Era vesel pezevenghiul pentru că avea bani și-i era bine. Îi trimisese înainte pe Mînă-mică și pe Florea să tîrguiască stofă de rochii ibovnicei, c-așa avea obiceiul. Oacă gonea spre casa gagicii, să dea de veste că sosea Stăpînul în petrecere...

Stere deschise larg ușile. Era spre primăvară. O căldură abia simțită se zbătea peste loc. Cuțarida prinsese o barbă scurtă, verzuie, de iarbă. Gunoiul zăcut sub zăpadă mirosea frumos a frunze putrede. Pământul negru și gras dospea. Cîrciumarul își privi pomii. Le pusese fiecăruia cîte un tutore de salcîm tare, de care legase cu răfie tulpinile crude. Cîinii se gudurau la picioarele lui, căscau leneși, moleșiți. O toropeală neînțeleasă îl cuprinse. Auzi burlanele casei zuruind. Gurile lor de tablă aruncau în curte cocleala ultimei zăpezi de pe acoperiș. Încet, urmele cerului se ștergeau. Nori albicioși călătoreau spre oraș și se pierdeau în sîrmele numeroase, împletite peste clădirile depărtate.

Dinspre Tarapana veneau căruțe cu cherestea, pline vîrf. Caii, cu burțile murdare de clisa neagră, trăgeau greu, biciuiți de căruțași. Grigore avusese dreptate. Cu cîteva zile înainte, un funcționar de la primărie se abătuse pe la cîrciumă cu vreo cîteva registre la subsuoară, socotise la masă cu un creion și, la întrebarea lui, îi răspunsese că or să-i vină vecini.

Stere umblă cîtva timp însoțit de cîini. Urmări descărcarea scîndurilor și fluieră vesel. Dacă mai

soseau alții, însemna că o să-i crească și lui deverul. Răcoarea serii cădea abia simțit. Căruțele goale își sunau roțile și osiile spre Grivița. Zări focurile țișanilor puși să păzească stivele. Flăcări vesele se aprinseseră și pe rampă. Se întorseseră gunoierii. La lumina lămpilor, Grigore le împărțea lopețile și măturile. Glasurile lor se auzeau înăbușit. Negustorul se gândi că trecuse și iarna. Acum avea casă ca lumea, își făcuse prăvălie frumoasă de zid, clădită pe temelie sănătoasă. Începea să se așeze.

Deschise poarta. Prin fereastra aburită se vedeau capetele cîtorva mușterii și umbra Linei. Trecu pe lângă gard, spre rampă. Voia să simtă de acolo, de sus, mirosul nopții de primăvară. Își descheie nasturele de la gît al cămășii și vîntul șovăitor i se strecură pe piele, învăluindu-l, rece ca o apă. Pașii i se înfundau în noroiul gros, scotea greu bocancii, dar mergea mai departe, ferindu-se de lumina focurilor.

I se făcu dor de ai lui, de părinții morți, de casa de la țară, de unde plecase de la doisprezece ani prin străini. Simțise pe rînd, în seara aceea, neliniștea sfîrșitului de martie, topirea înceată a zăpezii și auzise strigătul tulburător al cocoșilor.

Se grăbi înapoi. Lucrătorii plecaseră. Femeia lui mătura dușumelele negre, unse cu gaz. Închise ușa în urma sa și-i spuse :

— Lasă, du-te de te culcă... Închid eu prăvălia.

Lina îl auzi apoi așezînd obloanele și deschise ferestrele. Simțea și ea boarea lui aprilie, care venea pe furiș, și se dezbracă leneș, întîrziînd.

Locul fusese împărțit în două. Inginerii bătuseră țarușii, măsuraseră loturile și oamenii se apucaseră de treabă.

Întîi a venit Matei, o namilă de român cu un păr rar și dinți negri, mîncăți. Era îmbrăcat într-o

scurtă de stofă militară, vopsită, adusă de pe front, din Moldova. În ea zăcuse de tifos, că nu-l luase Al-de-sus, să nu se mai canonească. Necăjit, se vedea bine. Dumnezeu îl știuse cum adunase banii de loc. Și-a ridicat casa singur, cu palmele. Nevastă-sa aduna bălegar de pe rampă, se uita la vecini, speriată, îl amesteca în apă cu lut și lipea chirpiciul pe pereții de scînduri subțiri pe care bărbatul îi potrivise în grinzi. Au ridicat două odăi acoperite cu carton și muiera le-a spoit cu albastru.

Pe urmă au sosit și alți ceferiști. Chirică, acarul, Spiridon, fochistul, și Ilie, de umbla și el cu trenurile. Aveau mai mulți copii decît lucruri. În camioanele care-i aduceau ar mai fi încăput. Se umpluse maidanul de plozi. Stere îi privea de pe scările de ciment ale prăvăliei. Negri, tăcuți, cu fețele supte și ochii arși de nesomn. Strigau la neveste, măsurau cu pașii pămîntul cumpărat, scuipau în silă. În cîteva zile își ridicaseră și ei odăile cu geamuri oarbe, legaseră un cîine de par și se numeau stăpîni. Cîrciumarul îi vedea numai seara, cînd se întorceau de la muncă. Intrau în prăvălie, cereau cîte un dōrobanț și nu spuneau nimic. Ședeau unul lîngă altul, ca și cînd ar fi fost străini. Aveau hainele lustruite de cărbune și miroseau de departe a fum. Sub șepcile vechi strălucea părul, adunat grămadă. Puneau la loc, pe tejghea, cu mulțumire, măsurile de rachiu și plecau, unul după altul, parcă vorbiți.

După ei picară în Cuțarida și vreo doi precupeți de olteni care n-aveau în ce băga banii, puși pe negustorit. Țștia își făcură grădinărie spre Tarapana, unde era locul mai gras. Tot cam la vremea aia, Stere află de la Grigore că spre rampă cumpărase o curea de loc unul Bică-Jumate, de era brutar în Grivița. Se miraseră ce-l găsisese, dar nu le trebui multă vreme să înțeleagă. În cîteva luni, pe marginea tare a gropii se ridicară

bordeiele chivuțelor care adunau sticlele și cîrpele pentru fabrici. Ieșeau chirii și cîrciumarului îi păru rău că nu i-a dat lui mai înainte prin minte să cumpere pe preț de nimic buza aia de pămînt.

Nu semănau unul cu altul. Cel mai vechi vecin în groapă, după șeful gunoierilor, îl avea pe nenea Cristache Cuțu, de fusese și la nunta lui, tramvaist, om al dracului, petrecăreț, dus în lume. Venise în Cuțarida cu nevastă și copii, se întemeiase cu ce apucase, vai de viața lui cum se trudea cu betșugul de-l avea ; că-l schilodiseră de-un picior în război.

Mahalaua prindea față. Iarba pierise în drumul căruțelor. În părți rămîneau maidanul nesfîrșit și groapa fără margini, lată și adîncă. Au dat ploile lui aprilie, apoi potecile s-au zbicit, oamenii forfo-teau. S-au mai îndemnat vreo cîțiva lucrători. Ba cu împrumuturi, ba cu economii, au plătit parcelele. Funcționarul primăriei își făcea drum tot mai des spre locuri.

— Mișcă ! Mișcă ! zicea Grigore cîrciumarului. Crește !

— Crește, nene ! răspundea Stere.

Era altceva să vadă acoperișuri în dreapta și-n stînga. Avusese dreptate jupînul lui : nici orașul ăsta nu stătea pe loc, se lățea. Statul scumpise de la o vreme prețul metrilor de pămînt și asta îi plăcea negustorului. „Ce, adică aici nu era bine ? se întreba. Ai treabă, te urci în tramvaiul cu cai la Tarapana și pînă la prînz te-ai și întors înapoi.“ Stăpînea. Împrejur numai amăriți, se uita la ei cu milă, n-avea ce le face. Încă acarului, să-i plîngă de milă, nu alta. Chirică ședea într-un fel de magazie de scînduri prin care bătea vîntul. Venea seara rupt de șale de la muncă, se mai dregea cu un rachiu. Avea ochii în fundul capului, tușea a doagă, sec și adînc, îl mîncă un vierme pe dedesubt. Ținea nevastă și casă

grea. Copii, să nu-i mai numeri, tot galbeni și duși, cu coliva-n piept. Le căra mere într-un sufertaș. Nu prea încăpeau multe. Le arăta cârciumarului, rîzînd moale :

— Uite, vecine, pentru mînji !

Scotea pe rînd fructele cocîrjite, verzi, ținute iarna în paie pînă rodeau iar pomii. Își rupea de la gură să le cumpere. Abia avea de țuica lui. Nu bea mult. După ce dădea bună seara, cerea un dorobanț. Cu ce drag privea rachiul ! Îl sorbea rar, pe îndelete. Îi plăcea mirosul iute și curat. Cînd golea măsura, număra piesele de doi lei, le așeza pe masă, apoi mai țerea una. Stere se uita. Dacă ar fi fost toți mușteriii cum era Chirică, l-ar fi mîncat cîinii. Sărăcie de om, nu altceva, uscă locul pe unde trecea. Cârciumarul vorbea cîteodată cu nevastă-sa : altcum era să deschizi ușa ălor de aveau. Precupeții erau filotimi, banii, bani, dădeau și la alții, dar ăsta ce să facă ? Să-l poștească afară nu putea. Omul simțise și, de unde la început mai spunea o vorbă, două, amuțise. Tușea în colțul lui, apoi amețit puțin, pleca acasă. Lui Chirică i-ar fi plăcut să mai stea în cârciumă, să mai audă de una, de alta, dar nu-l băga nimeni în seamă. De la o vreme se înstrăinase parcă și de-ai lui : Spiridon și de Matei. Băga capul între umeri, să nu mai vadă în dreapta și-n stînga, și străbătea maidanul. În odaia lui ardea o lampă unsuroasă, murdară. Își auzea de departe copiii tușind. Ziua, muierea ținea ușa și ferestrele deschise. Soarele încălzea pereții, primenea aerul, dar degeaba. Erau prea mulți la un loc ! Priveau toți prin geamuri la averea cârciumarului. Așa ceva le-ar fi trebuit. Și cu mintea lui proastă se gîndea ce l-o fi adus pe negustor aici, la marginea orașului ? Nu înțelegea nici el, nici Matei din ce-și ridicase Stere zidurile. Cînd s-au mai învechit, femeile au tras-o pe Lina

de limbă. Cu el nu era chip de vorbit, părea omul dracului. Au aflat de pe la lucrători și gunoieri ce voiau să știe. Se dusesse vestea — că așa e gura lumii, slobodă. Toți îl vorbeau cu patimă și dușmănie. Socoteala nu era rea, se gândea Chirică. Când ai bani, tot pe rachiu îi dai, să mai uiți. Pentru ei nu era altă scăpare. Se sculau dimineața la cinci, se spălau la pompă, în stradă, îmbucau ceva la repezeală, și gata, la lucru. Treceau Cuțarida, în drum se întâlneau cu alți ceferiști din mahalaua vecină, își dădeau ziua bună, mai aveau de mers, că mai mult cu Matei umbla împreună. Se tăiasse un drum nou spre Grivița. Se scurtase și timpul. Lăsau în urmă calea negustorilor, pustie la ora aia, și se despărteau. Unul o lua spre Revizie, unde erau niște porți de fier, înalte și late, ridica marca de alamă, saluta pe portar și se îmbrăca în hainele de lucru; celălalt se îndrepta spre atelierul de tâmplărie, unde se reparau scaunele trenurilor, tot la muncă, limpeziți de drumul făcut. Ziua trecea repede, la patru suna sirena de schimb și plecau acasă. Grivița se schimba. Strada lungă era plină de căruțe și de oameni veniți după târguială. Nici nu băgau de seamă când apucau spre mahalaua lor. Drumul trecea pe la Stere. Vedeau firma de tablă strălucind în soare și mesele scoase afară o dată cu îndreptarea timpului. Spre sfârșitul zilei, curtea negustorului se umplea de chivuțe și de gunoieri. Nu puteau să nu treacă să dea bună seara.

De la un timp se abătuseră pe la cârciumă și niște hoți de bolintineni. Nimeni nu știa cine i-a adus, mirosul țuicii sau vreun cunoscut. Treceau groapa în faietoane înalte, pline de garnițe cu lapte, descălecau din fugă, priponeau caii lor voinici de stâlpii gardului și intrau în prăvălie, vorbind în gura mare. Chipeși oameni, os de domn, nu altceva ;

aveau sprîncene desenate cu linia și gurile pline, sănătoase. Purtau căciuli încă, deși iarna trecuse, mițoase și bogate, din piele de oaie dobrogeană ori de astrahan. Îmbrăcămintea le era amestecată. Sub dulămile aspre de postav ascundeau cojoace albe și în picioare purtau cizme. Călcau greu și apăsător. Plini de bani! Stere îi simțise. Beau pe nerăsuflete, rîdeau, lăsau polii și plecau spre oraș, să vîndă laptele și untul adus în faietoane. Sub capra lor ascundeau putineie de brînză și smîntînă. Cînd veneau cu muierile, aduceau frișcă rece pentru boieri. Cîrciumarul îi petrecea pînă la ușă, privea caii bine hrăniți, hamurile curate lună și îi întreba dacă se mai întorc. Ei picau la săptămîină, la săptămîină. Aveau un drum de județ spre șina barierci și o tăiau mai scurt prin groapă, peste maidan. Cu timpul, negustorul le învățase și numele. Ele erau scrise pe căruțele albastre, desenate pe la osii, cu flori: Cristu Surcel, Niculaie Apopii, Bulancea, Nenișor. Deasupra numelui vopsitorul adăugase cu știință: *propietar*. Untarii erau pricopsiți, aveau case la țară, locuri de arat și animale. Vacile dădeau cîte douăzeci de kilograme de lapte pe zi, pe puțin. Veneau cu el la București, nu era departe. Dacă plecau la trei noaptea dintr-acolo, pe la începutul amiezii ridicau drumul de bîrne al camioanelor. După ce se însuflețeau cu rachiu, străbăteau Grivița în goană, bătînd burțile cailor, și se opreau pe la casele oamenilor cu stare, deșertau bidoanele, ascundeau banii în chimirele late de piele și pînă la căderea serii erau la drumul jumătate. Sîmbăta, încărcau faietoanele cu pînză pentru neveste și ibovnice. Se jucau cu miile. Totdeauna veseli, umpleau prăvălia, glumind cu Stere. Alde Cristu, al mai pișicher, un hoțoman și jumătate, clipea din ochii

săi mici, se scărpină după urechea găurită de care atârna un cercl de argint și-i spunea :

— Merge ? Merge ?

— Eh, răspundea în doi peri negustorul.

— Fie vorba între patru ochi : dacă noi nu ne-om mai pricopsi : lăptarii, popii și cârciumarii, că trăim din *botezuri*...

Și rîdea cu gura pînă la urechi. Cârciumarul, ca să le facă plăcere, rîdea și el. Era mai mare norocul că le căzuse în drum. Banii se adunau repede, se înmulțeau.

În cîteva luni, locul se schimbases. Spre Filantropia crescuseră o mahala nouă. Către lacurile din marginea orașului se ridicau alte curți, mai arătoase. Altfel de lume. Proprietari se aflau numai d-ei pricopsiți, cu bani mulți. Umblau cu mașini și aveau droaie de servitori. Între gardurile acelea de gresie, acoperite cu trandafiri urcători, se deschideau străzi pavate, cu tei pe margini. Casele rare, temeinice și mîndre, aveau caturi și balcoane. Zidurile spoite cu var, în culori dulci, străluceau în soare și pomii din curțile umbroase erau tunși cu îngrijire. Pe aleile acoperite cu pietriș, alergau cîini mari, cenușii, călcînd pe picioarele lor lungi, ca ale berzelor. De la scările de ciment se deschideau peluze de iarbă crudă, semănată, și, sub tufișuri de oleandri, se ascundeau bănci verzi sau chioșcuri deschise. Ferestrele aveau perdele bogate, străvezii, cu șireturi și ciucuri în margini, căzînd în falduri pe pervaze.

Tarapanaua Filantropiei rămînea la mijloc, într-un cîmp, despărțind cele două laturi de parcele aliniate de măsurătorii primăriei. Spre capul acestei lungi căi de piatră, se ridicau piețe și maghernițe de lemn. Alți negustori își încercau norocul de-a lungul noului drum comercial. O zarvă veselă se auzea de departe.

Tramvaiul scrișnea pe șinele-i de fier, uneori caii se speriau, se aduna lumea grămadă, chip de-l mai pornește ! Camioanele pline cu cărămizi hurducăiau prin gropile pavajului. Deasupra străzii pluteau nori de praf. Pretutindeni se ridicau prăvălii și curți. Țigani descărcau nisipul și varul. Zidarii nu mai lăsau mistria de când dădea soarele pînă în noiembrie. Între Grivița și șoseaua largă care ducea spre nordul orașului, pe limba lată și stearpă, se tăiau străzi. Mahalaua Cuțaridei se lățise. Case noi, mai bune sau făcute la repezeală, din chirpici, spate la spate, umpluseră locul. Maidanul fusese împărțit în patrate, metrii vînduți ban cu ban, de nu mai cunoșteai. Primăria săpase cișmele și pompe de apă la răs_pîntii, că se înmulțiseră oamenii. Stere se întreba din ce se ridică lumea asta ? Era o vreme de afaceri, nu se ierta om pe om. Pielea ți-ar fi luat-o datornicii, fără milă. Năpăstuiții nu se mai ajungeau cu banii. Muierile strîngeau mălai și cartofi, pentru că se spunea că o să se facă revoluție, și n-o să mai găsească nimeni nici apă de băut. Pe spinarea amărîților, unii se pricopseau. Și pentru că se auzise că spre Cuțarida se vînd loturi mai ieftine, dădeau care mai de care năvală. La buza gropii se adunaseră alți ceferiști, lucrători, zidari și gunoieri, ba și un meseriaș cu briciul, Tilică, om necăjit, ridicat din nimic. Era un ăla pipernicit și janghinos, numai sufletu-n el. Avea o traistă cu scule și hîrtia primăriei că a plătit în bună regulă lotul, un dos plin de tinichele, tare ca piatra, în spatele lui Matei, cu fața spre Filantropia. Noul-venit se oprise întîi la Stere, la cîrciumă, se dăduse în vorbă cu Ilie, cu Spiridon, le-a spus cine este, oamenii l-au ajutat. Era nevoie și de un frizer, că le crescuse părul ca la urși. L-au sfătuit, i-au dat unul o șipcă, altul o ulucă, zece cuie, o tablă, și de

milă, de silă, negustorul a pus restul cu dobîndă. L-au făcut om.

Tilică a ridicat o baracă cu geamuri, legată în trei şindrile, şi s-a apucat de treabă. Singur şi asta. Avea de lucru. Tundea lucrătorii, zidarii şi ceferiştii. Ştia să dea cu gura, să le spună câte-n lună şi-n stele, le rădea obrajii aspri, îi potrivea pe la sărbători; mahalagiii şi-au trimis şi copiii să le scurteze chicile. Mai târziu s-a plătit de datorii, şi-a cumpărat un sticlete, l-a pus într-o colivie legată cu funde bogate, o oglindă cam plesnită şi alte foarfeci. Era dat cu rachiul şi el, că avea mărunţiş din bacşişuri şi-i stăteau rău gologanii în buzunar.

Într-o primăvară se mai aciuse şi Gogu, un croitor, de lucra acasă. A dat vorbă prin vecini, muşterii se găseau. Lucra ieftin şi muierea lui se pricepea la croitul rochiilor. Nevasta meşterului abia încăpea pe uşă, o ştiau şi copiii, crescută din belşug, de-abia-i ajungeai la umăr. Florica o chema şi-i era dragă bărbatului de nu mai putea. Duminica ieşeau amîndoi la plimbare pe Griviţa, se întorceau seara şi a doua zi o luau de la cap, el cu acul, ea trăgînd la maşina de cusut fustele de stambă ale femeilor de ceferişti.

Înspre drumul cel mare al Filantropiei, puneau temelii zidarii. Săritori unul pentru altul. Lucrau la aceleaşi binale, scoteau bani frumoşi. Între ei, mai răsărit era Ghiula, de tocmea lucrul. Antreprenorul le dădea pîine să mănînce. Cu el munciseră şi în Lipscani la case boiereşti, şi în Văcăreşti, la Mandravela, în Trei-Cuţite, cu neveste cu tot, nişte ȝigănci pătimaşe de umpluseră pămîntul de copii. Rar îi vedeai acasă vara şi primăvara. Din martie îşi curăţau mistriile şi nu-i mai zăreai pînă dădea zăpada. Iarna tocau paralele la cîrciumă, că n-aveau ce face. Îşi băteau nevestele, se mai tăiau pentru vreo curviştină; altfel, oameni cumsecade. Printre ei, erau şi vreo

cîțiva hoți de s-aveau bine cu cei din groapă. Nu călcau mahalaua. Tot prin cartiere pricopsite își făceau veacul. Cărau rufele scumpe de prin curți, le vindeau pe nimic, fugeau de sergenți, nimeni nu putea să spună pe unde dormeau. Aveau ibovnice care-i ascundeau. Nu munceau, mînceau și petreceau numai din ce dădeau la spate.

Altfel, oamenii se știau. Să tot fi fost vreo sută-două de suflete. Se lipiseră și gunoierii. Trăgeau spre bordeiul lui Grigore. Ei între ei se înțelegeau. Odăile lor erau joase, făcute din bălegar, nu le păsa, obișnuiți cu traiul prost. Unul, Tânase, ședea mai bine, avea gospodărie curată, spoită totdeauna cu var, că luase muiere vrednică, nu ședea. El tot pe la Stere petrecea. Îl vorbea pe cîrciumar :

— Asta ne cumpără pe toți !

Unii n-aveau de unde să-l știe pe negustor. Gunoierul le povestea cum picase într-o seară pe maidan, cum își ridicase o magherniță și cum se ajutase cu șeful. Nu-l mai cunoșteai. Îi crescuse ceafa cîrciumarului.

Ceilalți ascultau cu ciocanele de rachiu în mînă. Se minuna Tilică, se mira Gogu, el nu mai termina. Păi de unde să știe ei ce nuntă făcuse ? Ce mireasă era Lina lui, cum umblase Aglaia șefului să-l împace cu socrul cu care avusese o ceartă pentru niște sume, cum le luase lor dobînzi, cum își cumpăraseră alte butoaie și lucruri pentru prăvălie, viață de om ! Băgase băiat de prăvălie pe-o rudă de-a lui de la țară, copil sărac, fără părinți. Îl îmbrăcase, îl încălțase, era jupîn, nu altceva. Umbla cu șorț de piele, negustoria mergea, ieșeau bani. Stere tot pe drum se afla, după vin. Era cînd la Drăgășani, cînd la Buzău, tocmea rachiu, mai avea vreun necaz, cinstea vameșii, aducea băutura, o descărca, începuse să pună deoparte. Oamenii băgaseră de seamă că se schimbaseră, îl apu-

case o poftă mai mare de câștig, nu s-ar mai fi săturat. Și Lina, la fel, nu cheltuia, nu se bucura, femeie strângătoare. Ce mai risipea, Aglaiei îi dădea pe furis, c-o ajuta și nu se putea altfel. O litră, două de rachiu acolo nu se cunoștea. Negustorul închidea ochii, n-avea ce le face, muieri între muieri se știu. Sutele se adunau în teigheaua lui de tablă, se gîndea să se mai întindă. Făcuse o odaie pentru băiatul de-l slugăreca, îl milea și se răstrea la el, să-l învețe me-serie. Cîteodată, cînd îl mai încălzeau aburii vinului, își aducea aminte de ucenicia lui la Pandele. Nu uitase încă palmele și ghionții, dar astea „îl făcuseră om”. Îi era drag să povestească cum îl adusesese taică-său de la țară și cum îl băgase băiat de prăvălie la jupîn. Domnul Vasiliu avea cîrciumă mare în gura Lipscanilor la Piața Sfîntu Gheorghe. Mușterii, gîrlă. Oameni darnici, cu inimă largă. Nu se uitau la bani. Stăpînul îl tunsese din prima zi și-l pusese să se spele. Pe vremea aceea avea doisprezece ani și abia învățase să buchisească și să socotească. Picat de la coada vacii, se speriasse de ce văzuse în București. Cînd coborîseră din vagonul murdar al trenului care-i adusesse din fundul Olteniei, taică-său îi spusese :

— Numai cuminte să fii, că de rest are Dumnezeu grijă ! Să ascuți și să te supui, că aici sînt o mulțime de oameni. Fel de fel. Nu te lua după unu și după altu. Tu de jupîn să știi. Ce ți-o spune el e sfînt ! M-ai auzit ?

Stere privise mulțimea zgomotoasă, peroanele înalte și locomotivele învăluite în nori de aburi. Și cînd au ieșit afară și au dat cu ochii de clădirile cu caturi, luminate de soare, s-au oprit o clipă în loc.

Ce de vreme trecuse ! Ce știuse el ? Păzise oile și boii, la cîte-un Paște îl luaseră ai lui pe la Rîmnic, la bîlci, și atît.

La stăpîn e ușor să te duci, e mai prost să rămîi. De cîteva ori voise să fugă. Era greu să robotești de la cinci dimineața și pînă seara târziu. În nări mai simțea încă, după ani de zile, mirosul halatului albastru, peticit pe la coate, atunci spălat, cu iz de leșie.

Așa începuse viața lui la oraș. Cît a stat la jupîn, a văzut și pe alții. Unii plecau după cîteva luni. El ce să facă ? Unde să se ducă ? Era legat, vîndut stăpînului. Mătura prăvălia, căra butoaiile cu bere din curte, curățase cartofi pentru bucătărie, ce nu făcuse ? Norocul lui era că trăise rău și nu se băga de seamă. Cel puțin la domnul Pandele Vasiliu învățase ceva : să n-ai milă de altul. Mînca și el cu ceilalți, niște lături rămase din farfuriile mușteriiilor, dar nu se băga de seamă. Noaptea dormea într-o odaie lungă și joasă, umedă și întunecoasă, cu femeile laolaltă, bucătărese și jupînese, se obișnuise, nu-i păsa. Tat-său venea o dată pe an, îi aducea o pîine mare, albă, făcută de surorile de acasă, îl pupa în creștetul capului și-l întreba pe jupîn dacă e ascultător. Domnul Vasiliu n-avea de ce să se plîngă. Mai dăduse și în el, nu se putea treabă fără scărmanală. Greșea, i se cuvenea.

Anii trecuseră repede. Venise războiul. Deverul nu slăbise. Stăpînul mai mărise prăvălia, vînzarea crescuse. Jupînul avea învîrtelile lui cu comandamentul nemțesc care ocupase Bucureștiul. Vindea și cumpăra cartofi pe sub mînă, cine-l știa ? După plecarea dușmanului, domnul Vasiliu avusese cîteva în-curcături, dar scăpase. Trebuie să fi ținut bani berechet, gîndeau toți băieții de prăvălie. Mulți plecaseră, deschiseseră prăvălii și ei, ajunseseră. Mai treceau pe la el, să-i mulțumească. Fără ajutorul jupînului ar fi slugărit încă.

Se ridicase și Stere. Începuse să doarmă în patul bucătăreselor și să bea pe furiș din ȕica stăpînului. De ziua acestuia, la Sfîntul Pantelimon, se adunau sus în odăile întunecoase toți cei de-l slujiseră. Nu-l blestema nimeni. Crescuse negustori. Îi aduceau daruri, picau cu nevestele, petreceau. Se uita Stere. Mai avea și el puțin. Îi dăduse mustaȕa. Duminica umbla în Cișmigiu după servitoare.

La plecare, după încheierea socotelilor, îi spusese :

— Și dacā mai ai vreo nevoie vreodatā, știi unde mă găsești.

Nevoia se ivise mai devreme decît crezuse. După nuntā, ridicase prāvālia cea nouā și cam isprāvise banii. I-ar fi trebuit vreo zece mii de lei ca să se punā pe picioare. Cu socrul nu se mai avea așā bine, nu putea sā-i cearā. Unde sā se ducā decît la jupîn ? S-ā suit în tramvai și-a coborît în Lipscani. Trecuserā ani de zile de cînd nu mai dăduse prin locurile acelea. A privit vechiul vad comercial unde-și mîncase anii și tinereȕele. Firmele erau neschimbate. Le bātea vîntul. Lumea, forfotā. Abia te mișcai, parcā ieri plecase de la jupîn. Vînzătorii te trāgeau de mîneacă, îți împuiau auzul, strigîndu-și mărfurile. Gāseai ce voiai și ce nu voiai : lînā, sobe, putini, mosorele de aȕā, rafie, panglici, sfoarā, parchet de pus pe jos, preșuri și covoare cu desene. A zārit de departe placa de sticlā, scrisā cu litere mari, albe :

PANDELE VASILIU, VINURI, GRĀTAR,
BUCĀTARIE TRANSILVĀNEASCĀ

Ca totdeauna, prāvālia era plină. Aici se făceau afacerile, la un pahar de drojdie. Veneau toți lipscanii și telalii, de schimbau banii. Stere îi cunoștea pe nume, pe fiecare ; mai se găseau și oameni noi. Cu ani în urmă, le cārase bāuturā acasā la neveste sau la ibovnice. Ce bacșisuri îi mai dādeau ! Erau oa-

meni veseli, care mâncau bine și petreceau. Din banii lor se pricopsise domnul Vasiliu.

Cîrciumarul se opri în ușă, privise rafturile pline de sticle și simțise vechiul miros de bere și de carne friptă. La tejghea serveau doi băieți de prăvălie, tunși și îmbrăcați în șorturi albastre, așa cum fusese și el îmbrăcat odată. Nevasta patronului, mai trecută și mai grasă, ședea tot în cușca ei de sticlă, înaltă, așezată pe un postament de lemn, de unde pîndea tot localul. Se apropiase prin mulțimea clienților și ea îl recunoscuse. I-a pupat mîna și a întrebat-o de Pandelee.

— E cam bolnav azi, vezi că-i sus, i-a răspuns femeia, numărînd un rest.

Nu prea avea timp de vorbit. Chelnerii aduceau listele de plată, așezau banii pe tejghea și ea ștampila bonurile, număra repede hîrțiile, scuipește pe degete, cu unghia alegea restul, aruncînd într-o cutie lungă de tablă piesele de doi lei și de un leu. Pînă să-l întrebă ce mai face, el plecase.

A urcat vechile scări de ciment, a trecut prin coridorul întunecos și a bătut la ușă. A auzit vocea slabă a lui Pandelee poftindu-l înăuntru și a intrat. Nimic nu se schimbase. Stere cîntărise totul dintr-o privire. Același tapet albastru, decolorat, mai vechi, pe pereții înalți; același oblon care acoperea ferestra și, în mijloc, masa scundă, plină de hîrtii. Deasupra ardea lampa electrică cu picior lung, de porțelan, răspîndind împrejur o lumină ostenită. Lucrurile abia se zăreau. Un miros greu de aer stătut plutea în odaie. Jupînul fuma. O dîră albastră, subțire, străvezie se ridica spre tavanul nevăzut. Peste hîrțiile risipite pe masă, atîrna o mîna albă, mică, plină de inele, ca de femeie. Pe ea aluneca strălucirea lămpii. Domnul Vasiliu socotea cu un creion și, cînd l-a simțit înăuntru, a ridicat ochii. Stere i-a

deslușit prin pînza cenușie de dincolo de masa încărcată chipul lunguiet și slab, părul argintiu pe la tîmple și hainele necălcate, vechi și lucioase.

— Tu ești, mă ? a întrebat.

Inima cîrciumarului băuse mai tare. Aceeași spaimă veche, ținută ani întregi în suflet, a ieșit gîl-gîitoare, sub piept. Palmele și ghionții lui uitați, glasul poruncitor al stăpînului, toate s-au adunat într-o frică neînțeleasă. Pandeale i-a întins peste masă palma subțire, aproape străvezie. Privirile i se șterse-seră și veselia din ochi îi pierise. Parcă nu mai vedea lucrurile prea apropiate.

— Eu sînt, jupîne, sărut mîna !

— Stai colea, pe fotoliul ăsta !

Se așezase.

— Ia spune-mi, ce vînt te aduce pe la mine ?

Iar scosese țigaretul lui, în care vîrșise o țigară. O aprinsese și în odaie se răspîndise mirosul aromat al tutunului. Stere nu știa cum să înceapă. I-a povestit ce-a făcut de cînd plecase de la el. Jupînul asculta liniștit, fumînd. Cînd terminase, privise multă vreme în gol, fără să spună nimic. Stere tăcuse încurcat. Tîrziu, Pandeale rostise cu lene :

— După cîte înțeleg eu, ți-ai făcut și casă...

— Da, casă de zid, cîrciumă în față, odăi de dormit, magazii, tot, o mulțime de parale m-a costat.

— Așa e cînd faci avere...

Și rîse mîngîindu-și sprîncenele subțiri.

— Am vîndut vinul, cu ce mi-a mai adus muiera, tot în cărămizi am băgat. Socoteala n-a prea ieșit.

Se opripe puțin, să vadă dacă jupînul pricepuse. Cam greu, că acesta se gîndea la altele. El tot bătea șaua !

— Acum, că s-a mărit prăvălia, trebuie capital mai mare. Zece mii de lei dacă aș avea, m-aș cîrpi...

Pandeale se juca cu țigaretul. Îl lăsa să vorbească.

— Am trecut și pe la dumneavoastră să vedem ce mai faceți. Cucoana mi-a spus că sînteți cam bolnav... Mă gîndeam să vă întreb, să aud ce ziceți...

Pandele fluiera încetișor. Stere ședea ca pe jar. Îi dă sau nu-i dă dacă o să-i spună pentru ce venise? Auzi pendula din perete bătînd rar orele. Jupînul își aprinsese încă o țigară și spusese :

— Și ce vrei să faci acum? Ți-ai ridicat casă, ai mărit prăvălia... Mă, tu ești pus pe pricopseală...

— De...

— E bine, mă...

Stere se gîndea aproape cu pizmă că nu va avea poate niciodată atîția bani să-și facă o prăvălie ca a lui Pandele, să țină servitori și să cheme musafiri, să bea vin scump cu ei...

— Dac-o să fii deștept, o s-ajungi bine! a mai spus.

Se îndoia, sau cine putea să știe? Jupînului îi venise ușor, fusese neam de neamul său negustor. Cu ce moștenise, cu ce mai strînsese, că era om hotărît, adunase avere frumoasă. Dar el? Altceva e să pui cărămidă pe cărămidă și altceva să așezi temelie. Poate copilul lui, dacă i-o ajuta Cel-de-sus.

Domnul Vasiliu aruncase fumul pe nări, tușise scurt, stins și își potrivise în jurul gîtului un fular alb, de mătase. Buzele i se ascuțiseră într-un rîs tăinuit. Ghicise ce voia Stere, dar aștepta ca acesta să-l roage.

— Ei?

Cîrciumarul își luase inima în dinți și zisese :

— Îmi trebuie zece mii de lei...

Se făcuse tăcere. Se auziră iar bătăile ceasului. Afară se mișcau pomii. Coroanele lor atingeau ferestrele.

— E o sumă mare. Nici nu știi dacă am atîta în casa de bani.

Stere înghețase.

— ...Dar, oricum, să vedem...

Se însufletise.

— Te cunosc, am încredere, dar banul e ochiul dracului : dai — n-ai !

— Jupîne, ajută-mă, știi ce credincios ți-am fost, că nu ți-am ieșit din voie și n-am să te uit... Păcat de cîrciumă...

— Știi cu ?

Mîinile îi tremurau și păreau străvezii sub lumina palidă a lămpii. Tăcu cîteva minute, mușcîndu-și buzele, gînditor. Cînd ridică privirile, în ochi îi strălucea o undă de șiretenie.

— Totul ar fi cum ar fi, spuse, dar mai e un chichirez... Lăasă vorba la jumătate, parcă ostenit. ...Eu dau banii cu dobîndă. Ție n-am să-ți iau cine știe ce, ai fost omul meu, dar nici așa, degeaba ! Zece mii de lei împrumutați de un negustor pe o vreme ca asta e ca o mîină moartă. Facem poliță, iscălești, eu îți număr banii pe loc. Cu alții n-aș îndrăzni. Fără girant, nu dau un pol.

— Domnu Vasiliu, las actele casei...

— Nu-i nevoie.

Se ridică de la locul lui, își puse niște papuci de pîslă și deschise casa de fier, zidită într-un perete. Numără suma de două ori cu spatele la el și, cînd se întoarse la masă, mai adăugă :

— Învață de la mine. Nu-ți bate joc de bani. Cînd ai o mie, înmulțește-o ! Seamănă, dar și cu lege. Dobînzile sînt sfinte : banii tăi sînt banii tăi. Din procente faci alții...

Își scutură țigaretul, mai răsfoi o dată în fața lui hîrțiile de o mie și, înainte de a i le întinde, îi spuse :

— De obicei iau douăzeci la sută. Ție nu-ți cer atît. Zece la sută, e bine ? Banii mi-i înapoiezi într-un an. Cum vrei : cîte o sută, cîte o mie, toți o dată, dar cînd se împlinește termenul, gata ! N-ai plătit, te execut ! Tu mă știi. Peștele mare înghite pe cel mic ! Am avocați, judecători, nu merge ! Dai pînă la ultimul sfanț înapoi !

Banii miroseau frumos a cerneală. Lui Stere i se făcuse frică. Polițe nu iscălise niciodată și știa că nu merge să te joci cu banii cînd aveai de-a face cu oameni ca Pandele. De împrumutat, era ușor să împrumuți, dar era mai greu să pui leu pe leu și să înapoiezi suma.

Totuși întinse mîna și numără și el. Erau nouă mii.

— Mi-am oprit dobînda, i-a zis jupînul. Așa e la mine, iscălește.

Și i-a pus în față polița, pe care scrisese cu mîna lui, cu litere de-o șchioapă, numele, adresa, suma împrumutată în litere și cifre, și termenul datoriei.

— Dumnezeu să-mi ajute !

— Să-ți ajute, mă băiatule, că te știu destoinic, dar, pînă să te-ajute el, ajută-te tu. Pune umăru, nu sta ca proasta...

Pe urmă l-a ispitit cui vinde, ce cîștig scoate pe zi. Îl ascultase, stăruise și la urmă zisese :

— Băiatule, acolo-i treabă de făcut. Zici că se ridică mahala nouă la tine, în Cușarida ?

— Da.

— Asta-i pîinea negustorului ! Dar de-ale mîncării vinzi ceva ? Coloniale, delicatese ? Tu știi cum e la noi. Băcănie, lucruri de băcănie ?

— Eh, m-am gîndit eu la astea, n-avea dumneata grijă, dar...

— Ce, dar ?

— De, știu eu ? O merge ? Că așa-mi spuneam : mai așez niște rafturi ca lumea, mai scriu două litere

pe geam, și gata mușteriii. Ce, parcă nu mă pricep, că de la dumneata am învățat...

— Așa, mă, așa...

— *Reclama e sufletu comerțului !*

— Mă, da ești cam posac, mă ! Mai deschide și tu gura, trăncănește, bea cu clientul la cot, ce-ți pasă ! El plătește ! Zice el că-i bine, tu zi la fel. Zice el că-i rău, rău este ! Nu-l *încontra* ! Mușteriu tău, stăpînul tău ! Mai aduci vorba, încerci : „Mă nea cutare, dacă v-aș căra eu și niște zahăr pentru copilași, acadele, ba făină, că n-aveți, nițel mălai, pas-tramă, ce nu trebuie la casa omului ? Sare, borș, să facă nevasta, aici e aici !” De la lucru mic ies banii ! Ascultă ce zic oamenii, pe urmă bagi capital în fleacurile astea și să-mi spui mie cuțu dacă nu ți-o place.

— Știu, jupîne, știu...

— Păi dacă știi, de ce nu chemi, mă, zugravul să-ți scrie pe ușă : *Bun, curat și ieftin* ? Cumpără-ți un cîntar, fii cinstit, că omul la asta se uită, cum îi pui punga în *palanță* ! La preț arde-l, că nu știe. Tu iei zahărul cu zece lei, i-l dai cu paisprezece. Ies patru leișori la chil ! Ușor. Zici că-i puțin ? Nu-i nimic. Patru și cu patru fac opt și cu opt șaisprezece, nu bagi de seamă, la săptămîină să te vîd : doi de colea, trei de colo, ei ? Îți faci suma, și asta pe deasupra ! Cîștigul de la băutură e altăceva...

Se însuflețise, vorbea repede, aprins, cu dragoste. Așa făcuse el banii. Totul e să te zbați, să nu te lași, și, pe urmă, Stere nu era un ageamiu. Jupînul zicea :

— ...banul e al dracului. Dacă nu știi să umbli cu el, e mort ! Nu mișcă, gata ! Cum îl faci să umble, fată, se îngrașă, aduce sutele pe sîrmă ! Bagă în cap ce-ți spun, că-mi place de tine, nu lăsa miile în tejghea ! Asta-i moartea francului ! Cînd stă, coclește, prinde rugină ! Iei azi o sută din vînzare, n-o pune sub saltea, dă fuga a doua zi la piață cu

ea, cumpără ceva, adu la prăvălie. Iar mai vinzi, iar mai cumperi. Marfa nu se strică niciodată dacă știi s-o conduci. Cîrciumăritul e ca la moară, macină într-una și te-alegi cu ce curge. Pierzi la unele, altfel nu se poate, curaj să ai, vin alte cîștiguri. Numai în brîu să nu ții banii !

Stere ascultase cu trei urechi. Pandele ostenise. Își îndopase țigaretul din nou și tăcuse. Cîrciumarul mai avea de adăugat ceva.

— Jupîne, la mine e lume săracă, nu prea au prale. Și-au făcut casele din te miri ce.

Pe buzele subțiri ale lui Pandele trecuse un zîmbet.

— Ce dacă sînt săraci ? Nu se spală, nu mănîncă ? De unde cumpără mălaiul, săpunul ? Nu de la tine, de la altul ! N-au bani totdeauna ? Nu-i nimic. Dă-le pe datorie, te-am mai învățat. Datoria e ca buba coaptă, de ce-o lași, d-aia crește. Îl știi cu leafă, fă-i loc în carnet ! Azi îi dai, mîine-i dai, el nu zice nu ! Tu scrii ! La ziua lor, scoți socoteala : atît și-atît ! Trebuie să plătească ! Altfel nu le mai dai și, cînd i-ai obișnuit, e greu să-i mai dezveți. Socotelile știi cum se fac. Tragi din condei. Din șase, ies șaisprezece. Ce, adică, dacă ei ar fi în locul tău, n-ar face la fel ? Dacă le place, că n-o să cînte cocoșul tău pe gardul lor ! N-ai să te duci să le ceri. Fă cum îți spun !

După vreun ceas, Stere plecase. Afară, soarele ardea puternic. Privise casele din centrul orașului, spoite cu var trandafiriu și împodobite cu flori de piatră. Ici-colo se ridicau clădiri noi, cu mai multe etaje. Bucureștiul era plin de schele și el știa lucrurile de preț din fiecare odaie, urcase pe scări tănuite, umblase, bătuse la uși, uneori fațadele înnegrite de vreme, cu urme vinete de ploaie, ascundeau camere cu covoare moi și perdele de pluș în desene curioase, în care leneveau femei frumoase și cîini, unde se

benchetuia și se zvârleau banii. Toate aceste lucruri la un loc îl stîrneau și îi făceau o poftă sălbatică de viață.

A doua zi era la primărie. Clădirea cenușie, înaltă, cu geamuri largi și posomorîte se vedea încă de departe, peste podul de piatră al Dîmboviței. Scările erau pline de oameni, urcînd și coborînd grăbiți, vorbind tare. Intră pe coridoarele lungi și reci și se pierdu în acel du-te-vino. Greși scările și ușile, deși nu venea prima oară pe aici. Mulțimea îl aruncă de colo-colo. Se agăță de brațul unui ușier și-i strecură un bacșiș în palma primitoare, întrebînd de unde ar putea să scoată o autorizație pentru coloniale și delicatețe. Se gîndea că mare lucru nu trebuie să fie, dar, cum nu cunoștea decît serviciul actelor de liberă desfacere a băuturilor spirtoase, merse mai greu puțin. Omul de serviciu îl trimise de la Ana la Caiafa, și el ameți de atîta gălăgie, numărînd treptele. Odăile în care intra erau pline de dosare și aerul cenușiu și stătut mirosea a tutun prost și a hîrtie veche. Deasupra birourilor scrijelate, nevopsite, ardea un bec galben. Lumina de afară părea și mai ștearsă. Așteptă în cîteva locuri la ușă. Funcționarii aveau fețe încordate, ochelari mari, legați cu șireturi și mînecuțe de satin lucios pînă la coate. Lui i se păruse că oamenii aceștia dezleagă lucruri încurcate, de nedeslușit. Tușeau scurt, se mai uitau la el, dar nu-l întrebau ce caută. Foile îngălbenite foșneau mai departe. Cîrciumarul își spunea că nu se face să-i superi decît cu bani și privea mai departe, răbdător, prin ferestrele deschise, zidul verde din față, acoperit cu iederă. De afară se auzea fierberea orașului, stins ca într-o apă. Ușile se deschideau și se închideau, veneau alți oameni, salutau cu voce tare, dădeau mîna cu funcționarii, apoi plecau cu treaba făcută.

Se apropia prînzul, și el tot lîngă praguri. Cei de la birouri scoteau pachete cu mîncare. Mușcau cu poftă, se uitau pe ferestre osteniți. Aprindeau apoi cîte-o țigară. Începuseră să vorbească de-ale lor, rîdeau. I se făcuse foame trăgînd pe nas mirosul de mezeluri proaspete și de muștar. Îl dureau picioarele stînd rezemat de ziduri. În cele din urmă, se apropie de o masă plină cu hîrtii. „Cu rușinea nu faci treabă în viața asta“, își zise.

— Nu vă supărați, se adresă unuia cu ochelari, aș vrea să scot o autorizație...

Omul din față ridicase privirile, mai scrisese ceva la repezeală într-un registru și mormăise :

— Ce fel de autorizație ?

— Sînt negustor și vînd numai băuturi, aș vrea să deschid și băcănie dacă se poate.

Funcționarul îl cîntări repede cîte parale face și se ridică :

— Cum nu ? Se face, se face !...

— Da ?

— Dacă te *servesc* eu ! ? Îmi dai voie : Iliescu, arhivar... Și cînd îți trebuie ?

— Păi, cît mai repede...

Celălalt își frecase palmele pătate de cerneală și rîsese.

— De, se face, dar trebuie să *miști din urechi* !
Și făcu un semn din degetele uscate.

— Mișc ! Cum să nu, numai să scap !

Pentru atîta lucru pierduse o dimineață întreagă !
Parcă nu știa el cum se trăiește, cum să nu știe...

— Bine, atunci scrie dumneata colea o cerere cum ți-o spune eu și las-o aici. Se face, se face...

L-a ascultat, a scris, a mai dat pe acolo, la o săptămîină avea patalamaua.

S-a pus pe treabă. L-a chemat pe Matei. Auzise de la femeia lui că e tîmplar. L-a întrebat dacă nu

voiește să cîștige și el un ban. Țsta, cum să nu vrea ? S-au tocmit. Ziua se mărise, cînd ieșea de la lucrul lui, s-apuca de ciocăneală. Scule se mai găseau pe acasă, ba o rîndea, mai un fierăstrău. A cumpărat materialul și într-o săptămînă Matei i-a dat gata rafturile. Banii cîștigați tot la negustor în tejghea au rămas. I-a băut cu Spiridon și cu Chirică. Pe urmă cîrciumarul a plecat la tîrguit, a umplut prăvălia cu făină și cu mălai, a cumpărat salam și zahăr, calupi de săpun, drojdie de bere, lumînări de seu galben, o terezie cum trebuie și a scris și o firmă nouă : **COLONIALE ȘI DELICATESE.** *La Stere.* A așezat-o pe o rînă a casei, să se vadă de departe. Au aflat vecinii, lucrătorii, gunoierii și lăptarii. Iar s-au pus pe vorbă. Se întindea negustorul. Cu încetul, muierile s-au apropiat de rafturile vopsite proaspăt, au privit făina și zahărul și au început să cumpere. Se apropia Paștele și prăvălia se golise. Stere a tocmit un camion, l-a umplut și iar a îndopat rafturile. Îi plăcea și Linei să aibă de toate, să cîntărească, să țină socoteli cu creionul chimic pe hîrtie și să dea restul. Se deprinsese. Era frumos cîrciumăritul. O îmbăta și pe ea sunetul pieselor galbene de cinci lei, adunate în tejgheaua cea nouă de tablă. Cîteodată își uita mîna în bani, mîngîind alama sunătoare. Pînă vorbeau lucrătorii, îi așeza frumos, fișic după fișic, apoi îi răsturna pe o parte, să zdrăngăne. Îi era ușor acum să toarne țuica în cinzecuri și să umple litrele cu vin. Gunoierii deschideau ușa, deasupra căreia Stere atîrnase un clopoțel. Acesta suna de cîte ori intra cineva. Zgomotul vocilor amestecate, mai puternice sau mai scăzute, îi dădea o amețeață plăcută. Parcă toată casa era plină. Adunătura pestriță se însuflețea pe măsură ce le împărțea mai multă băutură. Mitilicul aromea. Aburii de rachiu miroseau adînc, a prună, ca un parfum vechi amestecîndu-se

cu fumul de tutun, tare și iute. Lumina se încenușa și rafturile abia se mai vedeau. Clinchetul paharelor ciocnite, izul de vin risipit pe mesele de fag, toate o făceau să fie veselă fără să știe de ce. Când venea bărbatul în prăvălie, îl lăsa la teighea și aștepta comenzile răstite ale mușteriiilor amețiți.

— Mai adu un chil ! striga vreun lucrător cu hainele lustruite de cărbune.

Ea înfîgea pîlnia în gîtul unei sticle, răsturna damigeana grea și pîntecoasă pînă o umplea și așeza triftărul la locul lui, pe un raft. Oamenii o priveau. Nu îndrăznea nici unul s-o atingă cu vreun cuvînt. Simțeau ochii cîrciumarului urmărindu-i și le pierrea graiul.

Zilele treceau repede. Seara, Lina aprindea lămpile. Stere cumpăraseră vreo trei. Fitulul lor lat și înalt dădea o lumină blîndă.

— Bună seara ! își urau mesenii unul altuia și beau mai departe.

Știuse bărbatu-său ce știuse : vadul era bun. Soseau meru alți clienți, aduși de cei vechi, care lăudau rachiul. Cîrciuma era în trecere. Pînă în Grivița, ceferiștii făceau un ocol scurt și se înfruptau. Lucrătorii unde să-și spele gîturile de praf ? Iar gunoierii, după ce descărcau zece-unsprezece camioane, cărau pe șoferi și își lăsau banii negustorului. Ba se învățaseră și chivuțele să tragă cîte o dușcă. Se mai îmbăta cîte una, o scoteau măturătorii pe brațe afară, strîngîndu-i fustele.

Lume necăjită ! Cîștigau puțin, aveau acasă copii, și ce să le dea de mîncare ? Stere nu se supăra. Nu alegea banii. N-avea unul, îl scria pe-o hîrtie. Lina se amestecase și ea :

— De ce să le dai, Stere, pe datorie ?

— Nu fi proastă. Tot la mine trag. Băutura e ca lucru de leac : și de te-ai făcut sănătos, tot ai mai

vrea. Și, apoi, îi mai încurc la socoteală : bea unul cinci țuici, eu îi trec șase. El de unde să știe ? La plată, zic : „Atîta face !“ Dă, că nu simte. Jupînul meu spunea, Dumnezeu să-l țină : „Lasă pe alții să se înghesuie la petreceri. Tu strînge bani și-ai să vezi pe urmă ce bună ziua capeți, că golași sînt destui !“

Femeii nu i se mai părea ca altădată, urît și posac. Trecuseră amîndoi prin multe. Cînd au ridicat casele, avuseseră și o cumpănă. Stere nu voia s-o scrie și pe ea în actul făcut. Ba ieșise și cu ceartă. Asta fusese în ziua cînd veniseră antreprenorii cu planurile. Erau doi domni grași, cu dinți de aur. Îmbrăcați bine. Țineau la subsuoară genți mari, pline de hîrtii. În degetele groase, purtau inele scumpe, împletite, cu pietre roșii ca para focului. Căutaseră în maldărul de acte și scoseseză desenele pline pe margini de linii și cifre. Unul le spunea, ei, lui Stere și dogarului, care era de față :

— Aici o să fie prăvălia, aici odăile, magaziiile, closetul, gardul...

Îi plăcuseră hîrțiile foșnitoare. Bărbatul o întrebă :

— Îți place ? Asta o să fie casa noastră. Ce credeai ?

Ea își aruncase privirea peste liniile încîlcite și vorbele lui Stere o făcuseră să roșească de mulțumire. Antreprenorii socoteau cu voce tare :

— Aducă cuiele, tabla, dușumeaua, fierul...

Roșioară se apropiase și o întrebă :

— Pe tine te-a pus în acte ?

— Nu știu, el umblă singur, îi răspunsese puțin nedumerită.

Taică-său se întorsese tulburat lîngă ceilalți.

Spre seară rămăseseră numai între ai lor. Venise și maică-sa. Dogarul a zis de-a dreptul :

— Sterică tată, eu am uitat să te întreb : pe Lina ai pus-o în actul casei ?

Se făcuse liniște.

— În actul casei ? se mirase cârciumarul.

Nu-i trecuse prin minte. Și o dată se încruntase. Ce, adică n-aveau încredere în el ?

— Apăi, locul cu casa, e totuna ?

— Este.

— Păi dacă este, ce mai vorbă ! Parcă o să stau numai eu în casă ?

— Doamne ferește, de ce v-ați luat ?

— Atunci ?

Socrul nu știa ce să spună.

— De, ești omul meu, ginerele meu, însă ar fi bine să fie și Lina în acte...

— Ei, actele... Dar ce, fuge cineva ? O să dea cineva afară pe *nevastă-mea* din casele *noastre* ?

— Nu, sigur că nu, dar știi, e mai bine...

— Eu sînt om serios ! retezase Stere aproape supărat.

Se opintiseră. Meșterul văzu negru înaintea ochilor. Înțelesese unde bătea negustorul. O luase ușor, să nu-l necăjească :

— Măi Sterică...

— Da.

— Ia pune colea un pahar de vin.

Ginerele îi turnase. Lina cu mă-sa tăceau mîlc. Pe urmă, cârciumarul le spuse la toți că de cînd se află lumea era lucru cunoscut că averea se scrie pe numele bărbatului. Ce să caute muierile în acte ? Ele nu se pricepeau. Și taică-său, și cumnații lui de la țară așa pomeniseră : averea femeii se stinge într-a bărbatului. El e stăpîn în casa lui. Și are o datorie sfîntă : să-și țină nevasta și pe ai săi. Dacă știa socrul altfel, să-i spuie.

— Că eu pentru cine mă zbat ? îl întrebase. Vreau să ne facem un rost în lume. Îmi este dragă fata dumatăle și vreau să trăim mai bine. Ne-ai dat bani de zestre, vezi ce fac cu ei ! Plec undeva ?

— Nu.

— Sînt cununat cu Lina ?

— Ești.

— Atunci ? Vezi doar că trag la gospodărie : cîrciumă de zid, odăi, tablă de zinc pe casă, magazii, gard, am mai mărit locul și Dumnezeu să ne ajute să apucăm binele pe care-l vreau eu la amîndoi. Dacă fac casele, parcă cine le stăpînește ? Eu cu ea !

— Să fiți sănătoși !

— Și dumneavoastră ! Și atunci ? Ce înseamnă ?

Dogarul se încurcase. Avea și el cuiul lui. Treabă încîlcită.

— Mă Sterică, spusese, măi băiete, e fii-meă, mă, și nu vreau s-o văd pe drumuri, mîine-poimîine, că banii i-am muncit, mă Sterică, nu i-am furat ! Cu palmele astea două, mă...

— Și lumea-i rea, maică, se amestecase și soacra.

În cele din urmă, Stere primise cu jumătate gură :

— Bine, *tată*, să mă mai gîndesc și dacă o fi nevoie o s-o pun și pe ea în acte, dar eu ziceam că treaba se face bărbătește : mi-ai dat zestre, eu ridic casă ! A mea-i nevasta, a mea-i casa ! S-o întrebăm și pe Lina : vrea s-o pun în act, o pun ! E zestrea ei ! Eu nu-i vreau răul ! D-aia am luat-o, să ne așezăm pe un temei, să nu ne rîdă lumea ! Eu sînt negustor, știu ce-i banul ! Nu-mi bat joc de el. Mi-ai dat ce mi-ai dat, dar ce, crezi că mi-ajunge ? Ai văzut bine cît mi-a cerut pentru materiale, cît pentru lucru.

— Am văzut.

— Dă la măsurător, dă la autorizație, dă pe petiții, izvor să fie, și tot se termină. Mă bag dator,

dar tot nu mă las, casă trebuie să fac, să se cunoască cine a venit întâi aici, în Cuțarida ! Jupînul meu îmi zicea : „Bă, lăcomește-te, da cînd e vorba să faci treabă pentru tine, fii larg la buzunar ! Dă cu inima deschisă.“

— Eu te las, încheiase Marin Roșioară, mai sfătuiește-te și cu Lina, întreab-o și pe ea cum ai zis și, dacă ți-o spune la fel, du-te la tribunal și scrie-o în acte, să fiu cu inima împăcată !

Stere mai aruncase :

— Pe urmă, ia gîndește-te, altă umblătură, alți bani pe timbre, alte bacșișuri, de astea ne arde nouă acum ? Spune și dumneata !

— Nu-i nimic, umblă moșneagul după asta ! zisese soacra.

Și rămăsese cu fata s-o hotărască. Mă-sa o bătuse la cap vreun ceas, de nu mai isprăvea. Să nu fie proastă să se lase cu una, cu două, că ea nu cunoaște la oameni : o dată o lasă negustorul, și rămîne cu buza umflată ; să țină morțiș să fie trecută în actul casei, că ce e scris n-are moarte !

Dar pe Lina o furase viața și grijile lîngă bărbat. Îl auzea noaptea cum se scoală și dă ocol casei. Tot cîinește dormea cîrciumarul. Păzea avutul cu ne liniște. De afară se auzeau glasurile zidarilor, care nu se mai ogoiau. Ea vedea urmele focurilor pe zidurile roșii de cărămidă și o cuprindea o mîndrie de neînțeles. Cînd pusese rămelia, bărbatul îi întinsese doi bani de argint, să-i așeze sub prima cărămidă, după obicei. Pereții creșteau sub ochii lor și își dăduse seama că de acum nu mai ținea de părinți, ci de omul ăsta ursuz și puternic.

Într-o zi a îndrăznit, după îndemnul mă-si, să-l întrebe :

— Ce-ai făcut cu actele ? M-ai scris și pe mine ?
Întîi el tăcuse îndîrjit, apoi rostise scurt :

— Te-ai făcut și tu a dracului ?

De atunci nu se mai încumetase să-l întrebe ceva. Îl simțise multă vreme ca pe un străin, dușmănos. La vreo săptămână, într-o seară, pe cînd ședeau amîndoi la masă, el a certat-o cu blîndețe :

— Măi femeie, de ce nu mă lași tu să fac treabă ? Că eu una am învățat : e rău să te lași sfătuit de muieri. Ce ți-a băgat mă-ța-n cap ? Să te trec în acte ? Eu te trec, nu zic nu... dar la ce-ți folosește ? Nu ești nevasta mea ? Nu le stăpînim noi casele ? Nu sînt eu bărbatul tău ? spune !

— Da.

— Atunci ? De ce nu mă lași să le potrivesc așa cum e bine ?

Făcuse ce făcuse, a încîntat-o, Lina se potolise. Ce treabă avea ea ? Tot maică-sa o învățase că, o dată dusă după bărbat, s-a terminat, trebuie să nu ieși din cuvîntul lui...

Dogarul mai venise de cîteva ori, nu întrebase nimic, dăduse ajutor și abia cînd au pus salcia la acoperiș a îndrăznit să aducă vorba despre actul casei. Țigăncile împodobiseră căpriorii cu frunze verzi și cu un drapel de hîrtie, pe care-l bătea vîntul. Dulgherii se descoperiseră și se închinaseră. Stere chemase un preot să facă o slujbă. Părintele se suise pe schelele de lemn, stropise zidurile cu agheasmă, blagoslovisc și citise din cărțile lui. Au mîncat cu salahorii împreună. Cîrciumarul împărțise vin zidurilor, se amețise de bucurie și, cînd a rămas cu meșterul, s-au luat la ciorovăială. Dogarul era cătrănit.

— Ai scos actul ? a întrebat cu privirile în ochii ginerelui.

— Ce să ne mai încurcăm, întreab-o și pe fata dumitale, așa cum ne-a fost vorba...

Lina tăcea chitic. Bătrînul se repezise spre ea :

— Spune ! Tu nu vrei să fii în act ?

Ea începuse să plîngă speriată.

— Spune, spune ! o zgâlțîia și mă-sa de mînă.

Dacă nu erau vecinii pe aproape, Grigore și Aglaia lui, se omorau.

— Hoțule ! striga Marin Roșioară. Mi-ai furat zestrea fetii ! Las', că te potrivesc eu ! Parchetul te mănîncă !

Se roșise tot și se repezise cu pumnii încheștați să-l lovească pe ginere. Și lui Stere i se urcase sîngele la cap. Aglaia se băgase între ei și le striga în gura mare :

— Să vă fie rușine ! Ne rîde lumea, taman acu !

Dogarul a vrut să-și ia fata cu el acasă. Mai că n-a tîrît-o. Ea a fugit. Nici la părinți nu mai avea ce să caute. Ar fi snopit-o taică-său în bățăi.

Socrii au plecat tîrziu, certîndu-se, lătrați de cîini.

— O să te mănînce judecățile, striga bătrînul din drum, îți fac proces, hoțule ! Sau dau foc casei !

— Las', că vă împăcați ! Îl potolca cocoșata. Că nici el nu vrea răul !

— Nu mă-mpac pînă n-o trece și pe Lina în acte !

Și ea parcă-i dădea dreptate bărbatului cînd vedea ce avere aveau. Îi era mai mare dragul să privească !

Meșterul nu se lăsase, deschisese proces. Stere o trimisese acasă la el, să-l împace. Dogarul nici nu voia să audă de așa ceva. Își luaseră avocați, erau la cuțite. Vreo cîteva luni, să nu știe unul de altul. În cele din urmă, tot Aglaia îi împăcase, c-avea gură bună. De un Crăciun, Stere așternuse masă mare, își chemase și vecinii, și socrul se așezase cu nevasta la dreapta, la masa lor.

Linei îi fusese mai greu la început, cînd venise străină în groapă. Bărbatul era posac, vorbea puțin, nu știa cum să-i intre în voie. Gîndul la celălalt, la Nicolae, nu pierise. Aflase de la maică-sa că după

nunta ei plecase la armată. Uneori, cînd își mai aducea aminte, plîngea pe furiș, să n-o vadă nimeni.

Dar, cu timpul, sfiala trecuse. Bărbatul nu i se mai păruse atît de urît. Numai să nu fi fost atît de întunecat, de parcă îi tot tuna și fulgera. Rareori se apropia de el — și atunci cu spaimă. Nu știa ce suflet are. Cînd se bucura, se bucura puțin, parcă i-ar fi fost rușine să rîdă. Îl auzea numai pe la prînz :

— Gata masa ?

— Gata.

Era ostenit. Își găsea totdeauna cîte ceva de făcut. Robotea toată ziua prin curte. Cumpăraseră păsări, le făcuse cu mîna lui cotețe de șipci, le vopsise și le aducea de la șina Constanței porumb, ca să le îndoape. Stere le număra seara și dimineța, le căuta de ouă, se apuca să spele butoaiile, să le întărească doagele cu rafie, numai să nu stea.

Prînzul îl mulțumea. Ea întindea fața de masă, răsturna mămăliga din care ieșeau aburii și-l aștepta să se închine. Bărbatul avea privirile stinse. Pe fața-i aspră, acoperită de o barbă sură, nu se vedea nici o lumină. Își descheia nasturele de la gît al cămășii, se ridica de pe scaun și spunea făcînd semnul crucii :

— Dă-mi, Doamne, și mîine ce mi-ai dat azi !

Apoi se așeza. Chipul i se lumina puțin.

Îi aducea ciorba acră și fierbinte, în care el strivea ardei verzi, iuți și parfumați. Sorbind adînc din lingura lată, se scutura de plăcere.

— Bună ? îl întreba.

— Bună, mormăia.

Cînd golea farfuria, cerea iar :

— Mai dă-mi !

Îi aducea încă o porție. Apuca feliile de mămăligă tăiate cu firul de ață, sufla în fiertură și mestecă rar. Lina pregătea sosurile în farfurii adînci. Îl aștepta să șteargă urmele de pe marginile tacîmurilor,

gonea cîinii pripășiți la picioarele cârciumarului și strîngea masa. Stere se mai închina o dată, de mulțumire, apoi deschidea ușile cele noi ale prăvăliei. Clopoțelul de deasupra se smucea timp îndelungat, sunînd fără rost. Ea se apuca să măture dușumelele, murdare de noroiul adus pe tălpile clienților. De afară venea aerul plin de miresme al maidanului. Bărbatul aștepta nemișcat în prag. Se odihnea privindu-și curtea largă.

Zilele treceau repede. Lina nu băga de seamă. Și n-ar fi băgat de seamă cum se duce viața ei dacă nu s-ar mai fi întîmplat cîte ceva...

De la o vreme, Cristu Surcel bătea mai des drumul Cuțaridei. Sosea în faetonul lui înalt, lovind caii, cu garnițele pline de lapte, în cămașă albă, desfăcută la gît, roșu în obraz, plin de sănătate, vesel, chiuind și înjurînd. Cînd lipsea Stere, se da aproape de teighea, cu ochii în ochii Linei. Nu spunea nimic. Bea numai cu sete rachiul, se uita afară. Tot singur. Se scula mai devreme, tot aici îl găseau ceilalți: Bulancea, Apopii și Nenișor. Cînd rămîneau numai ei doi, rîdea cu înteles. Lăptarului îi căzuse dragă nevasta cârciumarului, tînăr era, i-ar fi dat inima ghes. Se ferea de negustor, că aflase ce fel de om este, și nu știa cum să vorbească cu ea. Cînd intra în prăvălie, se pierdea. Linei i-a fost greu să bage de seamă. Untarul venea la timp nepotrivit, devreme. Dacă dădea de Stere, arunca țuca pe gît cît ai clipi, răsturna piesele de aramă pe teighea, și pe aici ție drumul. Cînd o găsea pe ea, se încurca socoteala. Femeii nu-i trecuse prin cap una ca asta la început, dar prea era focos Cristu. Aruncau văpăi ochii lui, și pe fruntea netedă, lustruită, zărea o umbră. Alt chip de român, și o apuca și pe ea un fel de tremurat. Se încurca în sticle, ofta și-o ținea și o frică de bărbat. Se învîrtea pe afară, își făcea de lucru, nu

era chip. El o chema iar, mai cerea un cînzec, cu privirile în obrajii ei. Avea o mustață rară, roșie ca pana de cocoș, pe care o tundea des cu degetele subțiri și albe. Linei îi era mai mare rușinea. Intrau alți clienți, se uitau la bolintinean : lucrul dracului, ei, singuri în toată prăvălia, tineri amîndoi, sărea în ochi. Lumea începuse să vorbească. Ilie mai glumea la o țuică cu ceilalți, scăpa cîte o vorbă. Stere n-avea de unde să știe, degeaba bătea șaua și Spiridon, clătînd din capul său mare și sorbind cu zgomot din țoi. La urma urmei, fiecare cu treaba lui ! Cîrciumarul intrase în vîltoare. Umbla după marfă, prinsese gustul banului. Mai plătise din datorie lui Pandle, mai împrumutase, nu se cunoștea.

Vara trecuse. Venea vremea rea. Stere a plecat la Drăgășani, să umple poloboacele. A numărat banii, s-a urcat în leagănul unei căruțe și-a strigat căruțașilor că-i gata. Pe la prînz au ieșit din București și-a doua zi se apropiaseră. Viile erau galbene. În plopii Drăgășanilor bătea aripa toamnei, scuturîndu-le frunza. De unde să știe cîrciumarul ce lăsase acasă ?

Cristu Surcel a aflat de plecarea negustorului și a început să dea tîrcoale. Lina nu-și mai vedea capul de treabă. Nu-l băga în seamă. Lăptarul a răbdat ce-a răbdat, și într-o dimineață n-a mai putut. Erau singuri în cîrciumă. Sosise devreme, cu caii spumă. Era băut după drum, să aibă curaj. Cînd l-a văzut, femeia a avut parcă o bănuială. A dat să-i zică ceva, că-i prea de dimineață, că n-a măturat, n-a fost chip ! El s-a apropiat repede și-a întrebat-o neted :

— Cucoană, nu vrei să pleci cu mine ?

Linei i-au ars obrajii de rușine. A încercat să se întoarcă, dar Cristu o înșfăcase de mîină și spunea :

— Mi-ai mîncat inima ! Ce zici ? Te duc în Bolintin. Am să te țin ca pe-o prințesă ! Nimic nu-i nevoie să faci ! Decît roabă la olteanu ăsta ! Ia te

uită ce de bani am ! Cumpăr Bucureștiul cu ei ! O să te port numa-n mătase...

Zvîrlise pe tejghea un pumn de sute.

Muierii nu-i venea bine. Lăptarul o ținea strîns de încheieturi și nu-și găsea locul. Cum ședea aplecat cu fața spre ea, semăna nițel cu Nicolae. Vru să se smucească, să scape, dar el nu-i dădea de loc drumul.

— Haide, zicea.

— Lasă-mă, că strig la nea Grigore și te spun lui bărbatu-meu cînd o veni !

— Haide ! scrîșnea Cristu.

Lina se strecurase de lîngă el și intrase în casă, lăsîndu-l singur, însăimîntată să n-o fi văzut cineva. De atunci o chemase pe Aglaia, să stea cu ea pînă la întoarcerea lui Stere.

Bolintineanul venea în fiecare zi și se îmbăta de necaz. Abia îl scoteau ceilalți afară, îl suiau în faeton și-l urneau cu chiu, cu vai spre casă.

Din asta i s-a tras lăptarului, pentru că l-a mirosit negustorul cînd s-a întors. I-o fi șoptit cineva, a deschis el ochii, nu putea să știe bine. Lina nu-i purta dușmănie. Bărbatului nu i-a spus nimic, se gîndea numai cu spaimă la îndrăzneala lui Cristu.

Într-o zi cîrciumarul a dat peste el cu ochii pe nevastă-sa. A stat să glumească cu Stere, dar acesta a pus palmele pe masă și i-a zis :

— Lasă polul dumitale și pleacă, dacă nu vrei să se întîmple o nenorocire !

Untarul, alb, s-a ridicat fără să spună un cuvînt. Femeia tremura după tejghea. Stere a înjurat-o de mai multe ori și dacă n-ar fi ieșit repede afară ar fi fărîmat-o în bățai.

De atunci nu i-a mai văzut nimeni pe lăptari în prăvălie. Parcă-i înghițise pămîntul.

Către sfîrșitul iernii, femeia se simțise însărcinată. Cînd a aflat cîrciumarul ce noroc dăduse peste el,

n-a mai putut de bucurie. Și-a chemat vecinii și au petrecut într-o seară. A doua zi a trimis-o la părinți, să le spună și lor.

Pământul înghețase. Mirosea a spic de zăpadă. Lina mergea repede, învelită într-o broboadă grea de lână. A ajuns acasă, a pupat mîna dogarului, a chemat-o întîi pe maică-sa și i-a spus vestea, s-au îmbrățișat, au mai vorbit de-ale lor și spre seară s-a întors. În capul străzii, cînd să iasă la maidan, cu cine a dat ochii ? Cu Nicolae. Parcă mai crescuse, și hainele de militar abia îl cuprindeau. Capul îi era acoperit de o capelă soldățească. Vîntul îi bătea mantaua largă, închisă la gît. Purta cizme cu carîmbi înalți și centiron de piele galbenă, cu baionetă la șold. El n-o recunoscuse de la început. Cînd se apropie, o strigă cu jumătate gură :

— Lino !

— Nicolae !

Se priviră. Femeia n-a mai rostit nimic. Se uita doar înainte, liniștită. Soldatul a plecat repede peste glodul înghețat. Crivățul îi bătea poalele mantalei.

A pornit și ea spre casă, mai pe urmă, fără să simtă ceva, cu picioarele înghețate. Căută pe drum să-și aducă aminte de chipul lui, dar nu-l ținu minte. Casa lor, a ei și a lui Stere, i se păru mai caldă în seara aceea.

Noaptea ninse mult, potolit. Femeia adormi tîrziu, după ce se zbatuse multă vreme lîngă bărbatul care răsufla adînc lîngă ea. Ascultase așezarea liniștită a zăpezii și țipetele lungi și ascuțite ale cocoșilor. Simțea cum se aștern gunoaiele și cum se lasă zidurile de cărămidă, prinse în muchiile de beton. Casa se scufunda încet, o dată cu malurile acelea sterpe, găunoase, într-un drum lung spre fundurile sălbatice. Cîinii rodeau scîndurile cotetelor, urlau repezindu-se spre gard, apoi iar se făcea liniște.

Lina a născut aproape de Crăciun. Aglaia a chemat-o și pe-a lui Matei, că erau de-o vîrstă și se pricepea la moșit. Au întins așternuturile, au fierț apă și au îngrijit-o. Nevasta cîrciumarului s-a chinuit pînă la ziuă și a născut un băiat, o mîină de carne, cu ochii lipiți, scîncind. Sterc, ostenit de la drumurile lui, s-a sculat, a aprins lămpile și s-a învîrtit tot timpul împrejurul muierilor. Cînd Aglaia i-a arătat copilul, punîndu-l să-l scuipe de deochi, i s-a făcut milă și de nevestă-sa și a intrat s-o vadă. Ea plîngea în pat, ușurată. Era slăbită și plînsă. Bărbatul s-a aplecat și-a pupat-o de două ori, cu dragoste.

Muierile spălară băiatul și-l înfășurară în cearșafuri proaspete, încălzite pe sobă. Cocoșata îl freca ușor cu palmele pe picioare și-l descînta :

— Să fugă ca iepurele și să fie deștept ca vodă !
zicea trecîndu-i degetul mare peste frunte.

A lui Matei i-a înnodat buricul, legîndu-i-l cu sfoară roșie, l-a închinat la sfîntul Gheorghe din perete și l-a uns cu untdelemn.

Au trimis, după aceea, ploconul la naș pentru botez : două gîște fudule, cu gîtul lung, albe ca laptele, legate cu funde albastre, împiedicate cu inel de cositor, o ploscă veche, împletită cu tei și cu rafie în care se afla vin negru, portocale, alviță, bomboane umplute cu cremă, totul pe o tavă lată, ținută de Aglaia și de Grigore. La spatele lor, cîntau lăutarii de-i avuseseră la nuntă, atunci aduși din mahalalele vecine.

Muirea chiuia și juca darurile, să afle toată lumea că botează cîrciumarul. Casele nașului erau peste Grivița, înspre mahalaua Grantului. Lumea se oprișe în loc și privea convoiul cel vesel. Cocoșata sucea dosul, răcnea o dată, pocnea degetele lăutărește. Ieșiseră și negustorii afară din dughenele lor să se

uite. Oltenii suflau în palme de frig, bătînd opincile. Au trecut podul de fier după plocon.

Locuința brutarului se vedea de departe, odăi lîngă odăi, cu acoperișul înțigluit și geamuri verzi la cercevele, deasupra, de îndulceau lumina soarelui. Cîinii au început să latre, Aglaia a strigat la lăutari și vioristul a zdrăngănit la ailalți arcușul, făcînd un *Mulți ani trăiască* pentru cei din casă. Vecinii nașului au ieșit la porți, s-au uitat la muiere și au strigat la proprietar. Acesta era, ca omul după somn, cu ochii mici. A deschis porțile, a poftit ploconul în curte. Gîștele, blînde, nu scoteau nici un strigăt. Aveau numai niște ochi mari, albaștri, mirați.

Brutarul a încercat vinul din ploscă, a gustat alvița, a cîntărit în brațe darul și-a rostit :

— Bun, botezăm'!

— Să fie într-un ceas fericit ! a urât Grigore.

Lăutarii iar au cîntat. Nașul a scos vin din pivnița lui, a turnat în pahare și au închinat pentru noul-născut. Zăpada scrișnea sub picioare și s-au apucat să joace ca să se încălzească. Pînă seara, Aglaia a fost înapoi, beată, cu Grigore cu tot.

Pentru că tot cădea în sărbători, au întins masa, au poftit rudele — și țin'te petrecere ! Socrul a chemat neamurile, să vadă în ce pricopseală stă fata lui. Veniră, cu mic, cu mare : finul Tache, ăl de jucase primul mireasa la nuntă, cusrul Vasile, nea Ghiță Bîlcu, tot posomorît și însetat, fina Smaranda, Cristea și nașul cu nașa, veseli, comandînd lăutarii, încărcăți cu daruri pentru fin. Aduseseră plapumă de mătase, scutecele de stambă și ciorapi mici, lucrați în grabă de femeie, tigheliți cu lînică.

Meșterii au lăsat femeile în casă și au ieșit în curte, să vadă împrejurimile. Sosiseră în trăsură tocmite. Birjarii așteptau la poartă, înveliți în păături flocoase, cu căciulile pe cap. Ningeă des, cu fulgi

mari. Stere, cu dogarul și cu nașul înainte au arătat rudelor gardul și pomii, pivnița unde au zăbovit bine, să guste fiecare sorturile de rachiu și de vin, clătînînd deștepti din cap, că le plăcea ; apoi cotețele cu animale și păsări — curte de gospodar, fără îndoială. Cîrciumarului îi creștea inima de bucurie să le spună că peste toate el se afla stăpîn, și cu *a lui*, adăugase de urechile socrului. Vecinii se uitau de prin curțile lor sărace la adunarea de trăsuri de la poarta negustorului. Vorbeau și se mirau de ce neamuri are.

Gazda o chemase și pe Aglaia de ajutor. Aceasta glumea cu oaspeții, așeza tacîmurile pe masă, fura cîte un rachiu, îi era mai mare dragul de belșugul altuia. Lina, înzdrăvenită, golise cîrciuma, trăsese obloanele la ferestre și acolo potrivise ospațul. Brutarul o pupase la venire, o privise — frumoasă fină își luase, n-avea ce zice !

Stere le-a arătat odăile spoite atunci, albe, cu perdele și preșuri, din zestrea nevestei. Meșterii lăudau :

— Bună treabă, la mai mult ! Să vă dea Dumnezeu noroc !

Sosi și preotul, adus de Grigore, tot în trăsură, cu dascălul, cărînd cazanul sfințit, de aramă, al bisericii. L-au poftit la căldură, împreună cu ajutorul lui, de ținea evangheliile. Erau amîndoi roșii de frig, veniți după drum. Cîrciumarul le-a dat cîte un rachiu. Aglaia a încropit apă pe mașină, a așternut scutecele la îndemîină și au așezat vasul în mijlocul casei. Părintele și-a pus odăjdiile, după ce le sărutase tivul de aur, s-a închinat și a început slujba. Aduseseră copilul, care plîngea în brațele Linei, și lumînările albe, gătite cu funde late, cumpărate de naș. Le-au aprins, și un fum frumos mirositor s-a răspîndit împrejur. Rudele, cu capetele descoperite, ascultau glasul preotului. Părintele avea o voce dulce și caldă.

Lumina feștilor juca în firele rare din barbă, argintii și întunecate. Dascălul, subțire și palid, dădea, alături, răspunsurile, pe alt glas. Stere abia se ținea, să nu plîngă de bucurie, privind-și din cînd în cînd nevasta, în spatele căreia lăcrimau soacra și dogarul, cu nenea Ghiță Bîlcu și cuscrul Vasile. Ceilalți oftau împrejur, mulțumiți. Prin ferestrele mari răzbea lumina strălucitoare a zăpezii și de afară se auzeau clopoțelii cailor. Mirosea a cozonac șezut la răcoare și a friptură. Preotul a sfințit apa cu crucea lui de argint, a înmuiat tistimelul de busuioc și a blagoslovit casa. Apoi a luat, cu nașa și nașul, copilul, ce începuse să țipe, și l-au scufundat de trei ori în cazan. I-au zis Alexandru.

După ce l-au înmuiat, Aglaia l-a înfășurat în crîșmitul de americană, pregătit, să-l usuce, și nașa i-a lipit pe frunte o piesă de argint, să-i poarte noroc și să se umple de bani. Părintele i-a uns creștetul capului cu mir și l-au închinat la icoane.

Apoi, așterne-te masă pînă a doua zi...

Mai aveau și necazuri, nu se putea să n-aibă. Stere se mai supăra, de zgîrcit ce era, la vreo risipă. Își certa nevasta :

— Tu nu m-ascuți pe mine ! Nu înțelegi unde bat eu... Nu vrei ca lumea să-și scoată pălăria la tine. Uite împrejur, la amărîții ăștia, și spune dacă voiești să ajungem ca ei... Ori nu ți-o place să te fac *cocoană* ? !

Vorbele bărbatului o atingeau drept la inimă, acolo unde-i mai slab omul.

Cum adică, să nu vrea să fie *cocoană* ? Care femeie să nu vrea ? Numai că i-ar fi plăcut să mai scape cîte o duminică la plimbare, să mai petreacă și ei, că erau tineri și viața trecea și nu înțelegeau nimica.

Dar cînd îl vedea pe Chirică cît e de amărît, și pe Matei, și pe ceilalți, îi trecea cheful de petrecere.

Acarul nu mai scăpa de belele. Iar i se îmbolnăvise un copil. Tot la Stere venise să ceară.

— Ajută-mă, domnu Stere, nu mă lăsa...

Cîrciumarul, mai strîmbîndu-se, mai închizînd ochii, l-a ajutat. De fier să fi fost, și nu putea să-l lase cînd îl vedea cum se chinuie. Nu trecea primăvara, și la poarta ceferistului atîrna un drapel alb, de mort. Îl aducea un bătrîn din capul Griviței, îl lega cu sîrmă în ostrețele gardului și pleca. După trei zile se întorcea, îl desfăcea, îl pune pe spinare și-l căra înapoi. Asta însemna că acarul rămăsese cu un copil mai puțin.

Casa lui era plină de rude. Odăile miroseau rînced a moarte și a lumînări scurse. Chema un preot, care citea și-și ducea mortul la cimitir într-o căruță goală. Copiii ceilalți plîngeau lîngă el. Chirică pune o mîna pe coșciugul nevopsit și nu scotea un cuvînt sau o lacrimă pînă la groapă. Numai seara, după ce se termina totul, intra în cîrciuma negustorului și cerea o litră de rachiu. O bea repede, pe nerăsuflate, ca să se îmbete. Pe urmă cădea cu capul pe masă, țeapăn.

Lucrătorii își spuneau unul altuia :

— Săracu Chirică, iar e necăjit...

Și nu-l mai băgau în seamă. Ceferistul se trezea către miezul nopții, cînd auzea pe Lina punînd drugii obloanelor. Pleca clătînîndu-se și înjurînd. În cîmp, se oprea și ridica pumnul lui mare, vînturîndu-l spre stele :

— Tu-ți dumnezeul tău, Doamne, care le-ai făcut pe toate strîmbe, de-ți bați joc de sufletul meu !

Dar ce-i păsa cîrciumarului de necazurile altora ? Fiecare cu norocul lui ! Dacă ar fi stat să judece, n-ar mai fi trebuit să vîndă băutură amărîților, că el pentru asta le așezase prăvălia în drum, să-i facă să uite de greutatea vieții. Treaba mergea, nu putea să

se vaite. Cîrciuma era plină de dimineață pînă seara. Osteneau. Și el, și muieră, și băiatul de prăvălie.

Cum suna băltărețul peste Cuțarida și se topeau zăpezile, cîrciumarul scotea mesele afară, aducea un butoi de vin vechi mai la îndemînă și spăla jumătățile. Soseau gunoierii, grași, rumeniți, trăiți bine pe la părinți. Zidarii plecau pe la binale, nu-i mai vedeai, dădeau în primire, de acum beau pe unde munceau. Cu ceilalți, petreceau pînă toamna. Pe ăștia îi mai știa Stere, pe fiecare, se dovedeau repede unul pe altul, la un pahar. Frizerului îi căzuse dragă nevasta lui Gogu. Se prăpădea, nu alta.

— Astea-nalte-mi plac mie ! îi spunea lui Spiridon cînd se ametea. Și are niște ochi coana Florica !

Suflet larg, Tilică iubise și el la viața lui. Femei, nu jucărie... Dacă ședeai să-l ascuți, aflai destule. Așa era meseria asta, curată, cu săpun, cu odicolon, se purta și el, nu-i vorbă, totdeauna avea papion, duminica își punea hainele bune și se ținea pe urmele croitorului.

Negustorul tot de la alții aflate, ba de la Spiridon, ba de la Ilie, că și ăsta era pișicher, i-ar fi dat inima brînci. Gogu avea alte metehne. La cîrciumă nu prea venea, nu se înghesuia la băutură. Își vedea de lucrul lui toată săptămîna : croia, cosea, călca, adormea liniștit. Cînd sosea duminica, cu ce avea în buzunar, o lua pe Florica și se opreau în Grivița la o grădină știută de mult, unde cîntau și dansau niște artiste dezbrăcate. Acolo ar fi stat croitorul și ar fi privit pînă îl uita Dumnezeu. Femeia se mai strîmba, n-avea ce-i face. Lui îi plăceau dezbrăcatele. Se certau, iar se împăcau, omul nu se schimbasesc. Și n-ar fi fost nimic dacă n-ar fi avut și patima cărților. Pierduse o mulțime de bani în viața lui, la cafenea. Nevastă-sa îi povestea Lincei, cînd se întîlneau, despre

ce casă avuseseră, la piața lui Matache Măcelarul, cu lei de cretă la ușă, moștenite de la părinții ei. I le tocaseră în câțiva ani croitorul cu cărțile sale. Erau mai tineri, el nu se uita. „Prietenii l-au mîncat, spunea. Toată ziua la noi în casă ședeau. Gogu nu-și mai vedea de meserie, că pe atunci avea clientelă, nu așa ! Oameni, unul și unul... Unde împungea el cu acul, ieșea francul, ehei !“ Făcuseră datorii, au vîndut averea și, din ce le rămăsese, cumpăraseră loc în Cuțarida și ajunseseră ca vai de lume. Din cînd în cînd, îl apucau dracii, începea să lucreze în silă, fura ce brumă strînsese din lucrul ceferiștilor și fugea la cafenea, pe Grivița, să-și încerce norocul. Uneori se întorcea cu buzunarele pline. Nu se mai înțelegea cu Florica de mulțumit ce era. Nu trecea mult, și iar pierdea totul. Spunea mereu că într-o zi o să cîștige o sumă mare de bani și o să răscumpere casele pierdute. Linei îi era milă de femeia aceasta voinică, care vorbea tot timpul, de ziceai că se ceartă, altfel, liniștită și muncitoare. Se împrieteniseră repede și, cînd scăpa cu mîna în bani, plecau amîndouă la gară, la negustori, să-și cumpere cîte o rochie. Îi spunea și lui Stere, dar el îi zicea să-și vadă de prăvălie și de copil, să lase *luxul*. Dar ce, parcă asta se numea că e *luxoasă*, ca altele ?

Bărbatul nu scăpa banii din mîna, tot ar fi cumpărat, că vedea că se ridică mahalaua. Se croiseră alte străzi de pămînt, drepte, în mijlocul cărora creștea încă dudăul, cu șanțuri înalte, care împărțeau malul Cuțaridei. Orașul înainta pe nesimțite într-aiici, înghițind loturile sălbatice, și luminile lui se vedeau mai aproape. Dinspre Filantropia se deschisese un drum nou cu prăvălii de cărămidă, și noaptea, peste cîmpul rămas, felinarele cu gaz răspîndeau o lumină albastră, puțină, pîlpîitoare. Pe șoseaua de piatră, treceau convoaie lungi de căruțe goale. În margini

răsăriseră oțetari cu frunze lungi și rare, ca niște degete rășchirate. Numai spre groapă nu se îndesa nimeni. Deasupra gurii ei largi, căscate, plutea un abur greu, alb. Drumul camioanelor se schimbase, trecea peste maidan, făcea un ocol spre curtea lui Stere și se întorcea la Tarapana. Toamna noroaiele se întindeau peste tot. Pământul era numai o clisă galbenă. Oamenii își cumpărau cizme și înjurau, abia înotînd în șanțurile alunecoase.

Mai veniseră și alți oameni în Cuțarida. Întîi un sifonar, care avea camion și două cîrlane de iepe, om necăjit și ăsta. Căra ca robii, abia scotea de-o pîine și de un ciocan de rachiu. A tras spre casele oltenilor, și-a humit un bordei cu mîna lui. A adus cu spinarea niște uluci și a împrejmuț locul, o palmă de bălării, și-a ridicat o iesle pentru animale. Vesel om. Nu se plîngea. Dimineața înhăma iepele, scotea gardul și pleca în camionul lui, cărînd sifoane pe la cîrciumari, în Grivița, după pîine. Îl apuca prînzul spre șina Constanței, mîncea o roșie, trăgea la umbră, se culca pe leagănul droștii, cu șapca pe ochi, dormea, nu-l cerceta nimeni, se ridica în capul oaselor, căska, o lua mai departe după ce dădea iepelor o mînă de nutreț uscat la soare. Le mîngîia boturile umede, le vorbea ca unor oameni și, cînd se întorcea seara, le împiedica, dîndu-le drumul în groapă să pască. El se odihnea sus, pe rampă. După ce le făcea voia, le închidea și trăgea la Stere, cerea o boască, mai vorbea. Spiridon îl cerceta, de pe unde este, sosea și Chirică, lua dorobanțul lui, își povesteau de ale lor, ca între oamenii săraci. Sifonarul dormea mai mult pe afară. Întindea un țol pe pământ și se lungea mulțumit, trăgînd cu urechea la hîțele lui, care rumegau încă iarba grasă și umedă a gropii.

Se împrietenise cu moș Leu, de păzea avutul primăriei la rampă. ăsta era albit de bătrînețe, îndesat

și iute la treabă. Fuma tot timpul dintr-o pipă de lemn ars. Sfătos ca toți unchiașii, nu-i mai tăcea gura. Știa câte-n lună și-n stele. Nu era singur. Ținea după el armăsari de prasilă, dați de serviciul edilitar să ajute la căratul gunoaielor. Om al dracului, după cum se vedea. S-a așezat în gura bălții, lângă pipirigul ei. A ridicat din coceni un adăpost, a înfipt în pământ un țaruș și a scos dintr-o traistă un ceaun de mămăligă, niște pirostrie, și acolo mânca, acolo dormea. Strângea tinichelele adunate de chivuțe și, după ce le făcea grămezi-grămezi, înhăma armăsarii la o droagă și trimitea tabla statului la o fabrică de conserve. Îi rămâneau bani. Să fi avut șazeci de ani, dar nu-i dădeai. Cât era de trecut, umbla după chivuțe și le tăvălea prin sipică. Din când în când, urca la cârciumar, se altoia cu un rachiu și se întorcea să doarmă pe grămada lui de coceni. L-au aflat căruțașii că are armăsari de prasilă. Veneau pe furiș, să nu știe primăria, plăteau moșului, și caii lui le îmbortoșau odoarele. Se umpluse mahalaua de mînji. Iarna dormea într-un bordei, pe săturate, că nu mai avea treabă. Grigore crezuse la început că or să-l înece zăpezile pe fundul gropii și pe el, și pe armăsari, dar omul dăduse animalele serviciului edilitar. Când i-a adus înapoi, caii erau arătoși, că-i ținuseră bine cei de la primărie. Moș Leu îi hrănise mai mult cu răbdări, oricît de vrednici se dovediseră.

Stere îi știa pe fiecare, cum ți-ai cunoaște sufletul : cu necazurile și încurcăturile pe care le aveau, pentru că la el se opreau la vreo nevoie, să-i ceară bani. Cârciumarul se lăsa greu. Unii se apucaseră să negustorească spre Filantropia, alții își luaseră locuri. Oltenii se întinseseră, își mai adăugaseră un lot pentru grădinărit. Precupeți vechi, simțiseră ce se ridică în Cuțarida. Prinseseră cheag, aveau obraji roșii de trai bun. Dar cei mai mulți erau săraci. De unde să

le iei banii, dacă nu ți-i mai dă ? Cumpăraseră locurile cu economii. Aici scăpau de impozite și de datorii, trăiau ca vai de ei, cîte patru într-o odaie, dar erau mulțumiți că nu mai plătesc chirii și că aveau casele lor de pămînt, de bălegar, cum erau. Țineau fete de măritat. De unde să le dai zestre, să le trimiți după un bărbat ? Unele dintre ele se mai căpătuiau. Cînd făceau nunți, petreceau cîte trei zile, c-așa-i omul sărac : fudul ! Nevestele nașteau repede, înainte de termen, și nu le mai cunoșteai. Nici Gri-gore nu le mai putea ține seama, cu toate că știa pe fiecare după nume. Se înmulțiseră, mereu soseau oameni noi, și drumurile gropii lui Ouatu se lăteau. Unii trăgeau spre rampă, își așterneau cum puteau. După trei zile intrau în prăvălia lui Stere și-i cereau făină pe datorie.

Carnetul negustorului se umplea de linii și de semne. La leafă plăteau pînă la ultimul leu, se mirau de cît aveau să dea, cîrciumarul îi încărcă dintr-un condei, nu le venea să-i zică, de frică să nu-l supere, c-așa-i făcută lumea asta : pe-ăl de-ți dă, nu poți să-l miști nici cu o privire ! Și pe urmă, cum să știi a doua zi dacă ai băut două țuici sau trei ? Că te mai lua unul, altul deoparte, ciocneai, n-ai mai fi plecat. Stere își făcea datoria în foile lui.

Pe lucrători îi aflau repede și nevestele. Treceau cîmpul înfofolite în broboadele lor de lînă, se uitau prin geamuri, nu îndrăzneau să intre. Ieșea vreunul, striga de afară la ceilalți :

— Ioane, vezi c-a venit muierea după tine.

Oamenii se supărau. Se apucau să înjure. Le go-neau acasă la copii și se îmbătau de ciudă. Altele învățaseră. Ca să scape de palmele bărbaților, trimiteau fetele de școală sau plozii. Copiii erau desculți și tremurau la ușa. Îi băga vreunul înăuntru.

— Al cui ești tu, puță ?

— Al lui Vasile.

Tatăl ieşea din fundul cârciumii, lua odrasla de mînă şi apuca iar ţoiul. În prăvălie era cald. Fumul de tutun înnegrea pereţii. Mirosea a unsoare de bocanci şi a rachiu. Copilul se uita la muşterii şi nu spunca nimic. Cîte unul îl îndemna să-i guste ţuica :

— Ia, zgaibă !

Băiatul punea ţoiul la gură şi-l dădea peste cap.

— Bravo, seamănă lui tat-său ! rîdeau ălalţi.

Se supăra vreunul mai deştept :

— De ce vă bateţi joc, mă, de sufletul ţîncului ăsta ? De ce-l otrăviţi ?

— Cine-l otrăveşte ! îl învăţăm ! se făceau ălalţi.

— Să ştie de mic !

Copiii erau însă deprinşi cu toate relele. Ascundeau ţigări prin buzunare şi fumau pe maidan, cîte doi-trei, pînă se îngălbeneau la obraz. Aveau fraţi mai mari la care se uitau, cine să-i stăpînească ? Bărbaţii erau plecaţi toată ziua la muncă, femeile cu treburile lor, ei slobozi. Fugeau de la şcoli, tot în cîmpul Cuţaridei se adunau cete-cete. Şi de se găsea cîte unul să le zică, ei rîdeau :

— Ce, mă, oi fi *socialistru* ?

— Sau *baftist* d-ăia de nu bea, de nu mănîncă, de nu ştie ce-i aia cur de muiere...

Stere nu se amesteca. El o lege avea : să nu plece muşteriu nemulţumit. Cînd se asprea vremea, le făcea ţuică fiartă cu zahăr şi piper, să-i sare la inimă pe necăjiţi. Clienţii nu ţineau la băutură. Erau oste-niţi şi vlăguiţi. Dintr-o litră, două, se posomorau. Plecau spre seară pe trei cărări, tăind cîmpul.

Ce-i păsa lui ? De la o vreme nu-l mai părăsea binele. Făcea ce făcea, şi pleca după vin la Drăgăşani. Acum, drumul avea alt farmec pentru cârciumar. Bătuse mult calea asta, scosese parale — negustoritul e meserie frumoasă dacă mai cade şi altceva la un

popas. De cînd îi mergeau treburile, scăpa ușor banul printre degete, avea sîngele tînăr și, într-o toamnă, la crame, i-a căzut sub ochi o fetișcană plină și puternică, în fote curate, ca piatra de munte, sănătoasă și veselă, de rîdea repede cu un glas dulce.

Tot ținutul acela albăstrui, de viță stropită cu piatră acră, coclise. O rugină ștearsă și găunoasă bolea în frunze. Pădurile aveau un miros putred și soarele leneș de octombrie le bătea frunzișul galben, pierit.

Negustorul se așternuse la masă cu căraușii lui. A cumpărat vinul nou, roz ca petala trandafirului, a plătit, se ușurase. Întinseseră masă, cu pui fripți, perpeliți atunci într-un jar de vreascuri, muiați în mujdei de usturoi, cu mămăligă subțire și vin negru. Trosneau măselele.

Se uita puicuța, se uita și Stere. Sufletul cerea. Cînd s-a potolit focul, de rămăsese numai o inimă roșie, fierbinte, în iarba pălită, cîrciumarul s-a ridicat de la petrecere. Peste dealurile Drăgășanilor plutea o lumină verde, stinsă. Mirosea a fîn ținut sub ploi. Un vînt rece, de toamnă, mișca crengile uscate.

Aprigă muieră. Voica îl ostenise pînă dimineața într-o căpiță. Avea niște brabeți de sîni, vii și tari, cu sfîrcurile cît crugul. Mușca bărbatul, nu se mai sătura, și gura muierii — ananas. Ardea toată, și lui nu-i mai venea să plece. Îl chemau treburile la București, dar tot au mai zăbovit. Căruțașii rîdeau cu înteles, i-a cinstit, a dat fuga pînă în tîrg, i-a cumpărat femeii cercei, a stat iar lîngă ea. Mirosea altfel străina, parcă-i bătea sîngele mai repede sub piele.

O săptămîină s-au iubit și cînd au început ploile au coborît drumurile Piteștiului. Voica mersese pînă la bariera Drăgășanilor în căruța lui. Pe față i se scurgeau picăturile de ploaie. În ochi stăruia o posomorîre nespusă. Stere a oprit caii. Animalele

băteau glodul cu copitele. Din spatele lor costelive ieșeau aburi calzi. Bărbatul a ajutat-o să coboare, simțindu-i pieptul tânăr sub cămașa umedă. I-a spus scurt, urcându-se repede pe șleauri :

— Mai viu !

Și-a dat bici cailor, să ajungă pe hoții de cărauși care-i duceau vinul.

Mai dădea Dumnezeu și cîte un necaz, nu se putea. Murise socrul. Se treziseră într-o dimineață cu mama Linei la poarta lor, plîngînd :

— Veniți, că s-a prăpădit bătrînul ! le-a spus.

I se uscaseră ochii de plîns. Morfolea numai din gura ei știrbă și se văita. S-a pus și Lina pe un vaiet. A venit Aglaia, le-a tăiat basmale de doliu, Stere a închis prăvălia, s-au dus acasă, l-au văzut întins pe masă între două sfeșnice, luminat de flacăra lumînărilor. I-au pupat mîna țeapănă.

— Te duseși, tată-socrule ! a rostit negustorul trist.

Se adunaseră iar rudele : finul Tache, cuscrul Vasile, Ghiță Bîlcu, fina Smaranda, Cristea, tot neamul. Aduseseră coroane de flori, se închinau și plîngeau. În odăile dogarului plutea un miros de tămîie și de busuioc stătut. Văduva a chemat un preot, acesta a citit slujba, femeile puseseră gura în batiste, zguduite de mîhnire.

— Tătucă, tătucă ! Ne lăsași, tată ! se căina Lina peste cosciugul lui.

Cîrciumarului îi dădură lacrimile. Se uita împrejur, casa tot curată, ca la venirea lui în peșit. Afară ședeau desfăcute cîteva butoaie cu papura în doage. Meșterul lucrase pînă în ultima zi. Pe scaun, atîrna șorțul lui mototolit.

L-au dus la locul de veci, cu patru cai și dric împodobit. Se strînseseră vecinii pe la porți. Ei

mergeau împreună pe urma mortului, cu pași măsurăți, lumea se uita, bărbații se descopereau, spunînd :

— Dumnezeu să-l ierte !

Clopoțele băteau rar, cu sunete adînci, la Sfînta Vineri. Au intrat în cimitir, pietrișul potecilor scrișnea. De la poartă, cîrciumarul, cu finul Tache și cu Ghiță Bîlcu luaseră cosciugul pe umeri. Lăcrimau. În fața gropii deschise, așteptau prietenii răposatului, meșteri bătrîni toți, și nașul Linei și al negustorului, cu capetele plecate. Iar a citit preotul din cărțile lui, s-au închinat. Muierile mușcau din batiste, suspinînd. Aveau ochii roșii de plîns. Pe urmă groparii au coborît sicriul de lemn pe frînghii în deschizătura neagră a pămîntului. Strigătele văduvei și ale fie-si nu putură să acopere zgomotul bulgărilor grei de pămînt, rostogolindu-se și izbind înfundat în capacul poleit. Lopețile sclipeau în soare și tot cimitirul era împurpurat. Un fum alb de lumînări plutea deasupra ierbii. Cerul avea o culoare curată și sub linia lui se zbăteau, vesele, vrăbiile. Tăcerea locului întrista. Au plecat împreună, fără să vorbească, și Stere s-a simțit pentru prima dată legat de o familie, și oamenii aceia pe care-i cunoscuse nu demult la petrecerea nunții lui, adunați acum din nou în jurul unuia de-ai lor, legați prin sînge, nu i se mai păsură străini.

Cu timpul l-au uitat pe Roșioară. Soacra venea mai rar pe la negustor. Lina îi dădea bani pe furis, se duceau împreună la cimitir, aprindeau candela la capul meșterului, plîngeau ca femeile, apoi își vedea fiecare de casa ei. Cît despre Stere, acesta avea treburile lui, nu-și mai aducea aminte prea des de răposat. Umbla, era pus pe risipă. Îndesise drumurile după vin. Îl aștepta ibovnica. Era tot voinică și cu draci. Cîrciumarul îi cumpărase din tîrgul

Grantului stambă de rochii și ciorapi de bumbac. I se legase sufletul. Se uita în ochii femeii și-i era dragă de nu mai putea. Voica tot cîntărea darurile, rîdea și-l giugiulea. Zăbovea cîte o săptămînă. La plecare îi cumpărase, ba o salbă de galbeni de la niște țigani, ba mărgеле. I se strîngea inima numărînd banii, că-l costaseră o mulțime de parale, dar închisese ochii pentru că și unui ticălos nu-i este îngăduit să fie zgîrcit cînd este vorba de iubire.

O jura să-l aștepte și se întorcea la a lui, mai posomorît și tăcut. Aglaia, muiere bătrînă, l-a simțit. I-a spus Linei :

— Fată, ascultă la mine, s-a legat mutu ăsta al tău de cineva pe-acolo pe unde se duce. Prea mare graba !

Dar nici el nu era prost. Ca să nu-l simtă nevasta, a început s-o scoată în lume. Într-o duminică s-a îndurat, au închis prăvălia, s-au îmbrăcat și au mers la plimbare. Grivița era plină de oameni. Pe drumul atunci pietruit, pe care-l uda primăria cu stropitoarele, treceau în galop caii bine țesălați, îmhămați la trăsuri noi. Vizitiii băteau clopotele, să se dea lumea la o parte. Pe pernele albastre de catifea, sedeau răsturnați cu plăcere negustori pricopsiți, lîngă nevestele sau ibovnicele lor, cu vestele închise la mai mulți nasturi, arătîndu-și inecele groase de aur. Alături țineau bastoanele cu argint în vîrf și pălăriile tari, cu borduri înguste. Femeile purtau rochii ușoare și străvezii, prin care vîntul trecea, înfiorîndu-le. Mijlocul îl aveau prins în panglici late și pe cap purtau pălării de pai, rotunde și mari. Prostimea făcea loc, vizitiii pocneau din bicele lungi și subțiri, caii călcau mîndri piatra cubică. Trecătorii se salutau unul pe altul, cu plecăciuni mari. Se uita cîrciumarul. Calea negustorilor

se schimbaseră. Pe părți se sădiseră pomi tineri, tei și castani, cu tulpini subțiri, săpați cu grijă la rădăcini ! Se înălțaseră case noi, cu câte două caturi, tencuite frumos, cu balcoane pline de iederă. O umbră plăcută plutea deasupra trotuarelor. Glasul mulțimii acoperea această larmă de sărbătoare.

— Uite, Stere ! se mira nevasta și tăcea gîndindu-se la vorbele bărbatului, care-i aducea aminte cîteodată că trebuie să pună ban pe ban, să se ajungă și ei.

Negustorul grăbise pașii. Abia se descurcau în gloata pestriță. La întretăieri se deschiseseră brăgănerii cu perdele tărcate și tejghele de aluminiu. Femei și bărbați se înghesuiau în fața tarabelor, să bea limonadă cu lămîie, sau să ia un rahat cu apă rece. Fetișcanele îmbrăcate în rochii de stambă sau poplin mîncău semințe, hohotind șăgalnic la soldații ce se țineau pe urmele lor.

Către gară, se ridicaseră prăvălii noi de cărămidă. Acestea luaseră locul vechilor maghernițe, căzute sub tîrnăcop. Se schimbaseră firmele, pe ziduri se ridicau litere și nume noi. Forfota crescuse. Aici se înțeleniseră cîțiva comercianți puternici, care învîrteau banii pe degete : unul Nicolaie Curcuman, de avea fierărie într-o hală rece și înaltă, unde ținea țiglă, tablă de acoperit casele, în foi împachetate, tuburi de fontă, cuie, chingi, dreve, șine pentru betonul armat, clante, broaște, tot ce voiai ; unul Manole Dulămiță, cu magazin de încălțăminte, de la care tîrguiau țăranii din Ilfov, veniți la București după treburi, negustorii și toate mahalalele dimprejur ; unul Isidor Katz, c-o stămbărie întunecoasă, adăpostită între patru pereți igrasioși, și Ilie Arghir, de vindea harnașamente de cai, pîteni pentru ofițeri, zăbale, cuie de cizmărie, toval, pingele, tocuri de cauciuc, petlițe și alte nimicuri.

Deasupra uşii largi şi înalte a prăvăliei lui noi spînzurase o firmă de patru metri lăţime. Un zugrav îndemînatîc scrisese pe ea : „La şaua lui Traian“, *magazin de mărunţişuri şi pielărie*. Peste drum se ţineau şelarii, pălărierii şi croitorii. Dorobanţul, pe numele său adevărat Gheorghe Herghelegiu, ţinea *asortiment de dame, aranja mirese, voaluri şi centuri, jartiere de elastic „Prima“ şi mosorele* ; lîngă el era bodega „La ocaua lui Cuza“, care avea orchestră de balalaici şi bufet bine asortat, apoi intrai în gura gării. Împrejurul pieţei de piatră erau hotelurile răpănoase cu ferestrele mîncate de ploi : „Hotel Nord“, „Hotel Tranzit“, „Modern“ şi cîteva magazine de mercerie. În faţa ieşirii te îmbiau uşile cîtorva birturi : „La dorul vinului“ şi „La dreptate“, *magazin de coloniale şi delicatese, serviciu prompt şi conştiincios, vinuri, pelin de mai, bere la orice oră*.

Între bodegi, parcă despărţindu-le, ca să nu fie prea aproape una de alta, erau alte prăvălii : „La balon“ a unuia Marin Bălună, *pălărier care călca cravate, manşete artistice şi gulere de domni*, „La briciul vesel“ sau „La minut“, cum scria pe a doua firmă, *frizerie de lux, tuns, ras şi frezat*, „La şicul elegant“, *croitorie, pardesie, paltoane, fracuri, nunţi, botezuri*, „Tricolorul“, *ceaprazărie, şepci, uniforme pentru C.F.R., Poştă, vin şi acasă*, „La italianu“, *tocilărie, ascuţim brice, foarfeci şi lame de ras* şi „La vapor“ *cafea, zahăr, simigerie*. Înspre peroanele gării, pe aceeaşi parte a ieşirii, se înălţa o casă cu trei etaje, ale căror balcoane atîrnau deasupra şinelor de fier. La parter, sub frontonul de piatră mîncată, se puteau citi în nişte jgheaburi de tablă, scrise cu literê de sticlă, aceste rînduri aşezate într-un fel anumit : „La roata lumii“, *restaurant de noapte, Dumitru Domnişor & Fiii*.

Ei, în locul ăsta să-și fi făcut Stere cu timpul o prăvălie ! Cîțiva ani buni să fi avut și bani mai mulți.

Se întoarse spre Lina și-i spuse :

— Ce zici, nevastă, aici să te fac de-o negustorieasă !

— O da Dumnezeu...

Și trecură mai departe spre Buzești, unde știa cîrciumarul o grădină de vară de avea bere și mititei.

Cum se însera, nu mai aveai loc. Numai oameni cu bani. Se așezară la o masă, cerură cîte ceva, cu economie, priviră împrejur. Stere se uită la femeile de la mesele vecine și parcă atunci deschise ochii asupra lumii. Altfel arătau. Frumoase, subțiri, vesele, împodobite și tinere. Pe mîinile lor străluceau brățări și inele de aur. Se jucau cu mărgelile de la gît și beau din paharele aburite. Se uită și la a lui. Lina avea pe față o oboseală abia ascunsă, și rochia ei, făcută cu luni în urmă, ședea rău pe trupul slăbit. Nădușise la subsuori și nu spunea nimic. Sorbea numai berea rece și înțepătoare, fericită puțin, abia gustînd din friptura proaspătă adusă de chelner. Orchestra cînta o romanță a cărei melodie plutea ușor deasupra grădinii. Prin întunericul rămas în ungherele boschetelor, se zăreau luminile mici ale țigărilor aprinse. Din cînd în cînd, un rîs întăritat de femeie acoperea muzica, și pocnetul sticlelor desfundate răsună în toate părțile. Nevasta se amețise puțin, ar fi vrut să spună o mulțime de lucruri și nu știa cu ce să înceapă. O răcoare plăcută plutea deasupra locului aceluia și se auzea foșnetul viței-sălbatice, care acoperea felinarele.

Spre miezul nopții, bărbatul a plătit și a lăsat și bacșiș. Era amețit, și Lina l-a sprijinit pînă la poartă. Cîrciumarul chemase o trăsură și se urcaseră. Pînă acasă, Stere a dormit cu capul pe umărul ei. Fe-

meia ascultase trapul cailor pe caldarîmul Griviței. Calea negustorilor era pustie la ora aceea. Lămpile cu gaz aruncau lumina lor pe trotuarele pustii.

— Încotro, cucoană? întrebasese birjarul.

— La Cuțarida! răspunsese Lina, și privise cerul de vară.

La podul Basarab, semafoarele verzi și roșii clipeau deasupra liniilor ferate. În dreptul Grantului o cotitură spre mahalaua lor. Simți de departe aerul rece și tăios, plin de miresme al gropii.

— Dii! îndemna iepele vizitiul somnoros.

De aici se vedea câmpul acoperit de curți până la Tarapana. Cuțarida rămăsese între aceste două șei bătute, golașă și rară, întretăiată de maidane.

La Spiridon ardea încă o lumină. Își aduse aminte că lângă ei ridica de vreo săptămână o casă de pianță unul Goșnete, atunci picat în groapa lui Ouatu. Zidurile ajunseseră la jumătate, le lumina luna galbenă, care urca dinspre capătul Filantropiei. Când o adusesese Stere în Cuțarida, tot câmpul acesta era gol. Se mișca lumea. Toată sărăcimea dibuia, își făcea pereți de adăpost, case de bălegar și chirpici, magazii de lemn și șoproane acoperite cu paie. Avea dreptate Stere, lor ce să le pese? Fiecare cu ale lui... Dacă ai sta să te gândești...

Și își aduse aminte de banii cheltuiți.

Cel puțin avea ce povesti Aglaiei. Că dacă începuseră să se întoarcă cu trăsura acasă, însemna că le merge bine...

Trupeșă Didina ! Și-avea o govie, roșie, cărnosă, numa bună de pupat ! Paraschiv picase într-o seară cu ceilalți în casa ei din Cațavei. Când au deschis ușa, pungașul rămăsese uluit în prag. Muierea se întorsese, și el o zări la lumina lămpii. Era înaltă, clădită bine, cu un păr bogat adunat într-un coc la spate.

— Asta-i ucenicul nostru ! a rostit Bozoncea și-a făcut loc lăutarilor cu care veniseră.

— Paraschiv îi zice, a mai adăugat Gheorghe.

Țiganca a râs scurt, și cel tânăr i-a văzut dinții albi, puternici, de iapă. Cu o mână și-a așezat o suviță de păr, și sînii ascuțiți s-au ridicat sub mătasea capotului.

Ucenicul privi odăile scunde de pămînt. Pereții erau acoperiți cu preșuri, toate furate de mîna Stăpînului. Pe patul lat, ibovnica așternuse velințe scumpe și moi. În fiecare colț ardea cîte o lampă albastră de porțelan, tivită cu nichel pe margini.

Lăutarii își scosese rălăriile soioase și se așezaseră într-un colț. Bozoncea a destupat sticlele aduse și s-au așezat la masă. Țiganca gătise doi curcani la tavă. Oacă îi împărțise cu mîna lui dibace.

Ucenicul, tot cu ochii pe Didina. Femeia așeza farfuriile, sorbea vinul scump și râdea cu ochii în ochii Stăpînului. Și ce mai priviri avea ! Gheorghe a băgat de seamă. Mai la ziuă, cînd se încurcaseră limbile și dase o amorțală peste Nicu-Piele, l-a tras afară, pe prisma de lut a casei.

Era o noapte limpede. Deasupra foșneau frunzele zorelelor cățarate pe pereții scunzi. Mahalalele Bucureștiului se zăreau într-o parte, cu luminile lor pierdute.

— Îți place, Paraschive ? întrebă codoșul.

— Ce să-mi placă ? făcu ăl tînăr pe prostul.

— Didina !

Celălalt tăcu. Din casă se auzea glasul guristului :

*Foaie verde untdelemn,
Neică, ce dragoste-avem !
Numai din ochi ne vedem,
Altă putere n-avem.*

*Dac-aș avea eu putere,
Te-aș face de-o tabachere,
Tabachere cu capac,
Să te port la sîn cu drag.*

*Tabachere de argint,
Amîndoi ne-am potrivit,
Și la ochi și la sprîncene,
Ca doi porumbei la pene.*

*Tabachere de mărgele,
Să te țin în sîn la piele.
Tabachere de-alpaca,
Tu ai fost gagică mea.*

Cîrcotașul scoase o țigară și-o aprinse. O clipă, flacăra chibritului îi luminează fața.

— Asta-i halește banii și zilele. Cîrpă l-a făcut. Omoară oameni, își taie tovarășii, ei nu i-ar da o palmă. O ține dragă, gagica lui de inimă. Pentru ea fură, s-o îmbracă. Da muierea, a dracului. Mai dă și pe de lături. Umblă Bozoncea orb după gini-tori, să-i prindă și să-i scalde-n sînge, dar n-o prinde ! Pică la casa ei, la așternut, noaptea, pe neașteptate, doar o dovedi-o. Dacă o să cadă starostele, tot de la Didina o să i se tragă...

Sorbi cîteva fumuri, cu sete. Paraschiv nu spunea nimic.

— Altfel e băiat cumsecade. Cam iute, cînd îl sucărești. Așa că să nu-l superi, să nu bage de seamă că-ți place Didina... Te văd tînăr și mi-e milă. Bozoncea-i pîinea lui Dumnezeu, pînă la femeie...

Din casă răzbeau sunetele leneșe ale acordeonului. Tăcuseră toți.

Pe Gheorghe îl ajunsese băutura. O dată se schimbă. Glasul îi era altfel. Se spovedi :

— Și cînd mă gîndesc că a lui Sandu a fost întîi...

— Cine ?

— Didina. El a scos-o din Cruce, c-avea peștele ei, ehe, era mai tînără ! A mierlit Mîină-mică doi comisari în noaptea aia. Parcă-l văd. Eu îi strigam : „Nu te lăsa, Sandule !” și el tăia. Bătaie mare. Veniseră puterile grămadă. Presarii erau în razie. Toc-mai atunci îl găsisese s-o fure. Oacă ținea taxiul și eu i-am păzit fuga. Dracu știe cum am scăpat... Vocea-i tremura. Scuipă chiștocul ars. Mi-a plăcut și mie... Da cui nu-i place ? Așa coardă, mai rar. A trăit el ce-a trăit cu ea, a pus Stăpînu ochii pe dînsa. Ce-a făcut, ce-a dres, i-a suflat-o ! A vrut Sandu să-l taie pe staroste, au stat supărați, s-au mardit, l-a băgat Bozoncea-n spital pe păgubaș, ce, te joci ? ! Două luni a zăcut. Pe urmă, n-a avut ce face. Tot

la el a venit. Acum oftează și tace. Da eu cred că tot o mai are la inimă. Didina, uite așa-l fierbe! Nici nu se uită. Muierea se duce cu ăl de are mai multă putere, ține minte de la mine.

Cînd să pătrundă în casă, s-a auzit poarta scîr-tîind. Codoșul s-a uitat. În curte intrase cineva. Cînd s-a apropiat mai bine, Gheorghe se dumeri. Era Titi Aripă, vărul ibovnicei.

— Cum v-am mirosit eu, pușorule! zise acesta, urcînd scările de lemn. Îmi spunea ea mie, inima, că o să dau de voi pe aici...

Era băut atît cît îi stă bine bărbatului, cu chef de petrecere. Se uită la Paraschiv, pe care nu-l cunoștea. Ucenicul îl măsura nepăsător. Noul-sosit era îmbrăcat într-o redingotă și în pantaloni largi, din stofă reiată. În mînă învîrtea un baston cu cioc de metal. Părea între două vîrste, deși după felul cum urcase treptele i se simțea încă agerimea.

— Îmi dai voie, spuse vărul Didinei, întinzîndu-i mîna celui tînăr, sînt Titi Aripă, beau și pup!

Era vorba lui... Paraschiv îi strînse palma umedă și moale. Pînă să se ridice, celălalt intrase în casă.

Rămas singur cu Gheorghe, ucenicul întrebă:

— Da ăsta cine mai e?

Codoșul mormăi ceva neînțeles. După un timp mîrîi:

— Un pleșcar. Zice că-i neam de-al Didinei, da mare minune dacă nu-i turnător sau...

Se opri, speriat puțin, privind în jur. Să-l fi auzit Bozoncea, acolo-l lăsa.

— ...Cît îl vezi de tîrnosit, da mor muierile după el...

Se simțea că nu poate să-l sufere și că i-ar fi sucit gîtul cu dragă inimă la vreo ocazie.

— Parcă cine nu-l cunoaște?

Și asta așa era. Unii ziceau că dă cu cuțitul, că e manglitor, dar nimeni nu putea spune c-a auzit vreodată să fi trecut prin poliții, să-l fi lovit pe careva... Se purta bine, îmbrăcat la opt sute și-un pol, ședea haina pe el ca-n galantar. Călcăt, spălat, țigluit, avea pantofi cu scîrț și baston. Primăvara își punea șal la gît, ca muierile. Un fular alb, de mătase, parfumat tot. Bărbierit, să nu mai vorbim, obrazul lui ca un cur de copil ! Și-avea și niște dinți, numai aur, mureau țigăncile cînd rîdea, dădea frigu-n ele. Știa cîntece de lume bună, se zicea că trăiește cu cucoane pricopsite, mîinile sale, pline de inele. Ghiuluri groase, cu filigran, împletite, aur în degete, să cumperi un cartier cu oameni cu tot. Altfel, cam dus din tinerețe, pe la urechi albise. Cînd tușea, scotea o batistă moale, punînd-o la gură, băgă și Paraschiv de seamă cînd intrară în casă după el.

Bozoncea l-ar fi tăiat de mult, că purta pantofi de hubăr, cu rame cusute și ștaif înalt, dar îi plăcea de el, de ce spunea și ce știa, mai de hatîrul Didinei. Beau la cot, se pupau, ca frații. Cine s-apropia de Titi Aripă ? L-ar fi făcut starostele bucățele-bucățele. Avea o dambla : umbla cu flori la rever. Dacă l-ai fi întrebat de ce-are patima asta, ți-ar fi răspuns că ești prost. Ciupea muierile de sfîrc prin mahala și le făcea cu ochiul. Crai bătrîn, se uitau posacii de bărbați după el ca la dracu. N-alegea. Îi plăcea una, o dată o oprea :

— Sărut mîna ! zicea, și-și scotea pălăria, că purta și pălărie.

Dacă muieroa da să-ntoarcă spatele, să n-o vadă cineva, el o stăpînea cu privirile. Avea niște ochi albaștri-cenușii, de lup, parcă ardeau.

— Sînt Titi Aripă, beau și pup ! atît mai spunea.

Umblau muierile după el ca după prescure. Ehe, ce chilomanuri făcuse, cu cîte fugise, romane să scrii,

nu altceva ! Când n-avea ce mai bea, își punea hainele amanet și striga în gura mare :

— Ce-am avut și ce-am pierdut ! În pielea goală m-am născut, ce-i pe mine-i de câștig !

Gheorghe, să nu-l vadă, să nu audă de el, îi dorea moartea.

Când intrară în casă, vărul ibovnicei cânta la urechea lui Bozoncea :

*Spune, lele, spune tu,
Cu cine-ai făcut pruncu ?
L-am făcut cu o catană !
L-am făcut cu o catană,
Uite-așa, să-mi fac pomană !*

Avea o voce muierască, mai afumată de tutun și stricăta de cheuri.

Boturile de porțelan ale lămpilor luminau masa încărcată. Pe jos se răsturnaseră câteva sticle golite. Oacă, amețit, se urcase pe un scaun și spunea înduioșat :

— Nu vă uitați la mine, da-mi place, fraților, țigancă o fi, treaba ei. Și o contesă când se scoală din pat are negru sub unghie, ce-mi tot spuneți mie ? ! Inima, ea știe tot, ea iartă tot, che...

Ceilalți râdeau, dându-și coate :

— A băut pisica oțet !

Guristul se apropiase și el de staroste și-i zicea :

*Nu vreau lume, nu vreau viață,
Nu vreau ca să mai trăiesc...*

Cataroiul mușca paharul. Lăutarul îl ațîța :

*Eu stau coardă la-nchisoare,
Tu cu șuții prin locale,
La-nchisoarea cu capace,
Unde dezertorii zace.*

*Tu comanzi sticle cu bere,
Eu cu lanțuri de picere,
Tu comanzi sticle-nfundate,
Eu sînt condamnat la moarte...*

Îi apucase un plîns pe pungași și nu-și mai ridicau ochii din pahare. Țiganca și-a aruncat privirile peste masă și l-a măsurat pe Paraschiv. Era subțire și ager. Sub fruntea largă îi luceau doi ochi vii. Își freca palmele ușor și zîmbea. Gura i se strîngea în margini răutăcios. Părul moale, castaniu îi cădea într-o parte.

Cel tînăr o privi o clipă și bău pînă în fund.

Buzații osteniseră, dar nu se lăsau. Începuseră să cînte fără perdea. Iute s-au înveselit manglitorii. Stăpînul și-a așezat ibovnica pe genunchi și-a mai destupat o sticlă. Oacă juca geamparele pe coate. Își legase pantofii de șireturi și-i atîrnase de gît. Se răsucea numai în ciorapi, împrejurul mesei, clipind către Sandu, care bătea tactul din palme :

— Așa ! Așa !

Afară se lumina de ziuă și numai în casa Didinei mai stăruia lumina lămpilor în toată mahalaua Cațaveiului.

Pungașii aveau o inimă cum au oamenii cărora viața le merge din plin...

N-au plecat de acolo decît după trei zile. Paraschiv se uita lacom la ibovnică, ar fi pus-o jos. Nici muierea nu se sfia. Îl privea cu îndrăzneală în ochi, ca și cînd i-ar fi spus : „Fă-mi ceva dacă poți !” Țigăncii îi plăcea gura ucenicului, tînără și roșie ca o garoafă. Înțelesese că lui Paraschiv i se făcuse de cuțit. Și-a început să-și plimbe altfel șoldurile, ca orice muiere ce simte că place.

În seara de despărțire, cînd să se ducă Stăpînul în județ să se ascundă, că umblau puterile pe urma lor, după un timp, Gheorghe i-a făcut semn celui tînăr, că ei mai rămăseseră în casă :

— Hai afară să-l păzim pe Stăpîn, că are treabă cu a lui...

Ieșiseră pe prispa joasă a casei. O lumină subțire învelise orașul. Peste mahalale, se ridicau fumuri albe și drepte. Se auzeau cîinii Mandravelei hămăind gros și rar ca o bătaie de tobă.

Paraschiv se întristase. Codoșul scosese de sub suba lui o sticlă :

— Ia, ucenicule. Linge niște vin să-ți treacă...

Celălalt nu spuse nimic. Privea numai curțile pustii.

— Ce-ai, nenică, nu ți-e bine ?

Cel tînăr, nimic.

— N-ai potolit destul ?

Din casă se auzea zgomotul pantofilor Didinei. Gagica juca de dragul Stăpînului.

— E vesel Bozoncea, are de ce... mai adăugă codoșul.

Pe Paraschiv îl scoteau din sărite cîntecul repede și tocurile muierii, care loveau dușumelele. Țiganca avea o voce groasă, puternică. Starostele îi însoțea jocul cu bătaie din palme.

— Auzi, auzi... îl ațîța Gheorghe.

Paraschiv nu se mai gîndi la nimic. Ceru sticla și sorbi. Căldura vinului se risipi repede în tot corpul. În ograda curții se plimbau doi cocoși, lovindu-și aripile. În urma lor rămîneau urme subțiri, două cîte două, rășchirate, perechi. Scormoneau praful și-l spulberau. Bătură din aripi și cîntară. În casă se stinse lampa.

Tăceau.

Deodată se auzi strigătul țigăncii. I se opri inima lui Paraschiv.

— St ! spuse codoșul.

Țipătul se auzi din nou. Era un geamăt adânc și dulce. Creștea prin pereții subțiri.

Al bătrîn simți unghiile ucenicului în palmele lui. Tremura tot. Didina îl chema pe nume pe Bozoncea cu același glas tulburat și cald. Strigătul ei se ridica, se potolea și începea din nou. Când îl privi Gheorghe, pezevenghiul avea o față încruntată. Îl zgîndări :

— Auzi cum nechează...

O dușmănie necunoscută îi cuprinse inima lui Paraschiv. Îi venea să se ridice și să lovească geamul cu cotul, să-l spargă și să strângă muierea de gât.

Auziră și geamătul bărbatului, întăritat și furios, plin de bucurie și de mînie. Și totul se stinse într-un țipăt ascuțit.

Cerul era alb. Bătea vîntul. Ucenicului îi amorțiseră mîinile. Din casă nu se mai auzea nimic. Paraschiv își aminti chipul Didinei, dinții ei deși, buzele pline și părul aspru, aruncat cu mîndrie peste umeri cînd își desfăcea cocul în fierbințeala jocului. Cine știe cît timp avea să treacă pînă s-o mai vadă iar ?

Dimineața, la plecare, ibovnica îi clipise mărunt din ochii săi întunecați, parcă a înțelegere. Pe urmă, trăsura se depărtase repede. Ucenicul s-a uitat mult după caii care alergau pe drumul de județ.

— Ți s-a urît cu binele, coinaș ! i-a spus Gheorghe.

Paraschiv a scos o țigară și-a aprins-o. Rămăseseră singuri pînă a doua zi în casa țigăncii. În odăi mai stăruia duhul femeii duse, un miros muieresc, ațîțător, de parfum șters și de lucruri încălzite. Pe scaun, atîrna o rochie verde, și pungașul simți în clipa aceea că dorește și femeia, și puterea stăpînului ei...

Se ridicaseră și copiii. Toți, o ceată. Al mai mare era Oprică al lui coana Marița, una de da în cărți și făcea de dragoste la fetele nemăritate. Arăta lung și gălbejit. El fura zmeiele ținșilor și începuse să bea și țuică. Se lăuda că fusese la femei, dar ceilalți nu-l credeau, pentru că prea n-avea de unde.

Pe urmă, mai deștept se afla Petre al tîmplarului, care făcuse trei clase primare și știa și *Crezul*. Åsta se pricepea să arunce sticloanțele și să facă prăștii. Avea un ciorap plin de bile vopsite. Ål purta legat la brîu de curea. Mai era și Ene, știrbul, cu o soră șleampătă și frații lui, toți copiii lui Spiridon. Apoi ofticoasele de fete ale lui Chirică, de le bătea vîntul, Naie al croitorului și, încolo, de-ăi mici, nebăgați în seamă. Plecau împreună și nu se întorceau pînă seara.

Colindau mahalalele, pe unde nu-i găseai : la capul Filantropiei, la Tarapana, tocmai la șina Constanței, sau la gîrlă la Herăstrău, de dădeau la pește.

Înainte mergea Oprică, sorbind dintr-un muc de țigară, scuipînd cu sete. Åilalți, după el, trăgînd cu prăștiile în vrăbii. Treceau peste grădina oltenilor, săreau gardurile putrede și de acolo tăiau maidanul pînă la rampa gropii.

O, frumos mai era primăvara cînd albea Cuțarida de flori de salcîm ! Și mirosea, mirosea... Da căldura așa, ca o mîngîiere. Copiilor rebegiți de cu iarnă, ce le mai plăcea !

Se opreau lîngă bordeiul lui Grigore și se așezau turcește lîngă gunoieri. Haidacii beau țuică.

— Bun basamac ! făcea Tănase, unul de se uita cruciș.

Oprică, cu ochii pe sticla lui.

— Voi luați, mă, o gură ? se milea gunoierul.

— Luăm, nene.

— Na, mă, da să nu vă-mbățați !

Sorbeau cîte o înghițitură, pe rînd. Oprică fura încă o sorbitură, striga la ceilalți și se ridica.

— Să-mi aduceți raci, mă, auziți voi, că d-aia v-am dat țuică ! striga după ei Tănase.

— Las' pe mine, rîdea înveselit deodată al Mariței și cobora malul de pămînt al gropii după ceată.

Spre fund era răcoare. De jos, de lîngă baltă, cerul se vedea cît un cerc siniliu pe care călătoreau nori albi, destrămați. Iarba scurtă, albastră, ca peria. Se apropiau de baltă. Ene și Petre căutau găini moarte sub măselele de lut. Dacă găseau una, i-o aduceau lui Oprică. El o lega cu o sfoară de un țăruș înfipt în pămîntul moale și arunca mortăciunea în apa putredă. Ședeau așa cam un ceas, privind lîntița în care înotau broscoi. Se făcea liniște. Atunci auzeau groapa. Gunoiul luneca tăcut, surd. Li se făcea frică. Nici vrăbii nu mai treceau prin cerul de deasupra. Auzeau numai clipocitul bălții, molcom și rar. Spre margini, undele ei se încreteau și aduceau la mal cutii ruginite de tablă. Acestea sclipeau în soare ca oglinzile.

În apa murdară se gloteau norii bolovănoși. Dacă ridikai privirile, îi vedeai îndesîndu-se peste malurile sălbatice. Căldarea de pămînt răsufla tainic. Zgomotul cel mai mic creștea aici, se lovea de șeile albi-

cioase și venea înapoi. Mirosea a bălegar încins și a iarbă crudă. Lui Ene îi venea s-o rupă la fugă, dar se ținea bine. Smulgea limbile proaspete ale măselariței și asculta freacățul pipirigului.

— Vi-e frică ? Întreba încet Oprică.

— Nu, zicea Petre cu jumătate glas.

— Aici stau hoții...

Li se ridica părul măciucă la copii.

Ce făcea al Mariței, ce dregea, că le știa pe toate. Unii ziceau că-i al lui Florea, unul de hoțea pe unde apuca, de-l făcuse cu cărturăreasa, la tinerețe. Oprică n-avea Dumnezeu, știa să umble cu șiful. Când îl bătea vreunul mai mare, îi spunea cu dinții strânși :

— Vine el nenea de la pîrnaie, o să-ți facă mațele coadă de zmeu !

Era legat cu hoții Cuțaridei. Le vindea ponturile : de unde să fure chereștea pe Filantropia, găini, rufe de la boieri. Nu bătea drumurile degeaba. Tîra ceata după el, să nu-i ia la ochi sergenții. Dar cu privirea, tot prin curți. Punea geana pe ceva, noaptea se lăsa la baltă, la căpetenii. Dincolo de apa puturoasă nu călca nimeni. Era numai un stufăriș și un pustiu de mărăcini deși, buboși vara și înalți. Noaptea, sub malurile scobite, ardeau focuri roșii. Nu-i vedea. Aveau potecile lor ascunse spre marginea sălbatică a gropii.

Lui Oprică îi plăcea să se laude, să bage frica în ailalți. Cum îi vedea că ciulesc urechile, arunca vreo vorbă :

— O să vie acu, să vă judece, să vă întrebe...

— Păi să mergem, spunea știrbul cu inima cît un purice.

— Ce să mergem, trebuie să-i ducem raci lui Tănase, că d-aia ne-a dat țuică. Și p-ormă, dacă sînteți cu mine...

După ce le trecea spaima, Naie întreba :

— Și cum arată ?

— Taci, să n-audă cineva, că moartea-i pe voi !

Pe fetele lui Chirică le treceau nădușelile. Își potriveau părul spălăcit, căzut pe ochi, și se uitau în toate părțile.

— Spune, nene Oprică, se îndesa Petre, strângînd ciorapul cu bile la piept.

— Vă spun, da ce-mi dați ?

— Io ți-adun chiștoace !

— Io fur bani de la mama...

— Io ți-aduc țuică...

— Bine, se învoia ăl mare.

Întîi îi jura pe toți :

— Să moară mă-ta, Petre, că nu spui la nimeni ?

— Să moară !

— Să moară mă-ta, Naie ?

— Să moară !

Și se întorcea către fetele acarului :

— Iar voi, amăritelor, dacă suflați ceva, dă ben-ga-n voi !

Dacă te uitai la el, nu-l bănuiai. Era un băiat bă-lai, blînd după priviri. Avea o voce subțire, de fată, parcă nu mîncă decît miercurea. Se scărpină într-una în cap și mesteca. Dacă era vorba de-o taină, știa s-o țină, chit că-l picai cu ceară. Dar copiilor putea să le spună. Ce știau ei ? Și, pe urmă, era rîst de țuică, de cîte...

Lăsa să treacă o vreme. Ceilalți, numai ochi.

— Bă, și mi-adunați chiștoace ? Și mi-aduceți bani și țuică ?

— Aducem.

— Bine. Atunci bateți laba cu geambașul !

Prin apă veneau racii la mortăciune. Îi auzeau cum se înfig în carnea putrezită.

— Sînt niște huidume de te fărîmă ! Fugiți de la armată, dizertori...

Se strîngea carnea pe copii ca la găini.

— Dizertori ?

— Da. Au centiroane și bărbi și aruncă cuțitul la fix ! Unde vrei te găurește !

— Da-n tine nu dă ?

— De ce să dea ? rîdea al Mariței. Eu sînt de-ai lor !

— Și n-au frică de vardiști ?

— N-au. Vreo trei și-au făcut pardesiu de scînduri de pe urma lor.

Copiii nu prea înțelegeau limba păsărească a lui Oprică, dar tăceau din gură.

Al Mariței se dezlegase la limbă :

— Unuia-i zice Bozoncea, unuia Gheorghe. Șef peste toți e Bozoncea. A mierlit un comisar și-a dat multe găuri. L-au dus legat la pîrnaie, dar pe drum a rupt lanțurile de la picioare și de la mâini. Din doi pumni, a pus gardienii jos. Au tras sticleții-n el, l-au găurit, sită-i făcut, șase gloanțe are-n piele...

Înfricoșătoare povești mai știa Oprică !

Găina moartă era plină de raci. Trăgeau sfoara și-i scoteau unul cîte unul. Aveau crustele reci și cenușii și gheare ascuțite. Îi ciupeau de mâini. Petre îi arunca în sacul lui cu gioale. Duceau și-acasă, la părinți. Îi fierbeau femeile în ceaune și se numea că avuseseră carne la masă. Băgau în ei, nu se cunoștea.

Dar pînă seara mai era timp. De la baltă treceau pe la bordeiul lui moș Leu, să-i vadă armăsarii.

Falnici cai !

Se piteau în dudău pe brînci și priveau. Animalele aveau o piele lucioasă, cu păr scurt și aspru, des și lins. Scuturau din pintenii de piele ai copitelor, alungînd muștele cu coada. Aplecau apoi gîturile puternice și încordate, ascultau cu urechile ciulite și mușcau nepăsători smocurile proaspete.

Vara jucau rișca pe maidan. Petre le căra toți gologanii, c-avea un ban cu două luaturi pe care-l arunca la șmecherie. La *pălmică*, meșter mare era Naie, iar la *peretaș*, nu-l întrecea nimeni pe Beghe, unu mai mic, de-i curgea nasul. Se și băteau câte-odată, scoteau bricegele, abia-i despărteau ăi mari. Erau iuți de mână, apucau.

Seara plecau spre mahalaua Grantului, la pod, unde țineau unii brutării. Mirosea încă de departe a jimblă caldă, și Ene, priceput cum era, grăbea pașii și se lipea de câte-o tarabă. Fura două pîini negre din ochii negustorilor și le împărțea cu ceilalți. Înfuleceau lacomi și de acolo tocmai la piață, la Chibrit se opreau, la ciordeală de pepeni. Într-o jumătate de ceas, zăreau dughenele de lemn și șoproanele acoperite cu rogojini, sub care erau adăpostiți cantalupii.

Copiii se amestecau în zarva pieței, trăgeau cu ochiul la țărani veniți de la Turnu. Aceștia păzeau grămezile de boșari. Buni de gură, negustorii spintecau bostanii cu cuțitele și-și laudau marfa :

— Ia pepenii, pepenii ca mura ! Nu e dulce, nu-l plătești ! Cincizeci de bani bucata, marfa lu tata !

Tîrguiau lucrătorii pe capete, lăsau banii în palmele lacome ale țărănilor.

Ceata ocolea camioanele și, cînd le era negustorilor lumea mai dragă, Petre, iute de mână, se prefăcea că încearcă un pepene, doi și le făcea vînt printre picioare, drept în brațele știrbului. Pînă să bage cineva de seamă, băieții fugeau. Prada o împărțeau sub un gard. Ene tăia boșarii cu șişul lui, felii-felii. Alora mai mici le dădea ce rămînea : coji mușcate pînă la margini, semințele și fruntea scobită cu bricegele.

Acasă tocmai noaptea ajungeau, mai luau cîte o palmă, nu se cunoștea, a doua zi erau la gîrlă de dimineată. Unii rămîneau fără haine, că veneau ser-

genții și le strîngeau Țoalele, trecea vara fără să știe cum, mai cu arșițe, mai cu un joc de-a hoții și var-diștii, era frumos, nu mai uitau...

Toamna, în octombrie, i-a strîns școala. Era ordin să nu mai rămînă unul acasă, umblaseră învățătorii din casă în casă, îi scriseseră pe toți după vîrstă, într-o condică. Ceferiștii nu prea aveau cu ce să le cumpere ghetе și șorturi, și desculți nu se făcea să-i trimeată să învețe. Chirică de unde să scoată bani pentru ale lui ? Pe lîngă casă le ținea cum putea. Nu trebuia șort și încălțăminte.

— Le dăm noi ! făgăduiseră învățătorii. Numai să vină la școală

Acarul clătina din cap și mormăia pentru el :

— Le dați pe dracu, parc-ați fi niscai pricopsiți și voi !

Spiridon avea o liotă de băieți. Nevastă-sa i-a spălat, i-a dichisit, i-a cîrpit și i-a trimis. Ene nu prea se îndemna. Adică ce să caute la școală ? Era vremea gutuilor. În grădina oltenilor pomii aveau crăcile pline cu fructe galbene. Degeaba ședeau hapsînii la pîndă, tot trebuiau ei, cu Oprică și cu Petre, să le văduvească averea...

Cît despre al Mariței și-al lui Matei, aceștia trecuseră pe lîngă școală. Se prinsese învățătura de ei ca apa de gîscă. Cînd fusese vorba să-i dea la meserie părinții, fugiseră. Hoțul de Oprică n-avea prea mare bătaie de cap. Dar tîmplarul îl mai lovea pe-al lui !

— Învață și tu, Petre, o treabă ! Fă-te, mă, om !

Pe-o ureche-i intra, pe alta-i ieșea. L-a dus o dată legat la meșterul lui, la Obor. Țsta avea atelier încăpător, scosese calfe multe, priceput, priceput, mulți îi pupau mîna. Dar ce-a stat Petre ? După o săptămînă s-a trezit cu el la ușă ! Plîngea de i se rupea sufletul lui tat-său. Matei ar fi vrut să-l facă și pe

el tîmplar, să învețe meseria lui, că din asta trăise. Fier rău, însă. N-a scos-o la capăt nici cu vorba bună, nici cu bătaia... A rămas Petre golan la poarta lui ! Se înhăitase rău și degeaba se căina părintele :

— Mă, o s-ajungi prost ! Ai să mori de foame ! N-o să se uite nimăni la tine !

Vorbele cădeau ca ploaia în baltă.

Zidarii puseseră bîta pe-ai lor. Învățătorii îi spieraseră cu amenzile dacă nu-și trimit copiii la școală.

Se golise maidanul.

Nici Ene n-a făcut purici mulți. Cînd a fost să-i tundă, a zbughit-o pe fereastră. Dus a fost. A stat fugit o săptămînă de frica lui taică-său, dar la școală nu s-a mai întors. Spiridon l-a făcut măr, a vrut să-l tîrîie înapoi la învățători, n-a fost chip. Băiatului îi plăcea mai mult să hoinărească cu Oprică și cu Petre la șina Constanței. Cum să lași cerul ăla, și vrăbiile, și gîrla...

Cînd se apropiau sărbătorile, copiii se pregăteau de colinde. La Ajun, femeile desfășau pernele, și din fețele peticite făceau traiste pentru covrigi. Așa era obiceiul. Zidarii veneau devreme acasă cu litra de tescovină și cu bețe pe care ședeau înșirați covrigi cumpărați de la negustori.

Ene pleca în ceată, și ălui mic, lui Beghe, i se făcu de-un Ajun să meargă cu uratul. Mă-sa a scos din dulap o căciulă jupuită și o nuiă.

— Vezi de dați și pe la alde cumătra și pe la cuscrul ! Să le pupați mîna și să le ziceți sănătate de la tat-tău !

Băiatul a luat nuiăua, și-a înnodat mai bine traista după gît, și-a dat buzna afară. Zăpada scîrțîia sub ghețe. Se înțelesese de cu ziuă cu ai vecinului, unii mai mici, care abia îl așteptau. Au pornit apoi, unul

după altul, pe poteca albă, bătută de pașii lucrătorilor.

În mahalaua Cuțaridei plecaseră toți copiii cu colindul. Și Naie, și Petre, și Oprică. La rampă îi lua o frică și grăbeau pașii. Unii băteau Grivița, alții trăgeau spre șina Constanței. Se auzeau cîinii în fundul gropii. Rîpile erau înghețate și jos ședeau haitele, gata să te sfîșie.

Colinda începea de la croitor. Trecură și pe la tîmplar și pe la Stere. Cîrciuma, plină. Zidarii cîntau în prăvălia plină de fum. În case, femeile frămîntau pîini negre. Glasurile copiilor se înfiripară sub geam :

*Am venit să colindăm,
Domn, Domn, să-nălțăm.*

În cîrciumă se făcu liniște. Parcă se dădu Dumnezeu jos din cer. Lucrătorii se căutară prin buzunare. Stere pofti colindătorii înăuntru. Tîlică lăsă cinzecul, întinse cinci lei lui Ene, cîrciumarul căută și el în teighea. Lina le aduse mere și covrigi. Beghe ședea cu ochii-n patru, să mai fure ceva. Casa negustorului mirosea a sărbătoare, a aluat și a vin cu prescure, a miere și a stafide. Copiii îmbucară din cozonacul pus pe masă de muiere. Era bun. Ei, lacomi, ar mai fi vrut. La plecare, își strînsesă traistele și își dădură ghionți.

Pe maidan sticlea lumina nopții. Vîntul spulbera zăpada.

La cumătra, Beghe a găsit lampa stinsă. Au trecut degeaba groapa, la ceferiști. Ocoliră depoul pe niște ulițe strîmte și oarbe. Trenurile se auzeau aproape. Printr-un gard de fier, plin de polei, văzură locomotivele negre, învăluite în aburi fierbinți.

— Ia te uită ce de trenuri ! spuse țîncul vecinului.

Li se făcuse frig, mai mușcară din covrigii strînși în fețele de pernă și o luară la fugă, sunînd nucile puține. Plecară pe la alde cusori. Trecură șina Constanței înapoi. La casa rudei ardeau lămpile, iar înăuntru se auzeau glasuri vesele, a petrecere. Intrară toți în curte. Cîinele stăpînului se smuci în lanț, lătră, ar fi mușcat: Ieși un bărbat, numa-n cămașă, nădușit.

— Care ești, mă ?

— Beghe, al lui Spiridon ! Am venit să colindăm !

— Intră, muceo ! făcu omul, potolind dulăul. Haide, că vine gerul de afară...

În casă, masă mare, ca la sărbători. Împrejur, neamurile cuscrului, muieri cu bărbații lor. Petreceau cu vinul dinainte.

Copiii se dezmoțiră, priviră ciolanele din farfurii. Începură să cînte :

*Lerui, ler,
Raza soarelui,
Raza soarelui,
Pe casa săracului...*

Cînd terminară, gazda, nevasta rudei, îi puse la masă. Bărbații scoaseră cîte zece lei, pe care Beghe îi strînse mulțumind.

La plecare ziseră săru mîna.

Afară, gerul tăia obrazul. O luară spre Cușarida. Trecură Grivița. Prăvăliile aveau geamurile luminate cu becuri galbene și albastre. Se apropiară și priviră. Niște păpuși îmbrăcate în postav verde, cu cîlți albi pe margini, spînzurau de-o sfoară lungă. Lîngă ele, un brad mic, nins cu vată și împodobit cu sticle, lucea în lumina lumînărilor.

— Ăsta-i Moș Crăciun cu pomu lui, spuse unul din băieți.

Ceilalți tăcură și se uitară mai departe. Vîntul le flutura traistele golite, ca pe niște zmeie. Nucile și covrigii uscați se loviră. Cînd le-au înghețat tăpile, se îndurară să plece. Se întoarseră spre cîmpul gol. Ochii se umezeau de ger. Pe gene li se așternu o brumă subțire.

Aproape de cîrciumă îi alergară cîinii negri ai lui Stere. Mai să le sfîșie pantalonii. La poartă, se despărțiră. Venea și Ene cu ceata lui. Se bătuseră cu ai ceferiștilor și le furaseră covrigii, că erau mai mulți. La ei ardea încă o lampă. Spiridon dormea. Copiii se dădură lîngă sobă. Al mai mare îl căută pe Beghe în traistă și mîncară colindețele.

— Pe unde-ai fost ? îl întrebă.

— Pe la alde cuscri. Petreceau cu lăutari și aveau curcan pe masă și cozonac !

— Da ? făcu Ene și mai mîncă un covrig.

Îi era somn. Beghe îi arătă și banii. Partea lui. Îi împărțiseră pe drum.

— Tot cuscrul ni i-a dat, și la cîrciumar...

Mama lor trebăluia încă.

— Haideți la culcare, le spuse. E tîrziu.

Cel mic o întrebă :

— Mamă, adică moșul ăla care dă pe la alții, de are barbă de cîlți, e adevărat ?

— Care ?

— Moș Crăciun, de e și-n cartea de citire...

Muierea se încrunță.

— Fugi de-acilea ! Numai la ăi bogați nimerește ! Ce să caute la noi ? Și-ar pierde cizmele prin no-roaie !

— Copiii spun că dacă lași ghetetele la ușă, dimineața le găsești pline cu jucării...

Fecia oftă. Obrazul îi era supt și rece. În odăi se simțea frigul de afară. Era ostenită. Ar fi vrut să

se culce lângă bărbatul care sforăia în pat. Se răsti la băiat :

— Pune-le și tu și du-te la culcare.

Beghe se descălță. Scormoni zăpada lângă burlan și așează borfoggii lui, umflați de udătură. Le desfăcu șireturile, să încapă mai multe lucruri, apoi, înainte de a adormi, se închină.

Peste Cuțarida, miezul nopții căzu greu și tăios. Se auzea răsuflul gropii. Cîinii se încolăceau mai bine, de frig, sub streșini. Tăcerea cuprinsese locul sălbatic. Crăpau pietrele.

Copilul trăgea prin somn mai bine șolul pe el. Se trezea din cînd în cînd și asculta afară. Spre drumul Griviței, treceau căruțe. Se auzeau șinele de oțel ale roților scrîșnind în zăpadă.

În fund, la baltă, pocneau copcile înghețate.

Prin mahalaua Cuțaridei, Moș Crăciun nu trecuse niciodată. Nu trecu nici de data asta.

Beghe se trezise devreme. Afară se îngîna ziua cu noaptea. Tat-său încă sforăia. Ene, făcut covrig lângă perete, nu se mișca. Copilul, cu inima la gură, deschise ușa și luă o gheată în mînă.

O azvîrli.

Nu venise moșul ăl bun. Trecuse cîinele și se ușurase pe șireturi...

Dimineața la cinci, bărbații aveau fețele galbene, trase. Se ridicau din așternuturi, încă moleșiți de somn, mahmuri, cu ochii cîrpiți, se spălau în grabă și plecau la muncă.

Vara mai era cum era, căscai de două ori, te mai întorceai pe-o parte, muiera îți dădea un ghionț, săreai drept în mijlocul odăii.

Bărbații ieșeau la pompă, se întîlneau cîte patru-cinci, numai în izmene, cu mijlocul gol. Trupurile încălzite abureau. Nu vorbeau, străini, dușmănoși, ca și cînd nu s-ar fi cunoscut. La cîte unul te uitai prin el. Slab, slab de nemîncare, te-ntrebai dacă-l mai găsești a doua zi în zori.

Spălatul afară ținea cît era timpul bun. Cînd începea viscolul, de s-apuca cumătra a albă să-și plimbe coada de zăpadă peste mahala, zidarii nu mai ieșeau. Femeile cotrobăiau prin întuneric să aprindă lămpile cu gaz, trezind copiii. În cămile de tablă, cumpărate de pe Grivița cu bani puțini, îngheța apa. Băgai un pumn în pojghița de gheață și-ți stropeai fața. Era rece-rece, te șcula din morți. Pîn' să-ți tragi ciubotele cu tălpile sparte și flanelele rupte-n coate, muiera ardea pe soba de tuci o apă fiartă, răsîncălzită, pe fundul căreia mai pluteau fire rare de ceai trezit.

Cu o bucată de pîine de tărîte de-ți spărgea dinții, potoleai animalul din burtă pînă la prînz.

Afară, bocnă. N-ai mai fi plecat. Nu se mai vedea de omăt. Drumul trebuia să-l ghicești, orbecăind prin nămeți.

Bărbații grăbeau spre capul Filantropiei, s-apuce primul tramvai. După un sfert de ceas de mers, nu mai simțeau frigul, care le îmbujora obrații ofiliți.

Primăvara se lumina mai devreme. Zăpada zăcută se subția suptă-n pămînt. În lumina puțină a zorilor se vedeau bălțile abia prinse în copaci străvezii, sparte de primele raze ale soarelui. Da iarba, sub gardurile scunde. Aerul avea alt miros, în cer băteau vrăbiile gureșe. Numai bărbaților această bucurie a vieții nepăsătoare nu le spunea nimic.

Mergeau cu capul în pămînt, pe gînduri. Zăreau de departe felinarele unsuroase de la Tarapana și întindeau pasul. La șase și jumătate trebuiau să fie în atelier, să ridice mărcile. Se urcau tăcuți în tramvai, înghesuindu-se unul într-altul, și care apuca, se așeza pe scaunul îngust de lemn, trăgînd un somn pînă unde coborau.

Tăcerea dușmănoasă era curmată de venirea bidină-reselor, care zoreau spre stația plină de noroi. Mergeau în cartiere la pricopsiți, să le spoiască pereții. Unde să mai încapi cu găleți și mistrii ?

— Faceți loc ! Faceți loc ! striga Mândica a lui Banculea, o muiere bondoacă, înfășurată într-o broboadă neagră, plină toată de vopsele.

— Unde vrei să intri cu bidinele cu tot ? se mîniau zidarii. Nu vezi că ne-a ieșit și sufletul ?

— Mai încape dacă vă forțați.

— Screme-te dumneata coala !

Tramvaistul, nenea Cristache Cuțu, bătea din clopotul său și se pregătea să dea bice cailor.

— I-auzi, că pleacă ! striga una.

— Sus, soro, nu vă lăsați, ardi-i-ar focul de bărbați, că stau ca jupînii-nuntru și nu le pasă că moare lumea pe scări.

Femeile s-apucau să împingă, vîrau cozile bidinelor pe sub picioarele bărbaților, și cînd animalele care trăgeau vagonul se opinteau o dată, să plece, începea vaietul :

— Stai așa, stai, c-a picat sor-mia sub roți !

— Oprește !

Taxatorul scotea capul pe fereastră și se uita afară. Vagonul tîra muierile după el, să le sfărîme, nu alta.

— Oprește, striga Măndica, oprește, că murim...

Tramvaistul smucea hăturile cailor, speriați de strigăte :

— Ho cu tata, că ne mai încărcăm sufletul... Și se dădea jos de pe capră să le ocărgască : Ce-aveți, fă, de nu așteptați vagonul ălălalt ! Vi s-a făcut să vă rup picioarele, să mă băgați în pușcărie, că vă ia mama dracului de borîte ! Cristache Cuțu se repezea cu piciorul lui de lemn spre bidinărese și învîrtea biciul deasupra capului. Cînd v-oi plesni o dată, toc-mai la maica lu Dumnezeu nimeriți, surdelor !

Muierile se speriau și-l rugau :

— Nu ne lăsa, nene Cristache, avem treabă, trebuie să fim la șase-n Sfîntu Gheorghe ! Că altfel ne pierdem pîinea, vai de viețișoara noastră !

O dată se înmuia inima tramvaistului. Striga la ajutor :

— Costică, unde ești, mă ?

— Aici, nene Cristache !

— Mai împinge, mă, lumea aia-nuntru, să intre și proastele astea !

— Unde să le mai bag, că nu mai e loc, moare omu...

Bărbații mîrîiau :

— Dă-i drumul, că întîrziem și ne ridică marca !

— Nu plec pînă nu le faceți loc, că-s amărîte ca și voi !

N-aveau ce face oamenii : se mai împingeau ; încăpeau bidinăresle. Pleca tramvaiul. Iar se făcea tăcere. Nu se auzea decît clănțănitul cleștelui taxatorului. Costică privea pe sub șapcă la cîte unul care uita să-și scoată bilet.

— Dă paraua, că acu trece stația și pe mine mă ia statu la-ntrebări !

— Lasă-l, mă, fă-te că nu-l vezi, spunea cineva, n-are de lucru, se duce-n Piața Mare să se tocmească, de unde să ia bani ?

— Păi dar, pe mine mă lasă cineva ! striga taxatorul. Îmi pierd pînca dacă-l prinde fără bilet !

— Cine să-l prindă ?

— Controlorul.

— Las', că ne uităm noi afară...

Taxatorul își ștergea nădușeala de pe frunte, apoi zicea iar :

— Iei mă, sau te dai jos ?

— Nu iau, că nu am cu ce !

Costică îl înșfăca de gît :

— Stai, să vezi tu acum ! Nea Cristache, oprește tramvaiul, că ăsta nu vrea să scoată bilet !

Se isca o învălmășeală, mușteriu o zbughea mai spre fundul vagonului.

— Oprește, nea Cristache, n-auzi ?

— A dracului inimă mai ai ! mîrîiau și muierile. Tramvaistul oprea caii.

— Ce e, mă, ce faci atîta zarvă ?

— Nu vrea ăsta să scoată bilet !

— N-o avea bani...

Costică se roșea în obraz :

— Dumitale ce-ți pasă ! Dar dacă-l prinde, pe cine cade beleaua ? Pe mine, dumneata îți vezi de caii dumitale...

Zidarii îl împingeau cu coatele mai spre ușă :

— Lasă, mă, că nu pierde statu !

Ăsta, taxatorul, încăpățînat și el :

— Să nu-i dai drumul, nene Cristache, pîn' nu ia bilet ! Altfel, spun la direcție !

Șchiopul se înfură :

— Taie-i, mă sfrijitule, un bilet, uite, ți-l plătesc eu, na !

Și dădea furios bice cailor. Cîte nu văzuseră ochii lui ! Îi știa pe toți : pe lucrătorii de la Arsenal, pe cei care mai luau un tramvai ca să ajungă la Lemaître, pe bidinărese, pe tutungioaicele de la R.M.S., pe cefe-riști — lume amărîtă, nu se ajungeau cu banii. I se rupea inima cînd îi vedea urcîndu-se dimineața în vagon. Cîți parcă nu se mai întorseseră seara acasă, la copii și la muieri ? O roată sau o curea le strivea degetele sau un picior, și drumul înapoi trecea pe la spitale și dura cîteva luni.

Na, că iar o lua razna, se certa de fiecare dată Cristache Cuțu. Dar cum să n-o iei cînd mai dădeai de cîte o inimă de-astea de puțoi, care nu știa ce-i aia omenia !

Sus, la școala „Cuibul cu barză“, vagonul se golea. Costică mătura podelele murdare ; el, ce să facă. Mai mîngîia boturile umede ale cailor, că oste-neau, săracii, nu era ușor să cari ditamai tramvaiul de fier, să te opintești pe șinele alunecoase !

Acum, că se deșertase lumea, rămîneau băncile goale. Nenea Cristache Cuțu își agăța biciul la locul lui, se uita la osiile vagonului, cu asta se termina treaba lui. Sosea și capul de linie. Cap de linie era unul Stamate, invalid și el, că mulți mai betegise războiul ! Umbla c-o mîină țepăună ! Statul îi dăduse zece poli pensie pe lună ; cu ce să se ajungă ? Intrase la S.T.B., să numere cursele și să se certe cu toți amă-

rîții. Pîna mai hodineau caii, schimba o vorbă, două cu Cristache.

Se cunoșteau de mult, se pricepeau dintr-o privire.

În ziua aia, ce-avea Stamate?... Îi sticleau ochii și se uita împrejur. Tramvaistul, obosit, ar fi stat jos, n-ar mai fi deschis gura.

— Ia vino, ia ! îl chemase.

— Ce-i ? făcuse Cristache.

— Ai auzit ?

— Ce s-aud ?

— Dă-te mai încoace.

Se apropiase.

— Au intrat și tutungioacele-n grevă, la Piroth-nie au lăsat lucrul, la Fabrica de chibrituri la fel, numai noi stăm cu mîna-n sîn...

— Stăm, ce să facem, spuse Cristache mohorît.

— Da, dar acasă ne mor copiii de foame, că-n mahala la mine nu mai aduce decît pîine de patru lei, clasa-ntîi, mă rog, ne dă mîna...

— Parcă la noi e altfel, dar ce să-i faci ?...

Stamate îl privise crunt cîteva clipe. Totdeauna de aici începea cearta lor.

— Ce să-i faci ? Să vii diseară la „Ovidiu“, cheamă și pe alții, trebuie să ne hotărîm odată ! Nu mai dăm drumul la tramvaie, să le mîie dumnealor, poftim !

Cristache se întunecă și mai rău la chip.

— Pe mine mă știi. Dacă e vorba de pus umărul la ceva, îl pun, dar să nu-mi vorbești de grevă, de manifestații de astea, că m-am lecutit...

Tramvaistul fusese la 13 Decembrie și abia scăpase de gloanțele armatei, culcîndu-se pe caldarîm. Nu-l slăbea nici nevasta : „Ce ți-o trebui ție, Cristache, om bătrîn, să te bagi în politică ! Ai cinci copii ; vrei să-i lași fără tată, fără ajutor ? Mulțu-

mește-te cu ce-ți dă și vezi-ți de treabă !” Vorbe muieresti, dar îi intraseră în cap. Slab de înger, când se mai înfierbînta, ușor își punea lacăt la gură. Stamate, să nu-l vadă.

— Nu ești muncitor de-al nostru, mă Cristache ; dac-ai fi, te-ar durea, mă, te-ar durea ! Zdreanță ești, nu muncitor !

Îi crăpa obrazul de rușine, dar cum să scapi de gura femeii ? Celălalt nu-l slăbea :

— La opt, ai auzit, la „Ovidiu“. Or să fie toți socialiștii-n păr, trebuie să ne-arătăm tari.

Cristache tot se mai gîndea.

— Dar dacă nu mă lasă muiera ?

— Ce fel de bărbat oi fi ? se miră invalidul. Auzi, cîntă găina în casa dumitale...

— Nu cîntă, Stamate, dar eu de socialiști m-am săturat. Voi vreți să faceți revoluție, să răsturnați ordinea statului, că sînteți *bolșeviști* !

Capul de linie rîse, bătîndu-l pe umeri :

— Cine ți-a băgat în cap prostiile astea ? Vino numai o dată, și ai să vezi că avem dreptate. Cît crezi că trebuie să rabde muncitorul ? Să fie la chemul șnapanilor ?

Tramvaistului îi fu frică să nu-i audă taxatorul. De ăștia tineri se temea, știindu-i cozi de topor. Pentru un pol erau în stare să se ducă și să te toarne la direcție. Pe urmă, gata pîinea...

— Uite ce este, se grăbi să spună, cum îmi sosește schimbul, mă dau jos, mă duc acasă, mănînc ceva, pun capul jos și vin...

— La „Ovidiu“, auzi ?

— Știu.

— Și-acu, dă-i drumul, că mai ai de cărat lume. Cine știe, mîine-poimîine, îi lăsăm să meargă pe jos...

Pe drum, la întoarcere, se gîndea ca prostul. Stimate avea dreptate. Nu se mai putea trăi. Dacă or să stea să aștepte pomana stăpînilor...

Carne nu mai văzuse mahalaua de-o lună și ceva. Aveau și măcelarii arțag. Vitele, scumpe, unde pui că te costă și să le tai, ba cu ce le-aduci, cu ce rămîi? Trăseseră obloanele. Acum, oamenii nu se boiereau cine știe ce. Să fi fost vară, nu s-ar fi băgat de seamă. C-o ciorbă de ștevie sau de lobodă și cu doi cartofi, gata masa! Dar venea Crăciunul și n-aveau nici de unele. Nu tu bani, nu tu nimic! Bărbații munceau din greu, se întorceau seara, le ghiorăiau mațele de foame. Nici pîine nu se mai găsea. Se așezau muierile cu noaptea-n cap la coadă, de pe la trei, să apuce mai în față, să nu se isprăvească cea ieftină, că așa o vindea statul, pe clase: patru lei chilu a albă, pentru burți mai subțiri, doi jumate cea mijlocie, în care mai găseai și făină neagră, și 75 de bani cea de tărîțe, pentru amărîți.

Brutarii, ai dracului! Ce, să piardă ei, să nu-și ridice averi din spinarea proștilor, de-ar fi mîncat și pămînt? Cînd se crăpa de ziuă și se auzeau căzînd obloanele la prăvălii, începea vaierul muierilor. Se înghesuiau să rupă ușile șubrede ale franze-lăriei. Vînzătorul, unul Lică, punea drugii, să nu-i spargă teigheaua mulțimea furioasă. Pînă nu venea sergentul să le-așeze pe femei pe două rînduri, nu dădea drumul la marfă.

El ce vină avea? Ce-i trimitea domnul Bică-Jumate de la brutăria din Grivița, aia vindea. Ce nu, nu.

Plîngeau babele că nu mai apucau loc în față, și patru lei pe un kilogram de pîine albă n-ar fi dat nici moarte.

— Faceți loc, măicuță, pentru o femeie bătrână ! se ruga vreo slută.

— Unde să-ți facem loc ? Unde să-ți facem loc ? strigau la ea nevestele. Nu vezi că nu mai deschide păgubosul ăsta prăvălia ?

Se mai păruiau, abia le despărțeau. Ba l-au mai prins și pe Lică, atît cît se spunea că e cinstit. Oprise două plîni de doi jumate și voia să le trimită cuiva acasă. Muierile au răsturnat tejgheaua cu dosul în sus.

— Pentru cine le țineai, mă, astea aici ? striga o bidinăreasă. Pentru cine ?

Că să vezi, că e albă, că e neagră. L-au tîrnosit femeile pe vînzător de nu-l mai cunoșteai, că să ferească Dumnezeu să încapi pe mîna țigăncilor, să-ți dea ele o bătaie să pomenești !

Nu le mai potolea nimeni de la o vreme. Intrase îndîrjirea în oameni. Lemnele — scumpe, iarna trecută arsesse toată luna februarie gardurile, dar iarna asta pe unde mai scoteau cămașa ? Hai, că de frig ai mai răbda, dar cu foamea cum te-mpaci ?

La C.F.R., la Regie, la Fabrica de chibrituri, nu te mai înțelegeai cu lucrătorii. Începuseră grevele ; guvernul, vorba lui Stamate, tremura cu curu pe cămașă în frunte cu tătucu ¹...

Se decretase starea de asediu, oamenii șopteau pe la colțuri :

— O să fie revoluție ! Să vedeți !

Noaptea mahalagii auzeau bocancii soldaților bătînd noroaiele. Nici comisarii nu mai aveau liniște. Cînd le era lumea mai dragă, îi chema ministrul la prefectură, la muștruluială. Să nu fi scos colțul, că pușcăria te mînca. Cu femeile era mai greu să te pui. O dată-și ridicau fustele-n cap și se apucau să ocă-

¹ Generalul Averescu.

rască. Soldații se rușinau, dădeau înapoi, n-aveau ce face. Parcă nu era să-l ia bidinăresele pe domnul Bică-Jumate pe sus, cu brutăria lui cu tot ?

Urâtul făcea speculă cu făină, vindea pâinea pe ochi frumoși. Nu l-au mai răbdad ale zidarilor. S-au dus grămadă peste el, să le vîndă bulcă. Pe Lică-l tăbăciseră, isprăviseră cu el. S-adunaseră sergenții, jandarmii. Nu s-au speriat. Pînă n-a pus slutul robii la muncă să coacă cinci sute de pîini, nu s-au mișcat ! Le-ar fi dat Bică-Jumate și pe degeaba, numai să scape de furia muierilor.

Pe bărbați îi mai speria Averescu, mai cu concentrările, mai cu baionetele, dar împotrivirea creștea cu fiecare zi care trecea, pentru că, dacă-i ajunge cuțitul la os, pe om nu-l mai poți opri.

Nici lui Cristache nu-i era mai bine. Cu cinci copii și cu o femeie, abia se ținea din două lefi. A lui lucra la Regie, puneă foite în tutun și-l împacheta. Cu ce câștigau amîndoi nu le-ajungea nici să-și îmbrace plozii.

Și să fi fost zdravăn, hai să zici c-ar mai fi ciocănit ceva, dar abia se mișca ; îl ținea piciorul de lemn, că pe cel bun îl lăsase pe front în Bulgaria. Multe îndurase și omul ăsta, dar nu se putea spune că o să moară prost ! Zăcuse prin spitale, văzuse moartea cu ochii, bine că scăpase !

Vesel om la vremea lui, de se trăia mai omenește. Lucra la Tramvaie de pe cînd Tănase scornise un cîntec :

*Mai pune umărul la deal,
C-așa-i tramvaiul comunal,
Tramvaiul nostru extrașic :
Mergi după el ca după dric !
Și de la gară la Obor,
Taxa-i un pol,
Taxa-i un pol !*

Nu era schilod, ca acum ; a lui din priviri îl cîntărise. Avea o mustață, o frumusețe ! Și unde mi-o tundeau cu degetele și-o-nfiora, cîte femei oftaseră din pricina asta, numai el știa ! Așa-i fusese scris să rămînă cu a lui, Tincuța, femeie buzată, cu ochi alungiți de te pierdeai în ei.

Multe mai făcuse și el, că, de, cununaseră împreună, botezaseră, ca românul, și bărbatului îi mai alunecau privirile. Avea o vorbă cînd îi plăcea vreo vecină :

— Mustața luminează fața, nu părul ! Păr au și muierile !

Pîna să nu-l betegească pe front, ce mai petrecuse ! Umpluse pămîntul cu copii, nu mai plecau lăutarii de la ușa lui.

Cînd s-a întors cu un ciot de lemn, nevastă-sa plînsese o săptămîină și pe urmă se potolise. Altfel erau și oamenii. Îi schimbaseră bolile, mai slăbiseră, mai muriseră, nu se mai trăia ca înainte. Pe urmă veni și pacostea cea mare : războiul cu nemții ; cîte nu înduraseră ! Cînd să zică Doamne-ajută, hop și criza ! Viața grea, la ale lui se vîrîseră ai mai tineri, învățaseră să umble cu vagoanele electrice. Cristache tot la cai rămăsese. Dar de mîrîit, nu mîrîia, c-avea o vorbă a lui de om bătrîn : „Ce-i al meu e pus deoparte ! Mult-puțin, nu mă lasă statu...”

Uite, însă, că-i lăsa ! Stamate avea dreptate, dar lui îi era frică mai mult de gura nevestei.

Bine-a zis cine-a zis că dacă pe cîine nu-l calci pe coadă, nu latră. În seara aia, Cristache Cuțu nu s-a dus la „Ovidiu”. Adormise. Pe la șapte deschise un ochi — afară era o zloată de toamnă ; s-a întors pe partea ailaltă. A doua zi trebuia să se scoale de la trei, cînd amorceau și sufletele, să străbată cîmpul cel mare al Filantropiei și de-acolo să treacă la Tarapana, să se lase spre Floreasca, unde erau niște

locuri sălbatice, și să cadă în spatele halelor în care stăteau peste noapte tramvaiele, la depoul din Ștefan cel Mare.

Cînd a dat, cum ar fi mîine, de Stamate, ăsta nici nu s-a mai uitat la el. Se făcea că are treabă, îi întorsese spatele. Tramvaistul a vrut să se amestece în vorbă, nimic. Celălalt, mut. Atîta prieten avusese și el și stricaseră căruța din pricina unei întruniri. Abia peste cîteva zile s-a îndurat capul de linie să-l certe :

— De ce n-ai venit, Cristache, la „Ovidiu“ ?

„Păi să vezi, că n-am putut, că nu m-a lăsat nevasta“, cîr-mîr...

A scuipat Stamate pe jos.

— O să vedeți voi, lasă... Atunci să stăm de vorbă. Cînd nu v-o măi place. Cum o să ne mai căutați ! În loc să sprijiniți comitetul...

— Ce comitet ?

— Cum ce comitet ? Comitetul de grevă, pentru că noi, ori cu voi, ori fără voi, ăștia de șovăiți, tot pornim greva, m-auzi tu pe mine ?

Iar l-a sfătuit Cristache să se astîmpere :

— Liniștiți-vă, mă oameni buni, că pun armata pe voi, iar o să curgă sînge...

— Păi sigur, să ne lăsăm jupuiți de vii de niște îmbuibăți, ca și cînd n-am fi oameni, ci otrepe...

Stamate avea o vorbă întăritată, ruptă din suflet.

— Mă, o să ne scoată din pîine, că au pe alții mai tineri, nu-i vezi, de-abia așteaptă să ne ia locul !

— Atîta vreme cît o să fim de-o uneală, n-au ce ne face.

Cristache a dat din umeri :

— Stamate, dacă faceți grevă, stau și eu, neică, acasă, nu pornesc tramvaiul, dar poate o să vă-mpăcați... o luă iar cu duhul blîndeții.

— Nu încape împăcare cu ăștia, auzi tu, ești om bătrîn ! Pînă nu-i speriem puțin, nici nu vor să stea de vorbă cu noi...

Asta avusese de spus Stamate ; de atunci nu și-a mai răcit gura cu șchiopul.

Să fi trecut două săptămîni. Se așezaseră ninsorile. Greu să urnești tramvaiul. Era și lume de nu mai încăpea : animalele — bătrîne, de betegit nu putea să le betegească. Se pusese și direcția pe capul lor. Nu-i mai scotea din amenzi. Ba că n-au făcut destule curse și că trebuia să rămîna cîte doi peste schimb, ba că au fărîmat cîte o osie... Să te iei de beregăți cu Dumnezeu, nu altceva.

Și ca să umple paharul, ce le-a venit draibărilor într-o zi ? Nu, că dacă tramvaiștii muncesc pe lîngă casele lor, păgubesc Societatea comunală pentru că lasă oamenii să umble pe daiboj în tramvaie. Cine mîncase ce nu-i place, cine-o fi șoptit, chit că s-a trezit Cristache chemat la depou. Un funcționar de acolo le-a citit la toți, că-i strînsese ciucure în frigul curții, pe ce linii aveau să umble de atunci încolo. Ninge cu fulgi mărunți. Pițigăiatul ce le spunea ? De două ori a ascultat Cristache, și tot n-a priceput. Nu pricepeau nici ceilalți. S-a iscat un murmur prelungit, care a acoperit glasul funcționarului. Acesta se zbătea pe scările înalte și dădea din umeri :

— Țsta-i ordinul ; cui nu-i place, valea ! La poartă așteaptă încă trei sute...

Au huiduit ce-au huiduit. Mulțimea era nedumerită, șovăia. Cîțiva înjurau tare ; cînd s-au ivit sergenții, s-au împrăștiat. Era limpede. De a doua zi, Cristache trebuia să mîne tramvaiul tocmai către Dealul Spirii. Stînd și gîndindu-te, la dus făceai ce făceai, că vagonul tot din depou îl scoteai, dar la întoarcere pierdeai două ceasuri pînă să ajungi acasă !

Nu era omeneste. Asta putea să te facă să bagi cuțitul în cineva, mai ales că nu-l primeau să stea de vorbă cu el. S-a dus, a bătut la uși, le-a arătat piciorul lui de lemn, i-a rugat — erau surzi, morți.

Din ziua aia i s-a otrăvit sufletul lui Cristache Cuțu. Vrea să zică, d-ăștia-mi erau dumnealor ! Ah, că bine mai zicea Stamate, trebuia pus mîna pe par, să-i scuture, să simtă că ei nu pot să mai rabde... Și, de obidă, s-a pus să deșele bieții cai. Pînă atunci să nu-i fi atins animalele, că intra în pușcărie pentru ele ! Dimineața, la schimb, se certa cu îngrijitorii, le pipăia burțile, să vadă dacă sînt hrăniți, îi gătea cu fundulițe vara, să nu se deoache ; tramvaist ca Cristache Cuțu mai rar în București ! Dar de cînd îl mutaseră de pe linia lui, nu-și mai cunoștea mîrtoagele. Îi dăduseră alte arătări. Pe unul, de ținea stînga, îl snopise în bătai. Era tînar, neînvățat la tracțiune. Caii Societății comunale, moșteniți de la regimentele de artilerie, nu se speriau cu una, cu două. Puteai să tragi cu tunul lîngă ei, nu jucau în ham. Cum se făcuse, se pricopsise cu mînzocul ăla. Frumos cal ! Dimineața, Cristache îl învelea cu valtrapul negru, îi punea ochelari și strîngea zăbalele ; armăsarul juca. Să nu fi fost blestematul de deal, nu s-ar fi întîmplat ce s-a-ntîmplat.

Tramvaistul bușise ce bușise în el, înghițise. Ajungea seara tîrziu acasă, se certa cu nevasta, ăsta era serviciul, n-avea ce face. Să-l mai fi găsit pe Stamate s-ar fi dus împreună la „Ovidiu“, să-i asculte pe socialiști, și mai cu seamă pe comuniști, „bolșevici“ cum le ziceau ei, dar parcă și ăsta intrase în pămînt. A întrebat în dreapta, a întrebat în stînga, nimeni nu știa ce-i cu el. Unii spuneau că l-ar fi ridicat, alții că e cap de linie tocmai la Pompa Vitan, cine mai știa adevărul ? Îi venea din ce în ce mai greu. Piciorul îl durea de atîta drum, seara cădea

frînt, nu s-ar mai fi sculat din pat. Și pentru că tot nu era de ajuns, a dat Dumnezeu de-a omorît Cristache și mînzocul. Asta s-a petrecut într-o seară, pe la începutul lui decembrie. Toată ziua căzuse o chiciură, străzile se făcuseră ca oglinda. Cum nu te uitai, cum îți spăgeai capul.

Ce-a pățit sufletul tramvaistului în după-masa aia avea să spună și la morți. Ce-i drept e drept, și aluneca, era greu. A mai poftit călătorii jos, unii nu voiau. Țipau la el și la taxator :

— De ce ne-ați luat banii dacă nu ne duceți cu tramvaiul ?

La poalele dealului, într-un șopron, așteptau de fiecare dată patru cai înveliți în pături, să nu înghețe splina în ei ; cu ăștia se ajuta. Cît fusese zăpada mai afînată, mai suduind, mai dînd în ei, armăsarii căraseră vagoanele pînă sus. Cum însă prinsese zăpada o coajă subțire, alunecoasă, treaba nu mai mersese. Îl apucau căldurile pe Cristache. Iată ce-i trebuise ! Nu era mulțumit pe linia lui ! Nu tu deal, nu tu nimic, unde mai pui c-ajungea și de vreme acasă. Acum ce te faci cu amenzile, că dacă nu-și făcea cursele cîte erau numărate, nu mai lua nimic pe ziua aia. Și așa nu-l dădeau banii afară din casă...

Mînzocul avea pe dracu-n el. Sforăia, da să se ridice în două picioare, ba se opintea repede, trîntindu-l și pe celălalt cal, liniștit și nepăsător, ba mușca din spatele celor de ajutor, cînd era vorba să urce.

Cristache l-a iertat cîtva timp, l-a mai croit peste crupă, pînă nu s-a mai stăpînit. Mai avea două curse, și s-ar fi mîntuit, dar așa-i era lui scris, să pătimească. O jumătate de oră l-a ținut armăsarul la poalele Dealului Spirii. Călătorii se dăduseră jos, împingeau și ei vagonul ușurat. Caii din față alu-

necau, dar trăgeau cu nădejde. Numai stîngaciul nu vrea să se urnească. L-a înjurat Cristache de i se iviseră spume la gură. Cînd n-a mai avut ce-i face, s-a pus cu biciul pe el. Îl lovea și striga :

— A, tu-mi mănînci pîinea copiilor, tu-ți apopisосу mă-ti !

Nu mai putea. Cum să te potolești ? Că-l apuca miezul nopții și nu mai ajungea la depou. Încă unii dintre călători o luaseră pe jos, sătui să tot aștepte.

Cum s-a făcut că l-a plesnit Cristache în splină, undeva, o fi rupt vreun maț în el, că s-a trezit cu animalul doborât în zăpadă, mort. A dat să-l ridice, ce să-i mai facă ? Să-l ucidă lumea, că erau destui miloși împrejur.

— Boule ! strigau ei. Criminalule !

— O să-l mănînci fript pe lumea ailaltă !

— Descreierature !

Cristache Cuțu nu mai auzea nimic. Parcă-i luase vederea. A trîntit biciul în omăt și-a plecat tîrîndu-și piciorul, petrecut de huiduielile mulțimii.

Seara uscată și rece îl trezi. Parcă se afla într-un loc cunoscut. Se opri în fața ușii înalte de lemn măcinat. Văzu lipit pe ea un afiș roz. Citi :

SPECTACOLELE ZILEI :

Parcu Oteteleşeanu — Teatrul Liric : *Dama în hermină*.

→ Baroneasa Lia de Putty în superbe dansuri Waley. Omul zburător.

Ravengar-vedere și comedie (afară din program, episodul 8)

Înjură tare. Nu mai fusese la vreo comedie din astea dinaintea războiului celui mare. Cu ce să-ți plătești biletul ? Și, hai, să fi fost singur, dar unde

mai pui nevasta, unde mai pui liota de copii, că nu putea să-i lase acasă...

Urcă treptele de piatră și deschise cu greutate ușa. Îl izbi căldura dinăuntru, un miros greu de haine umezite, uscate la căldură. Nu-l privi nimeni. Erau aproape opt sute de oameni, înghesuindu-se unul într-altul, care stînd pe bănci șubrede de lemn, ce scîrțiau din cînd în cînd, care cu genunchii la gură, cocoțați pe pervazele ferestrelor înalte. Pe o scenă mică, împodobită cu drapelul țării și cel socialist, ca o aripă roșie, la o masă acoperită cu pînză, stăteau vorbitorii.

Cristache nu-l recunoscuse decît pe Stamate; mai erau unul cu barbă și ochelari, cu fața lustruită și palidă în lumina săracă a becurilor electrice, și unul slab și înalt, îmbrăcat în haine verzui, decolorate. În jurul lor, se înghesuia mulțimea. Tramvaistul apucă ultimele cuvinte ale unuia care stătea aplecat peste masa din față.

— ...pentru că altfel nu se mai poate! Să luăm, să vedem ce se petrece cu cotizațiile strînse de la muncitori pentru pensii. Casa centrală a meseriilor a încăput pe mîna unor necinstiți. Sînt aici, între noi, frați de-ai noștri mai bătrîni. Ei au cerut ajutorul cuvenit, și ce li s-a dat? Ia să-mi spuneți!

Se făcu o clipă de tăcere. Se auziră tusețe înfundate și un murmur de aprobare. Cel care vorbea continuă:

— După ani de muncă — robie, mai bine spus — cu ce ne-alegem? Cu o sută sau două pensie. Ca să nu mai vorbim de cei neputincioși, de cei care, răspunzînd la chemarea țării, au mers pe front și s-au întors betegi, schilodiți...

Mulțimea bătu din palme. Se auzeau strigăte aprobatoare împrejur:

— Așa e! Așa e!

Cristache se strecură printre cei din spate. Erau macagii de la școala „Cuibul cu barză” și câțiva conducători de vagoane electrice. Veniseră direct de la lucru, în hainele lor pline de unsoare. Unii nici nu-și scosese răpaltoanele. Stăteau rezemați de zidurile umezite, cu mâinile în buzunare și ascultau. Lîngă un controlor, care-și ținea șapca roșie pe genunchi și mușca dintr-o bucată de pîine, Cristache își găsi un loc. Se așeză pe colțul de bancă — și ceilalți, văzîndu-i piciorul de lemn, se înghesuîră unul într-altul.

Vorbitorul nu terminase. Mai spuse că era bine să se unească și să declare grevă, pentru că, deși delegații merseseră de nenumărate ori la direcție, arătînd și în scris cererile celor de față, nu fuseseră luați în seamă.

— Trebuie să-i facem să înțeleagă pe acești stăpîni, încheie, că cine are nevoie de noi trebuie să ne și asculte, să ne simtă puterea...

Cei mai mulți se ridicară în picioare și bătură din palme. Dintr-o bancă, de aproape, se auzi glasul răgușit al unui paznic :

— Vreau să spun și eu ceva...

— Ai cuvîntul ! zise de la masă bărbatul cu bărbuță roșcată și ochelari.

Toate privirile se îndreptară spre cel rămas în picioare. Omul nu-și găsea cuvintele la început. Avea o față smeadă, suptă, în care străluceau doi ochi adînci.

— Eu, începu el cu glas nesigur, abia mișcîndu-și mâinile spre nasturii hainei groase, eu stau tocmai la balta lui Filipache. Alt loc de muncă n-am găsit, sînt la S.T.B. din anul trecut, sau nu, ce tot zic eu, de doi ani împliniți. Am casă grea. Cu 10 lei pe zi nu pot să-mi hrănesc copiii și muierea. Păi știți dumneavoastră la cît mă scol eu ?

Nu mai șovăia. Se roșise puțin, se vedea bine, și murmurul celor din jur nu-l mai speria.

— Și pentru cine să mă omor eu, pentru cine să-mi mănânc sănătatea ? Pentru un pumn de capitaliști, așa cum a spus tovarășul ăsta de-a vorbit înaintea mea, pentru o mână de oameni care fac milioane pe spinarea noastră ? Nu se mai poate, fraților, uite că nu se mai poate ! Să punem mâinile pe piept (își încrucișă în același timp palmele mari peste nasturii hainci) și să-i lăsăm pe ei să mîie tramvaiele. Eu, unul, nu mai viu la treabă dacă trebuie. Pentru că, deși nu fac mare lucru, e nevoie și de mine, și dacă n-o să venim cu toții, să-i vedem pe dumnealor...

— Nu mai venim la lucru ! se auziră cîteva glasuri.

— Ne mor copiii de foame, și lor nu le pasă !

Stamate se ridică de la locul lui și făcu semn cu mîna cea bună :

— Liniște ! Să vorbim pe rînd.

— La noi în mahala n-am mai văzut carne de două luni !

— N-avem lemne ! Anul trecut am ars gardurile...

Gălăgia nu se stinse decît foarte tîrziu. Cineva propuse să se numească o delegație care să meargă a doua zi la direcție și să prezinte pentru ultima oară lista celor cerute de salariați. Dacă nici de data aceasta nu vor primi un răspuns, să nu mai lucreze nimeni, începînd chiar de atunci.

— Nu sîntem singuri, fraților, așa cum n-au fost singuri nici cei de-au făcut greve înaintea noastră...

Nu lipsiră nici cîteva glasuri de împotrivire :

— Or să trimeată armata...

— Averescu nu se joacă...

Ele fură repede acoperite cu huiduieli și strigăte, care poșteau afară pe cîrtitori. Se trecu la votarea punctelor cererii. Cristache vru să se ridice, să zică

și el ceva, dar glasurile amestecate ale celor din sală îi acoperiră vocea. Era târziu și nu mai aveau timp de sporovăială. Ceea ce trebuia spus fusese spus.

Totul merse bine, pînă la fixarea prețului zilei de muncă. Unii voiau să se ceară un spor de sută la sută, alții mai puțin.

— Nu ne vor da dacă cerem mult !

— Cerem cît merităm...

— Liniște ! strigă Stamate. Așa n-o să ne înțelegem niciodată. Să hotărîm prin ridicare de mîini.

Iar se iscă larma. Amenințările și înjurăturile se amestecau. În cele din urmă, lista fu întocmită. Nu trebuia decît să se hotărască cine va merge cu cere-
rile muncitorilor.

— Mergem cu toții ! strigară cîțiva.

— Vom fi învinuiți de rebeliune...

Procesul-verbal al ședinței fu încheiat și se alese un nou comitet, care trebuia să stea de vorbă cu reprezentanții Societății comunale. Discuțiile nu se potoliră decît foarte târziu aproape de miezul nopții. Sala se goli încetul cu încetul, și Cristache rămase printre ultimii, să-l aștepte pe Stamate. Acesta îl zări și se ridică de la locul lui.

— Deci te-ai urnit, nene Cristache ?

— M-am urnit, după cum vezi. Nu se mai poate...

— Vrei să aștepți puțin ? Uite-acum termin ce mai am de făcut și ieșim împreună.

După cîteva minute, erau afară. Începuse să ningă. Străzile se acoperiseră de un strat alb, pufos.

— Crezi că o să meargă ? întrebă șchiopul.

Celălalt îi arătă palma cea bună. Resfirase degetele.

— Vezi tu, Cristache. Cinci degete are mîna asta a mea. Dacă le strîng la un loc, se face un pumn...

După aceea, tramvaistul îl întrebă :

— Dar unde-ai fost pînă acum de nu te-am văzut ? Credeam că te-au umflat, așa spuneau unii, ori te-au mutat și pe dumneata ca pe mine, că nu ți-am spus ce-am pățit...

Și în cîteva cuvinte îi povesti totul. Stamate asculta, dînd din cînd în cînd din cap. Murmura numai :

— Ce-ți cîntam eu, nene Cristache ? Pînă nu ajunge cuțitul la os, omul nu-și bagă mințile-n cap !

Se despărțiră către fostul pod de lemn, unde întorceau tramvaiele. Spre Tarapana, se mișcau luminile albastre ale felinarelor cu gaz.

Cristache merse cîtva timp, îngrijorat, cu capul înfundat în gulerul aspru al paltonului. Se gîndea că toată întîmplarea asta îl găsește fără un ban în casă și nu știa cîte zile vor avea de așteptat. Să se împrumute n-avea de unde. Băcanul nu mai dădea pe datorie de cînd cu lipsurile. Striga cît îl ținea gura în prăvălie :

— Mic-mi trebuie bani peșin, că marfa se cumpără cu parale, nu pe datorie.

Iar celor săraci, ce să le mai ceri ? Nici să dea înapoi nu se putea. Îl mîncea gîndul că omorîse bietul cal nevinovat și că or să-l pună să despăgubească societatea pentru treaba asta. Înjură singur, cu glas tare, spunîndu-și că așa era viața lor, numai o luptă, care pe care. Și să fi fost singurul chinuit ! Cît priveai, toate mahalalele astea adăposteau lume apăsată, mîncată de boale și sărăcie...

Dimineața geroasă, cu aerul aprins ca un chibrit, șfichiuitoare, îi găsisse pe cei din schimburile de noapte în curte. Mecanicii de la vagoanele electrice aprinseseră focuri în fața depoului. Cîtiva răsuceau traversele cătrănite și flăcările topeau zăpada dimprejur.

Sosiseră și cei din schimbul de zi, mai târziu, înțeleși. Aveau fețe posomorâte, întunecate, ca ziua mohorâtă de iarnă care începea. Funcționarii aflaseră că tramvaiștii vor să declare grevă. Priveau pe ferestre afară, la mulțimea ce se îndesa spre ușile înalte, de fier, ale depoului. Cei din comitet nu se întorseseră acasă în noaptea aceea. Înghețaseră, simțind cum le amorteșc picioarele, și-și făceau treabă când la intrare, când lângă grajdurile cailor. Pe fețele nebărbierite, osteneala săpase urmele ei nemiloase. Aerul rece îi înviora.

Pe la nouă se auziră bocancii sergenților trimiși de prefectură să țină ordinea. Înăuntru delegații încă mai vorbeau cu directorul. Trecuse un ceas și nu se știa nimic. Polițiștii înconjurară liniștiți curtea, așezându-se în cordon din cinci în cinci metri. Cîteva taxatori mai tineri, care întrebă de ce nu pleacă tramvaiele pe linii, fură bătuiți cu bulgări de zăpadă. Nici în birouri nu se mai lucra. Deasupra curții pline de bălți cu păcură plutea un abur alb. În curînd se auzi și tropotul mărunț al sergenților. Frigul începea să-i cuprindă și pe ei. Mulțimea le întoarse spatele. Toți priveau spre ușa vopsită de mult cu albastru, pe care trebuia să iasă delegația.

Trecu o jumătate de oră și în cele din urmă se auzi murmurul celor din față. Se iviră cinci oameni. Nu aduceau nici un răspuns. Trebuiau să mai aștepte.

Pe străzile din jurul depoului, bătură în curînd bocanci soldățești. Armata ocupa împrejurimile. Se auzeau ordine scurte, clăntănitul paturilor de pușcă pe caldarîmul înghețat. Comenzile împrăștiară companiile.

Cîteva acari mai fricoși își făcură drum spre ieșire, de unde se strecurară spre oraș.

Cristache îl găsisese pe taxatorul lui. Acesta îi spusese că pătimise cu vagonul pînă îl adusese înapoi în

depou. Cei de la administrație îl chemau pe tramvaist, să dea socoteală de moartea calului.

— Să-mi ia boii ! zise în loc de altceva schiopul. Eu nu le plătesc un ban, de ce m-au mutat tocmai la mama dracului, să-mi scurteze zilele și să-mi amărase viața !

Celălalt se miră :

— Și-aici de ce stăm ca proștii și-așteptăm ? N-o să ne dea nimic, o să vezi dumneata, și pierdem și leafa pe-o zi...

Cristache îl privi urât. Nu dormise toată noaptea și în el fierbea o drojdie strânsă de mult.

— Apoi cu neisprăviți ca alde tine sigur că n-o să ne dea nimic...

— Nene Cristache, ziceam și eu...

— Ce ziceai, mă, ce ziceai ? Dacă ar fi după tine, le-ai linge și tălpile ăstora. Ție ți-o merge, că ești singur, neînsurat, dar eu, cu cinci copii, abia ne tragem zilele. Și nu sînt singurul. Uite la ăștia dimprejur, crezi că le este bine ? Așa ziceam și eu pînă acum cîtva timp : mult-puțin, asta e ! Dar nu se mai poate ! Nu vezi cum își bat joc de viețile noastre ?

Taxatorul nu mai spuse nimic.

Orele treceau greu. Frigul se înmuiase puțin către ora prînzului. Delegații intraseră din nou în birourile direcției. Se sfătuiseră cîtva timp între ei, întrebaseră mulțimea dacă îi mai susține, și, la murmurul aprobator care ieșise din toate piepturile, dispăruseră în dosul ușii vechi.

— Ce-or face ăia dinăuntru de nu se mai hotărăsc odată ? întreba cîte unul.

— Ce le pasă lor la căldurică, nu ca noi, milogind pe-aici...

Încă de la zece, în curtea depoului începuseră să sosească trăsurile. Din ele coborîseră cîțiva bărbați

îmbrăcați în șube, cu blăni bogate, sprijinindu-se în bastoane. Erau mai-marii tramvaielor, ăi de luau paralele muncite de spinările lor. Unii le făcură loc cu respect, spunînd cîte un „să trăiți“, cu jumătate gură, dar cei mai mulți îi priviră cu silă, nelipsind nici cîteva huiduieli, mai spre margini.

Cam pe la unu, mulțimea nu mai avu răbdare. Cristache se trezi mai în față, aproape de ușa înaltă, vopsită cu albastru. Murmurul din spatele lui crescuse. Da să iasă soarele. Umbre șterse luciră peste curtea acoperită de o zăpadă moale.

— Să iasă domnii, să ne spună ce facem : mergem acasă, sau dăm drumul la tramvaie ? strigă unul cățarat pe brațul de fier al unui macaz.

De afară se auziră comenzile scurte ale ofițerilor. Cineva spuse tare, să fie auzit :

— Nu vă speriați, fraților ! Au trimis armata să ne ia pe sus, dar pe noi n-o să pună mîna pînă nu ne dau ceea ce am cerut !

Delegații ieșiră cîteva minute să-i potolească. Direcția ținea o consfătuire și trebuiau să mai aștepte. Unul mai din spate se aplecă și ridică un colț de gheață, care fu trimis spre geamul ușii de la intrare. Se auzi un zgomot sec și cioburi mici se împrăștiară la picioarele delegaților.

— Fiți liniștiți ! strigă Stamate, urcîndu-se pe trepte. Nu provocați !

— Huuuuoooo ! răcniră cîțiva. Scoteti-i afară pe draibări ! Să stea de vorbă cu noi !

Alți bulgări de zăpadă se abătură spre geamurile direcției. Polițiștii se apropiară în goană, strîngînd rîndurile, și împinseră mulțimea spre mijlocul curții.

— Nu provocați, fraților ! se auzea glasul din ce în ce mai puternic al lui Stamate.

— Cine nu se astîmpără va fi arestat ! spunea un sergent înalt și slăbănog.

Cîtiva ridicară bastoanele de cauciuc deasupra capetelor. Se auzeau lovituri înfundate; cei mai mulți strigau îndârjiți :

— Să iasă afară !

— Să dea un răspuns ! răcnea și Cristache, pe care brînciurile sergenților îl înfuriaseră.

— Să-i vedem la chip, să se arate !

O bucată de gheață căzu pe acoperișul birourilor. Toți se uitară într-acolo. Pe urmă se făcu liniște. Tramvaiștii erau împinși, în tăcere, departe de ușile depoului. Micile încăierări se isprăviseră și cele două grupuri se priveau fără un cuvînt. Acarii de la școala „Cuibul cu barză” începură să-i batjocorească pe sergenți :

— V-a adus degeaba acilea, c-o să vă luăm centiroanele !

— Gura ! se rățoia cîte un sergent mai al dracului.

— Că n-o fi vorba-n preț !

— Hai sictir, urîtule !

— Insulți poliția, că acum te arestez !

— Ce căutați aici, în curtea noastră ? întrebă Cristache pe unul.

Cam pe la patru, delegații ieșiră pentru ultima oară afară. Se dădu ordin ca toată lumea să plece acasă și să stea liniștită pînă cînd comitetul îi va înștiința să se întoarcă la locul de muncă. Deocamdată, direcția amenința cu mobilizarea lucrătorilor care nu vor veni a doua zi la serviciu.

Un funcționar pipernicit, cu guler înghețat la gît și o cravată verde, numai ape, vorbea abia auzit de pe scări. Îl huiduiră bine și cîtiva îi strigară măscări în față.

— Noi la lucru nu venim, chiar dacă ne strînge cu hingherii !

— O să vă trimitem ordine de concentrare, și tot o să veniți ! amenința pipernicitul.

— O să vie mă-ta, că-i numa bună de dus cu tramvaiul !

— Huo, şnapanilor !

Sergenţii scoaseră iar bastoanele de cauciuc. Mulţimea începea să se împrăştie.

— S-a-nţeles, fraţilor, mâine nu vine nimeni !

— Fiţi solidari ! Vom trimite înştiinţări prin oameni apropiaţi ! Comitetul rămîne aici, în curtea depoului : nu ne mişcăm pînă nu ni se dă dreptul nostru... Cei de la R.M.S. ne-au promis sprijin !

Stamate răguşise vorbind. I se învineţiseră mîinile de frig şi sub pleoape îl ţinea osteneala.

— Acasă, fraţilor ! Acasă, că ne-am boierit, ne merge leafa ca la stat !

Cristache şedea încă nedumerit în mijlocul curţii. Nu era mulţumit. Totul i se părea făcut fără cap, ca la o joacă de copii. Păi dacă era vorba de-o treabă ca lumea, trebuia să nu se mişte de aici, să nu-i lase să iasă afară pe funcţionari, să crape de foame cu toţii...

Se apropie în cele din urmă de Stamate şi-l întrebă :

— Ei, şi cu asta-i gata ?

Ciungul rîse :

— Cum o să fie gata ? Du-te acasă, adică nu acasă ; n-ai vreo rudă pe undeva prin Bucureşti ?

— Ba am. O verişoară, un cumnat...

— Dormi la ei, undeva, cîteva zile. Or să te caute. E mai bine să nu te găsească, să mîie cu dracu tramvaiele lor. Pe noi o să ne ducă prin poliţii, dar nu scapă aşa uşor...

Cristache Cuţu îşi mîngîia cu îndărătnicie mustaţa. Întrebă :

— Adică or să trimeată armata după noi ?

— Aşa au făcut şi la C.F.R.

— Bun, atunci s-o-ntindem de-acasă...

Numai un lucru îl cam încurca pe Cristache. De cînd se ştia, nu trecuse o zi să nu facă ceva, că şi truda asta avea un bine al ei, nu se putea fără ea... Trîntor nu fusese în viaţa lui ! Acum, poftim, stai de pomană cine ştie cît timp !

— Şi dacă e nevoie, chemaţi-mă şi pe mine, spuse în cele din urmă.

— Te chemăm, nici o grijă. Ai bani ?

— Nu prea...

— Noroc cu femeia ta, cît mai e-n slujbă, te mai ţine ea, dar a mea-i în spital de două săptămîni...

— Şi ce te faci ?

— Nu-mi duce grija, eu pînă nu scot sufletu-ăstora, nu mă las. Comitetul n-o să părăsească depoul...

Cristache îi strînse mîna şi trecînd pe lîngă poartă auzi nechezatul cailor din grajduri. Ce pedeapsă şi pe animale să stea şi ele degeaba !

Sergentii îşi adunau rîndurile, pe trotuare aşteptau soldaţii, cu puştile la picior. Băteau cu tălpile bocancilor în trotuarul îngheţat, să se mai încălzească. „Nişte amărîţi şi ăştia“, gîndi tramvaistul, grăbind paşii.

În aceeaşi noapte, mahalalele Bucureştiului, fură cutreierate de patrule de jandarmi. Direcţia Societăţii comunale trimisese listele cu adresele setebiştilor, dar armata nu reuşi să culeagă în zori decît vreo douăzeci de oameni, care nu primiră să pornească tramvaiele.

La Pirotehnie şi la R.M.S., muncitorii lasară lucrul pentru cîteva ceasuri. Batalioane de poliţişti străbăteau oraşul în lung şi-n lat.

Ziarele de a doua zi publicau discursul şefului guvernului, care era plin de ameninţări. Se făcea apel la studenţime şi la profesori, chemaţi să asigure munca în transporturi. Cîţiva delegaţi ai muncitori-

lor fură trimiși la Universitate să vorbească intelectualilor. Aceștia erau îndemnați să sprijine greva setebiştilor. Se făcură arestări, dar autoritățile nu reușiră să găsească oameni cu ajutorul cărora să pornească vagoanele.

Orașul arăta ca un furnicar. Prăvăliile se închi-deau mai devreme seara, zvonurile cele mai curioase umblau din gură-n gură. Armata ocupase depoul din Ștefan cel Mare și, cu toată împotrivirea comitetului, fură pornite câteva tramvaie. După o zi, se renunță...

Se apropia Crăciunul, și tutungioaicele de la R.M.S. ieșiseră pe Calea Victoriei cu pancarte. Cereau pâine și bani pentru greviști. Era o dimineață neguroasă. Aproape trei sute de femei, înfofolite în broboade, băteau caldarîmul, strigînd către mulțimea de pe margini. În față mergeau vreo zece femei grăvide, călcînd rar. Oamenii se opreau, priveau la grupul de femei și citeau cartoanele umezite.

Manifestația s-ar fi terminat în liniște dacă la capătul Căii Victoriei muierile n-ar fi întîlnit un cupeu în care stăteau patru petrecăreți. Echipajul trecu foarte aproape de primul grup al tutungioaice-lor. Înăuntru erau două femei și doi bărbați chersheliți. Cîntau sughițînd, și, cînd una din gravidele din frunte îi auzi, se așeză în fața cailor.

Birjarul, un muscal tînăr, vru să-și facă loc, dar femeile începură să țipe la el :

— Dă-i jos pe ăștia ! Ei petrec, și noi murim de foame !

— Huuuooo !

— Să se dea jos, să meargă cu noi !

Cei dinăuntru priveau speriați la mulțimea acestor muieri, pe chipul cărora se citeau deznădejdea și foamea.

— Doamnelor ! spuse unul din bărbați. Ce v-am făcut ?

— Doamnă-i mă-ta ! strigă bătrîna. Noi sîntem tutungioaice, asta sîntem. Dați-vă jos și duceți și voi o placardă ! Bărbații noștri stau în grevă și n-avem ce mîncă !

— La oase, cucoanelor !

Una dintre femei scoase capul pe ușa joasă.

— Chem poliția ! zise pițigăiat.

— Ia te uită la ea, bobocelul ! o înșfăcă repede o muiere neagră, cu părul lins. Cîți ai în pat la noapte ?

— Sergent ! Sergent ! strigă cealaltă.

Bărbații voră să le sară în ajutor, dar pumnii puternici ai tutungioaicelor îi aruncă înapoi pe perne.

— De voi n-avem chef, plecați ! Ele să rămînă, curvele, să meargă cu noi !

Femeile, palide, cu părul răvășit sub pălăriile strîmbe, așa cum fuseseră date jos, priveau ochii înfricoșători ai lucrătoarelor de la Regie.

— Ajutor ! mai strigă una.

— Gura ! răcni bătrîna, că acum îți pun poalele-n cap !

Și, vrînd-nevrînd, cucoanele fură înghesuite în rîndurile strînse. Convoiul nu se opri decît sus, în deal, la Mitropolie, unde adunarea se sparse. Muierile pleară pe la casele lor, gonite de vîntul rece care bătea dinspre Dîmbovița.

Nu mai putea Cristache ! Se întorsese de două zile la el în mahala. Măcar să-l prindă, să-l ducă la caii lui. De omorît, n-o să-l omoare. Trecuseră treisprezece zile, și comitetul nu trimisese încă vorbă că lucrul poate să înceapă.

Le era ușor de zis unora să stai liniștit acasă, dar cum să stai liniștit cînd treceau bidinăresele și-l vedeau în poartă așteptînd ca pensionarii ?

— Bună dimineața, domnu Cristache, ce se-aude cu tramvaiele ?

El, mut, posomorît.

— Ne-am rupt picioarele pînă-n Sfîntu Gheorghe, mergînd pe jos.

— Las', mai mergeți și pe jos, că destul v-am dus cu...

— Ia să fii în locul nostru !

— De ce nu vă duceți la ăi mari să le spuneți ? Noi ce vină avem, ne cerem drepturile...

Încă Stere nu mai tăcea :

— Nu sînt patrioți, domnule. Păi cum să lași atîta omenire să meargă pe jos ?

Îi dădea mîna să vorbească. Vecinii îi aduceau vorba lui Cristache.

— Nu l-ai auzit ?... El vorbește, dar ia să nu-i ajungă de pîine...

În ziua a doua de Crăciun, i-a trimis vorbă Stamate să vie la depou, că greva s-a isprăvit și că or să le plătească ce-au cerut. Nu mai putea tramvaistul de bucurie. O certă pe nevastă, blînd, împăcat :

— Vezi, ziceai să ne-astîmpărăm, uite că i-am pus jos.

De unde să știe el ce-l aștepta ? Și-a pus paltonul, și-a înfundat căciula pe-o ureche și-a lăsat-o pe Tincuța cu copiii. Cînd a ieșit spre Tarapana, a privit orașul. Era mort, de parcă ar fi turnat cineva apă fiartă pe străzi. „Uite ce putem noi dacă ne răim !” și-a zis Cristache Cuțu. Mai încoace, unde întorcea linia lui, a dat de setebiști, pîlcuri-pîlcuri. Ostenise de atîta drum pe jos. Care cum îl vedea, își scotea căciula :

— Bună dinimeața, nene Cristache, ai auzit ?

— Am auzit.

— La trei îi dăm drumul, s-a terminat greva. Diseară ne împarte și banii.

Îsta era cuvîntul : tramvaiele să nu pornească decît la ora trei, pînă or prinde de veste muncitorii că greva s-a încheiat. Către curtea largă în care așteptau vagoanele nu era chip să pătrunzi. Armata făcuse zid, pușcă lîngă pușcă. Oamenii așteptau pe trotuarele de pămînt înghețat, privind peste capetele jandarmilor, să-i vadă pe delegați. Aceștia nu se arătau. Vorbele treceau din gură-n gură :

— I-au arestat !

— Nu vor să ia în seamă comitetul muncitoresc...

— Or să ne prindă-n depou și-or să ne-ncazar-meze...

Frig, frig. Îți înghețau mîinile în buzunare. Iar să stai, s-aștepți, să te uiți cum cad din pomi bucăți de zăpadă. Cîțiva găsiseră lemne și aprinseră focuri. Dinspre mahalale, soseau alți muncitori. Unii mai cu chef, luaseră și cîte o gură de țuică, pentru că era sărbătoare. Aruncau în sus cu căciulile de miel, auzind că greva a reușit.

Cam pe la prînz, s-au arătat și delegații între două rînduri de jandarmi. Stamate se zbătea să scape de unul care-i ținea brațul :

— Ia mîna, că nu sîntem pușcăriași...

— Respectă forța publică ! striga jandarmul, abia ținînd cureaua armei din mîna.

— Respectă dreptul cetățeanului ! strigară de pe lături cîțiva.

Li se făcu loc și soldații se retraseră către locul lor. Se așezară cîteva pietre una peste alta, pentru ca delegații să se urce și să vorbească.

— Fraților ! spuse tare Stamate, abia ținîndu-se pe un bolovăn alunecos. Greva noastră a reușit. Lucrul va începe la trei, pînă atunci trebuie să veghem să nu iasă nici un tramvai din depou. Direcția a

găsit cîțiva indivizi și vrea să-i folosească în mod provocator împotriva noastră. Trebuie să-i împiedicăm, altfel ne vom trezi mîine-poimîine concediați...

— Așa e, să mergem către depou ! strigă Cristache, pățit cu de-alde ăștia.

— Mergeți în ordine ! Nu provocați ! mai zise Stamate, dîndu-se jos de pe bolovani.

Mulțimea se buluci către rîndurile de soldați. Un ofițer ieși înaintea lor. Își încheia neliniștit nasturii de metal ai mantalei, pe care o bătea vîntul. Obrazul proaspăt ras îi era vînat de frig. Le strigă de departe tramvaiștilor :

— Opriți, unde vreți să mergeți ?

Avea un glas subțire, abia auzit.

— La depou !

— Nu se poate, e ordin !

Cristache se băgă mai în față, împingîndu-i pe cîțiva.

— I-auzi la el ! E ordin. Și de la cine-i ordin ? Greva s-a terminat. Vrem să mergem la lucru, trebuie să luăm în primire tramvaiele...

— Te-arestez ! zbieră ofițerul, speriat parcă de cuvintele pe care le rostise.

Soldații începură să fie împinși către gardul înalt al depoului. Retragera se făcu pas cu pas. Mulțimea hotărîată înainta în liniște. Ofițerul se zăpăcise și nu mai știa ce să spună trupei.

— Strîngeți rîndurile ! atîta mai putu să zică.

Cînd ajunseră în fața porților de fier, Stamate îi opri.

— Rămîneți pe loc, acum nu mai poate ieși nici un tramvai fără să-l vedem...

De pe străzile alăturate, înainta un batalion de sergenți. Cînd ajunseră în fața setebiștilor, se împrăștiară ocupînd locuri dinainte rînduite. Se făcu iar un moment de tăcere. Cristache văzu desfăcîndu-se

porțile mari ale halelor în care stăteau vagoanele. Dinăuntru se auzeau clopotele tramvaielor.

— Ies ! strigă Stamate.

— Să-i împiedicăm, fraților !

Lîngă stîlpul de ciment al porților se ridicase un macagiu înalt și slab.

— Nu-i lăsați, mama lor de putori !

Apucase un bolovan, învîrtindu-l deasupra capului.

— Le sparg vagonul dacă îndrăznesc ! amenința.

Vocile acoperiră văzduhul. Îndîrjirea creștea. Nu puteau să lase să se întîmple așa ceva. Răbdaseră două săptămîni de foame, și tocmai acum cîtiva vînduți să dea drumul tramvaielor mai devreme...

Soldații primiră cîteva comenzi. Paturile armelor clănțăniră pe caldarîm. Un căpitan, atunci sosit, se strecură înaintea trupei. Avea în mîna acoperită cu o mînușă de căprioară o hîrtie pe care o citi tare.

— Ce tot bîlmăjește ăla acolo ? întrebă Cristache în gura mare.

— Faceți liniște, să-i auzim și noi glăsciorul...

Cei din spate tot mai murmurau. Nu înțeleseră nimic.

— Se pregătesc să tragă în noi ! șopti unul bănuitor.

— Să tragă, parcă n-au mai tras ?

Stamate strigă mulțimii :

— Potoliți-vă, nu au de ce să tragă, condițiile puse de noi au fost primite de direcție. Trebuie numai să nu-i lăsăm să pornească tramvaiele !

Pe șinele din curtea depoului ieșiseră două vagoane electrice. Muncitorii începură să fluiera :

— Huuuooo ! Înapoi, înapoi !

Căpitanul strigă soldaților :

— Împrăștiați mulțimea !

Își lovea șoldurile cu mînușa scoasă, tremurînd de mînie. Cristache îi făcu semn lui Stamate :

— Ce mai așteptăm ? Nu putem să-i lăsăm să iasă...

Și făcu doi pași, tîrîndu-și piciorul de lemn. A cîta oară simțea în gură gustul acesta amar al revoltei ? Pe front primise palme de la major pentru că era încăpățînat al dracului. Să fi avut o putere, ar fi strîns de gît pe bărbatul acela cu obrazul roșu de frig.

Soldații înaintară cu armele în cumpănire. Nu mai era glumă. Stamate își făcu loc cu mîna ciungă. Voia să mai spună ceva macagiilor, dar cel cu bolovanul îl aruncă drept în mijlocul trupei. Se auzi un răcnet și zgomotul pietrei fărîmate. În spate pocni scurt un foc de armă.

— Trag, trag ! spunea înspăimîntat cineva.

Trecătorii, strînși pe margine să privească învîlmășeala, dispărură în curțile vecine. Sergenții lovira cu bastoanele de cauciuc. Mulțimea împingea cu desperare spre porțile depoului. Soldații dădură înapoi de cîteva ori, apoi începură să lovească cu patul puștilor. Cristache simți cum îi ia cineva căciula din cap. Parcă ar fi suflat vîntul. Mai apucă să se aplece o dată, fu lovit în umăr de lemnul unei puști, se lăsă dus puțin cîte puțin înainte de valul celor din spate, îl văzu pe Stamate izbind în spinarea cuiva și apoi căzînd între picioarele jandarmilor. Vru să pătrundă într-acolo, mîniat. Se mișca greu, își făcu loc cu coatele ; zgomotele cîtorva focuri de armă, trase deasupra mulțimii, nu-l mai înspăimîntară. Sergenții încercau să deschidă cu orice preț porțile mari de fier. O pușcă fu ruptă ca o surcea. Comenzile gîfîite nu se mai auzeau. Numai urletul întărit al setebiştilor :

— Uuuu, nu-i lăsați, mai aproape, mai aproape !

Lîngă barele de fier, printre care se vedeau vagoanele așteptînd, Cristache apucă de beregată pe

un comisar cu șapcă. Acesta se pregătea să-l izbească cu bastonul de cauciuc. Îl lovi îndesat de cîteva ori pînă-l simți căzînd la picioarele lui. Împrejur se auzea bătaia tăcută. Pe Stamate nu-l mai zări. Se auzea amenințător clopotul primului vagon care voia să iasă din curte. Dincolo de geamul alb, rîdea un bărbat tînăr. Cristache se aplecă și ridică o bucată de gheață, murdărită de păcură. O aruncă peste gard drept în mijlocul ferestrei celei mai apropiate a tramvaiului. Se auzi cum țipă cineva, din spate fu luat pe sus și bușit la pămînt.

Poarta se căscă într-o parte. Un glas strigă :

— Nu-i lăsați, fraților !

Urmă o înjurătură și trosni lovitură unui pat de armă. Un trup căzu alături ; în zăpadă curgea sîngele cuiva — un sînge roșu, aprins, ca al păsărilor. Cristache se mai tirî cu mersul lui greoi, se luă de piept cu cineva. Nu mai vedea, pe ochi îi atîrna o bucată de piele zdrelită. Mirosul singelui, gîlgîirea caldă pe obraz îl făcură furios. Nu-și dădea seama că rămăsese singur lîngă barele de fier. Mulțimea era respinsă de jandarmi. - Vru să meargă înaintea vagonului. Acesta avea un felinar aprins, ca și cînd ar fi fost noapte. Ceva îl împiedică. Nu mai avu forță, parcă toată vlaga i s-ar fi scurs din trup. Se pipăi pe șold, unde mai simțea ceva cald și lipicios, și, cînd duse mîna înroșită la ochi, își dădu seama că fusese împuns cu o baionetă, pe neștiute, în spate.

Răsuflarea i se îngreună, nu mai reuși să facă decît cîteva pași. Picioarul de lemn îi alunecă pe piatra curții în care pătrunsese prin poarta deschisă. Căzu sufocat. Lîngă el se mișcau încet roțile vagonului electric. Ar fi vrut să mai poată să arunce cu ceva, cu o bucată de fier, numai să împiedice tîrîrea aceea scrîșnitoare. Se simți tras într-o parte, aproape

scos de sub grătarul de lemn al tramvaiului. Un bocanc îl izbi peste obraz și nu mai văzu nimic...

Pe tramvaist l-au înmormântat de Anul nou, dacă nu în ultima zi a lui decembrie.

Stamate și cu ai săi i-au dus pe umeri sicriul pînă la groapă. Bărbații erau nerași, slabi, cu fețe vinete. În părul lor încărunțit de vreme lucea stinsa zi de iarnă. Mortul, ușor ca un copil. O mîină de carne mai lăsaseră din el la Morgă, strînsă în haine ca într-o batistă. Se umpluse cimitirul de lume. În fața gropii deschise au vorbit tovarășii, unul după altul, înfierbîntați, cu ură, despre cei care pusese ră capăt vieții lui Cristache Cuțu. Copiii lui, muți, ascultau. Erau și mai mari, și mai mici, cum se iviseră pe lumea asta strîmbă. Unii nu pricepeau mare lucru din cele auzite, dar alături creștea murmurul surd al lucrătorilor de la Regie și de la Arsenal. Aveau și ei rude puse-n pămînt de glonț. Și străin să fi fost, tot ai fi înțeles puterea acelei mulțimi cu capetele plecate.

Într-o dimineață de vară, unul cu catastif la sub-suoară, funcționar de bună seamă, că avea pălărie de paie și haine mai bune pe el, a luat mahalaua din poartă-n poartă. Bătea cu un baston, îl lătrau cîinii, abia îi potoleau muierile.

— Pentru o sfîntă de biserică... spunea, și își muia creionul pe limbă, gata să scrie. Cît vă lasă inima, că n-aveți pastor și trebuie să vă facem și dumneavoastră un lăcaș de închinăciune.

Femeile, cu frica lui Dumnezeu, căutau banii pe după polițe, pe sub saltele, pe unde-i aveau ascunși.

— S-a răit lumea, zicea a lui Matei, Poate ne-o vedea Sfîntul și pe noi...

Au dat toate, a lui Gogu, a lui Spiridon, vecinele. Funcționarul scria în registrul lui, băga piesele de alamă în buzunar, pleca mai departe. La cîte o curte a nimerit pe bărbați. Aștia erau ai dracului. Veniți atunci de la munci de noapte, osteniți, fără gînd la Dumnezeu.

— La ce ne trebuie nouă biserică? Avem una, la domnu Stere. În fiecare zi ne împărtășim.

Și rîdeau gros, uitîndu-se unul la altul, cu înțeles. Cel cu registrul se încrunta, închidea cartea cu danii și pleca.

— Du-te matală singur în rai, rînjea Tănase după el.

Pe la prînz, funcționarul s-a oprit la jupîn, să bea un rachiu. Îl opărise căldura și osteneala. Avea buzunarele pline de bani.

Lucrătorii își dădeau coate :

— Pîna la urmă, tot la biserica noastră a nimerit.

Sifonarul s-a dat aproape. Omul și-a strîns cărtulia.

— Am auzit că face statul biserică...

— Face.

— Unde ?

— Aici, la dumneavoastră.

S-au apropiat și ceilalți — fochistul, Tilică, Spiridon.

— Și unde-o face ?

Funcționarul a scos o hîrtie de calc, plină de linii. S-a apropiat și Stere, el cunoștea la planuri. Actul avea ștampile și timbre. Sus, scria cu litere mari : **CARTIERUL CUȚARIDA**, și liniile acelea închi-puiau străzile lor, groapa și drumul Filantropiei, tot. La mijloc, într-un cerc alb, era desenat locul bisericii. Omul a desfășurat altă hîrtie unde lăcașul fusese făcut cu de-amănuntul. Le spuse arătînd cu degetul :

— Aici or să fie scările, aici stîlpii, altarul, turlele, două turle o să aibă ! Costă o mulțime de bani...

— Mare ! spuse fochistul.

— Mitropolie face statul !

— Am crescut și noi, mahala întinsă...

S-au înscris și ei, Stere cu două sute, ca negustor, ceilalți cu cîte cincizeci de lei. Funcționarul a plecat după aceea.

— Ar fi bine ! zise Spiridon în urma lui. Cînd îți moare cineva, trebuie să dai fuga pînă în Gri-vița după popă. Mănînci o pîine pînă acelo. Crapă

românu nespovedit. Nu-l aude și pe el Dumnezeu. Pe cînd așa, îl ai colea pe părintele. Îl aduci, face un maslu, mai botează copiii, e bun la o nuntă.

Dar a trecut anul, și nici vorbă de biserică. Tot muierile vorbeau :

— O mai face, soro ?

— De unde s-o mai facă ? Ne-a înșelat calicu...

Alta spunea :

— Costă mult o biserică, ce vorbiți ! Vistierie să ai ! Parcă din banii noștri se putea !

Zidarii înjurau în gura mare :

— Ce biserică, mă oameni buni !... Biserică ne trebuie nouă ? Mai bine făcea spital, că ne mor copiii de tifos, n-are cine-i îngriji.

Femeile îi ocărau :

— O să vă rămînă gura strîmbă, păcătoșilor. Su-părați pe Dumnezeu.

A trecut iarna și, prin mai, din capul Filantropiei au sosit vreo douăzeci de căruțe cu nisip și vreo alte douăzeci cu cărămizi. Pînă seara, au picat și niște meșteri tocmiți de primărie, cu sculele lor, toți țigani, veseli, de-au umplut cîrciuma. A doua zi, au ridicat o gheretă de lemn și-au întins desagii la umbră, așteptînd materialele. Într-o săptămînă făcuseră o șosea lată peste maidan pe care alergau camioanele pline de ciment, marmură în bucăți mari de nu le ridikai, rîngi de fier, bile pentru schele, cofraje, șipci, var și bulumaci. Veniseră și patru ingineri cu măsurătorile, și săpătorii s-au apucat să scormone pămîntul pentru temelie.

Treceau oamenii și se închinau în fața locului. Au turnat betonul ca pe-o ciulama și, în fața gropilor ce închipuiau forma lăcașului, mai mulți preoți în frunte cu unul mic de statură, gras și ochios, cu barbă roșie cum e amarantul, îmbrăcat în odăjdii strălucitoare și încins cu un brîu, au îngropat o

cruce de argint, spre răsărit, unde trebuia să fie altarul, au citit din cărțile sfinte, și-au sărutat pe rînd *Sfînta Scriptură*.

Toată mahalaua se uita împrejur. Veniseră și cîțiva dregători, în haine negre, primarul, vreo doi comisari, lume aleasă. Oamenii ședeau cu capetele plecate, ascultau vorbele preotului celui mic și la urmă s-au închinat cu evlavie.

Pînă iarna au terminat biserica. Salahorii ridicaseră schelele pe măsură ce creșteau zidurile. Cărămizile se îmbucau una în alta, inginerii cercetau cu o ață întinsă între două cuie și cu un ochean de lemn, care avea o geană de apă. Dacă zidul nu era drept, ochiul acela se tulbura, fărîmau și o luau de la capăt. Lucrul mersese greu la început. Venise luna lui cuptor, soarele ardea nemilos pielea zidurilor. Cărau pe scările de lemn pietrișul, despuiați pînă la brîu, strigau la muierile și copiii de la ajutau, venea noaptea, cădeau răpuși de oboseală pe grămezile de nisip, dormeau tun pînă dimineața și, cînd răsărea soarele, se spălau la pompă cu apă rece și o luau de la cap.

Făcea treabă și negustorul. Pe la zece, oamenii trimiteau băieții după rachiu, tăiau roșii, le sărau, le amestecau cu castraveți în blidele lor murdare și mînceau. La prînz, opreau iar lucrul. Țigăncile deșelate de corvoadă aprindeau focuri, fierbeau cîte o zeamă lungă și se odihneau.

Prin septembrie, ajunseseră la turnuri. Mahalagiii priveau, le creștea inima. Nu-i mințise primăria.

Cărămidarii terminaseră. Într-o săptămîină au pus turlele, au bătut tabla deasupra, au potrivit streșini și burlane, ghiventuri de aramă, s-o împodobească, și s-au dat jos de pe schele.

Atunci a venit un meșter talian să așeze marmura la față, să îmbrace biserica pe dinafară. Tencuială

nu-i trebuia lăcaşului decît pe dinăuntru unde se pictau sfinţii.

Frumos om, ăsta, meşterul. Înalt şi subţire, cu pielea întunecată şi ochi arzători. Cînta pe limba lui şi nici cîinii nu mai lătrau în mahala cînd începea. Se suia pe schele dimineţa cu oamenii lui, negri de soare, cu piepturile pline de un păr creţ ca de miel, ţinînd în mîini mistrii uşoare şi dălţi de scobit piatra. El cioplea marmura şi pe ceilalţi îi avea de ajutor. Unii legau bucăţile mari, lustruite de lanţurile macaralei, alţii o așezau pe bile şi el le meşterea. Întîi au potrivit nişte ciubucuri şi flori albe deasupra intrării, împrejurul uşii înalte de stejar negru, pe care puteai să intri călare. Aşterneau un chenar de piatră dreaptă, cu muchii ascuţite, apoi, la mijloc, deasupra, au pus o floare cît omul, cu petale de marmură. Jos, ucenicii lui înveleau stîlpii şi bolţile cu plăci subţiri, lipindu-le cu ipsos, uşor de nici nu se vedea lucrătura. La firide, în margini, unde geamgiii pusese sticle colorate, să îndulcească lumina, talianu scobea figuri de sfinţi. Lucra cîntînd cu vocea lui puternică, şi fetele zidarilor se luaseră de gînduri. Oftau lîngă cratiţe, mai ieşeau afară să privească. Aşa tablou de bărbat nu mai pomeniseră. A stăpînit meşterul peste Cuţarida. Trei luni cît a aşezat marmura, dormea noaptea mereu în alt pat de muiere. Cum făcea, cum dregea, nu l-au dovedit. Călca şi prin casele ălor măritate.

Doar Gogu a prins-o pe-a lui. O ştia rea de muscă. A pîndit-o, s-a nimerit, nu se ştie. Cînd făcea ea bezele prin ferestre talianului, pică şi omul în uşă. A lăsat-o să se scâlîmbăie şi, cînd i-a dat una, s-a auzit pînă la bina. O lovi cu mîna lui grea pe faţă şi pe spate şi-o fărîmă în picioare. Tipa Florica, degeaba, n-avea milă. Au sărit vecinii s-o

scape, dar croitorul a pus piciorul în prag și le-a spus :

— Nu v-amestecați ! E muierea mea ! Cine-mi calcă în curte pierе !

Pînă la prînz, icoană o făcuse ! N-o mai cunoș-teai. O săturase de talian. O lună zăcuse Florica.

Meșterul tot mai cînta. Trecea spre seară pe sub geamurile fetelor și nevestelor. Cînd se aspri timpul isprăvisе lucrarea. Și-a strîns sculele și-a plecat cu oamenii lui. Multe luni după aceea oftau muierile cu gîndul la el...

Biserica era gata pe dinafară. Mai mare dragul să te uiți ! A sădit primăria pomi în jurul ei, a pus piatră, i-a făcut și popii casă alături, înaltă și ară-toasă, cu scări și gard de zid.

Primăvara au venit pictorii s-o împodobească. Erau doi tineri cu bărbi și fețe lungi, osoase, galbeni și schilavi. Aveau haine peticite și rupte, murdare de culori. Au deschis ușile, biserica, goală, fără pardoseală, mirosea a tencuială proaspătă și a var. O umezeală rămasă de cu iarnă se simțea din pereți. Prin ferestrele turlor intra lumina veselă a soarelui. Au amestecat vopselele și s-au suit pe schelele pline de ciment, au întins cu bidinelele zugrăveala pînă și-au potrivit cum le plăcea culorile și s-au apucat să picteze pe domnul Isus, pe Maica Domnului, raiul și iadul, evangheliștii, apostolii și pe Iuda Iscarioteanul, Predica de pe munte, grădina Ghet-simani cu florile ei, șarpele, pe Adam și Eva, goi, în paradisul lui Dumnezeu, pe Pilat din Pont și iudecata din urmă, îngerii răului și ai binelui. Maria Magdalena, pe Iov săracul și chipurile lui Ilie cel cu biciul, Nicolaie, Haralambie de la hram, tot po-porul lor din cer. Deasupra, într-un nor albastru, au desenat ochiul Tatălui cu vopsele negre și verzi, veghind de acolo ; semnul Sfintei Treimi îl așternu-

seră deasupra altarului, spre răsărit. Tavanul era, tot, o spuză de stele, albe și roșii, pe o noapte întunecată. Pe pereți, lângă ferestre, pictorii zugrăviseră pe Sfinții Părinți cu schiptrul puterii. Mai la stînga, nu lipsea mitropolitul cu mitra și cîrja lui.

Era o frumusețe ! La isprăvire, au scos sculele, tot lăcașul mirosea a ulei și-a vopsea proaspătă. A venit și preotul de slujise la temelii. Adusesse lucrurile în două camioane mari, se uitase la odăile spălate și dichisite, clătinase mulțumit din cap. Antreprenorul îi dăduse cheile, putea să se așeze cu preoteasa lui, cu copilul, că avea și o fată ce se uita uimită împrejur.

Oamenii au sărit să-l ajute la descărcat. Veni Spiridon, veni frizerul, Stere își trimise băiatul de prăvălie. Au desfăcut frînghiile, au strigat la căruțași, împreună cu preoteasa. Fochistul a cărat dulapurile cu spinarea. Multe lucruri avea sfinția-sa : scrinuri grele, oglinzi, lămpi, oale, cîte alea, o sobă, pat greu de stejar și șifoniere. Nevastă-sa a pus perdelele la ferestre, a măturat, pînă seara întinsese preșurile, ștersese praful. Părintele le-a mulțumit. Muierile vorbeau pe la porți :

— Ce fel de popă o fi ăsta ? Are barbă roșie ca Ucigașul ! Și-i mic de-un metru. Nici n-o să-l vedem după evanghelii !

Popa Metru i-a rămas numele sfinției-sale. Și i se potrivea, ce-i drept !

Pînă cînd a citit prima liturghie, popa a bătut mahalaua, s-o înzestreze cu odoare, icoane și candelabru, că era parohie săracă, de oameni neavuți.

A luat-o de la pricopsiți întîi.

Cîrciumarul l-a primit în odăile lui, i-a dat un scaun. La ușă îi pupase mîna. Avea o sutană lungă și neagră și niște ghetе pline de praf. Obosit, ca după drum, își mîngîia barba. Lina se învîrtea prim-

prejur. Era cinste mare pentru casa lor, să calce la ei pentru prima dată părintele. S-a așezat și ea într-un colț.

— Acum, că sîntem vecini, a început Stere, o să ne împăcăm bine.

— Apăi tocmai de aceea am venit la dumneata, că te văd negustor răsărit. M-am gîndit să fii pildă pentru sufletele pe care le păstoresc...

El asculta cu respect. Popa o luă cu meșteșug, îi aminti că domnul Isus condamna beția și preacurvia, ori meseria lui era să îndîrjească oamenii, pentru că rachiul îi înrăia, de aia se și deschisese casa Domnului, să amintească păcătoșilor de calea cea bună pe care a umblat mielul lui Dumnezeu. Ori el, ca negustor de băuturi, avea multe păcate. Și ca să-l mai îmblînzească, spuse în cele din urmă, trebuie să dea ceva pentru biserică, s-o înzestreze.

Înțelesese Stere, degeaba se ostenea părintele. Asta venea tot ca un fel de bir, dar se gîndi că nu strică să-și aducă aminte că omul are numai o viață și că-l așteaptă lumea cealaltă.

— Bine, părinte, a zis, o să cumpăr icoane și un rînd de odăjdii pentru sfinția-ta.

Popa a rîs mulțumit și l-a bătut pe umăr.

— Știam eu că ești om de înțeles.

Negustorul a pus apoi masa, să nu plece preotul cu gura uscată din casa lui. Lina a gătit ceva la iuteală și a adus și o ulcică de vin vechi, pus deoparte de bărbat pentru prieteni buni. S-a dezlegat limba părintelui. A început să povestească din tinerețele sale. Era de la țară, învățase prin școli, luase o preoteasă cu stare. Femeia îl făcuse om. L-a scos din noroaie și sărăcie. A umblat pe la Mitropolie, pe la cei mari, că și preoția avea rangurile ei. Îi dăduseră parohia asta. Venise, n-avea ce face. Era

mulțumit că cel puțin slujea într-o biserică nouă și frumoasă. Mai trebuia să-i ia podoabe, că era golașă.

— ...așa că n-ar strica să ridici și o strană lângă altar, încheiase. Când o fi slujbă, duminica, te vede lumea, ascuți cu familia cuvîntul Domnului, nu-ți ia nimeni locul, nu te-nghesuie, împodobești în același timp și lăcașul...

— Fac, părinte, a zis Stere.

Și se gîndea cu plăcere că la el în sat numai cei avuți își aveau stranele lor la biserică.

Pe la patru, i-au dat drumul. Cîrciumarul l-a pîzit de cîini pînă la poartă. Sfinția-sa s-a oprit apoi și la alții. Le-a vorbit că biserica era săracă, apoi cu înțeles, că ar trebui colo o icoană, colo o candelă...

Bărbații ascultau în tăcere. Când termina, cite unul dădea din cap :

— De, părinte, noi nu prea dăm prin casa lui Dumnezeu, că avem alți sfinți la care ne închinăm. Și la urma urmelor, fiecare cu ale lui. Dumnezeu cu arhanghelii, noi cu necazurile noastre !

Vorbeau cu păcat și preotul le-o spunea :

— Putem să lăsăm noi biserica ?

— Adică, cum ?

— Păi, n-are sfeșnice, n-are preșuri, cite nu-i trebuie ? !

Bărbații își mîngîiau obrazurile aspre și răspundeau în dodii :

— Nici noi n-avem multe și uite că trăim... Adică dumneata ce-ai vrea să facem ?

— Să le cumpărăm, taică...

— Le cumpărăm, dar cu ai cui bani ?

Preotul se ridica, mîhnit :

— Văd eu că în casa asta stă Diavolul !

Totuși, după cîteva săptămîni primise niște sfeșnice de alamă. Stere cumpăraseră o cădelniță de ar-

gint, o cruce și o masă pentru altar. Asta în afară de odăjdiiile tivite cu cruci, sfințite, să nu pui mîna pe ele, și două icoane, poleite, cu rame scumpe...

Cu cei săraci a fost mai ușor. Ei, din ce aveau, din ce n-aveau, tot au adus sfîntului lăcaș. Muierile ascundeau banii, înșelau pe bărbați și tot cumpărau ba un antimis, ba un cazan de botez, o cristelniță pentru mir, preșuri, cîte alea...

Cînd a fost hramul, a venit lume în păr, ba încă și din alte mahalale. Nu-i mai încăpea locul. Altarul era împodobit, tot, cu icoane, și lumînările aruncau o lumină roșie, vie, pe pereții pictați în culori întunecate. Mirosea a tămîie și a zugrăveală proaspătă și femeile priveau stranele noi, făcute din lemn sculptat, cu îngeri pe margini. Avea Stere una și alți trei-patru mai cuprinși. Fiecare cu numele proprietarului scris pe o placă, bătută pe spătar.

Cîrciumarul se îmbrăcase în hainele lui bune. Lina ședea smerită lîngă el. Luaseră și copilul.

Negustorul asculta slujba cîntărind din priviri toată bogăția bisericii, balcoanele ei cu stîlpi de cărmidă și bolți aurite, pe care pluteau îngeri pictați.

Părintele, mic cum era, călca piatra altarului cu *Biblia* în mîna. A citit din *Evanghelia lui Matei*. Avea o voce frumoasă, groasă și plină. Răsunau bolțile. La urmă le-a povestit pilda semănătorului, i-a certat pentru păcatele făcute și i-a chemat la miruit. Oamenii au trecut pe rînd pe sub crucea lui, el le-a lipit bețișorul sfințit de frunți, i-a binecuvîntat și s-au dus acasă, fiecare mulțumit și ușurat.

Dar ce, parcă lumea se schimbă ?

Cu timpul, duminica nu mai călcau în biserică decît bătrînii și femeile.

În săptămîna mare, la trecerea pe sub domnul Cristos, veneau toate babele : baba Aglaia, baba Mița, baba Tinca, baba Lixandra, baba Marghioala a lui Mială și alte cîteva mai fără nume.

Erau îmbrăcate în negru, în rochiile lor de moarte, cu barișuri pe cap și cu cîte o lumîinare în mînă. Pășeau iute-iute pe drumul Cuțaridei privind pe furiș în stînga și-n dreapta. Aduceau în buzunare acatiste în care erau pomenite neamurile, prietenii și dușmanii, deopotrivă. Nu mîncaseră de cu dimineața, pentru că veneau la spovedit și împărtășit.

Mahalaua mirosea toată a liliac și a salcîm. Și era împrejur un aer bun de primăvară, calduț, abia încropit, tot ai fi făcut bine și ai fi rîs.

Intrau cîte una în biserică, abia urcînd treptele de piatră, ajutate de muierile mai tinere sau de copii. Înăuntru era o răcoare plină de fum verde și un înec de flori. Pe masa lată și înaltă din fața altarului zăceau grămezi de zambile albastre și roz, de liliac mov și de frunză proaspătă de salcîm. Mai în margini puteau fi văzute și florile sălbatice ale gropii, aduse de nevoiași, crude în lumina subțire, albăstruie a lăcașului.

Sub bolțile largi de piatră se auzeau corul și clinchetul cădelniței preotului. Pe preșurile moi, abia călcau pașii dascălului, care stingea lumînările arse pînă la coadă, făcînd ceara ghemotoc în palmă.

Babele băteau cîte trei cruci mari, pravoslavnice, cădeau în genunchi la icoane, rostind îndelung rugăciuni vechi, știute numai de ele, sărutau podoabele altarului și se trăgeau către naos, în umbra stranelor. Ochii lor bătrîni, plini de ape, albi în pînza aceea de lumini amestecate, străluceau mărunț, clipind cînd și cînd.

Baba Mița se uita împrejur, după ce se mai obișnuise. Își vedea vecinele, spăsite toate, ascultînd vocea preotului, și le măsura cu privirea ei aprigă.

Baba Chirița, una puțină și slabă ca scîndura, de nu mai avea dinți de loc, morfolea singură ocări văzînd vînzoleala muierilor tinere care ieșeau repede afară.

Pe zidurile reci jucau luminile lumînărilor pentru morți. Din pereții afumați priveau sfinții în glugile lor de tencuială verde. Babele încremeneau cu ochii la săbiile arhanghelilor. Tot amestecul acela de cîntec, de îngînări și parfumuri tari de primăvară le dădea o amețeală. Cuvintele rugăciunilor se amestecau, pe baba Tinka o apuca și un somn, de nu se mai ținea. Cînd credea ea că n-o să mai poată, se ridica bine pe oase, rezemată de lemnul lustruit al stranelor, și mai făcea trei cruci mari pînă la pămînt. Pe ușile larg deschise, pătrundea lumina soarelui de afară. În dîra lui strălucitoare se zăreau jocurile firelor de praf și chipurile celor care intrau. Mereu alte buchete umpleau masa încărcată a Mîntuitorului. Tineri și vîrstnici, mai mici și mai mari, păcătoși și din cei cu sufletul curat, toți se adunau în această după-masă la biserică. Oamenii pupau icoanele așternute pe flori, se aplecau și mergeau pe sub masa de brad. Dincolo, îi aștepta un crucifix înalt, pe care era desenată răstignirea.

Babele treceau și ele pe sub sfîntul aer și sărutau piroanele bătute în picioarele domnului Isus și sîngele de ulei ce se scurgea din ele.

— Doamne, mîntuiește pe păcătoși și mai dă-mi și mie zile! se ruga baba Aglaia.

După ce ocoleau de trei ori masa acoperită de flori, se duceau la preot. Acesta aștepta într-un colț să le miruiască. Îi pupau și lui mîna albă, frumos

mirositoare și se întorceau să ia câte un mănunchi de zambile.

Babei Lixandra îi plăcea liliacul. Își umplea un braț bun și se mai închina o dată.

Către seară, biserica se golea. Mai sosea câte-o mamă cu copilul de mînă, grăbindu-l să facă cele de cuviință.

De la locul ei baba Chirița mîrîia :

— Iete, Tinco, acu se vine ?

— St ! Că ne-aude sfinția-sa.

— Păcătoase...

— Da mai taci și dumneata, soro, uiți că sîntem în biserică...

Babele așteptau să fie spovedite și împărtășite. Ele rămîneau la urmă, că aveau multe pe suflet. Popa Metru le chema pe rînd în odăița vecină cu altarul. Se așeza pe un scăunel după ce le citea trei pagini din cărțile sale cu chivăre de aramă.

Baba Marghioala a lui Mială nu ridica privirile. Ședea îngenunchată, cu obrazul veșted lipit de anteriu scump al părintelui.

— Ei, ia spune... începea sfinția-sa. De postit, ai postit ?

— Da, părinte. Țin toate posturile : postul Crăciunului, postul Paștelui, postul Sfinților Apostoli, postul Sfintei Marii, miercurea și vinerea, ajunul Bobotezei, Tăierea Capului, toate...

— Da înălțarea Sfintei Cruci ?

— Și înălțarea Sfintei Cruci. Azi n-am pus nimic pe limbă.

— Bine.

— Țin și Stoborurile. Stoborul Blagoveștenilor, Stoborul Sînpietrului.

— Și harții ?

— Și harții, la Sfîntul Silvestru, la Sfîntul Alipie, de Sfînta Anisia și Teodora...

— Pește mănânci ?
— Rar, sfinția-ta.
— Să mănânci că-i curat și-i plăcut lui Dumnezeu, că i-a înmulțit. Numai să vii la Bunavestire, și la Schimbarea la față, să-ți dau dezlegare.

— O să vin, părinte...

Mai citea popa ce mai citea, iar o întreba :

— Datinile le ții ?

— Le țin, sărut dreapta. Toate. Lăsata-secului, Rusaliile, Înălțarea, Intrarea Maicii Domnului în biserică, Sfântu Nicolaie, Sfântu Dumitru, ca să nu mai vorbesc de Paști și de Crăciun...

— Duminica lucrezi, coși ?

— Nu ridic un lemn.

— Drăcui ?

— Cîteodată.

— Să nu mai drăcui, auzi ? Și să faci douăzeci de mătăanii în fiecare marți și vineri seara...

— Am să fac.

Părintele răsufla puțin.

— Da numele Domnului îl iei în deșert ?

— Se poate ? Am cinci icoane : una cu potopu, una a sfinților Dimitri fără arginți, Chir și Ion, una cu iadu și cu raiu, alta a sfântului Ilie Tesviteanu, și alta cu tăierea lui Belzebut, Doamne, iartă-mă !

— Nu mai lua numele Necuratului în gură în sfântul altar.

— N-o să-l mai iau.

— Să mai faci treizeci de mătăanii.

— Le fac.

Pe babă o dureau genunchii. Se lăsa mai pe o parte. Preotul îi așeza prapurul lui aurit, de mătase, pe cap și-i citea din evanghelii.

Marghioala încremenea, cu sufletul pierdut în întinericul ce-i acoperea vederile. Pe sub uși trecea un curent care-i îngheța pielea.

Popa Metru iar se apleca asupra ei :

— Ia mai spune...

— Spun, părinte.

— De curățit, te cureți ?

— Mă curăț.

— Îți speli trupul ?

— Mi-l spăl.

— Așa să faci pentru sănătatea ta, că Domnului îi place curățenia și blîndețea. Da farmece faci ?

O dată înlemnea baba.

— Părinte, ce să zic ? Mai dau cîteodată în plumb la vreo neisprăvită, descînt cu cărbuni, arunc răul pe cîini, mai scot cîte-un junghi...

— De dat în cărți, dai ?

— Dau.

— Să nu mai dai și să asculți numai de glasul lui Domnul-Dumnezeu. Să faci încă douăzeci de mătănii pentru asta.

— Fac, sfinția-ta.

— Stai, să-ți citesc dezlegarea...

Și iar se ruga popa pentru păcatele ei.

Baba Marghioala asculta înspăimîntată făgăduielile făcute păcătoșilor pentru lumea cealaltă și-i picau lacrimi din ochi. Părintele o descosea mai de parte :

— Da case de oameni ai stricat ?

— Nu, sărut dreapta.

— Să nu strici, că mîinii pe Dumnezeu.

— Nu stric.

— Argintu-viu îl trimeți ?

— Nu, părințele, nu.

— Bine, să nu-l trimeți, că-i păcat.

— Iartă-mă Doamne !

— Lacomă ești ?
— Mai poftesc câteodată.
— Să nu mai poștești. Să te ții în curățenie, să nu mai dai Necuratului și să-ți faci seara rugăciunile. La săraci împarți ?

— Fac pomeni de sîmbăta morților pentru răposatu, bărbatu-miu.

— Așa. I-ai dăruit lucrurile ?

— I le-am împărțit.

— Moliftele i le-ai făcut ?

— Le-am făcut.

— Bine. Acu du-te.

Baba Marghioala se scula în picioare, își freca genunchii amorțiți, pupa dreapta popii și se mai închina o dată, ieșind de-a-ndaratelea.

Cînd băteau clopotele pentru slujba cea mare, de seară, babele ieșeau în prispa bisericii. Sufletul lor, ca hîrtia. Coborau copleșite scările, una lîngă alta, privind cerul dulce de primăvară. Trăgeau în piept miresmele proaspete și strănutau.

— Răcii ! zicea baba Tinca.

— Trage-n biserică, adăuga și baba Chirița.

— Ce-ați zis ? întreba Lixandra, care era cam surdă.

— Ce să zicem ? Trage-n biserică !

— Așa e.

— Da p-a lui Țuluc o văzurăți ? se învenina Aglaia.

— O văzurăm.

— Nu-și mai găsea locul.

— Ca șarpele...

— O mîncă-o !

— Îmbrăcată ca o paparudă și cu ochii-n toate părțile...

— Tăceți, fă, dracului, ce v-a apucat ? Ții, iar luai pe Necuratu-n gură !

- Și abia te spovediși !
- Ce spunei ?
- Ce să spunem ? Iar dădui dracului !
- Da-i a dracului. Ce, n-am văzut-o eu ?
- Nu, soro, dădui dracului !
- Și prostu de bărbat-său o crede sfântă ! Priu, păi pe vremea mea, ce, bărbații erau ca acu, numai nădragii de ei ? Păi cînd mă lua al meu de coade și mă-ntorcea și mă sucea, nu l-ar mai încăpea țărîna pe unde-o fi acu și s-ar face praf și pulbere...
- Și dumneata, coană Marghioală !
- Ce zice ? Ce zice ?
- Zice că să fie ale dracului de floarte, că nu le mai ajunge... Iar îl pomenii pe Necuratu !
- Nu le mai ajunge, ce, nu știu eu ?
- Parcă a croitorului e mai brează ? Da o lovește el, Dumnezeu, pupa-i-aș curu lui ! O lovește, cînd cu gîndul n-o gîndi !
- Taci, coană Tîncu, taci, nu mai blestema, știi că ai o gură rea !
- Ba am să ridic mîna, că nici nu dă pe la biserică. P-astea numai cînd le lovește cîte o dambla, atunci își aduc aminte de Dumnezeu...
- Ce spune ?
- Ce să spună, oliu, ai surzit de tot, Lixandro, te-astupi !
- Baba Lixandra se oprea nedumerită în drum și dădea din umeri :
- Cine s-astupă ?
- Las-o, că nu mai are mult și asta !
- Da pe dumneata nu te vezi, c-ai ajuns numai oase !
- Chirițo, să nu-mi cobești, Chirițo, că o dată te blestem ! Să nu cad la daruri, Chirițo !
- Ce-aveți, Doamne, iartă-mă, parcă nu veniți de la sfînta împărtășanie... Femei bătrîne și proaste !

- Păi n-o auzi, Aglaio ?
 - Are limbă afurisită...
 - Ce zice ? Ce zice ?
 - Zice că-i afurisită.
 - Așa o fi...
 - Vorbiși și dumneata...
- Și peste cearta lor stăruia slava serii de primăvară.

Marin Pistică se văruise de cu seară cu un cumnat, praf se făcuse. Dormise greu, deși noaptea se mai sculase de vreo două ori să bea apă, că-i ardea gâtulejul după atîta țuică. Cuțarida, moartă sub zăpadă. Sufletul gropii scrîșnea undeva la fund. La cinci trebuia să fie în curtea abatorului, să taie vitele în reprize. Și avea un cap greu să nu-l mai ții pe umeri. În casă, frig, nu găsea lampa. A plecat nespălat, înjurînd. Avea de mers vreme de un ceas. Cerul, ca o basma, și o lună spulberată, numai vâlătuci. Și-n mintea lui canonită, o dată s-a făcut lumină și n-a mai simțit frigul...

Se făcea că era după învierea a doua a lui Cristos, care sculase săracii din pămînt și mergea înaintea lor, numa-ntr-un prapur alb, străveziu. Și unde înfloreau pomii împrejur și-n Cuțarida, nu se mai vedea om cu om. La ce gîndeai, aia ți se izbîndea.

— Da tu, cam ce-ai vrea, Pistică? îl întrebase fiul lui Dumnezeu.

— Păi ce să vrea un pîrlit ca mine?

— Grăiește.

Parlagiul și-a adus aminte cîte vite îngenunchease sub cuțit. Și parcă tot aerul tremura de răgetele boilor. El, care nu mîncea pasăre și nu s-atingea de

carne, era plin de sînge și pe suflet. În mahála nu ți-ar fi tăiat o găină. Încă rîdeau muierile de el :

— Oliu, domnu Pistică, da izmenit mai ești ! Zici că nu intri-n păcat pentr-un suflet de pasăre, da la abator ții vitele-n cosor !

— Da, dar acolo-i *servici* ! le răspundea.

— Servici-neservici, se numește că ești *adventist*, parcă nu știm noi ?

Dar Marin Pistică nu era adventist. Avea inima ca o fereastră deschisă. Vorbea singur, aduna flori și-ntre pereții odăii lui zburau scatii și brabeți bătrîni, care n-aveau unde să mai plece.

Și domnul Isus îl ținea sub priviri.

— Grăiește, Marine !

— Păi să fie așa o înfrățire, Doamne, să trăiască oameni și animale laolaltă, să nu mai curgă sînge. Că eu mă hrănesc numai cu iarbă, cu verdețuri, și-mi merge bine.

Cristos nu se mai văzuse, și pe Marin Pistică îl înconjurase o gloată de vitișoare care suflau cu boturile lor pe mîinile sale. O mie de ochi, negri și buni, îl priveau, și parlăgiul înțelegea graiul lor mut. Le mîngîia grumazurile și le simțea nădușeala cu miros plăcut. Bine mai era așa...

La capătul Griviței s-a trezit din visări. Vîntul umfla firmele negustorilor și s-auzea un muget de tablă zgîlțuită. A grăbit pașii, scuipînd.

— Ptiu, uite ce-mi face băutura !

Încă de pe cheiul Dîmboviței simți în nări mirosul sîngelui de vită. Pe podul de piatră se înghe-suiau boii de cinci sute de kilograme, mugind cu spaimă, loviți de căraușii nădușiți, care pocneau din bicele lor. Împrejur era un vaier prelung, un zgomot de copite împiedicate. Trupurile mari, abia deslușite în lumina dimineții, mirosind a baligă, se izbeau

surd în fața porților înalte de fier, înjurăturile oamenilor se auzeau slab în înghițirea aceea și paznicii nu mai pridideau cu controlul.

În ferestrele mari, închise în stîngii murdare de nuc, cu drugi ruginiți, împlețiți peste geamurile oarbe ale abatorului, ardeau lumini puternice. Parlăgiul intră în hala încăpătoare, cu șine de fier pe jos. Deasupra, pe pietre, rămăsese un soi lipicios, vînat, adunat din scursorile sîngelui și resturile de vite. Vagoane lungi, pe rotile, scîrțîind, treceau mormănite cu jumătăți însîngerate, aruncate la întîmplare, una peste alta, împinse de oameni cu fețe dușmănoase, bărboși și crunți, avînd șorțuri de piele dinainte și cuțite ascuțite la brîu.

— Bună dimineața, fraților ! aruncă parlăgiul, mohorît.

— Bună dimineața, răspunseră cîțiva.

Dinlăuntru se simțea duhoarea mațelor deșertate.

Se dezbracă tăcut, privind mersul repede al undițelor groase de oțel care cărau pulpe și dindărături de vaci, agățate și zvîrlite de brațele puternice ale celor ce așteptau sub ele.

Începuse munca crîncenă a tăietorilor din prima repriză.

Prin poarta de piatră erau împinse vitele. Acestea turbau de spaimă simțind mirosul veșted și cald al sîngelui proaspăt. Pocnetele bicelor se întetiră. Tăietorii se aruncară între ele, strîngînd de funii, și le îmboldiră cu ghionturi și înjurături. De la poarta de fier, ale parlăgiilor erau. Bărbații fluierau de plăcere, împingînd odgoanele de fier pe rotilele de deasupra. Mușchii lor jucători se zbăteau sub tricourile rupte care le acopereau trupurile puternice. Pe tavanul halei de piatră tremurau copitele spin-tecate. Din ele picura încă sîngele, se bălăbăneau

scurt, izbeau aerul la întâmplare și, ajunse la o ușă groasă, erau despărțite de o mână dibace.

— Ce faci, Marine? îl întreabă Chișcă, tovarășul lui.

— Ce să fac, mă băiete, sînt cam ostenit...

— Da ce-ai pățit?

— Am băut aseară cu un cumnat și m-am făcut puzderie.

Fața lui chircită, îmbătrînită devreme, se strînse ca un sac. Avea și o inimă grea.

— Nu știu ce mi-e. M-aș plimba într-o grădină frumoasă, mi s-a urît cu atîta sînge...

Chișcă se uită la el cum își împletea o țigară cu degete dibace.

— De douăzeci de ani trudesesc aici, dau boierilor carne să mănînce și mi s-a făcut lehamite...

— Oi fi ostenit.

— Nu-i asta. Trebuie să fie altceva, c-am avut și o arătare pe drum. Se făcea că se dăduse Cristos jos din cer. Umbla prin Cuțarida noastră desculț...

— Ei?

— Cum îți spun. Umbla înaintea amărîților și m-a întrebat: „Tu ce-ai vrea, Pistică?...“ „Ce să vreau, Doamne? Să fie bine!“

— Și el ți-a spus cum să faci?

— Nu mai mi-aduc aminte...

Chișcă rîse cu gura pînă la urechi:

— Mă nea Marine, ai rămas de-aseară, mai bine du-te de te culcă.

— Ce să mă culc? Și treaba cui s-o las? Scurpă între picioare. Omu nu-i făcut să tragă numai pe-depse pe lumea asta. Mai trebuie să și petreacă.

— De, dacă pîrlitu ăla de Adam n-a avut de lucru și-a pus laba-n pomu lu Dumnezeu...

— Dă-l în suflet încolo și pe Dumnezeu! N-avem ce face. Burta cere, nu știe carte, da mie tot mi-ar

place într-o zi ca asta să umblu așa, de capu meu...
că mi s-a urît...

Și se sculă de la locul lui, se încinse cu șorțul și
intră în hala de piatră a reprizelor.

Prin geamurile nespălate de multă vreme se cernea
de deasupra o lumină ștearsă și grea. Își făcură loc
printre despărțiturile de ciment înalte cît omul. Aici
erau ucise animalele. Duhoarea de sînge apăsă. Un
miros de murdărie deșertată, de sînge încleiat pe
lucruri și de sudoare plutea între zidurile vechi. Zgo-
motul macaralelor care ridicau resturile și al scri-
peților ce scînteiau în viteză creștea. Toată această
larmă de fier frecat și de voci groase și sparte se
amesteca cu strigătul porcilor. Un parlagiu deșirat,
cu fălcile căzute, îi împingea printr-o poartă de gra-
tii, cîte douăzeci într-un țarc închis. Trei-patru oa-
meni se învîrteau printre ei, lovindu-i cu niște cio-
cane de lemn, pe rînd, tot mai înverșunat, pe măsură
ce țipetele de moarte ale animalelor creșteau îngro-
zite.

O dată i se încrîncenă inima lui Pisică. Privi ani-
malele despicate la repezeală. Cîțiva hamali le cărau
afară, și bazinul de ciment, în care nu rămăseseră
decît măruntaiele, se umplu de oameni. Altă echipă,
ce așteptase pînă atunci, le împărți în grămezi : ri-
nichii de o parte, inimile mici și roșii de alta. Șiruri
lungi de mațe, ca o dantelă, atîrnau peste marginile
de beton.

— Gata, nea Marine ?

— Gata, Chișcă !

Parlagiile din prima repriză, de tăiaseră porci, fă-
cuseră un foc mic într-o parte și fripseseră șorici
proaspăt.

Se auzi un fluierat ascuțit și se ridicară în picioare,
ștergîndu-și buzele murdare de grăsime. Sub brîiele
de lînă săltară cuțitele lor lungi și ascuțite.

Plecară. Făcură loc celei de-a treia echipe.

Uruitul macaralelor încetă. Începea tăierea boilor. Marin Pistică își încercă pe limbă tăișul cosorului său, cu lama subțire, albastră.

O liniște desăvârșită coborî deasupra locului. Mulțimea murdară și zgomotoasă se potoli. Până și parlagiilor, speriați de lipsa țipetelor înfiorătoare ale animalelor, vorbeau în șoapte. O gură de cișmea curgea năvalnic și curăța cimentul umed de sângele porcilor.

În capătul sălii, sub poarta de fier care semăna de departe cu un pieptene de oțel, așteptau vitele încremenite, cu ochii roșii de spaimă. Frica morții apropiate le înțepenea gâtleurile și păreau de piatră, așa cum stăteau una lângă alta, fără suflet. În coarcele scurte, abia licărea lumina cenușie a zorilor.

— Gata! strigă cineva, și parlagiilor ridicară mâinile.

Drebele grele se mișcă scîrțîind. Și deodată țipetele reîncepură. Bouarii ridicară bicele și vitele din față se proptiră de-a latul, se loviră una de alta, pieile lor murdare se freacă și un miros greu umplu hala. Animalele asudată de spaima morții, se buluciră spre mijloc, pierdute, cu priviri rătăcite.

Tăietorii le trecură lanțurile lor scurte și reci peste grumaji și le traseră în țarcurile de beton, scoțînd cuțitele. Strigătele se amestecară cu înjurăturile și parlagiilor tăiară scurt. Boii cădeau. Cu mișcări iscusite, oamenii despărteau capetele de trunchiuri și trăgeau pieile.

Ultimul animal pe care-l tăiasă Marin Pistică era roșcat, cu un păr scurt și încrețit. Căzuse la picioarele lui și se mai zbătea puțin, muștrîndu-l parcă cu privirea lui moartă.

— Țin'te, nea Marine! îi strigă Chișcă dintr-o parte.

Pe poarta de fier intra în galop o ciurdă neagră de tăurași negri. Tăietorului îi tremurau mâinile. Simțea în tot corpul o slăbiciune. Se rezemă de zidul de ciment și așteaptă o clipă. Un animal ager, îndesat, veni drept asupra lui. Ridică mâna și înfipse cuțitul întors sub beregată. Taurul simți arsura loviturii și sîngele care curgea din rană. Marin știu că nu l-a lovit unde trebuie. Îl cuprinse frica. Corpul lucios din fața lui nu căzu. Când să mai izbească o dată, simți o sfîrșeală în stomac și mai apucă să vadă ochii feroși ai animalului care-l împunsese.

— Săriți, că l-a lovit pe nea Marin ! strigă Chișcă.

Zece cuțite puseră capăt agoniei taurului. Între picioarele vitelor, cu mâțele afară, zăcea parlagiul, galben, mort.

Nu spunea nimeni nimic. Alături se mai auzeau copitele animalelor ucise, cărate afară din țărcuri tîrîș.

Doi hamali l-au ridicat de jos și l-au scos pe zăpadă. Marin Pisică murise încruntat. Cum ședea așa, cu mîna dreaptă încleștată încă pe cosor, parcă ar fi vrut să taie pe cineva și pe lumea ailaltă.

Chișcă i-a adus grămada de haine, i-a pus-o sub cap și-a zis celor care făcuseră o roată împrejur :

— Las', că-i mai fericit ! A scăpat și ăsta. N-are mamă, n-are tată, nu cățel, nu purcel, o să-i fie mai bine. Îmi spunea cînd a venit că s-a matosit aseară cu un cumnat. Încăi știe de ce-a trăit. Pe urmă strigă la ailaltă. Haideți-napoi, c-avem treabă !

Peste trupul întepenit al mortului ninge.

Pe poarta larg deschisă intrau niște boi falnici, goniți de bicele bouarilor. Mugeau de se cutremurau zidurile.

Peste rîpele gropii curgeau frunzele rotunde ale salcîmilor. Pe la cinci, gunoierii aprindeau focuri înăbușite și un fum albastru plutea deasupra pămîntului sterp. Seara cădca, deodată, rece. Sub maluri sclipeau flăcări. Furiș, octombrie urca malurile, înțordat ca o fiară. Hoții își duceau avutul puțin la ibovnice. Iarna era aproape și presarii nu-i mai slăbeau. Pe la răsăritul lunii, umbrele lor urcau potecile sălbatice.

Gheorghe căra niște pături vechi, trențuite, și ucenicul pîndea la capătul drumului să nu vină cineva. Stăpînul era dus cu gagică-n plăceri, nu-i mai cunoștea. Pe ei îi trimiseseră ceilalți să curețe cuibul. Mirosea a veșted și carnea li se strîngea sub cămășile subțiri.

— Nu mai merge, Paraschive !

Cel tînăr umbla alături.

Peste locurile pustii atîrna sabia lunii, covrigată și rece. Codoșul oftă :

— Cum vine amărîta asta de iarnă, mă apucă dracii. Îmi vine să mă las de meserie.

— Cum adică ?

— Să mă fac om la casa lui. M-am săturat de atîta hîrţuială, mi-ajunge. Se opri punînd jos păturile : Mai ia-le şi tu...

Priviră spuza de stele risipite pe cerul negru. Din mahalaua Cuţaridei se auzeau cîinii.

— Auzi, Paraschive ? Cîinii... Şi cîinii au o casă a lor, un stăpîn. Dacă pleacă undeva, au unde se-ntoarce, da noi ?

Ucenicul scuipă, aşezîndu-se pe pachetul moale, legat cu frînghii.

— Ce ne trebuie nouă casă ? N-avem noi casă ? Pension, nu altceva ! Nu ne costă nimic, mîncare pă gratis, somn pă gratis, bătaie, bătaie... Ehe, colo sus la mînăstire, în dealul Văcăreştiului, abia ne-aşteaptă. Aia-i casa hoţilor.

Rîse scurt, mînzeşte. Gheorghe fluieră a pagubă.

— De, c-ajungem noi şi-acolo... Da barim să trăim, mă, să nu ştim că-i rău pe lume...

— Da ce, e rău ?

— Nu.

— Nu-ţi place pămîntul pe care dormim ?

— Cum să nu ?

— Atunci ?

Celălalt tăcu.

— Mergem ? Întrebă în cele din urmă.

— Mergem.

Se ridicară. Tot cîmpul Cuţaridei era întunecat şi deşert. Numai spre Griviţa ardeau felinarele. Grăbiră pasul. Pînă la casa Didinei, mai era drum de făcut.

Stelele călătoreau pe neştiute. După vreun ceas, Carul-mare era tocmai în faţa lor, spre bariera Mandravelei. Oiştea lui luminoasă căzuse peste casele scunde. Îşi ascultau paşii în praful drumului şi nu mai spuneau nimic. Se auzea cum seceră vîntul tulpinile buruienilor. Măciuliile lor uscate, scuturate

de mult, se aplecau scoțind un șuierat cunoscut. Câte nopți umblaseră astfel? Cine să le mai țină seama?

Osteniră. Paraschiv lăsă păturile la picioare. Al bătrîn scoase o țigară, o bătu la capetele amîndouă și își aduse aminte:

— Tu nu tragi un fum?

— Ba da.

Luă lacom țigara și o aprinse.

— Așa, oftă ușurat. Uitasem.

Luna se ridică deasupra și le lumina fețele tăiate. Gheorghe o privi și înjură:

— Te uiți-ncoa, cocoană, mila mă-ti de mireasă!

— Nu era în apele lui. Iar îl scormonea urîtul. Îl iscodi pe ucenic, ca să-i mai treacă:

— Și zici că te-a născut mă-ta de fată mare, ai?

— Da. A avut pe unu de-a lăsat-o borțoasă și s-a ușchit. Ce era că facă? M-a crescut. Vai de sufletu ei, pă unde-o putrezi acu... Vrenică femeie, ce să zic! Spăla-n cartiere pe la pricopsiți. Ca pe-un trandafir m-a ținut. Eram curat, mîncat, călcat, pînă s-a-nhăitat cu Florea. El m-a-nvățat: „Ce stai și te uiți la mă-ta cum se canonește?” „Da ce să fac, nenică?” „Pune și tu laba, mai șparlește ceva, c-ai s-ajungi mare și n-ai să știi nici o meserie și-o să fie vai de sufletelu tău!” Am băgat la cap. Cînd s-a prins mama că o gonesc stăpînii, m-a rupt în bătai... Credeam că-mi retează mîinile. Am dat în ea. Pe urmă, n-a avut ce-mi mai face. A murit de oftică, sāraca, și-am rămas cu Florea. Cu el am furat în mahallale...

— Zi, te-ai făcut stăpîn?

— Stăpîn.

Codoșul rumea.

— Băga-mi-aș rafa-n ea de viață! Bă, să am un copil, om cîstit l-aș face.

— De ce?

— Așa. Să nu știe ce-i aia frica. Să doarmă neîntors !

— Păi că nu ți-o fi frică ? !

Gheorghe se gîndi puțin. Își frecă fruntea cu palma lui aspră.

— Nu, frică nu mi-e... Ehe, pe unde-am fost eu... Ce frică să-mi mai fie ? Pe toate le știu. Da-i altceva... Cum să-ți spui... visez urît, mă chinui în somn...

Paraschiv îl privi mai bine. Părul lui ca mălaiul strălucea stins în lumina lunii. Sub buza de jos i se lățise o umbră neagră care-l posomora. Era bătrîn, se vedea bine. Cu așa hoț, greu să mai faci treabă. Se mira cum de-l mai ține Bozoncea-n ceata lui.

— Mie mi-ar trebui altceva acum... rosti tîrziu manglitorul, obosit, obosit, să am o casă, să stau liniștit într-o mahala, unde să nu mă știe nimeni ce-am făcut și ce-am dres. Ehe, și mi-ar place să cresc porumbei, să le fac un coteț cocoțat pe un par, unde să-i ademenesc și să-i prind cu clei. Tu știi ce frumos miroase cleiul de păsări ?

Își mai aprinse o țigară. Trase adînc în piept fumul ardeiat al tutunului ieftin și vorbi fără să-l privească pe ucenic :

— Să-i număr seara : gu-rrruuuu, gu-rrrruuuuuu, cu tata, gu-rru, gu-rrruu, să le dau grăunțe din palma mea și apoi să-i las să zboare. Noaptea să-i aud cum se scarpină și se giugiulesc. Cînd eram mic, am omorît unu cu praștia. Pac, și-a căzut la picioarele mele. Avea un gît alb, alunecos, cu niște pene moi și pufoase și-un cioc, Paraschive, galben, gălbior, ca miezul oului. Drept în ochi îl plesnisem. Celălalt era rece și albastru ca o sticloanță. Cînd i-am simțit sîngele cald în palme, o dată parcă m-a fiert... L-am lăsat acolo și, de cîte ori văd de atunci porumbei, îmi aduc aminte de ăla. Caut unu la fel, cu gîtul

alb și mătăsos, cu ochiul ca o mărgică, să-mi ciugulească din palmă și să-l aud noaptea : gu-rrruuuu, gu-rrruuuuu. Știu și să le descînt, ehei, îi aduc cu vorbe la cuibarul meu și-i fac să se înmulțească. Aș putea să trăiesc din asta, dăr nu mă lasă meseria...

Cădea și luna din creștetul cerului. Ținea în tînicheaua ei o lumină ruginită, ștearsă și se prăvălea, prăvălea...

Gheorghe se ridică.

— Hai, mai avem.

Paraschiv își dezmoțî picioarele și luă pachetul.

— Dă să mai duc și eu.

Drumul se scurta pe la ulucile Dudeștiului. Trecură pe sub felinare și cotiră de-a dreptul prin cîmp. Bătrînul vorbea îndîrjit :

— Aveam meserie frumoasă, ascultă-mă pe mine. Dar tot o să te lemetești și tu de ea. Cine crezi că i-a-nvățat p-ăștia să fure, pe Florea al tău, pe Bozoncea, pe Oacă, pe Sandu-Labă-mică, pe Nicu-Piele ? Eu ! Întreabă-i ! Că nu-s morți. Ochii lui stinși se însuflețiră. Întinse o mîină albă și subțire : Cît a cărat asta ! Pe cîți i-a lăsat săraci, atît să trăiesc eu fericit... Scui pă amărît într-o parte : Acu mă-njură, ce vrei, os bătrîn ! Au uitat că i-am învățat să-l scoată pe om din bocanci fără să simtă ! Dar de părăsit nu mă părăsesc nici ei. Au nevoie de mine. Am nasul mai lung. Miros mai iute, și pe ce pun geana, e treabă de făcut... Dar nu mai merge, am ostenit. Trebuie să mă las eu, pînă nu mă gonesc ei... De altfel, m-am și învechit. Altcum se fura pe vremea mea și altcum azi... Ăștia tinerii lucrează mai subțire, cu lama, cu briciul, s-au făcut şuți. Noi tîlhăream la drumu mare, era altceva. Găinari proști ! Puneam pucioasă în gura cotețelor, ameteam corcovițele și le băgam capul sub aripă, să nu țipe. Ziceam că sîntem niscaiva deștepți ! Da cînd mă uit

la ei, mă minunez : uite, bă, că proști mai eram ! Frații trăiesc o lună dintr-o gaură. Așa, aveam și noi ponturile noastre. O dată, în tinerețe, cu banda unuia Toropeală, am tăiat o mahala întreagă, la Ciucea, cu topoarele. Gîrlă curgea sîngele, ucenicule ! Inotai. Dam în dreapta și-n stînga, sunau capetele ca lemnele. Bogați negustorii ! Retezam degetele și trăgeam ghiulurile. Îmi umplusem un buzunar. Numai inele cu piatră verde și roșie aveau, ce vrei, inele de mahări ! Și parale, saci ! Ajungem și la un brutar. Caută-i marafeții, nu-i găseam, că-i ținea ascunși. Am dat în el, n-a spus. Au sărit calfele de le avea. Opt am pus jos, cu jupînul nouă. Cînd stăteam și mă uitam la ei, vine un motan și începe să miorlăie. I-am tras și lui una. Pe urmă mi-a părut rău : ce avusesem eu cu sufletu ăla ? A scris și la jurnal de noi. Doi ani ne-a căutat poliția ! Asta era înainte de război. Ce mai bătaî am mîncat ca să mărturisim, dar ne jurasem. Nu ne-au dovedit. Uuuu, parcă aud vaietul muierilor ! Ridicam coada toporului și nu mă uitam. Na ! Na ! făceam...

Pielea lui Paraschiv se încrețise. Privi cruciș la codoș. Era adus de șale, și sub ochi avea pungi de carne care-l îmbătrîneau și mai mult.

— ...pe cînd acu, altfel se face meseria. Mîna ușoară să ai, că restul... Ce mai hoți ! Tremura Bucureștiul !

Cunoștea multe Cataroiul, de pe vremea lui Pazvante. Îi împuie capul celui tînăr pînă în Cațavei. Fusesse la pîrnaie, tăiasse cinci ani sare, cărase hîrdăul cu tîlhari vestiți, de la ei învățase meseria, mîncaseră pîine mucegăită împreună, ce știa Paraschiv ce-i aia pușcărie ? Ȑștia nu glumisera la viața lor ! Aveau cîte douăzeci pe suflet.

N-ar mai fi terminat zulitorul cu basmele lui. Se apropiau de casa Didinei.

— O boală am, mai zise el, ard cu cuțitul. Nu mă stăpînesc. Să nu mă-nfurie unu, că-l fac arșice... Îi las sînge !

În noiembrie dase frigul. Trebuia să se despartă, să-și piardă urmele din București, măcar o lună, pînă se mai linișteau comisarii. Stăpînului ce-i păsa ? Pornise la Videle, de unde era Didina, să cume-trească. Cînd era groasă, acolo-și făcea veacul. Cine să-l știe ? Țăranii îl credeau negustor, de avea case și prăvălie. Să-l fi văzut, nu-l mai cunoșteai. Se înțolea ca un barosan. Avea palton scump, căptușit cu blană, și-o căciulă de miel, neagră, lustruită și înaltă, pe care și-o așeza pe-o ureche. În picioare, șoșoni călduroși. Starostele ședea în casa veche a țigăncii. O reparase cu ani în urmă și acolo trăgea. Erau trei odăi de lut, văruiate proaspăt. Le păzea mama ibovnicei, o bătrînă surdă și bețivă. N-avea pămînt, n-avea nimic, trăia din ce-i trimitea fii-sa de la București.

Didina încărcase casa cu lucruri furate și încingea niște focuri mari, boierești, să nu simtă frigul Stăpînul. Dormea Bozoncea, o mai iubea, chema lăutarii, întindea cîte o masă și petrecea. Duminicile chefuiau prin comunele apropiate, la nunți.

Pe cînd ei ce să facă ? S-au strîns în Cațavei, la sfat. Nu lipsea nici Titi Aripă, vărul Didinei, care trebuia să rămînă să păzească ogeacul. Au vorbit ce-au vorbit, pînă să plece, le-a vîndut Nicu-Piele un pont. Ședea încălzindu-și oasele lîngă soba de tuci. Nu răbda la frig, că-l durea carnea bătută și vlăguită prin pușcării. Îl țineau șalele de atîta dormit pe pămîntul gol și la vremea asta se canonea. Mai avea și niște gloanțe-n mușchi de cînd îl făcuseră o dată gardienii sită și, cum se strica vremea,

plumbii ieșeau de sub vine. Rîdea hahalera și le arăta celorlalți :

— Ia uitați-vă, bă !

Strîngea din dinți și încorda mușchiul betegit, făcînd să joace boabele de plumb sub piele.

— Pînă să plecați, ascultați la mine.

— Ce e ? întrebasese Oacă.

— O să dăm gaură la o biserică, s-avem și noi de ciugulit pînă una-alta.

O dată s-a-ngălbenit Gheorghe, că el era credincios.

Nicu l-a văzut.

— Ce-ți veni, Treanță ?

Codoșul nu spuse nimic.

Lunganul le povesti cum pusese geana pe un lăcaș de la Sfîntul Gheorghe, făcut de rege, biserică arătoasă, așezată într-un cartier de pricopsiți.

— Adică să punem cazmaua pe aurul ăla ? întrebă Paraschiv. Da unde-o să-l schimbăm ?

— Are el grijă, Stăpînul. Poate găsim ceva mărunțiș la cutia milelor, ce-o cădea acolo...

— Eu nu mă bag, spuse Gheorghe.

Sandu Mîna-mică se supără :

— Ți s-a făcut de cucuie, ai ? Ce dacă-i biserică ? Noi nu ne uităm. Luăm ! Că n-o să stau cu Dumnezeu la masă pe lumea ailaltă. Cît despre prins, nici dracu nu ne prinde. Nu stau popii să păzească altarele.

N-avea Gheorghe ce face, au mers cu toții. Pe Florea îl lăsase acasă cu Titi Aripă.

Începuse să viscolească. Se stîrnise un crivăț care lovea în pereții casei cu putere și lemnele se topeau repede în para focului. La miezul nopții, tot orașul stătea mort sub giulgiul înghețat. Pungașii au luat-o de-a dreptul pe linia pustie a tramvaiului. Vîntul stinsese toate felinarele și nu se vedea nici la doi

pași. Al bătrîn se învelise pe dedesubt cu un sac, și Sandu căra într-un buzunar un lanț cu chei ruginite și o pilă ascuțită. Pe drum, nu tu sergenți, nu tu nimeni. Au ajuns în vreo două ceasuri și-au urcat scările bisericii. O pulbere rece le lovea obrajii. Aveau genele albe și mâinile înghețate. Ucenicul a aprins un chibrit, au dibuit clanțele și au încercat cheile. Mînă-mică n-a găsit nici una care să se po-trivească. A scos pila și a făcut să sară zăvoarele. Înăuntru era adăpost. Gheorghe și-a făcut o cruce mare :

— Doamne, iartă-mă !

Oacă a aprins o lumînare, luminînd pereții. În biserică era o răceală de ziduri și mirosea a untde-lemn. Au pășit spre altar. Viscolul zgîlțîia cerceve-lele. Bolțile de piatră gemeau. Codoșul s-a mai în-chinat o dată. Au urcat niște trepte scunde și au dat la o parte o perdea de catifea. Pe o masă ședeau cărțile sfinte cu peceteile lor de argint și odoarele. S-a uitat Paraschiv. Nicu-Piele le aduna. Gheorghe a desfăcut sacul lung și clistirele sunară dulce a me-tal scump. Au luat lingurile, vasele, un cazan de aramă, vreo două icoane poleite cu aur și hainele de slujbă ale sfințici-sale, strălucitoare, călcate atunci, cu ciucuri pe margini. Se minuma al bătrîn. Unde să vinzi bulendrele astea ? Le-au împachetat bine și, de la ușă, ucenicul a mai cărăbănit un sfeșnic cu trei picioare, plin de ceară uscată. Sandu scotocise toate ungherele, să dibuiască niscaiva bani de la miruit, dar nu găsisese. Înjura în gura mare în sfînta biserică.

Pînă dimineată au fost înapoi la casa starostelui, au îngropat lucrurile și s-au împrăștiat. Gheorghe l-a luat pe ucenic, și ceilalți au plecat împreună. Trebuiau să se întîlnească peste o săptămînă în tîrg la Alexandria.

Au colindat comunele din jurul Bucureștiului, bătrînul înainte, Paraschiv după el. Au tras pe la Bolidintin, pe la Cățelu, puși pe înșelat. Cădeau în zi de tîrg, să-i pască pe țărani. Erau îmbrăcați amîndoi în șube de miel, cu căciulile așezate pe ochi pînă în vîrfurile nasului și bocanci grei în picioare, toate cior-dite de la negustorii de pe Grivița. Era ger, și no-roaie de te-ngropai.

Ocoleau tîrgul plin de căruțe. Tîrlanii, băuți, tîr-guiiau ulcele, cojoace și țeale. Lipăiau prin zloată cu opincile lor de porc, se tocmeau, intrau în cîrciumă ; bani, la ei, berechet.

Gheorghe scotea un sac de sub șubă, plin cu cără-midă pisată mărunț, pregătit anume pentru asta. Îl trîntea în noroi, la picioare și se apuca să strige :

— Apropie-te, neamule ! Praf pentru pureci ! Omoară lighioanele, nu te mai scarpini ! Ce te uiți, nea Ioane ? E bun și pentru păduchii de lemn ! Cum-pără, vere Mărine, să dormi liniștit. Ia praful de pureci !

Ascultau lelițele, se uitau la pungași. Parcă n-ar fi fost de-ai lor. Paraschiv era pestriț și gălbejit, doar ochii i se vedeau de sub căciulă, verzi ca pra-zul. Celălalt, îndesat și isteț, dădea drumul prafului printre degete, îl freca mărunțel, mărunțel de podul palmei și striga iar :

— Hai, cuscre Ilie, cumpără praful de pureci „Lux“, doi lei cornetu, neam de neamu mă-ti n-a scăpat de păduchi ! Apropie-te, neamule, ia praful ! Vindecă rîia și gălbeaza ! Omoară căpușa în gă-oacea ei ! Nu te zgîi, cumetre !

Răgușea. Țăranii, neîncrezători. Le-ar fi trebuit praful străinului, că-i sugeau lighioanele, dar de unde să știe ei că e bun ?

În cele din urmă, caramangiul înșfăca pe cîte unul și-i punea în mîna un cornet făcut la iuțeală de degetele meștere ale lui Paraschiv, plin vîrf, și striga :
— Ia-l, unchiule ! De pomană ți-l dau, dacă n-o fi bun.

Gorobetele scotea doi lei și-i așeza în palma celui tînăr.

Veneau și ceilalți pe urmă. Cereau cîte două cornețe.

— Ia, nu te-nghesui !

Se înveselea Paraschiv văzîndu-i așa proști. Să mai fi avut un sac de vînzare, că țărani erau ca oile : pînă apuca să cumpere unul, că pe urmă curgeau ! Cînd terminau sacul, o ștergeau prin mulțime, după ce le mai umbla Gheorghe prin chimire.

Noaptea trăgeau la cîte-o casă de văduvă. Băteau la geam.

— Cine-i ?

— Noi, lele !

— Care voi ?

— Negustorii de la București.

— Și ce-oți vrea ?

— Deschide.

Deschidea văduva.

— Vrem să dormim la noapte.

— Oliu, tocmai la femeie singură ? Că mă rîde lumea.

Se uita caiafa la muiere, rîdea, își scotea căciula, o scutura, își ștergea picioarele.

— Văduvă, văduvă, da ce mai ochi ! N-ai dumneata inima aia să lași călătorii afară, noaptea, să se prăpădească...

O încălzeau privirile pungașilor.

Îi poftea apoi la masă. Aducea de-ale gurii. Mîncau, se încălzeau la foc. Huiduma se făcea iar spre femeie :

— Da vreo ulcică de vin n-ai ?

— Oi avea, că mă uit la dumneavoastră, tamar de unde veniți.

— Așa e ! Miloasă ești, mînca-ți-aș gura !

Ieșea muierca. Gheorghe îl înboldea pe ucenic :

— Ce stai, Paraschive, ca sfîntul Sisoe ? Dezgheață-te, băiete !

Cînd aducea gazda băutura, o întrebau :

— De mult ți-a murit bărbatul ?

— Merge pe cinci ani.

Sorbeau vinul greu, țărănesc, negru, cu spumă roșie.

— Și de-atunci, singurică ?

— Singurică.

— Singurică și tinerică !

Se lăsa vinu-n genunchi. O înboldeau și pe ea :

— Ia, lele.

Bea tuta. Le puneă și nuci pe masă. Numai mieji dulci. Ofta Gheorghe de plăcere :

— Bine-i, Paraschive ! Să-ți bați copiii...

Văduva se ducea să le aștearnă.

— Tu să te faci c-adormi, îi șoptea al bătrîn lui Paraschiv.

Și se strecura după femeie.

Ea așternea cearșafurile în odaia musafirilor. Scotea din lăzile de zestre plapuma grea de lînă, pernele brodate și două cămăși ale răposatului, albe și țepene. Pica Gheorghe. Înăuntru era răcoare și se auzea greierul casei. Se uita la fotografiile de pe pereți. Întreba :

— Țsta cine e ?

Muierca ce să mai zică ?

— Cuscrul.

— Și ăsta ?

— Nașul de ne-a cununat. Uite colea pe Dumitru al meu cînd era la *rigiment*, c-a fost rean-

gajat și el ! Oh, cînd mă gîndesc ce viață am dus
și cum mă mai chinuiesc acum...

Călifarul îi așternea palma pe ceafă.

— Ce faci ?

— Ttt !

— Doamne ferește...

— Doamne ferește, pîn' te nimerește !

— Zău...

Pungașul avea o mustață rară și ochi adînci, încercănați. Femeia, stătută, cu poftă de bărbat.

— Lasă-mă, măiculiță !

— Nttt !

Și-i despica bluza cu zale de arnici.

— Să știi că strig la vecini !

— Strigă !

Și-o pupa sub puful urechii, unde-i dulce carnea de muiere.

— Barem stinge lampa, că se vede peste drum !

Sufla hoțul în lampă. O nădușea. Ofta văduva-n plăceri.

— Greu fără bărbat !

— Greu, mie-mi spui ?

— Îți plăcu, lele ?

— Îmi plăcu.

Ostenea Gheorghe. Se ducea pînă afară. Îi dădea un ghiont lui Paraschiv, care se lungea pe unde apuca :

— Fugi, pușorule, că se răcește așternutul !

Se strecura zulitorul lîngă femeie, subțire ca trestia. Simțea tuta că nu mai este ăl bătrîn.

— Fugi d-acilea, mucco...

O dată o răsturna ucenicul, că era vîrlav, și-i mușca țîțele. Mielușică se făcea văduva. Paraschiv dărima patul cu ea.

— Maică Precistă ! se închina femeia. În așternutul răposatului !

Și-i mai da sfîrcurile și-l aprindea.

Spre ziuă o lăsa dezvelită, horăind. Îl scula pe Gheorghe. Se apucau să strîngă cămășile, cearșafurile, plapuma și rufele din lada de zestre. Făceau două baloturi, le înnodau bine — văduva, moartă-n somn, nu-i simțea. Prin geamuri cădea lumina zorilor. Se auzeau cocoșii.

Plecau frumușel, deschideau poarta și de aici erau în șosea cît ai clipi din ochi. La capătul comunei, găseau vreo căruță. Se urcau. Țăranul întreba ce-au în legăturile mari.

— A murit mă-sa lu ăsta ! Și-l arăta pe Paraschiv, care o dată se spăsea. Femeie bătrînă ! Am înmormîntat-o și i-am luat trențele, să nu le fure careva.

— Dumnezeu s-o ierte ! se închina românul.

La bariera Bucureștiului, mai cu frica poliției, mai cu îndrăzneală, îi lăsau o sută în palmă și tocmai la telali se opreau.

Domnul Goldenberg își punea mîna în cap :

— N-oți fi omorît pe cineva ? !

— Se poate, jupîne ? se fasolea ăl bătrîn. Nu mă știi că lucrez *elegant*, fără pagube...

Se înțelegeau în preț, și pungașii plecau ușurați cu bani la buzunar.

Uite așa trecuse săptămîna. Încă întreba Paraschiv :

— Unde-o fi Oacă ? Unde-o fi Nicu-Piele ? Unde-o fi Florea ? Dar el, Sandu-Mîină-mică ?

Und' să fie ? Se dăduseră jos la Alexandria dintr-un tren înghețat și trăsaseră la o gazdă veche.

Pe aici făceau pe tîrgoveții. Nu-i știa nimeni. Au bătut la geam. Al din casă i-a primit la căldură. Se pusese o bîhliță de vreme, ploua. Le-a așternut pături și țeale, încăperi avea, a făcut focul, nu-i mai găsea nici dracul în cîmpul ăsta. Bucuria lui Florea că dăduse de trai bun și de somn. Bani aveau, au plătit tănuitorului vinul și demîncarea. Duminică au ieșit la tîrg, în piață, să vadă ce e de făcut.

Nicu-Piele a scos șmecheriile lui din nădragi. Drept în mijlocul precupeților s-a oprit :

— Care iei mașina, mașina ? ! Pentru bătrîne și soacre mari ! Mașina de băgat în ac, un leu, un leu !

Și învîrtea între degete o sîrmă răsucită și o ață. Asta era momeala. Se apropiau lelițele și cîrțanii. Se zgîiau la degetele lui. Oacă le umbla prin chimire. Tot au mai scos cîte ceva, mărunțiș, acolo. Au tras cu urechea, au privit în dreapta și-n stînga. Oameni cu bani. Numai grîinari. Loc de tîlhăreală. Pe Șoseaua Alexandriei treceau zi și noapte căruțe și sânni pline cu saci. În zori, se întorceau negustorii de la București, burdușiți de parale.

Au mai stat pînă au început iar niște viscole. Iarnă grea. Toată cîmpia Munteniei era acoperită de un omăt gros și șoselele se înfundaseră. Noaptea cădea repede. Pungașii jucau stos la căldură. Căscă Florea de plăcere :

— Ce bine e...

— Bine, ai ?

— Așa să-mi fie toată viața !

— Îți zice oasele bodaproste...

Auzeau chiotele vîntului de afară. Pe geamuri se împleteau florile frigului.

— Mă, ce fel de hoț oi fi tu ? se mira Oacă.

— Hoț pîrît, să n-am spor ! rîdea Nicu-Piele.

Și mai răsuceau foițele soioase :

- Trei ochi !
- Șapte ochi ! scuipa Florea.
- Doi pe-o coastă !
- Se înfierbîntau trosnitorii :
- Damă !
- Bărbosul !

Afară se așterneau nămeții. Cîteodată se mai certau.

Oacă începea garagața :

— Mă, gloabă bătrînă, tu cu Tréanță ești rușinea hoților !

El tăcea. Așternea cărțile pe patul tare.

— Dacă omoară cineva într-o noapte pe toți carditorii, tu mori nevinovat, Floreo, m-auzi ? adăuga și Sandu-Mîină-mică.

— Faci pe șolticu ? Ai uitat că, pe vremea cînd omoram eu oameni, tu spuneai „uite, mamă, militarii“ !

Și asta cam așa era.

Le închidea gura.

După trei zile, cînd s-au potolit viscoarele, au ieșit la drumul mare. Gazda avea un ciot de pușcă veche, cu țeava retezată, și o încărcătură de gloanțe. Au pîndit într-o pădure săniile negustorilor. Cînd s-a mai zbicit zăpada și s-a făcut pîrtie, au ieșit grînarîi cu încărcătura spre București. I-au lăsat să treacă. Să fi fost cinci-șase tîrlui, pline. Hoții au făcut un foc de vreascuri și au așteptat. Pe la patru după masă, zăpada albăstrise. Soarele șters, depărtat și rece, se rostogolea peste coroanele despuiate ale fagilor. În pădurea Munteniei venea o noapte sură și înfricoșătoare. Vîntul lovea trunchiurile subțiri și drepte. I-a luat o frică pe pun-gași ! Se uita Florea împrejur, se uita Oacă. Nu erau obișnuiți. Parcă tot mai bine era în mahalalele

lor, la golitul buzunarelor ! Pe cerul lucios și verde răsăriseră stelele. Auziră din depărtare chiotele negustorilor beți. Zurgălăii săniilor sunau ușor în aerul rece. Puseră mîna pe rețevei și lăsară focul. S-au apropiat de drum. Se auzeau șinele de fier tăind zăpada.

Iute i-au cădilit pe grînari. Florea a ridicat țeava scurtă a puștii și-a tras un foc spre cer. Caii din față s-au speriat și-au răsturnat săniile. Din mestecăniș, au sărit ceilalți cu pari în mînă.

— Ho ! a strigat Nicu-Piele.

Mierliseră negustorii.

— Banii ! a zis Oacă.

Florea le-a deschiat chimirele, le-a deșertat băierile și cînd le-a strîns sutele în nădragii lui, Sandu-Mînmică a lovit caii, și săniile au luat-o razna pe cîmpul întins și nesfîrșit.

În urmă, hoții rîdeau cu mîinile pe burtă.

— V-a plăcut ? i-a întrebat Florea.

— Măi, ai dracului mai sîntem ! se mira singur Oacă.

Au stins focul și-au plecat pe furiș înapoi la gazda lor.

După o săptămînă picară și ceilalți doi : Gheorghe cu ucenicul. Trebuiau să stea ascunși, să nu scoată nasul afară, că umblau puterile primprejur.

Codoșul se uita afară și ofta :

— O, nu mai vine ea vremea aia bună, să trecem pe la simigii, să le luăm cîful ! Ce zici, Paraschive ?

Alt tînăr privea salcîmii despuiați din curtea gazdei și căsca. În crengi țipau ciorile și o dată umpleau cerul cu o ploaie neagră.

— De, bine-ar fi, mormăia și Oacă, să ne mai tîrîm la soare, să mai vedem și noi o gură de iarbă...

Sandu-Mîna-mică ar fi luat-o razna. Nici să stea pe loc nu se putea, fie ce-o fi. Cînta încet, privind drumul de țară :

Trei în lume nu se poate :

Să scape omu de moarte,

Să-ntinerască nu poate,

Să le iubească pe toate...

N-au avut ce face și-au plecat spre București, grămadă. La bariere, chip de trece. Mișunau presarii. Abia au avut timp să se adăpostească într-o bina părăsită. Nicu-Piele a bătut niște uluci pe la geamuri, să nu intre viscolul, și au aprins un foc mare. Dormeau pe grămezi de nisip, învelindu-se cu cojoacele. Gheorghe, mai bătrîn, a scormonit ce-a scormonit, a găsit o grămadă de bălegar. L-a adunat cu unghiile. Rîdea Oacă de el, dar rîdea degeaba, că n-a fost chip să iasă unul afară mai mult de-o săptămîină și-a început ramazanul cel mare. Cu trei pîini în traistă n-au dus-o nici două zile.

— S-au pus pe capul nostru, vor să ne dibuie ! se căină Sandu.

Într-o seară l-a podidit pe codoș. A dat un plîns în el de nu se mai potolea.

— Ce-ai, mă curcă ? l-a luat Piele în rîs.

— Nu știu. Mi s-a urît. M-a făcut mama inimă slabă, n-ar mai ajunge-o țărîna ! Că la fel era și ea de izmenită ! Una-două, pișa ochii...

Îi era frig și se acoperise cu bălegarul strîns. Nu-l mai țineau oasele bătrîne și-i era și foame.

— Plîngi ca o muiere beată ! se strîmbă Oacă la el. Florea îl apucă de mîna :

— Ce-ai, mă Treanță ? Nu-ți place, mă ?

— ? ?

— Zi-i, mă...

— Nu știu, m-apucă o streche. Parcă aş vrea să vă las, să mă duc în lume, să mă fac om cinstit, dar mi-e frică. Când mă trezesc din somn nu vă văd. Vă caut şi-mi pare bine că sînteţi lîngă mine...

Tăcu.

— Ți s-a urît cu fugitu, Gheorghe, zise Sandu Mînă-mică, de, ia să ai o casă şi să stai cu ibovnica lîngă tine, la căldurică, așa cum stau alții...

Ceilalți îl priviră. Și-acum îl ustura sufletul pe șut de Didina.

— Dar bani de unde ? întrebă posomorît Piele. Că ne-am apucat să furăm icoane în loc să ne vedem de păcatele noastre. Stăpînul și-a luat partea lui, ce-i pasă de amărîți, că stau cu comisarii-n cîrcă !...

— Bani, bani ! se răsti la ei Florea. Dacă vreți bani de ce nu vă luați după milogul ăsta de Gheorghe, să vă faceți oameni cinstiți, să v-apucați de muncă...

Oacă rîse fără veselie :

— Să muncească el, că-i prost ! Dacă munca era bună, o luau pricopsiții și p-aia ! Fiecare cu cinstea lui ! Trebuie să fii prost să te duci să-ți dai libertatea pentru un pumn de biștari. Nu te uiți la pîrlitii ăia din mahalele ? ! Îi stoarce pînă le iese și sufletu și ce pricopseală mare dă pe capul lor ?... Abia au ce număra ! Noi sîntem boieri, mă Floreo. Că mai iei cîte o mardeală și-un an, doi de pușcărie, fleac ! Nu tu stăpîn, nu tu nimic...

— Da pe Bozoncea-l uiți ? cîrîi cu glasul lui dogit ăl bătrîn.

Paraschiv trăgea cu urechea și nu spunea nimic. Nici în ceata asta hoții nu erau ca degetele de la o mînă. Sub vorbele lor, ucenicul le simțea pizma.

— Și dacă ar fi la o adică, să nu mai meargă cu prăduiala, de ce să ne luăm ? întrebă Sandu. Paște iarba pe care-o cunoști, zicea taică-miu, care se numea că tot hoț fusese la viața lui. Lasă-i pe alții să se

zbată, să se omoare. Tu să trăiești din ce dă pe de lături. Pace să fie și să ai de la cine fura. Că o dată trăim. Ce-i pe lumea ailaltă, lasă-i pe popi să se gîndească. N-o să te faci înger !

Oacă se amestecă și el, că-l mînca limba :

— Parcă cine nu fură în lumea asta ? Numai că unii se numesc cinstiți, și proștii plătesc oalele sparte. Dacă ar fi să-l judeci pe fiecare, noi sîntem buni să stăm în rai, marafeților ! Că luăm de colo un pic, de colo un pic ? Cîstea-i așa, o broboadă — care-i mai arătoasă, aia ascunde mai multe. C-avem și oameni pe suflet, asta-i altăceva. Așa e meseria. Dai și scapi. Ce, parcă vrei ? Ți se pune unu nainte, nu poți să-ți lași libertatea, să te dai legat...

Gheorghe își simțea mațele subțiate de foame. Ca să mai uite, se amestecă și el :

— Așa e, dar mi se face sufletul criță cînd mă gîndesc cîți bani mi-au trecut prin mînă și nu m-am ales cu nimic.

Sandu-Mîna-mică scuipă într-o parte :

— Bă Treanță, nici nu știm noi ce bine ne e ! Păi să iei unu de pe stradă și să-l întrebi o dată, da știi, așa, la fix : „Ia spune, nenică, cu ce te-ai ales ? Ce-ai făcut la viața ta ? Ai strîns bani, ți-ai ridicat odăi, ți-ai adus muiere la așternut, ai copii, să fie la dumneata, da altceva ?“

— Adică ce ? Întrebă Nicu-Piele din colțul lui.

— Așa, vreo *nebunie*, s-arunci într-o noapte cu banii pe fereastră, să nu-ți pese ce-o să fie a doua zi...

— Oamenii-s urîți, strîmbi, tu-le neamul lor ! se amestecă Paraschiv. Ca cîinii ! Mîrîie dacă te-apropii de ce-i al lor. Da ce-i al lor ? Cine-a făcut împărțeala asta ? Cine ține legile în palma lui ? Păi să-l judec eu, să-l întreb pe fiecare : Tu de ce ai, mă, mai mult decît cutare ? Da cutare de ce are, mă, mai mult decît tine ? Ia să netezesc eu, să-mi dați mie ce rămîne

peste ce vi se cuvine, să le dau și ălor de n-au de loc...

Ucenicul ar fi vrut să mai spună cîte ceva, dar își înghiți vorbele. Pentru că și pe staroste ar fi trebuit să-l întrebe de ce face totdeauna prăduiala în două : jumătate și-o oprește lui și jumătate le-o aruncă celorlalți, ca unor cîini.

În noaptea aia, codoșul s-a dat lîngă el. Era frig, frig. L-a acoperit cu un strat de baligă :

— Miroase, dar ține de cald, i-a spus. Țștia fac pe oamenii subțiri, dar tremură bine...

Gheorghe fuma întins pe spate, cu coatele în grămada de nisip. Alături mai mocnea încă un rest de foc. Rămăsese numai un miez fierbinte cît un ban, care pîlpîia. Lumina lui puțină juca pe fețele ostenite ale pungașilor. Mîna-mică horcăia, Nicu-Piele se întorcea cînd pe o parte, cînd pe alta. Al bătrîn privea bilele schelei. Avea niște ochi posomorîți și sub buză i se adîncise o dungă neagră.

— Nu dormi ? îl întrebă Paraschiv.

— Nu.

— De ce ?

— Nu mi-e somn.

De pe ziduri curgea molozul. Îl auzeau cum picură pe scînduri ca o ploaie. Mirosea a var stins în apă și, din pereții de cărămidă, netencuiți, se răspîndea un iz de casă nouă. Celui tînăr îi înghețaseră țurloaiele. Mai aruncă o șipcă și focul se întetî. Lumina crescuse pe zidurile umede.

— Uite așa, patru pereți să am, Paraschive, ai mei să fie. Să nu mă dea nimeni afară. Să stau cum e acu, să-mi fac un foc și să ies din cînd în cînd în curte la porumbei, să-i chem : gu-ru, gu-ru, gu-rrruuu. Ei să mi se-aștearnă-n palmă, să ciugule, și eu să le mîngîi penele : na cu tata, gu-ru... Ochiosule, na cu

tata, gu-ru, gu-ru... De ce-o fi omu păcătos, mă ucenicule, legat de patru pereți, de lucruri ? Ptiu ! Că-i ascultam adineaori pe ăștia. Mi-e că odată ne lasă starostele și pleacă cu Didina lui, și noi ? Ca puii de potârniche...

Paraschiv se ridică într-un cot și privi în jur.

— Dac-ai să m-ascuți pe mine, te fac om, ai auzit ?

— Ce-i ?

— Să m-ajuti când ți-oi spune eu...

Gheorghe trase cu urechea la ceilalți.

— Ce, ți s-a urît cu binele ? Și pe urmă, după o scurtă șovăială, îi întinse mîna : Bine, dacă vrei tu, o să împărțim amîndoi ridichea și covrigul...

Și de atunci, înțelegeși au rămas, frați de cruce, peste prietenia celorlalți.

Se întetise ramazanul. Nu mai era chip să se miște nici unul. Morți au șezut, nemîncăți, nebăuți. O zi, două a mers. Pe urmă a început să-i scurme și mai rău foamea. Vai de mama lor ce-au pățit ! Era și-un frig de nu te mai sculai. Nicu-Piele privea cu jind la bălegarul codoșului. Slăbiseră, le crescuseră bărbile, erau palizi de vedeai prin ei.

A șasea zi, Ciupitul a avut un vis grozav. Era într-un leșin lung, abia se ridicase în coate. Ochii i se măriseră și se adînciseră în fundul capului. Se aco-perise cu nisip, parcă era sculat din morți. A ridicat mîna lui osoasă și le-a spus :

— Să vedeți, fraților, ce mi s-a arătat azi-noapte... Se făcea că Dumnezeu mă luase la el. Și ce de stele erau împrejur ! Colțoase, strîmbe și stinse ca niște felinare, parcă ar fi turnat cineva gaz peste ele și le-ar fi dat foc. Deasupra atîrna luna, buboasă ca o curviștină, flească era, moale, și de-o atingeai sărea puroi din ea. Nu mai lumina. Ruginise și arăta ca o

tinichea. Împrejurii meu, numai îngerii. Niște copile cîrne, cu ciorapii sumeși, cu lumînări în mînă. Se uitau la mine și-mi ziceau : „Bine c-ai nimerit, Oacă, să ți-l arătăm pe Dumnezeu, haide-ncoace !” Atîrnav joarțele de pe ele și-n picioare aveau botoșei rupți care nu s-auzeau. Am mers ce-am mers, și l-am văzut și pe Dumnezeu. Ședea cu niște coarde pe genunchi și le coțăia. Eu am dat să zic ceva. Îmi luase glasul ! Parcă eram căzut din leagăn. Și-n fața lui era o masă întinsă, fraților, ce mai masă ! Numai curcani fripți și găini de săreau din oalele în care fierbeau. Și cîrnați, și salam, și pîne... Îmi lasă gura apă și-acu. Am întins mîna să-nfulec ceva, parșivul de Dumnezeu mi-a tăiat zarurile : „Nu se poate, Ciupitul ! Tu ești pedepsit să stai și să te uiți cum beau eu cu sfîntu Petre bere la metru !” Și s-au apucat, mîncă-v-aș ochii, să pilească ! Și parcă erau mai mulți și înșirau sticlele lîng-un zid. O sută, două sute, nu știu cîte erau. Se făcuse sfîntu Petru cît o bute, da nu plesnea. Băga-n el și rîdea la mine : „Ar mîncă gura ta, Oacă, o corcoviță ?” „Ar mîncă, sfinte Petre !” i-am zis eu. „Da o aripă de găină ar mîncă gura ta, Ciupitul ?” „Ar mîncă, sfinte Petre !” „Nu se poate. Stai și te uită !” mi-a arătat el cotul. Și pe urmă, parcă aduseseră și lăutarii, pe Mitică Ciolan cu ai lui. Guristul îmbătrînise de tot, dar se ținea. De la poarta raiului începuseră să cînte. „Ia zi-i, Anghel”, s-a răstit bunul Dumnezeu la armonist. Dumitru bătea coardele cu degetele. Plîngea sfîntu Petru, plîngea curvarul de Dumnezeu, plîngeau și muierile de pe genunchii lui... „Ce-aveți, mă ?” m-am răstit la ei și m-am hîit la înșerașii din jur. M-am ridicat de la masă și-am început să joc geamparalele pungășești. O dată s-a-nveselit tot raiul ! S-au aprins și stelele alea moarte, și luna... „Așa ! Așa !” făcea Dumnezeu cu mîna pe soldurile muierilor. Și

le răsucea când într-o parte, când în alta. Jucau și îngerii și sfîntu Petru, care-și pierduse șalupele. Când i-am ostenit, am rămas singur, jucînd. Obosiseră și lăutarii, da nu i-am lăsat. „Haide, ha ! Zi-i, Dumitre, că m-anticăresc...” Mî se aprinsese obrazul și din ochi îmi ieșea un fum gros, care acoperea tot ce era împrejur. O dată am horcăit și-am căzut pe spate. Pe gură mi-a ieșit tot sîngele din mine, un șuvoi ca miezul vișinei...

Oacă tăcuse. Nicu-Piele s-a ridicat cu greutate și l-a privit. Pe pieptul hoșului se vedea o pată întune-cată de sînge.

— Mă, ce-i cu tine, mă ? a strigat.

S-au ridicat și ailalți. Ciupitul avea un obraz vînat, înghețat.

— L-a mîncat fript oftica ! a zis Sandu. Trebuie să-l ducem undeva de aici.

Oacă nu se mai mișca.

L-au cărat într-o dimineață la sanatoriu, la Filaret, cu o mașină. Putea să pună mîna comisarii pe ei, când era vorba de viața unuia de-al lor, nu le păsa. Au găsit bani, au plătit doctorii și i-au întrebat dacă mai scapă.

Cînd au ieșit, afară ninge. Bucureștiul era murdar și vînat. Deasupra caselor se zbăteau fulgi ușori. Caramangiii nu spuneau nimic. Pe lîngă ei treceau trăsuri cu coviltirul lăsat. Birjarii înjurau caii și pocneau din bicele lor lungi.

POMANA LUI MIELU

Dincolo de Podul Basarab, unde începea o ulicioară a lăutarilor, trecătorul putea zări o casă galbenă cu două caturi, cam prăbușită într-o parte, cu balcoane înguste, împrejmuite cu lemn, de pe care se luaseră cîteva rînduri de vopsea. Scări întortocheate, cu trepte știrbe urcau pînă în fața unor uși joase. Trebuia să le împingi bine cu umărul ca să se deschidă. Clădirea era un fel de hărăbaie întunecoasă, cu ferestre oarbe, dînd spre o curte înghesuită, totdeauna nemăturată. Cîteva pomi uscați își ridica coroarele sărace pînă la înălțimea geamurilor de sus, dincolo de care vegheau, neosteniți, ochi curioși.

Jos, la intrare, se afla brutăria proprietarului, domnul Bică-Jumate, o sală lungă cît un vagon de tren, cu trei cuptoare. Printr-o ușă, intrai într-o încăpere cu pereții acoperiți de rafturi șubrežite. Mirosea greu, a făină acrită.

Înăuntru, despuiați pînă la brîu, roboteau lucrători, cu fețele albite, slabi și palizi, purtînd pe cap scufe de pînză, să nu-și pîrlească părul la dogoarea cuptoarelor, în care ardea un foc neostoit.

Jupînul cobora pe la trei, cînd încă nu se lumina de ziuă, îmbrăcat numai într-o cămașă de noapte, încerca maiaua cu degetul, striga la slugi să se gră-

bească și urca iar scările întunecoase pînă la el în odaie. Locuia într-o cameră mare, murdară, plină de hîrtii și hîrtoage, nemăturată cu lunile.

Aprig proprietar ! Se putea spune că scosese aur din mîinile lui. Lumea îl știa cum începuse : cu două sute de metri pătrați în buza gropii lui Ouatu, o întindere tare, acoperită de gunoaie, pe care chivuțele de strîngeau trențe la rampă ridicaseră niște șandramale acoperite cu tinichele vechi, să nu le bată soarele.

Să-l fi văzut, nu dădeai doi bani pe el. Era un ăla neajutorat și slut, că de-aia i se zicea și Jumate. Numa inimă-n el. Nu mîncă, nu dormea. Semăna cu un gîndac de gunoi, așa cum îl știau oamenii, verzui la față, cu dinții căzuți, tot căutîndu-se prin buzunarele pline de polițe și chitanțe. Împrumuta bani. Îți dădea cinci, îi înapoiai șapte. Nimeni nu știa de unde picase. N-ar fi iertat nici pe tat-său pentru un leu. Bun în socoteli, știa țifrele și jocurile lor, avocat să fi fost, și nu-l dovedeai. Cum făcuse, cine l-o fi sfătuit, cumpărase o curea de pămînt la rampă. Pe nimica. Chivuțele strîngeau tinichele și cîlți, le adunau grămadă, le vindeau. Pe locul lui ! Le lua chirie. Ce s-au gîndit muierile : „Ia să ne ridicăm și cîte o magherniță, s-avem unde pune capul“. Asta era altă chirie. Azi una, mîine alta, s-au întins. Se umpluse rampa de colibe. Să fi dat să fugi ! Trăiau ca viermii, cîte trei la un loc, cu copiii după ele. Acolo mîncău, acolo dormeau. Cînd ploua mai tare, se duceau dracului acoperișurile și trențele. Plîngeau cîte o săptămînă. Domnul Bică-Jumate nu ținea seama de asta. El la zi-ntîi se înființa după chirii. Acum, nu era mare lucru zece lei pe lună, dar la sărac și-un capăt de ață atîrnă greu ! Chivuțele cereau îngăduință :

— Domnu Bică, mai lasă-ne cîteva zile, n-avem...

Proprietarul rînjea :

— Eu vă las, da vă costă ! La mine-i ca la *bangă*. Că am și eu afacerile mele !

Le punea să apese cu degetul sub slovele scrise strîmb pe chitanțele pregătite dinainte. Încet-încet, muierile se trezeau vîndute cu totul. Ce cîștigau, în buzunarele slutului se scurgea.

Nu trecu mult, și nu-l mai cunoșteai. Se întolise, făcuse burtă, lumea zicea că are case și în altă mahala. Umbla duminica pe Grivița în trăsură, se fudulea, ținea o ibovnică, o îmbrăcase, o încălțase. Cine mai era ca el ?

Cam îmbătrînea și-l învinsese lăcomia de bani. A dat dracului toate tîrfele, a vîndut ce avea și și-a ridicat o brutărie lîngă ulicioara lăutarilor. Credea că o să împărățească pămîntul. Iar s-a așezat cu polițele și dobînzile pe cartier. Veneau oamenii, se rugau de el, le lua pielea. Stătea singur ca un huhurez în cămăroaia lui de sus, nu dormea, cu frica în sîn să nu-l fure careva. Auzise de hoții Cușaridei, tocmise un sergent de-l veghea noaptea. Ținea cu pîine mahalaua, pe ceferiști, Grantul și Filantropia. Avea un om de credință, robul său, Mielu, un haidamac de ridica un camion în spinare, cu cal cu tot. Credincios, nu ți-ar fi risipit un franc, s-ar fi omorît cu străinii pentru jupînul lui. Îi plătea ce-i plătea, mai nimica, îi da casă și masă. Casă, adică să doarmă în podul clădirii cu două caturi, pe niște țeale, vara, iar iarna în brutărie, cu lucrătorii laolaltă, lîngă cuptoare, că tot ardeau lemnele pentru fabricarea pîinii. Masă, adică să mănînce pîine cîtă vrea, o ciorbă de roșii la două zile, duminica o tocană și, în rest, ce da Dumnezeu.

Mielu nu crîcnea. Era un băiat de la țară, zicea bogdaproste că găsisese unde să-și odihnească oasele. Iarna scotea dintr-o magazie sania jupînului, îi ungea

tălpicile, le repara, schimba șinele de oțel, zbură cu jimbă în cartiere. Vara, iar era bine. Drumurile pline de gropi nu-l înspăimântau. Mai mare dragul să stai pe capră, să dai bice calului, cu căruța plină. Numai cînd se topeau zăpezile începea balamucul. Domnul Bică adăpostea sania și scotea droașca de tablă, cu arcuri vechi de oțel. O vopsea bine, punea un zugrav să-i scrie numele cu literele cele mai mari, ungea osiile roților și striga la el :

— Gata, puturosule ? Treci de încărcă pîinea !

Mielu aducea iapa din grajd, că o iapă avea domnul Bică, mică și îndesată, ținută bine cu nutreț, o bătea pe burta caldă, îi potrivea hamurile și fundele, gătită, mă rog, se numea c-a venit primăvara. Dar asta însemna că iar n-o să doarmă destul, că începea hîrțuiala.

La patru, cînd se întorcea, după ce dădea socoteala jupînului, trebuia să spele căruța, să-i curețe arcurile de noroi, lăsa țesălatul calului, măturatul grajdului și altele, ieșea sufletul din el. Numai că se obișnuise. La cinci de dimineață, pornea cu căruța plină pe poarta brutăriei. Jupînul îi număra cornurile și pituștile de doi lei. La coada căruței, lăsa trei sute de pîini, tari și negre, să fie la îndemîină. Într-o parte stăteau franzeluțele cu lapte și japonezele împletite iscusit. Să tot vinzi !

Scuipa în palme, pocnea din bici și iepșoara bătea caldarîmul Griviței, vesel, mîncată bine. Calea negustorilor abia se deslușea. Roțile săltau prin gropile acoperite de noroi. La casele evreilor se aprindeau lămpile. Mirosea încă a zăpadă, dar frigul nu mai avea atîta putere. La pod, bătea spre cîmpul Țăcăliei, pe lîngă cărămidării, pe drumurile proaste ale Grantului. Cînd se lumina bine, trecea de Puțul Dracului, unde omorîseră unii o femeie, și lua

străzile la rînd. Se dădea jos de pe capră și striga în poarta fiecăruia :

— Pîinea !

În mahalaua asta lăsa o sută de pîini negre. Pe la opt întorcea droașca și mîna spre Cuțarida. Mai tîrziu de ceasurile nouă nu ți-ar fi intrat în gura Filantropiei. Lăsa și ceferiștilor o sută de bucăți și apuca spre groapă cu ultima sută. De franzele și de cornuri nu s-atingea. Astea erau pentru pricopsiții de dincolo de Tarapana. La ei pica tocmai pe la unsprezece, unsprezece și jumătate, cînd făceau cu-coanele ochi, că astea dormeau mai mult, de, obrazuri subțiri, nu puteai să le scoli cu noaptea-n cap !

Vara și iarna era mai ușor. Iapa trăgea, era o plăcere să te salte arcurile, să fluieri și să pocnești din coada biciuștii. Cum cădeau ploile începeau ne-cazurile. Ușoară, ușoară, dar căruța tot se înfunda în noroiul Cuțaridei.

Împingea Mielu, ridica de osii, îi mai ajutau și mahalagiii, pentru că pe o astfel de vreme îl așteptau la pompă, lîngă cîrciumă. Mirosul de pîine proaspătă pătrundea prin ferestrele deschise, îți muta nările. Copiii lăsau joaca și îi speriau calul, trăgînd cu praștiile în tabla droaștei, strigînd :

— A venit căruța cu pîine ! A venit căruța cu pîine !

În Cuțarida, Mielu lăsa și cîteva pituști împletite pe care le avea pregătite în lada de sub capră : două pentru cîrciumar, două pentru popă și cîteva chifle pentru Marița, ghicitoarea.

Cînd le împărțea, calicii se dădeau mai într-o parte, cu ochii lacomi. Ene, știrbul lui Spiridon, mai îndrăzneț, cerea Linei :

— Tanti, dă-mi și mie un coltuc din ăsta !

În mîna avea bucata de pîine neagră, atunci cum-părată de ta-său și ruptă.

Muierea se rățoia la el :

— Să-ți cumpere mă-ta și ție dacă ți-e poftă de franzelă ! și intra în casă, acoperind pituștile cu șorțul.

Știrbul privea bucata din care ieșeau aburi calzi. Bună și asta ! Cam acră, e drept, dar pîine. Rîdea ca prostul la ăilalți copii din jur :

— Lasă, bă fraților, că mi-a spus mie tata : pe lumea ailaltă noi o să mîncăm pîine albă și pricopsiții or să se uite și-o să le lase gura apă !

Și-și vedea mai departe de dambilușca lui, pe care o lovea cu biciul, în timp ce mesteca miezul pufos, făcut mai apoi cocă în burtă.

Auzea Mielu, îi era milă, le-ar fi dat de pomană o pitușcă, dar cine-o plătea, că avea pîinile cu socoteală !

Cînd stătea soarele sus, protaș trecea pe la Tara-pana înapoi, cu căruța goală. Tabla droaștei zdroncă-ne pe drumul prost al Filantropiei. Slușa lui domn' Bică se oprea sub un salcîm, la umbră, lega hăturile de un cui bătut anume în capră, se dădea jos, își ștergea frumos fruntea de sudoare și se așeza pe trotuarul de pămînt. Scotea tașca în care ținea banii, și-i număra. Căuta un creion bont și o hîrtie în brîul gros ce-i lega strîns mijlocul. Alături, în praf, așternea paralele. Dacă bătea vîntul, ținea hîrtiile de cinci lei sub o piatră, mărunțeii fișic-fișic, părlușă pe părlușă, să nu se risipească ceva.

După ce termina cu numărutul, deschidea ușa căruței, pe care avea însemnați datornicii cu creta. Pîinea și linia. Țștia erau săracii Cuțaridei de plăteau la chenzină. O dată isprăvită și numărătoarea lor, trăgea o bară pe hîrtie sub socoteală și aduna. Mai scuipa în palmă, lua iar piesele de doi lei, una cîte una, să nu iasă greșeală. Buuun ! Îi mai rămîneau și lui cîțiva mărunței. Îi aduna într-o cîrpă murdară •

și-i ascundea sub brâul gros. Aia era averea lui, nu s-atingea jupînul. Ce-i al stăpînului e-al stăpînului, ce-i al lui, al lui ! Treabă cinstită.

Mulțumit că-i ieșiseră socotelile bine, făcea o cruce mare, mîngîia calul pe coamă și se urca în droașcă. De-acum putea să fie liniștit. Și era bine că ținea un soare blînd și o fericire de cer deasupra.

N-ar mai fi plecat Mielu de la domnul Bică, ce să zic, cît e pămîntul. Numai că într-o luni, cam după lăsată-secului, se petrecuse un lucru care merita să te faci să scuipi pe lumea asta de rabdă atîtea strîmbăciuni...

Tot trecînd el prin Cuțarida, a auzit de la unul, de la altul că la rampă ar fi locuri de vînzare. Ce s-a gîndit Mielu : de slugărit, n-o să-l slugărească pe domnul Bică o viață întreagă ! Dacă și-ar cumpăra și el o palmă de pămînt să-și ridice cu timpul o magazie, să aibă un loc unde să pună capul și să zică : al meu este ! Că doar nu s-o isprăvi norocul tocmai la el ! Zis și făcut. A început să strîngă. Azi un ban, mîine altul, a făcut o sumă. S-a dus într-o dimineață și pe la primărie, a întrebat. Nu era scump, dar lui nu-i ajungeau banii, și un pungaș de funcționar de-acolo, văzîndu-l așa, cam prost, i-a spus că, dacă nu se grăbește să ia un lot, se vinde tot, și alt pămînt, mai la față, l-ar costa o groază de parale.

A socotit Mielu ce-a socotit, îi mai trebuiau cinci sute de lei mari și late. Cînd nu le ai, vai de lume ! De unde să ceară, de unde să ceară ? Ia să se ducă la jupîn, că l-a slujit, n-o să închidă din ochi tocmai acum, la nevoie. O să se uite și la fruntea lui. Banii o să-i plătească el cu timpul. Socoteală bună, numai că nu cunoștea sufletul stăpînului. Vreo trei zile s-a codit. Pe Bică îl știa cît e de hapsîn, dar dintr-atîta n-o să sărăcească !

În luna aia, după lăsata-secului, s-a sculat de dimineată cu inima bucuroasă. S-a dus la pompă, în curte, și-a lepădat cămașa de pe el, a dat drumul la apă, s-a răcorit, și-a spălat fața, a băut și-o gură bună, să-i ție pe drum de sete, și a strigat la lucrători :

— Bună dimineată, s-a trezit jupînul ?

— Acum se dă jos să-ți numere pînile.

Unul încă rîdea cu el :

— Cum ai dormit azi-noapte ?

— Cum să dorm ? Repede...

În brîu, Mielu avea toate paralele strînse. Dacă jupînul îi dădea restul, putea să se ducă la primărie să-și plătească locul. Ar fi fost ziua cea mai frumoasă din viața lui.

Pîna să coboare domnul Bică, a scos iapa afară, a stropit osiile căruței cu un furtun, i-a pus nițel catran la încheieturi și, cînd l-a auzit tropăind pe scările de lemn, i-a ieșit înainte :

— Să trăiești, stăpîne !

— Bună dimineată, i-a răspuns domnul Bică, duhos.

Își trăsese numai pantalonii și i se vedea pieptul păros prin despicătura cămășii de noapte.

O dată a simțit sluga că-l taie cineva la inimă cu un cuțit. Jupînul stingea lămpile din curte, să nu se facă risipă de gaz. Vîntul ridica praful de pe pavaj. Sus, la ferestrele chiriașilor se luminau geamurile. Calul bătea cu copita. Întepa un friguleț de primăvară. Înghețase sufletul în Mielu. S-a apropiat iar de stăpîn, și i-a spus cu gura pe jumătate :

— Domnu Bică, aș avea o rugăminte...

Jupînul s-a întors mirat spre el, cu ochii mici, de nedormit ce era.

— Ce-i ?

— Ce să fie...

— Spune, mă prostule !

Parcă a mai prins curaj Mielu.

— Domnu Bică, aş avea o mare rugămintă...

— Ei ?

— Domnu Bică, am strîns bani să-mi cumpăr un loc în gura gropii, să am şi eu un metru de pămînt al meu...

— Ei ? a mormăit stăpînul.

— Şi nu-mi ajung banii...

— Şi ce-mi spui mie ?

Se răstise. Avea o voce spartă, cum au toţi bărbaţii vocea dimineaţa, dar slugii i s-a părut că l-a supărat.

— Domnu Bică, a început iar cu inima cît un purice, mai îmi trebuie cinci sute de lei. Cu împrumut. Nu-i mult, dar nu-i am şi-mi trebuie...

Jupînul i-a întors spatele. Mielu, după el.

— Domnu Bică...

— De ce-mi spui, mă, mie toate astea ?

— Păi cui să-i spui ? Nu eşti dumneata stăpînul meu, de-mi dai pîine să mănînc ?

— Îţi dau, sigur că-ţi dau, făcu Bică-Jumate gînditor, şi dacă-ţi dau, acuma trebuie să-ţi fac şi case ?

Iar voise să plece. Sluga, nimic.

— Domnu Bică, cinci sute de lei nu-i cine ştie ce...

Jupînul a ridicat sprîncenele mirat. Parcă nu-i venea să creadă că aude bine.

— I-auzi colo ! Ce spui ? De ce nu mai aştepţi să strîngi şi restul care-ţi trebuie ?

— Nu se poate. Mi-a spus unul de la primărie că dacă nu cumpăr acum, loturile astea mai ieftine se vînd, şi rămîn cu buza umflată. Pe urmă o să-mi trebuie bani mai mulţi...

Domnul Bică se ţinea dîrz.

— Mă Mielule, eu dau banii cu dobîndă, mă, şi ţie nu-ţi pot lua dobîndă, aşa că mai bine nu-ţi mai

împrumut. Mă, eu sînt cămătar, mă, că așa mă știe o lume întreagă. Bani fără dobîndă de la mine din mîină nu pleacă, mă, că nu mai mi-ar merge bine altfel, auzi tu ? Și apoi e luni, mă, și cine dă luna nu-i merge bine toată săptămîna. Ce, tu vrei să mă nenorocesc, mă ? Haide mai bine să numărăm pînile, că s-a făcut tîrziu...

Nici nu știu cum s-a urcat pe capra căruței. A dat în cal, l-a lovit de două ori cu biciul. A plecat ca din tun. Scăpărau copitele iepei, nu altceva. De băut, nu mai băuse de la Crăciun Mielu. S-a oprit tocmai la gară, la o cîrciumă care atunci își ridicase obloanele. Negustorul stropea dușumelele cu un maț de cauciuc.

A dat bună dimineța și a cerut o țuică mare. După aia a mai cerut una și încă una. Cinci țuici mari a băut. Capul lui, cît burta iepei. Se învîrtejeau toate cu el. Vorbea singur pe capra droaștei ;

— ...Zi, d-aia ți-am slugărit eu atît, domnu Bică ? D-aia ți-am dat banii dumitale pînă la ultimul creițar, nu m-am atins de ce-i al dumitale... Și răs-plata care-a fost ? Ai ? Că nu poți să-mi dai și mie cinci sute de lei cu împrumut... Parcă ce-i cinci sute de lei pentru dumneata, domnu Bică ? Nimica toată. Asta e ! Da dumneata nu dai luna că-ți merge rău, auzi ! Îți merge rău, ai ? Da ia să te iau eu și să te întreb, cîte mii de lei ai sub pernă ? Și de unde le ai, domn' Bică, de unde le ai ? Din munculița mea, a altora, a proștilor de te slugăresc cinstit și-ți dau banii pînă la ultima ultimii.

Calul nu mai știa încotro s-o apuce. A luat-o spre Cuțarida. S-a trezit Mielu în capul mahalalei, făcut pămînt, sus, în scaunul droaștei. Lumea, pîlc, în față la Stere.

Îl aşteptau de cu dimineaţă. Se uitau babele spre Griviţa, copiii spre Filantropia, doar l-or zări.

— Da ce-o fi, soro, de nu mai vine zevzecu ?
întreba baba Marghioala.

— Ce să fie ? O fi luat-o şi el de luna ! adăugase Aglaia.

Tinca, de faţă şi ea, îşi pusese mîna la gură :

— Nu-i adevărat ! Nu bea Mielu. Parcă nu-l cunoaşteţi ? Umblă ca ceasul. Cine ştie ce i s-o fi întîmplat...

Şi pînă să pice droaga de fier, se strînseseră muierile deoparte, bărbaţii, cîţi erau, de alta ; pe cimentul din faţa cîrciumii lui Stere, copiii. Ei n-aveau altă treabă. Cei mai mari erau duşi la şcoală, dar aştia, nerăsăriţii, scoteau dambiluştile şi biciul — şi ţin'te, joacă !

Ene avea cea mai frumoasă dambiluşcă din groapa lui Ouatu, făcută de ta-său, la Halta Griviţa, cu strungul. Mare cît o ceapă şi ascuţită, se învîrtea o zi şi-o noapte, dac-o lăsa. Băiatul doar o mîngîia cu coada biciului, privind mîndru împrejur. Se uita Petre, se uita Beghe, frati-său, fetele lui Chiriac nu-şi mai luau ochii. Ene o spoise pe deasupra cu vopsele ; cînd se învîrtea, ziceai că-i curcubeu, nu altceva. La mijloc îi potrivise şi un punct roşu, care se micşora şi se mărea, după cum juca ţinta de sub ea, mai repede sau mai încet.

În faţa cîrciumii, negustorul întinsese vreo zece metri pătraţi de ciment, puteai să joci pe ei. Din mai, scotea mesele sale de fier cu craci, le desfăcea, ştergea feţele pătrate cu o cîrpă, dădea cu mîna la spate pe pantalonii din piele de drac, îşi înfigea cîrpa în brîu şi aştepta muşteriii. Pe copii îi lua cu huideo, să nu-i strice ceva.

În luna aia bătea vîntul pe cimentul lui. Fraţii beau la umbră în prăvălie, nu se uitau afară. Era şi

de amiază, să fi fost douăsprezece. Muierile făcuseră scurtă la gît privind spre Filantropia. Baba Marghioala ostenise. Se lăsase pe vine, ciucită toată, cu mîinile în poale. Nu mai spunea nimic. Îşi strînsese broboada în jurul gîtului să nu răcească şi-şi trăsese poalele fustelor largi în jurul gleznelor, să n-o ia vîntul pe dedesubt. Aglaia povestea de ale ei. Era după lăsata-secului şi nu mai isprăvea. Fusese cu o seară înainte la cumetri, de bătuseră alviţa, mai băuse un pahar de vin, îi mergea gura ca o meliţă.

Cînd ostenise, scosese din buzunar o coajă de portocală, uscată pe maşina de gătit, să-şi îndulcească sufletul. Mirosul plăcut gîdilase nările copiilor. Ene lăsase dambiluşca. Ce-ar mai fi ros şi el o cojiţă !

Alături, bărbaţii se dădeau mai la soare. Ieşiseră în haine, să şperie iarna. Se uitau în sus, bine era, da mugurul. Şi cerul se spălase tot ca un geam. Unuia i se păru că vede rîndunelele. Da de unde ! Erau tot brabeţii dolofani ai Cuţaridei — cînd se lăsau pe maidan, ziceai că aruncă cineva cu bolovani.

A dat Dumnezeu de s-a ivit Mielu. Copiii l-au întîmpinat ca de obicei cu strigăte :

— Vine căruţa cu pîine ! Vine căruţa cu pîine !

Au ieşit şi muşteriii afară din prăvălie, să mai tragă aer în piept, că erau făcuţi la dinţi.

Cînd s-a trezit sluga între muieri, o dată şi-a adus aminte de fapta stăpînului şi s-a pus pe plîns. Se uita baba Marghioala la el ca la moaştele sfîntului Spiridon.

— Da ce-ai, maică, ce ți s-a-ntîmplat ?

Mielu rupea pămîntul cu lacrimile.

— Oliu, Doamne fereşte !

Şi-a venit sluga în fire, a deschis uşa căruţei cu pîine şi-a început să strige :

— Luaţi, mă, oameni buni ! Luaţi toată pîinea asta, c-o dau de pomană ! Azi fac cu pomană, mă

oameni buni ! Luați-o, mă, nu vă mai uitați la mine așa...

Și a început să împartă pâinile.

Muierile rămăseseră încremenite, cu mîna la gură. Nu se apropiau. Ene, știrbul, cum a auzit, a și băgat mîna unde știa el că stăteau pituștile albe la care rîvnea de luni de zile. A luat una. Mielu nu i-a zis nimic. A luat două. Mielu i-a mai pus una în brațe. S-au apropiat și ceilalți.

— Ne dai, nene, și nouă ?

— Vă dau, mă, n-auziți că azi e pomana săracului ? !

Și-a golit cutia droaștei.

Mușcau ofticoasele lui Chirică din pâine, nu se dumireau. Bună pâine ! Așa un miez bun nu gustase gura lor pînă atunci. Parcă ți se lipea de suflet. Petre strîngea firimiturile căzute din coaja rumenită bine și le arunca pe gît, să nu piardă nimic din cornurile frumos mirositoare pe care le căpătase. Beghe fugise mai departe, cu buzunarele pline, de frică lui frati-său, să nu-i cărăbănească vreo franzeluță, lacom cum era.

Se dezmeticiră și muierile. Baba Marghioala zise cu voce tare :

— I-o fi murit mă-sa lu ăsta, haide, soro, să luăm ; dacă-i de pomană, de pomană să fie !

Baba Chirița s-a lipit și ea la coada căruței. Mielu împărțea în dreapta și-n stînga.

— Na-vă, fraților !

Zidarii, rușinoși, încă nu se apropiaseră. I-a chemat sluga :

— Veniți, mă oameni buni, veniți de luați !

Baba Marghioala, care primise de două ori, avea poala plină. Ținea în șorțul ei larg trei pâini grele, ascunzîndu-le. Zicea într-una Aglaiei :

— Să fie înaintea mă-si ! Dumnezeu să primească.

În ușa cîrciumii ieșise și Stere. Privea. Ce-l găsisese

pe Mielu ? Acesta terminase și se scutura pe mâini, fericit. Oamenii se împrăștiaseră care încotro. Negustorul l-a chemat mai aproape :

— Mă, tu știi cât costă un camion d-ăsta cu pâine ?

— Știu.

— Și cine-l plătește ?

— Eu.

Cîrciumarul nu credea.

— Cu ce ?

— Uite bani, colea !

Și-a scos tașca lui din brîu. Îi trecuse beția și-i ardea gîtul. A intrat în prăvălie și a chemat oamenii împrejur :

— Ce vreți, fraților, să beți ? Azi plătesc eu !

Se mira Chirică, se mira Ilie. N-au zis nu.

Afară rămăsese uitată căruța, goală, cu ușile vraște. În ea intrau brabeții Cuțaridei, gureși, să ciugulească și ei firimiturile rămase din pomana lui Mielu.

Tîrziu, aproape de miezul nopții, l-au urcat în droașcă, de subsuori, doi ceferiști. Mielu era țeapăn și rîdea prosteste. N-a fost nevoie să dea în cal. Acesta știa drumul singur.

Numai larma de pe ulița lăutarilor l-a deșteptat. Lucrătorii de la brutărie nu se culcaseră. Stăteau în poartă și-l așteptau. Cînta și pocnea din bici. A ridicat tot praful din curtea lui Bică-Jumate. Pînă s-apuce ceilalți să-i spuie că jupînul îl căuta cu poliția, acesta a și oprit iepșoara, crunt, și-a strigat la Mielu :

— Banii, tîlharule ! Unde sînt banii ?

Argatul rîdea de parcă-și pierduse mințile :

— Ha, ha, te-ai speriat, domn' Bică ! Te-ai speriat, ai ? Credeai că plec cu banii dumitale... N-am ce face cu ei, că-s murdari, dacă vrei să știi !

Și i-a aruncat în obraz ce i se cuvenea.

Stăpînul a adunat polii și piesele de cinci lei strînse cu trudă de slugă, a mai cerut și, cînd a fost socoteala gata, a mîrîit :

— Să te duci unde-oi vedea cu ochii, că mie nu-mi trebuie bețivi la ușă ! Și l-a chemat pe unul de alături : Florică, de mîine să pleci tu în cartier cu pîinea, s-a înțeles ?

Împrejur se făcuse tăcere. Nu scotea unul o vorbă. Se uitau numai la fața jupînului, verde în lumina felinarului chior.

Mielu s-a trezit dintr-o dată. Cum, adică, de mîine să nu mai ducă pîinea în cartiere ?

— Domn' Bică, domn' Bică ! s-a repezit spre el.

— Nimic ! a răcnit acesta. Cum am spus ! N-am nevoie de bețivi la ușa mea !

Sluga privea la ceilalți. Și ei tăceau.

— Nu se poate, domn' Bică !

Stăpînul plecase în odăile lui. Nu-l mai prinse.

La vreo lună, unul din lucrători îl întîlnise în fața cîrciumii lui Stere. Mielu ajunsese rău. Avea o privire de capiu și nu știa ce mai spune. De cînd îl aruncase domnul Bică-Jumate afară, în stradă, trăia din mila femeilor. Lucra noaptea la serviciul barometric, vai de mama lui cum mîncea o pîine, că se da se la patima beției. Risipise tot ce-i mai rămăsese într-o săptămînă, și, să-l fi văzut acum, nu-l mai cunoșteai ! Stere îl scotea afară din prăvălia lui după ce bea două cinzecuri pentru că începea să cînte popește și spunea prostii.

Sluga avea o față blîndă, poleită parcă, așa cum au sfinții. Nu se supăra. O lua tîrîș-tîrîș spre buza gropii, într-acolo unde-ar fi vrut să-și cumpere peticul său de loc, și se oprea la rampă, cu mîinile în buzunarele nădragilor peticiți. Gunoierii îi învățaseră

damblaua. Cum aveau puțin timp să răsuflă de la descărcatul resturilor din camioane, se apropiau de el și-l întrebau :

— Ce-ți mai face dușmanul, Mielule ?

Prostul rîdea cîtva timp și pe urmă, ca și cînd și-ar fi adus aminte, se încrunta deodată, spunînd mînios :

— Eu pe lumea ailaltă am să mă fac pisică, domn' Bică, și tu, dușmanu meu, șoarece, ca să te chinuiesc cum m-ai chinuit tu pe mine !

Veneau mai mulți împrejur și-l smoneau, că sluga vorbea ca din cărți.

— Nu rîdeți ! se răstea la ei Mielu.

Nu rîdea nimeni, cine să rîdă, așa i se părea lui.

— Nu rîdeți, că Dumnezeu pe cei buni îi face vînt, pentru că dacă ești pasăre, tot te vînează vîntătorul, dacă ești broască, te mănîncă șarpele, pe cînd vîntul, che, lui nu-i nici cald, nici rece, pătrunde oriunde, nu-l poate opri nimeni... și eu vînt o să fiu, și pisică. Iar dușmanul meu, broască și șoarece, să-l chinui cum m-a chinuit el pe mine...

Gunoierii se întorceau cu spatele, să nu le vadă prostul roua din ochi...

Era într-o sîmbătă. Prin mahalale, ieşiseră femeile cu împărţitul pentru sufletul morţilor. Lîngă o poartă, pungaşii dădură cu ochii de o fetişcană, nălţuţă şi făcută bine, care mai mult alerga decît mergea. Coadele părului îi săltau pe spate ca nişte hăţuri.

— Ia priveşte, Treanţă, a zis Nicu-Piele.

S-a uitat ăl bătrîn. Bună bucăţică!

Lunganul o apucă de braţ:

— Und' ţi-i drumu?

Copila avea în mînă o oală cu sfinţi de cocă.

— Mă duc să-mpart, a răspuns.

— Mie nu-mi dai un bolindeţ d-ăsta?

Şi-a scormonit-o cu ochii lui.

— Îţi dau.

Pînă să întindă cana, el a băgat deştele, trăgînd afară coca dulce. Gheorghe fluiera alături, numai ochi.

— Şi cum îţi zice, fata neichii?

Codana a săltat pieptul tînăr, a lăsat ochii-n zăpadă şi-a îngînat:

— Sinefta.

— A cui eşti, mînca-te-aş?

— Tata a fost chirigiu la Tarapana, da s-a prăpădit.

— Ce spui ? !

— Da.

Mardeiașul a cuprins-o în focul privirilor lui.

— Și de sufletu lui dai de pomană ?

— De sufletu lui și-al mamei...

— Muri și mă-ta ?

— Muri...

— Dumnezeu s-o ierte ! Și nu ți-e urît singură pă lumea asta ?

— Nu mi-e, că mă ține o mătușă.

Fata prinsese o îndrăzneală și împrăștiat zăpada cu pantoful ei mic.

— O să dau pe la tine, a mai zis Piele. Da unde stai ?

— Da de ce vrei să știi ?

— Așa, să mai trec câteodată să-ți țin de urât...

— Nu mai spune ? !

Gheorghe o dată a întors obrazul lui bătrîn.

— Ete-a dracului !

Lunganul i-a dat un ghiont :

— Taci, Treanță, că-mi' strici ploile ! S-a-ntors către ea. Hai, spune, neică, să-ți iau de-o rochie, niscăi pantofi, c-oi fi goală pușcă, vai de viețisoara ta !

— Ce inimă mare ai, să nu-ți fie de deochi ! rîse Sinefta, și al bătrîn se uită mai bine spre fată.

Codana, să nu-i dai șaptesprezece ani, avea un obraz curat de fată cuminte. Când rîdea te-apuca așa, o furnicătură.

— Nu mă fierbe, mînca-ți-aș ochii...

— De, că-ți spusei, la Tarapana stau. Caută-mă, numai să mă găsești, și să nu te simtă mătuși-mea, că e dată dracului, te bagă-n gura lumii !

Și plecă, mișcîndu-și șoldurile lungi și coadele.

Codoșul își puse palma la gură.

— Ce-ai de zis ?

Piele dădu din umeri.

— Asta întoarce un cartier și mai dă și p-alături !

— N-aș crede ! E crudă, miroase a lapte.

— Ce lapte, huiduma dracului, nu vezi ce-i iese din gură ?

Ningea mărunț și nu era frig. Al bătrîn se săturase de atîta ședere. Poterele îi mai slăbiseră și ieșiseră să umfle cîte un portofel prin tramvaie. Se împărțiseră, să nu-i vadă lumea grămadă, să-i miroasă comisarii. Sandu-Mîină-mică plecase cu ucenicul pe Grivița, să-l învețe cum se blătuiește o moară fără bătaie de cap. Paraschiv, tăunc, nu știa să umble cu lama. Așa nu mai mergea, că și meseria de hoț cere mereu alte deprinderi.

Nicu-Piele era vesel în ziua aia. Ciupise niște gologani de cu dimineată sau, cum spunea el, *făcuse piața* într-un tramvai. La Gara de Nord s-a oprit cu al bătrîn, unde era înghesuială mai mare și loc prielnic de ușurat gorobeții. Peroanele, ticsite de pasageri care așteptau plecarea trenurilor. Unii atunci soseau : gogleți de la Galați și de la Brăila, încărcăți cu geamantane. Se cunoștea că sînt din provincie. Aveau fețe speriate și se uitau uluiți în dreapta și-n stînga. Nu cunoșteau. Trăsurile așteptau afară, la intrare, și le venea greu să care, trebuiau ajutoare. Ai lor erau !

Cei doi se înțeleseseră fără multe vorbe :

— Gheorghe, punem ochii pe vreun barosan și-i luăm geamantanele. Tu unul, eu unul. Cînd ieșim afară și-oi face pst ! tu o ștergi la dreapta, eu la stînga. Ne găsim la „Doi păduchi“, în Taica Lazăr.

Zis și făcut. A ochit Nicu un fraier. Boier după înfățișare. Avea haine-n dungi și-un pardesiu scump. Într-o mîină ținea un baston.

— Să-ți ducem geamantanele, stăpîne ? se înființase al bătrîn în fața lui, scoțîndu-și șapca din cap.

— Ieftin, un pol pînă la trăsură, a adăugat și lunganul.

Străinul n-a zis nu. Pungașii au pus mîna pe valize. Scumpă marfă ! Din piele de porc, cu catarămi de aluminiu. Le-au pus pe spinare și-au mers spre ieșire, unde așteptau birjarii. În urmă, pășea liniștit mușteriu, lovind pietrele peronului cu bastonul. Mergea ușurel-ușurel. Hoții au mărit pasul. Barosanul abia se ținea după ei.

— Mai încet, că vă pierd ! gîfția.

Ei, de unde... Cînd să treacă piața gării, o dată s-a uitat codoșul la Nicu-Piele.

— Acu !

Au zbughit-o amîndoi, unul într-o parte, altul în cealaltă. În urma lor, boierul s-a dumerit greu și-a început să strige :

— Hoții !

Pînă să alerge păgubașul. Ia-i de unde nu-s ! Se adunaseră sergenții, fluierau degeaba. Pungașii s-au urcat fiecare într-un tramvai și duceau prada.

Spre Calea Văcăreștilor era un tîrg înghesuit între două străzi murdare, unde se desfăceau lucruri de furat. Acolo nu te întreba nimeni de unde ai cămășile de mătase sau hainele scumpe de dril. Dughenile gemeau de asemenea marfă. Veneau oamenii săraci să se întoilească și luau mai ieftin costumul. Întrebau, puneau banii pe masă, plecau.

Gheorghe ajunsese mai înainte. Îl așteptase pe Nicu la stația de tramvai. Merșeră apoi la domnul Goldenberg. Intrară în niște odăi mici și întunecoase. Mirosea urît, a resturi rîncezite de mîncare. În fundul prăvăliei era atelierul, o cameră înaltă, fără geamuri, luminată de becuri galbene, murdărite de muște. La vreo cinci mașini de cusut lucrau ucenici palizi, prefăcînd croiala hainelor. Schimbau nasturii și le descoseau semnele, nimeni n-ar mai fi cunoscut de unde

vin mărfurile. Aveai un costum la două rînduri, negustorul îl făcea sacou, îi rotunjea poalele, mai scotea un buzunar și punea altul pe fața stofei, nu mai semăna cu ce adusesei. Lucrurile treceau în încăperea din față, plină de umerase pe care atîrnau o mulțime de costume țepene și cămăși de diferite culori. Aici răzbea o lumină slabă prin geamul vitrinei încărcate. Și afară, pe trotuarul îngust și plin de hîrtii, atîrna un șir lung de haine, păzit de nevasta negustorului, o femeie grasă și înaltă. Aceasta ademenea cumpărătorii în prăvălie, strigînd din toate puterile :

— Ia și te-mbracă ! Ia și te-mbracă ! Costume de stradă, fracuri de închiriat, costume de înmormîntare, pantofi *extra*, prețuri ieftine... Degeaba, domnilor !

Desfăcură geamantanele cu o cheie potrivită și scoaseră lucrurile furate. Erau vreo douăsprezece cămăși, două costume de haine, o pereche de pantofi, așezați pe șanuri, batiste și izmene, o perie de cap și niște sticlute cu parfumuri. Negustorul trăgea cu coada ochiului spre intrare, să nu dea cineva peste ei.

— Ce dai, jupîne ? întrebasese codoșul.

Domnul Goldenberg se mai strîmbase, zisese ca totdeauna că ei or să-l bage în pușcărie și, în cele din urmă, le făcuse prețul. S-au mai tocmit. Nicu-Piele se uita la lucrători. Țștia nu scoteau capul din lucrul lor. Luaseră banii și ieșiseră în bazar. Au băut cîte-un pahar de vin și pînă seara au umblat aiurea prin mahalale.

Lunganului îi rămăsese gîndul la Sinefta. Umbla cu capul aiurea. Nu mai asculta le ce-i spunea Gheorghe.

Pe la nouă, s-au îndreptat spre centru, unde stăteau deschise vreo cîteva cafenele. Orașul avea toate vitri-

nele aprinse. Focul lor aluneca pe trotuarele lucioase. Lîngă bursă dădură și de ceilalți. Jucau biliard.

Salonul, vopsit în ulei, negru de tutun, plin. Căldura dinăuntru le încălzi oasele. Florea își potrivea tacul și, cînd îi văzu, lovi bilele albe în grabă.

Într-un colț, Sandu-Mîna-mică bea cu ucenicul. Gheorghe le-a făcut din ochi: „Nu știm, nu ne cunoaștem!”

La mesele din jur se juca table sau stos și chelnerii cărau cafele aromate negustorilor. Se fuma în draci și un miros acru de țigară ieftină otrăvea aerul. Florea a trecut pe lîngă Paraschiv și i-a șoptit:

— Stai lîngă ușa și comandă ceva. Cînd o ieși cu bătaie, tu să spargi lampa și să te faci mort. Vreau să las nițel sînge în seara asta. Ne găsim afară...

După vreun ceas, cafeneaua începu a se goli. Plecau lefterii. Rămîneau ai cu parale multe, niște gabroveni de te înmormîntau în baftă. Negustorii, vreo cinci, ședeau la o masă și rîdeau, încălziți cu lichioruri. Gheorghe i-a poftit la un joc.

— Cu plăcere, a primit un sfrijit. Tot nu mai avem noi pe cine să curățăm... Luați loc la masa noastră.

Ucenicul îi privea. Nici ei nu aveau vreun suflet mai curat. Întunecați la chip, cu ochi de șobolan, cenușii și crînceni, amestecau cărțile murdare, le filau cu plăcere și zîmbeau mulțumiți. Puseseră în față, pe lemnul lustruit, grămezile lor de poli galbeni și, din cînd în cînd, le mîngîiau cu ochii pierduți în tavanul întunecat. Ușa se deschidea și se închidea. Intrau oameni noi, se așezau la alte mese, cei mai mulți plecau. La miezul nopții, rămăseseră numai gabrovenii și caramangiii. Jocul se întăritase. Cîștigau negustorii, după planul lui Florea. Osteniseră, dar nu se lăsau. Miza creștea și li se făcuse cald.

Atunci a început Gheorghe a măslui cărțile. Polii au făcut picioare. Treceau sub palma pungașilor. Piele clipea din când în când peste masă. Păgubașii se frecau de scaune. În cafenea, fum să-l tai cu cuțitul. Sandu juca în pierdere, ca să nu se prindă păcăliții. Au mai schimbat ce-au mai schimbat popii și damele, pînă s-a ridicat un negustor în picioare.

— Banii ! a răcnit o dată. Mama voastră, faceți cu pricină !

Florea ședea încă pe scaun și-i privea blînd.

— Ce e, domnule ?

— Banii, escrocilor ! striga gabroveanul.

Încremeniseră și chelnerii.

— Nene, nu mă supăra, nene !... a mai spus Nicu-Piele. Vezi, că eu fac urît dacă mă calcă cineva pe picior !

— Aduc poliția ! a mai apucat să spună unul dintre păgubași.

Sandu a răsturnat masa. Ceilalți doi au scos șisurile. Negustorii aveau și ei cuțite la carîmbi. Paraschiv a aruncat cu un scaun în lampă. Se făcuse întuneric de-ți băgai degetele în ochi.

Nu se auziră decît cîteva țipete scurte, gîtuite, și un cap care trosnea lovit cu ceva puternic. În înghesuială, Piele strîngea polii risipiți pe dușumele, dibuind. Ucenicul îi aștepta afară. Mîna-mică îl aducea de subsuori pe Florea. Îl înjunghiaseră gabrovenii. Curgea sîngele din el ca dintr-o cișmea. Sosiseră și ceilalți, gîfîind. Curățaseră locul și-i lăsase pe negustori să se taie între ei pe întuneric.

L-au tîrît ce l-au tîrît pe Florea. Întepenise. Gheorghe și-a rupt o mîneacă de la cămașă și a vrut să-l lege. Era prea tîrziu. Se adunase lume. Trebuiau să-l lase dacă nu voiau să cadă în mîna sergenților. Paraschiv s-a răstit la ei :

— Ușcheală, că ne priponește ! Un mort nu mai are gură !

Nicu-Piele le-a spus unde să se găsească și s-au risipit în toate părțile.

La miezul nopții s-au întâlnit într-un gang, sub Hotel Nord. Erau băuți și cu chef de muieri. Cum l-au văzut coardele pe ucenic, gîrlă pe el :

— Să trăiești, micule, ce mai faci ?

— Trandafirule, ce te roșești așa ? Hai cu mămica sus, să te-nvețe ea !

Paraschiv nu se roșise. Se uita numai chiorîș la ele.

— Miorlăitule, n-oi avea daraveiă !

Ca gîștele erau. Abia l-a scos Mîină-mică din mîinile lor :

— Dați-vă la o parte, boarfelor !

Venise țata, care le ocăra pe nerușinate. Gheorghe i-a șoptit patroanei că aveau nevoie să stea ascunși vreo două zile în tractirul ei.

Una mai arătoasă i-a pus țîța-n palmă lui Sandu, să-l înfierbînte. Împrejur se învîrteau peștii și cîțiva olteni veniți să-și aleagă de căpățîi. Mirosea a sudoare și a odicolon. Într-un colț cînta un gramofon răgușit, și două femei dansau, învîrtindu-se în jurul lor.

Țata i-a închis într-un salon, le-a adus de mîncare și de băut și a numărat banii primiți de la Nicu-Piele. După aia, i-a vîrît în sîn și-a zîmbit cu gura ei știrbă.

— Domnii nu vor niște fete ? l-a întrebat pe codoș.

Le era somn și frică. Nicu privea pe fereastră afară. Ningeă încă mărunț și fiecare se gîndea că-l lăsaseră pe Florea țeapăn pe trotuar, singur în moarte.

Îi apucase o poftă de dragoste sălbatică și îndărătnică, nu se mai săturau. Colindau cartierele, înnoptînd pe la ibovnice uitate de mult, le spuneau că nu-i mai slăbesc presarii din urmă și petreceau cu lăutari.

Nicu-Piele s-a dus întins la Tarapana, după Sinefta. Filantropia se vedea de departe, dreaptă și luminată de felinare. Ningeă blînd și pungașul prindea în palmă fulgii ușori, care se topeau. S-a uitat în dreapta, s-a uitat în stînga, a întrebat.

A găsit, a ocolit o curte luminată cu lămpi de carbid și-a sărit niște uluci înalte. A măsurat lung ferestrele din fața lui și-a așteptat. Casele erau dărăpănate, căzute pe-o rînă, cu geamuri oarbe. Într-un pervaz a zărit fața Sineftei. Fata își despletise cozile și cînta ceva îngînat. Pe sticla umedă se așternuse o brumă subțire de răceală. Hoțul s-a apropiat pisicește. Zăpada se așeza liniștit, straturistraturi. S-a dat lîngă fereastră. În odaie ardea numai o candelă, și cînd Sinefta i-a văzut chipul în geam, alb ca țuica, a țipat cu mîna la gură.

— Deschide ! a spus de afară pungașul

Copila era speriată, dar parcă-l cunoscuse.

A deschis.

— Cine e ?

De afară pătrunse frigul ușor și o ploaie de fulgi albi.

— Eu, mă mai cunoști ?

Îl ținea minte.

— Nu mai puteai, veniși !

Și pînă să mai zică ceva, lunganul a și pus un crac pe pervaz și cu al doilea a fost tocmai înăuntru.

— Să nu se deștepte bătrîna ! se văita ea pe întuneric.

— Ție frică ?

— N-ai de unde să știi cît e de-a dracului !

— Las-o pe mine, îi sticlește norocul dacă se deșteaptă !

Caramangiul înconjură odaia cu privirile.

— Da frumos mai e la tine ! Ai și gramofon ! Și cum miroase a gutuie, parcă-i în grădină la Mitropolie !

Era înalt de atingea candela. Avea jambiere și bocanci. Mirosea a bărbat și a vin. Ninsoarea i se topea pe jocul scurt și călduros. Se auzea trosnetul lemnelor în godinul pîntecos și torsul pisicilor adormite pe o sofa scundă.

Așa a început dragostea lui cu Sinefta. Copila l-a frecat ce l-a frecat, îl aducea noaptea, îl ținea în odaia ei, la căldură, dar nu-i credea vorbele minci-noase, că vorbea Piele, vorbea, dar nici codana nu era vreo proastă. I-a povestit viața ei, roman, nu altceva. Crescuse greu, din sărăcie, n-avea nici de mîncare. S-a făcut cîntăreață. Cîți n-o batjocoriseră, se săturase ! Așa, mai rîdea ea, se mai ascundea, dar ce ședea în inima ei să nu fie nici la dușmani ! Și dacă el, bărbat ce se afla, voia să-l aibă de suflet, să-l iubească, trebuia să mai aștepte, să se deprindă împreună.

Praf îl făcuse Sinefta pe pungaș, că era frumoasă, frumoasă ! Rîdea Gheorghe :

— Te-a-ntors pe plătut oafa aia, Nicule !

El dădea din cap cu mîndrie :

— Da de unde !

— Parcă eu sînt chior, nu văz...

— Ți se pare.

— Mă !

— Du-te dracului și lasă-mă-n pace !

— Să te arză un foc mare dacă minți ?

— Gheorghe, acu scot șișul !

— Vezi, mă, vezi c-așa-i ? Păi tu nu te uiți la ea ce ochi are ? Asta-i curvă descîntată, c-un plan te vinde, cu altu te cumpără !

Și așa era. Ce nu-i căra hoțul ? Mărgele și inele,

brățări și cîte alea, dar de învins n-o învingea, codana nu-i da carnea ei. N-o slăbea. Seara, grămadă era la „Doi curcani“, unde cînta Sinefta. Se uita. Se mai lîpea vreun gagistru de avea parale. Pleca cu el. Rămînea Piele cu buzele umflate. Iar rîdea Gheorghe:

— Tu o aștepți ca prostu, și ea se dă-n bărci cu ai de are franci !

Pungașul puna capul în pămînt.

— Cînd îți spun eu că asta are stofă, tu nu mă crezi ! Te joacă pe degete, ca pe fraieri, și tu-nghiți !

Înghițea, că nu mai putea după ochii ei. Încă tot el o apăra :

— Ce știi tu, Treanță !? Ce-are a face mușteriii cu mine, cu sînt gagicu ei de inimă, d-aia nu-mi dă, că mă *respectă* !

Se prăpădea ăl bătrîn de rîs :

— Te *respectă*, ai ? Oi fi tat-său, da nu știurăm noi !

Și-n gîndul lui avea o bănuială. Într-o zi l-a luat pe neocolite :

— Ascultă, Nicule, tu oi fi suferind, nenică ?...

— De unde-o mai scoseși și p-asta ?

— De...

— Ce de, mă, ce de ?!

— Nu te-o mai fi ajutînd cîinele, nenică !?

Hoțul s-a făcut roșu tot.

— Dacă mai scoți o vorbă, te tai !

A plecat Gheorghe. N-a mai răbdlat nici Piele. S-a așezat la o masă la „Doi curcani“, a privit împrejur și-a chemat cîrciumarul. A cerut o vadră de vin și-a băut-o cu trei necunoscuți. Cînd s-a simțit dîrz, a strigat la Sinefta :

— Ia să-mi joci, puică, pe masă, să știe și ăștia de te cumpără pe cine iubești tu !

Curva a înțeles că nu mai e de glumă. Și-a ridicat fustele și i-a jucat pe masă.

În zori, pungașul a chemat o trăsură și a luat muiera în brațe.

— Asta-i ziua ta de nuntă, Sinefto ! i-a zis.

Copila râdea. Avea un obraz proaspăt și rumen în lumina dimineții. Vîntul îi spulbera părul, și sufletul lui Nicu-Piele era ca vioara.

Numai că se îmbătase și adormise pe drum. Se trezise tocmai a doua zi, fără un ban, țeapăn, într-un șanț. Gagica dusă a fost, n-a mai văzut-o decît peste vreo lună, să n-o măi cunoască, îmbrăcată ca o cocoană, la brațul unui negustor, nevastă de-acum. Era tot cu Gheorghe. Al bătrîn, cum a zărit-o, i-a dat un ghionț :

— Nicule, aia nu-i Sinefta, de-o iubeai tu ?

S-a uitat pungașul. Ea era.

— Da. Ia privește ce clift are !

— Mai ții minte cînd te-a lăsat lefter și n-ai mai găsit-o ?!

— Mă duc după ea.

— Ce, ai mîncat găini zăpăcite ?! Stai la un loc, nu fi prost ! Ce rost are ?

— Cum ce rost are ?

— Păi dacă ești gîlmă și nu știi că la femei credința e scurtă cît coada cîinelui !

— Lasă-mă să mă duc să-i mai văd ochii, s-o scuip și să-i zic : Ptiu, curva dracului, da pe prostu ăsta cît o să-l mai ții ?

Gheorghe zîmbea cu gura lui veștedă.

— Lasă, mă Piele, treacă de la tine !... Să fie și ea fericită ! Așa e în viață, o dată păcălești tu pe altul și de-o mie de ori te păcălește cine nu te-aștepți. Hai mai bine să bem ceva, ehe, cîte n-am văzut eu ! Tu ești încă tînăr, și-ai să mai pătimești, numai minte să te-nveți !

În ochii lunganului stăruia o părere de rău.

— Nu mi-e de altceva, Treanță, nici că mi-a tocat banii, nici că i-am cărat ca un prost ce-a vrut și ce n-a vrut. Știu, muierea fuge tot la ăl de are mai mult, dar să mă fi *înțeles*, mă ! Să mă fi *înțeles* ! pricepi ?

Pricepea Gheorghe.

Nea Fane, gură bogată, de-i mai zicea și Carambol, că-i plăcea să joace biliard, avea ceasul lui când se oprea-n față la Stere, se uita în prăvălie și dădea bună seara.

Lucra la morgă, despuia morții, le făcea el cu dresuri, îi îmbălsăma, umbla-n om cum ai căta într-un raft.

Cine nu-l știa ? Era îndesat, cu priviri batjocoritoare, nu scotea mâinile din buzunare. Scurpa des, cu scîrbă și-avea o vorbă a lui, de-o știau toți :

— Bă, dacă dreptatea ar fi o sîrmă, aş îndrepta-o eu !

Să fi avut cincizeci de ani, da nici nu-i dădeai, deși albise devreme. Obrazul — proaspăt, subțire, sănătos.

Se apropia de tejgheaua negustorului și cerea cu o voce puternică de se auzea pînă în fundul cîrcumii :

— Coană Lino, dă-mi și mic o sticlă de lampă numărul doi !

Asta era măsura cu care începea : un cinzec. Privea drojdia veche, o amirosea cu nările hulpave, făcea din ochi nevestei.

— Merge...

Nu se așeza pe scaun, ca oamenii. El bea de-a-n picioarele.

— Destul o să stau culcat în groapă, zicea. Când e vorba să beau un rachiu, barim să-l simt și-n tălpi.

Cîte nu știa ăsta ! Văzuse la viața lui. Oamenii îl chemau la masa lor :

— Mă nea Fane, ia vin', mă, de ne mai spune ceva...

— Nu pot, am treabă, zicea, și mai cerea o măsură : Coană Lino, încă o sticlă de lampă...

Femeia îi turna, se uita să nu greșească mai puțin, că mușteriu s-ar fi făcut foc. La asta ținea : să nu fie înșelat, că adăuga :

— Destui am înșelat eu !

La al doilea cinzec, ochii i se aprindeau de plăcere, băutura îl fericea. N-ar mai fi plecat. Nu-și lua mîna lui frumoasă de pe măsura rece, de sticlă.

Avea niște degete de domnișoară, albe și prelungi. Pica vreun necăjit. Cereă dorobanțul lui și-l sorbea îngîndurat ; nea Fane se da-n vorbă cu el :

— De unde vii, tată ?

— De la muncă, răspundea Chirică, ștergîndu-și barba țepoasă.

— Osteniși ?

— Ostenii. Ce, e ușor ? Dau drumu la douăzeci de trenuri pe zi, m-a deșelat acu...

— Da ce ac e ăla ?

— Pă unde schimbi șinele. Vezi matale, și la trenuri e o socoteală, ehe...

Nea Fane se mira :

— Ce spui ?

— Da. Vine de-un *paregzamplu* „Titu“...

— „Titu“ ?

— Da. Vine, cum îți zic, „Titu“. Îi dau drumu pe-a treia. Din partea cealaltă trece „Crivina“, le

fac loc. Trece unu-ntr-o parte, altu-ntr-alta, soco-teală mare, trebuie să ai capu limpede. Ai greșit acu, s-a dus dracului totu. C-așa a fost unu...

— Ei, nu zice !

— Cum spusei. O fi băut ceva, o fi fost omu-n somnu al doilea, a greșit...

— Ce-a făcut, tăticule ?

— A dat drumu p-aceeași linie la două garnituri. Ciulama s-au făcut. Morți, ia-l la întrebări : cum a fost, cum s-a-ntîmplat ; zace omu-n pușcărie și-acu...

Nea Fane o chema pe negustoreasă :

— Mai dă-ne cîte-o sticlă de lampă la amîndoi...

Chirică mulțumea :

— Noroc să dea Dumnezeu, da dumneata pe unde trăgi ?

— Eu ?

— Da.

— Eu-s cu morții...

— Nu vorbi ! Îi îngropi ?

— Nu, le fac autopsia...

Chirică trăgea un gît bun, scutura din cap :

— Și *otopsia* asta cum e ?

— Păi, te uiți în om.

Chirică nu înțelegea.

— Cum vine asta te uiți în om ?

Nea Fane zîmbea ușurel, mai privea rachiul, apoi îi spunea :

— Îl iau, îl spăl, îl tai...

— Aha...

— Văd de ce-a murit, știu cum stă mațele-n dumneata...

— Nu mai spune ! Ești doctor care vrea să zică ?

— Nu chiar doctor. Un fel de felcer... Coană Lino, mai dă-ne cîte-o gamoaie !

Chirică zicea :

— Vai de mine, dumneata vrei să mă-mbeți...

Dar apuca cinzecul cu nădejde.

— Și tot cu mîinile-astea mănînci ?

— Da cu care ?

— Păi nu ți-e scîrbă ?

— De ce să-mi fie scîrbă ? Ehe, omu...

— Nu-ți miroase a hoit ?

— Nu-mi miroase. Dumneata nu ai de unde să știi ce frumoși sînt morții.

— Ce spui ?

— Da. Aștia nu mai pot să-ți facă rău. Îi vezi așa cum i-a lăsat Dumnezeu. Bogat, sărac, bun, nebun, la fel sînt : țepeni. Nu mai mișcă, nu mai strigă la tine. Nu mai face pe-ai dracului. Încă mai vorbesc cu ei...

— Vorbești cu ei ?

— Da ce crezi ? Sînt ca niște copii. Nu zic pis. Îi știu după acte. Țsta a fost negustor, ăsta judecător, ăsta neam prost, toți în piele, nu se mai deosebesc. O, dac-ai da jos hainele de pe ei, că haina-i răiește, i-ai vedea : toți la fel. Seamănă. Și-i întreb : „Ei, Popescule, cîți ai băgat la gherlă, cîți ai vindecat, tă-ticule ? Cîți ai înșelat ?“ Ei nu zic nimic. Ce să mai zică ? Și mă uit că au rînza la fel, același tacîm de mațe. Da-ntr-unele fluieră vîntul și-n altele mustește grăsimea. Și-mi spun : „Asta nu e bine, Fane ! Nu e bine, Popescule ! Te-oi vedea eu pe lumea ailaltă, că acolo nu mai e ca pe lumea asta : toți cu apă și cu aer stau ! Sufletu n-are cămașă și firmă la poartă : domnu cutărică, domnu cutărică ! S-a zis ! D-aia-i Dumnezeu mare ! Că-i aduce pe toți la un fel.“ Mă uit la ei. Tac. „Nu mai ziceți nimic ? mă răstesc la cîte un bărbos. Ei, unde nu mă prindeai tu acum cîteva luni ?! Ce mi-ai fi făcut ! Pă cînd așa, stai colea în fața mea cu zgaibaracele-n sus.“ Încăi trebuie să nu mă supere. Că dacă mă supără, îl las de putrezește mai repede. Și dacă putrezește mai repede, îl ia

Aghiută de chică. După toate astea, vin rudele. Ți se face lehamite de om cînd îi vezi. Niște scîrnăvii de muieri care plîng de zici că li se rupe inima după răposăți, da cînd le cer un bacșiș, le tremură mîna. Da nici eu nu-i las nepedepsiți. Încă vreo văduvă mă roagă : „Fă-l pe Mitică al meu mai frumos, că vreau să-l fotografiez !” Auzi dumneata : vrea să-l fotografieze ! Unii își așază morții-n sicrie de sticlă. Cică să se mai uite la ei, să-i mai vază ! Ptiu ! Ce să mai vază la ei ? Că-s reci, că nu mai poate nici unu nimic ! Minte scurtă de femei...

Nea Fane ostenea. O dată se posomora. Îl apucau îngerii pierzării de ceafă. Schimba măsura :

— Coană Lino, dă-ne cîte-o sticlă de lampă numărul cinci !

Nevasta cîrciumarului îl cunoștea. Autopsierul era un bețiv liniștit. Nu spărgea nimic, nu făcea scandal dacă se îmbăta. Dar cînd i se năzărea a chef, începea să bea cu litra. Se uitau mușteriii ceilalți la el.

— Cum e, nea Fane ? Întreba Ilic de alături.

— Cum să fie ? Beau, că mi s-a făcut scîrbă de lumea asta ! Să fie dreptatea o sîrmă, aș îndrepta-o eu !

Și iar începea să vorbească cu Chirică despre morții lui :

— Acu i-am lăsat să doarmă. Sînt mulți. Pînă le vine rîndul, mai așteaptă. E muncă mare și la noi, ce crezi dumneata ? Dimineata, cum mă duc, deschid fereastra. „Ei, cum ați dormit, fraților ?” îi întreb. Bine ? Nu v-a fost frig ?” Ei, nimic. Mă spăl, îmi iau halatu, îmi vine ajutoru. Îl întreb : „Cum crezi, Vasile, că stă fierea-n ăsta ?” Mortu pare cumsecade. Mă uit la buzele lui. Cîte muieri o fi pupat ? Pe mîinile țepene are inele. Încă Vasile îmi spune cîteodată : „Mă nea Fane, ce-ar fi dacă am opri noi verighele astea ? La ce-i mai folosește mortului ?” Nu m-ating. Îl înjur și-l pui să-și vadă de treabă. Mie

nu-mi trebuie. Încă unii au ei grijă înaintea noastră să nu lase aurul pe degetele răposăților. Să le fie de bine ! Și uite-așa îmi trece ziua ! Am învățat : le scot ficatu afară, mă uit : „Ăsta a băut mult“, îi zic lu Vasile. La câte-o baborniță-i găsesc fierea, o arunc într-un lighean : „Na ! De-acu n-o să mai fii a dracului ! Cel puțin te faci înger, n-o să te mai viseze rudele.“ Și-mi mai pică și câte-o fetișcană. O, p-astea să le vezi ! Abia le-a-mbobocit țîțele. Unele nici n-au știut ce-i aia bărbat. Stau albe, frumoase în fața mea. „Uite, Fane, îmi spun, asta-i tinerețea !“ Și-i mîngîi părul lung și-o cert, dacă-i vreuna de-a băut sodă : „Ce-ai făcut, mă, proasto ? Ce-ai făcut ?“ Și mă gîndesc că-n carnea aia n-a intrat vлага bărbatului, că pîntecele ăla cît o lubeniță n-o să mai rodească. Și-n ochii ăia n-or să mai curgă lacrimi și n-or să mai vază minunea lumii ăsteia. Cîtă frumusețe strînge cucoana asta, moartea !... Pe ea ar fi trebuit s-o ia Dumnezeu întîi. Că mă uit cîteodată : ce mașină-i trupu ăsta al nostru ! Ți-e milă să strici ceva. Totu-i la locul lui, ca șuruburile la locomotivele dumitale. Păi să vezi creierii, tăticule, să vezi cum stă inima-n dumneata, beregușul, arhitect a fost Dumnezeu ! Și-n carnea și-n sîngele ăsta e ascuns și binele, și răul. Să putem să știm cum să-l scoatem... Că e frumos omu și pînă nuntă, și p-afară. Să mă uit în ce stă puterea lui : în niște sfori de carne și-n sîngele ăla albicios, veșted cînd nu mai e viață-n el. „Da sufletu unde-o fi, Vasile ?“ îl întreb pe ajutor. El de unde să știe ? Dă din umeri. „Mă, tu tot prost ai să mori !“ îi zic. Și-mi aduc aminte că unii îl caută la inimă, alții la cap. Caut sufletu și nu-l găsesc. „S-a dus ! îmi spun. A zburat cînd a venit moartea. Cum o fi ? Ca un porumbel, sau ca o gîză ?“ Punea iar litra la gură și bea pînă-n fund... Cel puțin cînd oi muri eu, n-o să mai fie nevoie de spirt. Mașele mele stau bine-n

drojdie. Acu vreo doi ani am fost la un doctor. Mi-era rău de nu mai puteam. Mi-a spus : „Să nu mai bei, c-ai să mori !“ „Asta era“, mi-am zis. Bine. Și-am băut mai departe. De murit, încă n-am murit, după cum se vede. Cel puțin să nu mă prăpădesc de scîrbă ! Că de-asta beau. Mi se face cîteodată lehamite de tot, mi-e greu...

Pe la miezul nopții, cînd punca Stere obloanele la ferestre, nea Fane pleca pe trei cărări. Avea de mers pînă la Tarapana, trebuia să treacă maidanul. Îi era urît să se ducă acasă. Ședea într-o odaie plină de oase și de borcane, care-i aduceau aminte de meseria lui. N-avea timp să se mai uite în dreapta și-n stînga, cum trecea vremea cu podoabele ei, cu înflorirea și stingerea pomilor, cu sărbătoarea zăpezilor, iarna. Pleca dimineța, venea seara. Bucuria zilelor lui asta era : amețeala pe care i-o dădea drojdia.

Și ca să-și facă curaj, singur prin Cuțarida, călca dîrz și cînta cu vocea lui mare :

Cristos a înviat din morți

Cu moartea pre moarte călcînd...

BALUL MESERIAȘILOR

Se întorsese starostele, odihnit și cu poftă de treabă. Avea o față buhăită și îi crescuse pîntecele. A auzit de moartea lui Florea, a pus la spate.

— Dumnezeu să-l odihnească, a zis scurt.

Avea o haină de piele, acolo făcută în județ, unde se ducea cu Didina, dată de finii lui, căptușită cu blană pe dedesubt, numai nasturi și găitane. Îl pierdea gagica din ochi. Degeaba o ostenea ucenicul cu privirile. Îl fierbea, îl fierbea.

Stăpînul i-a adunat împrejur :

— Am poftă să petrec ca oamenii, și dacă se poate pe deasupra și altceva, om vedea. O să mergem la balul meseriașilor, unde vin toți meșterii din București. Acolo-i rost de cîrpeală, dar să nu vă prind ! O să lucreze Didina, voi numai să țineți tira și să dați cu șuriul dacă se-ntinde vreunul. Pentru asta trebuie să vă încliftați, să nu se cunoască. Vă duceți la Goldenberg să vă împrumute niște țeale mai ca lumea, domni să-mi fiți, să nu se ginească ! Sidiliți-vă, treaba voastră ce faceți, altfel dă dracu-n voi ! Și să v-alegeți niscăi umblători mai ca lumca, nu scroabe ori șalupe, să vă rîdă urîții ăia. Titi, să-i potrivești tu, că ești mai subțire, ai grijă de gloaba asta de Gheorghe, că ne face de rîs...

I-a dus Titi Aripă la ovrei, în Taica Lazăr.

— Să trăiești, jupîne.

— Noroc. Iar ați găsit ceva?

— Nu ne lua la mișto, știi bine că nu-i *sezon*...

Domnul Goldenberg rîse cu bunăvoință. Privi prin geam strada pustie.

— Atunci?

— M-a trimis Bozoncea să-mi îmbraci băieții ăștia. Dă-le cîte-un spențer și cîte-o galibardă!

— Da und' vă duceți?

— Avem treabă.

— Aha.

Ovreiul s-a uitat la ei pe rînd. Sandu-Mîna-mică se lipise lîngă vitrină și-ar fi pus mîna. I-a făcut cu ochiul nevestei, să stea cu privirile pe el.

— Bine-bine, să căutăm, mormăia, poftiți!

Și i-a dus în atelierul de alături, le-a ales haine pe măsură și le-a făcut cîte-o probă.

— Stăpînul zice că să fie ceva mai lux, dădea cu clanța Nicu-Piele.

— Cum nu? Am ceva extra... Stați...

A scotocit rafturile, s-a urcat pe o scară, a scos marfa. Pentru lungan era mai greu de potrivit. Avea măsură mare, și hainele ședeau țepene pe el. „Neamul prost se cunoaște și cînd doarme“, gîndea în sine Sandu.

Au răscolit vreun ceas magazinul să-i găsească pantofi.

Cînd au terminat, pungașii s-au uitat într-o oglindă. Arătau ca niște fanți și călcau stingheriți.

— Îndreaptă cocoșa! strigă Paraschiv la ăl bătrîn.

Gheorghe parcă ar fi pisat străchini. Pe ucenic îl încurcau cravata strînsă pe gît și nasturii cămășii de olandă. Făcea ce făcea, se mai potrivea cu degetele. Șutul îl zgornea:

— Mă, lasă laba jos. Fă-te așa, ca și cînd de cînd ești tot în haine de-astea ai stat !

Domnul Goldenberg rîdea alături.

— Da nu, zău, unde mergeți ?

Nicu-Piele a dat să zică ceva, dar Mină-mică o dată s-a-ncruntat :

— Mucles !

Gheorghe ofta lîngă ucenic :

— Ce ne facem ? Bal ne-a trebuit ! Mor cu legătura asta la gît, și cînd oi lua și-un pahar mai mult...

La urmă, l-a îmbrăcat ovreiu și pe Sandu. La el a mers ușor, că mai purtase. Știa cum se stă picior peste picior și cum se umblă ca domnii.

Nicu-Piele se văietă :

— Nu poți nici să scuipi în trențele astea !

Au ieșit pe la prînz și cu cîte un palton de împrumut pe ei, călcînd rar. Încă rîdeau :

— Cum îmi vine, Paraschive, jantilicu ăsta ?

— Să n-am spor dacă nu semeni cu Mafoame, al de dă găuri în tren !

— Ce mai, ne-ntitirizarăm !

În odăile Didinei se adunaseră vreo trei croitorese care potriveau o rochie roșie, lucioasă, din material scump. Titi Aripă a început să le ciupească pe la spate de cum a dat cu ochii de ele. Paraschiv rămăsese la ușă, uitat de Dumnezeu, cu privirile pe umerii frumoși ai țigăncii. O fetișcană îi pieptăna părul lung și-i așeza cocul. I-a înfipt cîteva arcuri de os alb în el, n-o mai cunoșteai. Brațele lungi rămăseseră goale pînă sus și ibovnica își potrivea pe ele brățările, furate și alea de Bozoncea și aduse de dragul ei. Și cum călca ! S-a sculat în picioare și s-a-nvîrtit prin odăi. Stăpînul îi cumpărase pantofi scumpi, mici, cu barete argintate, de-ți luau ochii. Se bunghea și Nicu-Piele, se uitau Gheorghe, Sandu — ce să mai

vorbim ! Mort era, că a lui fusese, și-acum numai cu uitatul rămânea...

Întră și starostele, că se îmbrăcase. Avea haine-n dungii, călcate, și-o batistă curată la buzunarul de sus. I-a privit pe rînd. A mai tras de spatele lunganului, s-a mai uitat chiorîș la ăl bătrîn, pe la zece a terminat și Didina cu oglinditul.

Le plăcea pungașilor ! Afară, la poartă, așteptau trei trăsuri, plătite gata, să-i ducă pe sus, să nu se murdărească.

Era la sfîrșitul lui februarie. În aer se simțea boarea primăverii care venea. O lună bogată și tînăra cutreiera deasupra Cațaveiului. Parcă altfel lătrau și cîinii. Pe acoperișurile lucioase se fugăreau motanii. Se auzeau streșinile curgînd și prin curți se vedea ultima zăpadă, strînsă grămadă pe lîngă pomi, la rădăcini. Aerul mirosea proaspăt și drumurile pline de bălți și noroi se zbiciseră pe margini. Tot orașul era împînzit de o iță de lumină, strălucitoare și veselă.

Hoții și-au descheiat paltoanele. Bine era să trăiești !

— Parc-am fi conți ! zise Nicu-Piele, întinzîndu-se pe pernele de catifea.

Gheorghe se uita înapoi la trăsura în care ședea Paraschiv cu Sandu-Mîină-mică.

Celălalt rosti, ghicind :

— Da ce-o avea ucenicu, că-i caciolit rău...

Codoșul răspunse tîrziu :

— L-o fi lăsat vreo boarfă tuț !

El știa. Îl văzuse pe Paraschiv cum o privise toată seara pe gagică și i se făcuse frică.

La sfîrșitul iernii, se ținea lîngă Gara de Nord, la „Locomotiva“, într-un salon cu becuri electrice și cu parchet pe jos, balul meseriașilor. Aici veneau meșterii

din tot Bucureștiul cu nevestele să petreacă și să se veselească. La urmă, spre ziuă, se trăgea tombola și se alegea regina balului, pe care o dansa într-un vals de onoare președintele federației meseriașilor, secretarul sindicatului cooperativelor și cîte unul mai îndrăzneț. La ușă se punea pază, nu intra oricine, să strice petrecerea. În fiecare an, aici se întâlneau meșterii blănari, meșterii fierari, tîmplari, cu ibovnicele sau cu nevestele lor, de-și lăsau banii. Tocmeau din timp un taraf de lăutari buni, își puneau ce aveau mai de preț pe ei și pe la nouă coborau din trăsuri, plini de parale, guralivi, puși pe petrecere și pe risipit. Veneau cu niște femei grase, nădușite, călcînd prost în pantofii noi, de lac, cu tocuri scunde, după moda timpului, în rochii de batir sau de mătase neagră tivite cu ștric, ce se mototoleau la căldură, cu mărgelile colorate, de sticlă, pe gîturile groase, cu ochii pe bărbații lor, care soseau aghesmuți, cu limba ascuțită, gata să le sară țandăra și să se supere. Aici se desfăceau case, se înnodau iubiri și-și pierdea cîte-o calfă tînără capul după vreo curvă intrată în bal. Într-un an, o fată de croitor aruncase cu vitriol în ochii unei neveste, altă dată un cizmar își călcase muierea în picioare pentru că dansase cu altul, dar cîte nu se întîmplau... Cine mai sta să le facă socoteala? Veneau flămînzi, se ghiftuiau grăbiți și se îmbătau. Noaptea aceea de început de primăvară trecea totdeauna repede și nu putea s-o uite nimeni...

Pe drum, Bozoncea își aduse aminte de tinerețea lui, pe la ce baluri umblase...

Păi unde era petrecerea de la Gib, la Bragadiru, cînd se dădea balul romilor, de nu mai aveai loc de țigani, care mai de care mai luxos, numa-n fracuri și gulere tari? Unde era balul ofițerilor de la Cercul militar? Dar balul florarilor? Cîți ani trecuseră...

Într-o noapte ca asta furase o nevestă și-o dusesese în Tei la o gazdă. Ce mai muiere, o făcuse mielușica lui, fura și-i aducea. Altă dată se tăiasă cu niște hoți în Dudești pentru o fată de cincisprezece ani, numa bună să guști din ea...

— Gata, sosirăm, zise cineva.

Trăsurile s-au oprit în fața intrării, și întâi au coborât starostele cu Didina. Cei de la ușă au făcut loc, Bozoncea a plătit biletele și pentru ceilalți și, când au dat de lumina puternică, au închis ochii o clipă. Prin ferestrele deschise, de sus, se auzeau viorile. O muzică dulce și un zgomot de oameni mulți, vorbind și rîzînd, cădeau pînă jos. Au urcat scările. Stăpînul cu a lui și la urmă caramangiii, făcînd pe nepăsătorii. Nu se cunoștea, că era lumea lor, și la atîta chiloman cine mai sta să-i măsoare?

Salonul avea o podoabă de lanțuri de hîrtie, colorate în fel și chip, în care se ascundeau becuri galbene și roșii. O lumină tulbure plutea deasupra. Numai la mijloc strălucea cu o sută de lumînări vii un candelabru de aramă, cu brațe întortocheate. În dreapta ușii era bufetul, o vitrină aurită, păzită de chelneri ageri. Aceștia serveau la repezeală, și împrejurul salonului se întinseseră mese, la care ședeau negustorii. Plin era. Lăutarii cîntau pe o estradă cocoțată în fund, acoperită cu pînză colorată, și cei mai tineri dansau în mijloc, doi cîte doi, săltînd vesel din umeri și ocolindu-se cu grijă. Un fum des ieșea prin ferestre și pe o ușă mare de lemn alb.

O dată s-a schimbat Didina. Parcă zgomotul acela de farfurii ciocnite, de rîsete înfundate amestecate cu cîntecul orchestrei o întăritase. Paraschiv i-a văzut nărilor încordate, tremurînd de poftă, și a înțeles că aici îi plăcea ibovnicei mai mult să trăiască. Cu asta o ținea Bozoncea în ghearele lui, cu puterea și cu banii săi.

Meseriaşii au întors capetele cînd au zărit-o pe ȝigancă. Era frumoasă cum călca uşor, rîzînd Stăpînului, cu dinţii ei albi şi deşi. Îşi umezea din cînd în cînd buzele pline şi-şi mişca mîndru capul. Ibovnica făcea fartiţii să bage dracii în toţi bărbaţii.

Starostele a rotit ochii împrejur, cu privirile la clienţi. Pe unii îi mai ştia, le furase din prăvălii, pe alţii acum îi vedea şi-i cîntărea cîte parale fac. Bărbaţii lăsaseră furculiţele şi căscău gura. Ale lor îi înghiontiră. Dibace femeie !

Au şezut la o masă. A comandat Bozoncea de băut şi de mîncare. Lui Gheorghe îi ploua în gură de poftă, că văzuse bunătăţile de la bufet. Numai peşti erau, de toate neamurile, tăiaţi şi dichisiţi în farfurii lungi, cu sosuri de untdelemn şi mirodenii.

Negustorii mîncău bine, beau cu plăcere vinul tare ȝinut în gheaţă şi după aceea, pe la miezul nopţii, îşi luau nevestele de mijloc şi jucau cu ele, veseli şi nepăsători. Mai puneau ochii pe cîte o străină, n-o slăbeau din privit. Se dădeau în vînt. Îşi lăsau muierile şi ieşeau afară, pe un balcon care atîrna deasupra liniilor de tren, să le umble-n sîn şi să le făgăduiască bani. Băgau de seamă legitimele. Meseriaşii se supărau, se răsteau la ele, le mai loveau, că li se făcuse de altă carne. Umblau blănarii ca turbaţi în jurul curvelor aduse de peştii lor la petrecere. Aruncau polii, nu se uitau. Era ziua lor de desfrî-nare, altceva simţeau să mai schimbi muierea, să pipăi şi altă subsuoară de femeie...

Dar ca Didina parcă nu mai văzuseră.

Ibovnica, tot cu ochii roată împrejur, căuta, căuta. Degeaba îşi întindeau meseriaşii gîturile. ȝiganca a pus ochii pe Petrică Cîrcu, preşedintele federaţiei.

Acesta şedea într-un colţ cu nişte prieteni şi cu nevestele lor. Om serios. Mîncă liniştit şi bea cu măsură. El trebuia să strîngă banii de la tombolă şi de la bufet, să vorbească la ziuă meşterilor şi să le spună pentru ce se adună fondurile balului, cum făcea în fiecare an. Avea acasă, cu a lui, doi copii mari, daţi la liceu, să înveţe, şi nu i se întîmplase niciodată ce-a păţit în noaptea aia.

Bozoncea îl mirosise. I-a şoptit Didinei :

— Ăsta e, ai grijă de el...

Pungaşii mestecau stingheriţi şi Sandu îl îmboldea pe sub masă pe al bătrîn :

— Nu aşa, Gheorghe, că-mi vine jitia cînd te vîd, parcă eşti la noi în groapă. Ține ca lumea furculița, n-auzi ?

Codoşul înghiţea cu noduri şi nu mai vedea înaintea ochilor. Ar fi lăsat dinainte mîncarea. Unde erau balurile la care mergea el, pe Filantropia, sîmbătă seara ? Acolo petrecea cu ai lui, cu şuţii şi cu fetele din Cuţarida, cu calfe şi cu curve... Nu se uita nimeni cum bagă bulca-n gură. Saloanele erau luminate de lămpi cu gaz şi puteai să joci la ziuă cum voiai — şi pe duşumele. Servitoarele nu se supărau dacă le înghionteai pe afară. Se dusesese timpul lui ! Se ridicau altfel de hoţi, mai spălaţi, mai deştepti. Trase cu ochiul la Nicu-Piele. Nici lui nu-i şedea bucăţica-n gît. Parcă-l înţepa cineva în spate, aşa se proptise de lemnul scaunului. Îi venea să-l tragă de mîină şi să-i spună : „Hai, mă, că aici nu-i de noi ! Dacă vine poliţia, nici n-ai pe unde s-o-n-tinzi. Îţi rupi gîtul pe şina trenului !“ Acolo mergeau fără frică de sergenţi. Se uitau la uşi, erau sticleţi de-ai lor, d-ei de luau mîngă, închideau ochii. Intrau teleleu peste lume, petreceau, strigau la lăutari să le cînte cîntece pungăşeşti şi-i răsplăteau. Puteau să ia ştoalfele de şolduri şi să le învîrtească pîină

amețeau. Erau niște transilvănence grase, cu pieptul mare, toate buzate și blonde, cu părul scurt, pofta lui ! Le pupa după ureche și le scotea în curte. Nechezau ungurencele, că le plăcea. Își alegea. Era de unde ! Spre ziuă le întindeau pe nisipul vreunei binale și le dezveleau. Tocmai duminică dimineața le dădeau drumul, țepene de frig, dar mulțumite. Că se mai tăiau cu cîte unul, asta era altă poveste, pe cînd aici ? Te uital în dreapta, te uital în stînga, numai neveste. Mai treceau pe sub ochiul lui, care cunoștea, și cîte o coardă, dar alea erau în treabă, nu puteai să te apropii, că se aflau cu țuțării lor, și Stăpînul le spusese să stea liniștiți.

De îmbătat, însă, tot s-a-mbătat Gheorghe. Să ție paharul știa, nu-l certa nimeni. Îi plăcea gustul vinului, inima lui fierbinte, și l-a îndemnat și pe Paraschiv :

— Ia, mă, și bea, că ești cătrănit.

— Nu sînt cătrănit...

— În flăcările alea mari să te văz... De ce mă minți, mă ?

Ucenicul nu mîncea, nu petrecea. Băgase de seamă cum îl pierde din ochi ibovnica pe meseriașul de la masa vecină. Țiganca se mișca, i se vedeau țîțele tari prin despicătura rochiei. Petrică Cîrcu, om și el. S-a mai făcut că nu bagă de seamă, s-a mai răsucit, s-a dus la oamenii lui de aveau în primire balul, i-a socotit, a strîns banii de la tombolă, că se vînduseră toate numerele și se împărțiseră cîștigurile, i-a împăturit după ce-i numărăse și i-a așezat în portofelul lui de piele scumpă, a dat o raită pe la bufet, s-a uitat la chelneri, să nu învîrtească vreo șmecherie, a ridicat și de-acolo o sumă și s-a întors la masă. Parcă dracul îl învățase să facă așa. Pe urmă, mai ia un pahar, mai ia altul, s-a cam înve-

selit. Și-a sculat nevasta, a dansat un vals, nădușise, a mai golit un pahar. Căpătase curaj. Femeia de alături nu se ridicase. Bea și mînca. L-a simțit Bozoncea slab. Le-a șoptit pungașilor :

— Duceți-vă de le luați muierile la joc.

S-a ridicat Piele. S-a ridicat Sandu. S-au apropiat, meseriașii le-au lăsat, nu era supărare. Necunoscuții, și-au făcut ei socoteală, trebuie că erau negustori de-ai lor. A înțeles președintele ce să facă. Prietenii lui de la masă se cherkheliseră. A mai băut un pahar.

Lăutarii începuseră un dans săltăreț și mardeiașii învîrtiră nevestele meșterilor. Femeile se amestecă de plăcere. Erau niște potci slute, neduse pe la petreceri, că ai lor o dată pe an le scoteau din casă. Hoții, tineri, le țineau strîns la pieptul lor, le spuneau vorbe cu două înțelesuri, meseriașii — ce să mai vadă ? Il îmboldeau pe Petrică Cîrcu, care se afanisisse :

— Du-te, nene, că de cînd se uită muierile la matale. N-oi vrea să te ia de mîna...

— Să mă duc ? bîlbîia președintele.

— Du-te, nene.

— Dar dacă mă tratează c-un refuz ?

— Ce refuz, parc-ai avea douăzeci de ani !

În cele din urmă, Petrică Cîrcu se ridică împleticindu-se și se apropie de masa lui Bozoncea. Gheorghe i-a dat un scaun, el a mulțumit și-a spus :

— Permiteți ?

— Pofțiți, pofțiți, făcu Stăpînul.

— Nu vă supărați, doamna dansează ? și s-a uitat spre Didina.

— Cu plăcere, a rîs ibovnica ridicîndu-se.

Cîrcu nici nu apucase să se dezmeticească și s-a și trezit cu țiganka în brațe. Femeia mirosea bine a odicolon și a piele încinsă. Se învîrtea ușor și el

a căpătat curaj. Se uitau nevestele de la mese, se uitau meșterii, înjurau în gând : „Uite-al dracului !“

Cum să nu te umfli de mîndrie ? Didina își apăsa pieptul pe brațul lui și meseriașul se pierdu. Începu să trîncăne. C-o fi, c-o păți. Uitase de toate. După un dans o aduse la masă, îi pupă mîna și, uluit încă, se așează la locul lui. Bău pe nerăsuflăte și își pironi capul în pămînt. Nevestele nu se întorseseră. Se ridicase Gheorghe și Paraschiv să le învîrtească. Gran-gurii nu se supărau. Au mai cerut cîteva sticle cu vin și s-au lipit cu masa de cea a starostelui. Asta așteptau și caramangiii. Petreceau și muierile, n-aveau ce zice. Le amețise codoșul. Se băga în sufletul lor și le zicea :

— Oliu, ce gură ai !

Arătările chicoteau.

— Taci, că te-aude dumnealui.

— Ce dacă ?

Nevestele nu mai auziseră astfel de vorbe de ani de zile. Închideau ochii și ascultau muzica, oftau și nu mai știau de ele.

Paraschiv ținea în brațe pe una slabă și uscată pe care atîrna rochia. O privea cu îndrăzneală drept în ochii osteniți și spunea :

— Cînd te mai văd, cucoană, că tare mai ești șucară...

— Glumești dumneata, rîdea ea stingherită.

— Ce vorbești ?! Mie așa-mi plac femeile, mai obosite. Găina bătrînă face zeama bună...

— Fugi d-acilea, că rîzi de mine...

— Nu rîd, mîncă-ți-aș ocarina !

Cîțiva meseriași băteau cu confeti și deasupra lor căzu o ploaie de hîrtii mici.

Se împărțeau cărțile poștale pentru alegerea reginei balului. Niște fete iuți treceau pe la fiecare masă și le vindeau.

Petrică Cîrcu ceru o sută și puse un pol pe masă. Bozoncea lăsă paharul. Vinul strălucea în lumina candelabrului.

Ceru și el o sută. Împrejur se învîrteau serpentine și viorile se mișcau vesele sub arcuș.

Așa și-a pierdut Petrică Cîrcu cîntea și cuvîntul lui de președinte al meseriașilor...

Meltenii se încălzeau pe nesimțite. Starostele comanda chelnerilor să mai aducă.

— Eu plătesc ! făcea, ca omul asupra chefului.

Prietenii meșterului o dată s-au oțărît :

— Nu, nene, dacă nu plătim și noi cinci baterii, ne supărăm...

S-au mai certat, pînă la urmă i-a învins băutura. Spre ziuă se pupau cu Gheorghe, care le umbla prin buzunarele de la spate.

— Al nostru ești, nene Costică, spunea codoșul, că aflate cum îi cheamă. Să-ți trăiască nevasta și copiii, c-am auzit c-aveți și copii...

— Să trăiești, puiule !

Și iar se pupau, prieteni la toartă. Cocă s-au făcut draibării. Au chemat lăutarii la masă.

— Mă Piculeață, ia vin', mă, de cîntă lu nen-tu ! striga conu Costică Galeș, de era negustor în Piața mare, meseriaș vechi, că-l știa o lume.

Și după el se luară și ceilalți : nenea Mihalache Tobă, Iordan Belușica, blănarul, om de patruzeci de ani, care nu-ți bea decît duminica, la masa lui, acasă, și Picu Calată, măștarul de la coada Dristorului.

Grigore Piculeață s-a dat aproape cu ai lui.

— Să trăiți ! zicea.

Conu Costică l-a măsurat și s-a sculat în picioare. Se cam clătina, dar s-a ținut bine. L-a pupat pe lăutar pe amîndoi obraji și-a oftat :

— Ia să te-aud...

Meseriaşii aveau nişte feţe grele, ostenite de băutură. Țiganii au încordat viorile și Piculeață le-a stihuit la ureche :

*Izvoraș cu apă rece,
Pe la poarta mîndrii trece.
Trece neica să se spele
Și dă de urmele mele...*

Mai au tras după aceea nevestele de ei, că ele nu erau băute, s-a supărat Sandu-Mîna-mică, le-a luat iar la dans. Nicu-Piele nu s-a lăsat nici el mai prejos. Juca otrăvile, le mai gîdila ; le cărau de lîngă bărbați. Băga boala în ele. Se uita lunganul la una ca la Fecioara Maria :

— Coană, să n-am spor, ce-aș mai lăsa eu dracii-n dumneata !

Potoapa rîdea cu plăcere, că i-ar fi dat sufletul.

— De, lasă-i dacă poți !

Cînd o ostenea îi făcea cu ochiul lui Gheorghe :

— Mai ia-o și tu !

Acesta se înființa ștergîndu-și palmele nădușite pe pantaloni, obiceiul lui de neam prost :

— Cucoană, hai să te mai fac și eu un danț !

Și trăgea cu oblonul la lungan, care se învîrtea neostenit.

În timpul ăsta, Petrică Cîrcu o lipea pe Didina de pieptul lui, să-i simtă carnea caldă și sfîrcurile.

— Te are cu cununie ? o întrebă.

— Cine ?

— Dumnealui.

Ibovnica rîse :

— Nu.

Meseriașul se fîstîci.

— Adică-i ești țiitoare ?

— Îhî, îl îngîna ea.

Bărbatul prinse curaj. Era lac de apă. Didina îi simți portofelul burdușit cu hîrtii, banii meseriașilor.

— Și ce-nvîrtești dumneata ? îl luă pe departe.

— Sînt negustor. N-ai auzit încă de Petrică Cîrcu ?

— N-am auzit.

— Păi eu am casele alea mari, cu etaj, din Calea Victoriei, unde se țin niște magazine...

— Ce vorbești ?!

Și-l mai împunse cu țîțele.

— Da matale ? se linguși președintele.

— Nu vezi ?

Țiganka îi rîse în urechi și răsuflarea ei caldă îl ametea pe bărbat.

— Și nu ți-e urît lîngă slutu ăla bătrîn ?

— Care slut ?

— Buzatu de stai cu el la masă...

— Da de ce-ntrebi ? Ți-o fi milă de mine !?

— De ! chicoti el.

Salonul se umpluse de fum, și curentul făcut de geamul deschis și de ușă nu mai ajuta la nimic. Jumătate din orchestră cînta mai departe pe estradă pentru ceilalți. Erau trei acordeoniști tineri, care știau plăcerea meseriașilor.

— Și n-ai vrea matale vreun negustor cu parale, o lungi mai departe Cîrcu, să te țină ca pe-o prințesă ?

— Cum adică ?

Președintele se dezlegă la limbă :

— Adică, așa, să te aibe pe banii lui, să te-mbrace, să te-ncalețe, să-ți cumpere ce vrei și să-l iubești.

— Și ăla cine-ar fi ?

— Păi cine să fie ? Eu !

Ochii ei se așternură într-o parte. Paraschiv ședea la masă și-o privea. Bea tăcut, în dușmănie. Uită-

tura lui era verde și rea. Îi fu frică țigăncii, dar îi și plăcu. Simțea gura fierbinte a meșterului lângă obraz, palma lui lată și plină care-i umbla pe spate și i se făcu a dragoste. Străinul vorbea într-una, dar ea nu-l asculta. Întâlni și privirea Stăpînului. Ardea de o mînie abia ascunsă.

— Să mai aducă vin ! strigă el. Eu plătesc !

Ea știa că nu-i de loc beat și că acasă o s-o bată pentru că l-a lăsat pe Cîrcu s-o mîngîie. Dar era bine și se simțea fericită văzînd pofta atîtor bărbați, mendrele lor.

— Ia spune, bolborosea președintele.

— Să mă mai gîndesc și eu...

— Ce să te mai gîndești...

— Păi dumneata ai nevastă cu cununie, ce-ți mai trebuie ?

Petrică Cîrcu o privi drept în ochi :

— Parcă n-ai ști că ți se urăște !

— Da copiii, c-oi avea și copii ?

— Am, să-mi trăiască, dar ce-are familia cu treaba asta ? Îmbătrînesc, mi-ajunge cît am strîns, vreau să mai risipesc. Bani la mine, ca la turci ! Uite !

Și-i așeză mîna pe pieptul său, unde se simțea portofelul plin.

Locul se mai golise. Piculeață tot mai cînta la urechea lui conu Galeș :

Of, of,

Foaie verde firul ierbii,

Of, of, Leano,

Păi, mă sui pe dealul Cernî,

Of, of, Leano,

Unde cîntă puiul mierlîi,

Of, of, Leano,

La mîndra cu ochii negri...

Nenea Mihalache Tobă a scos o sută și-a lipit-o cu scuipat de fruntea guristului.

— Așa, mă, suferă !

Piculeață a lăsat ochii în jos și-a schimbat-o :

*De-ai fi om și ai pricepe
Dragostea de unde-ncepe,
De la ochi, de la sprâncene,
De la buze tinerele.
Și-apoi, lele, lele, lelișoară,
Ochii tăi mă bagă-n boală...*

Mai că nu plîngeau meșterii.

— Suferă, mă, suferă ! se ruga și Picu Calată.

Acordeonistul s-a apropiat și el. Nenea Mihalache Tobă i-a lipit și lui o sută de frunte.

Piele i-a dat un cot lui Paraschiv :

— Ucenicule, fii atent, că s-au ciripit mușteriii !

Mînă-mică tot mai dansa cu o nevastă gătită ca un vicleim cînd a băgat de seamă mișcarea. A încredințat-o lui Gheorghe și s-a așezat lîngă meseriași. Nu putea să-i lase singuri la o asemenea împrejurare și, pe nesimțite, le-a înjumătățit sumele, ușurel, mai rîzînd, mai uitîndu-se cu frică la staroste, să nu-l bage de seamă.

Pe urmă s-au strigat cărțile poștale. Cîrcu cum-părase încă cinci sute pentru Didina și vreo cinci sute ceilalți. Au scos-o regina balului. I-au strigat numele, și negustorii au început să bată din palme. Nevestele se uitau chiorîș la ea, dar n-aveau ce-i face. În mijlocul salonului se făcuse un loc larg în cinstea celei alese. Președintele federației, abia ținîndu-se pe picioare, s-a ridicat după obicei. Plesnea de mîndrie. O învîrtea ușor, rîzînd și spunînd măs-cări. Ceilalți se uitau dimprejur la ei. Fetele oftau cu părere de rău, că le plăcea și lor ibovnica. Au ocolit tot salonul. De pe margini, meșterii aruncau

cu confeti și cu serpentine roșii. Lanțurile de hîrtie îi legase la un loc, și Petrică Cîrcu a oprit-o sub candelabru și-a dat s-o pupe.

Atît așteptase Bozoncea. A răsturnat masa și-a strigat :

— Săriți, mă, că-mi fură nevasta !

Lăutarii s-au oprit uluiți din cîntat. Doar așa era obiceiul ! Sanda și Nicu Piele i-au și încălecat pe negustori. Gheorghe cu ucenicul s-au dat lîngă ușă. Măr i-a făcut Stăpînul pe meșteri.

— Na-vă ! Să vă mai uitați la nevestele altora ! striga.

Didina atunci îl ușurase de portofel pe președinte.

Săriseră și nevestele să-și scape bărbații și strigau cu frică. În înghesuială, codoșul s-a apropiat și le-a pus piedică de-au măturat parchetul.

Lați i-au lăsat. Se mai amestecară niște chelneri și alți negustori, dar Sandu și Nicu-Piele au terminat repede cu ei. Pînă să vină sergenții, au plecat cu trăsurile în goană, veseli...

Cine să-i țină minte ? Băteau vînturile peste locul sălbatic, veneau zăpezile, duium de omăt, apoi primăverile. Zilele treceau, gîrlă. Mai muriseră, se împuținau aî vechi, veneau alții. Lumea, ca tîrgul !

Dar erau frumoase locurile ălor de le îndrăgiseră. Vara da o iarbă înaltă, drumurile se lăteau. Cădeau ploile. Vremea s; înăsprea. Timpul căciulii. Lucrătorii aduceau gîște să le îndoape și porci pentru îngrășat. De sărbători, nunți și bătăi, unde cîntaseră lăutarii cînta cîteodată popa, apoi liniștea învăluia din nou curțile pînă la Bobotează, cînd venea sfinția-sa cu miruitul. Trecea părintele cu dascălul, după obicei. Tot pe atunci băteau finii la ușile nașilor cu plocoa-nele. Muierile țineau prosoapele lucrate în arnici, portocalele și lămîile învelite în foițe, iar bărbații, ploștile și gîștele găuite. Ce de petreceri !

Prin februarie se ardeau gunoaiele și se reparau gardurile. Cerul se subția. Primăvara venea neștiută. Sub garduri încolțeau mărăcinii. Rîpile galbene se umpleau de cîini. Erau o ceată : al lui Gogu, al lui Chirică, ai mecanicului, ai lui Stere și d-ăi fără că-pătîi, ai gunoierilor. Javrele, cît viței, nu te-apro-piai.

În frunte, că mergeau ca la nuntă, grămadă, al tîmplarului, flocos și întunecat, numai colți. Adulmecau gunoaiele și cu nasul tot sub coada cățelelor din jur. Dulăul rotea ochii la ăilalți. Ceata se oprea împrejur. Al lui Chirică, lung ca un castravete și bolîu, moțăia de-a-n picioarele. Al cîrciumarului sufla cu limba scoasă. Corciturile oltenilor lipăiau lîngă șef, că șef era cîinele lui Matei! Nu mișca unul. Vinețîul fochistului bătea aerul cu coada ridicată. Era lacom. El scormonea pămîntul. Mirosise osul, pentru că os se afla sub laba sa. Toți priveau pieziș. Îl rupea așchii-așchii și scotea dintr-o dată măduva galbenă și putredă. Din cînd în cînd, ridica ochii. Tot nu mișcau. Cînd dădea iama în grămadă însemna că terminase. Lua unul de blană și-l tîrnosea. Ieșea tot praful din el, pînă-l sîngera. Sătul, se fudulea privindu-i cum se încaieră pentru ciozvîrta rămasă. Plecau pe urmă mai departe. Mahalaua creștea spre Filantropia, și-ntr-acolo apucau, pe sub gardurile negre, pe la grădinile oltenilor, udîndu-le verzele putrezite, apoi se întorceau spre groapă, coborînd pe drumul îngust. Se lăsau pe malul gîrlei, unul după altul, hămesiți. Gunoierii descărcau sus, pe mal, camioanele, și din fundurile lor se rostogoleau resturi grase. Zăvozii se năpusteau scormonind. Aveau boturile ascuțite și ochii fierbinți de poftă. Nemîncăți, ca stăpînii! Albi, roșcați, negri, cu spete mari, urcau malurile. Al lui Chirică rămînea mai în urmă. Era beteag de un picior, că-l prinseseră grădinarii în bostani și-l împușcaseră. Din cauza lui era să se omoare omul cu oltenii într-o dimineață.

Cîinele, cîine, dăduse prin gardul de mărăcini și răscolea brazdele. Pîndarul de sus, poc! cu pușca de sare, drept în pulpa dulăului, care a luat-o de-a dreptul prin roșii, chelălăind pînă acasă.

Acarul lipea o cratiță în curte. Cam aprins, că era la începutul săptămânii și el se grija luna la Stere, să-i meargă bine. Când și-a văzut câinele cu sîngele baltă sub el, l-au apucat dracii. Animalul își lungea rana și avea o privire sfîrșită, rugătoare. Chirică ținea la al lui ca la un copil. Încă la cîrciumă mai glumea cu Spiridon : „Ehe, domnu Spiridon, păi al meu mă cunoaște după miros. Ia să vii seara nebăut, ce, crezi că mă mai lasă să intru în curte ? Da de unde ! Țsta nu-i stăpînu meu, zice, și mă latră. Păi stăpînu meu miroase frumos, a rachiu ! De-aia îmi beau dorobanțul meu. El, cum mă simte, îmi iese înainte, la pompă. Dă din coadă și se bucură...”

Pușcă în toată mahalaua Cuțaridei n-aveau decît oltenii. A plecat cu fierul încins, plin de cositor, în mînă, să-i ucidă. Nu vedea bine înaintea ochilor. Grădina era departe. Al mai mic dintre frați ședea lîngă un pălimar. Dregea o sapă. Chirică a dărîmat poarta de sîrmă :

— Ia ascultă, mă !

Precupețul s-a întors :

— Bă ! a mai strigat o dată, suflecîndu-și mînele.

Veni și celălalt, Victor, cel mare. Era plin de pămînt și se uita la ceferist.

— Ce-i ?

— Vă omor !

Și zvîrli fierul spre ei. Noroc că se feriră. Fochistul zbiera cît îl ținea gura :

— Sărăciilor ! Mi-ați omorît câinele, v-arăt eu vouă !

Victor se apropie să-l împace :

— Ascultă...

— Nimic, vă bag în spital !

— Dar de ce dracu nu-l legi ? Îndrăznise pînă la urmă și cel mic.

Atît i-a trebuit lui Chirică. S-a făcut o dată galben la față, de ziceai că moare. Abia și-a tras sufletul și s-a pus pe țipat :

— Să vă luați calabalîcul de aici. Ce, ați început să ne împușcați ?

Vecinii alergară să vadă ce-i. Pică tocmai atunci și sifonarul. Era plin de troscot și afumat, după munci.

— Ce-i, nene Chirică ? Ce s-a întîmplat ? Îl întrebă apropiindu-se.

— Ce să fie ? Mi-au omorît nepricopsiții ăștia cîinele !

— Aoleu !

Și asta o auziră și ceilalți. Ei țineau la dulăi, îi creșteau din sărăcie, împărțeau bucata de mămăligă, numai să aibă cine lătra în bătătura casei. Au dat buzna în grădină. Oltenii văzură că nu-i de glumă. Degeaba strigară să nu le calce vinetele în picioare, mahalagiii n-auzeau, nu vedeau. Îi cam dușmăneau pe venetici, că se pricopsiseră din grădinărit.

Chirică l-a înșfăcat pe Victor, cît era el de pir-piriu, și dă-i bușeală. Sifonarul sări să-l ajute. Lovea aspru camionagiul ! Îl apucase pe cel mic cu o mîină și-l vîrîse între genunchi. Să-l omoare, și mai multe nu !

În timpul ăsta muierile năvăliră în răsaduri și cărară toate verzele. Nici roșiile nu le-au lăsat. Rîdicau poalele pline și blestemau pe olteni.

Cînd plecă și ceferistul acasă, cu inima ușoară, grădina era toată o paragină. Și barem să fi murit jigodia ! De unde ! A scheunat trei zile, Chirică l-a oblojit cu apă de plumb și javra a rămas șchioapă. Se întorcea cu ceata pe la prînz, din groapă, sătul. Cîinii erau leneși, se opreau pe la cișmele, să lingă

băltoacele, și plecau mai departe. Parcă se mai lungiseră. Se opreau în fața bisericii și se întindeau pe lespezile albe, la soare. Pe la două, puteai să-i lovești cu pietre. Nici nu se mișcau. Se târa cîte unul după umbră și iar cădea pe labe. Din gîtlejurile adînci li se scurgeau bale groase și adormeau. Blănurile duhneau a gunoaie și, cînd soarele cobora spre apus, se urneau.

Întîi se ridica cel brumăriu, al lui Ilie, deschizînd un ochi. Hămăia scurt. Al lui Gogu horcăia încă. Avea urechile clăpăuge și-l ciupeau muștele. Arunca zadarnic din coadă. Se mai canonea pe o parte și se scula cu dosul la biserică. Ceata se strîngea și cîinii se vînzoleau a joacă.

Cățelele o luau înainte și dulăii după ele, tîrîndu-și limbile prin praf. O apucau spre șina, Constanței, unde erau dughenile cu zarzavat. Drumul îl știau. Se lăsa amurgul și se întorceau sacalele primăriei. Sacagiii, niște haidamaci soioși, aruncau după ei cu coceni de porumb.

Piața mirosea a resturi. Deasupra, plutea o duhoare stătută de ceapă stricată. Negustorii udau salata și pepenii cu căldări mari de apă. Javrele dădeau roata pe la grămezile de roșii terciuite, scormoneau baliga limpede, din care se scurgeau seminte albe, își vîrau boturile sub vinetele putrede, apoi adulmecau spre prăvăliile măcelarilor.

Prin maghernițe se aprindeau lămpile. Era ceasul cînd soseau camioanele pline cu viței tăiați de la abator. Pe pietre, se scurgea sîngele cald al boilor. Cîinii se repezeau în cizmele parlagiilor. Țștia nu se speriau cu una, cu două. Loveau cu topoarele și cu țintele.

Cîte unul din ceată trăgea o piele după el, dar n-apuca să fugă. Precupeții dădeau chiot și ieșeau cu ciomegele. Turma se întărîta de mirosul sîngelui.

Al lui Gogu tot nu se lăsa pînă nu fura un bojog roșu, năclăit, de pe buturugile negustorilor, ori vreo bucată de zgîrci cu copită cu tot.

Pe urmă, o luau înapoi spre groapă, domoliți. Se opreau în capul mahalalei, la un gard înalt de piatră, unde ședeau niște cîini boierești, o puzderie de cățele scurte-n picioare, cu părul ca sîrma, des și încîlcit, și cu ochi mari, rotunzi, triști și plini de ape.

Le-ar fi dat inima dulăilor ! Se opreau în fața vergelelor de fier, miroseau mîrîind, săreau cu labelle pe gard, se încingea sîngele în ei. Potăile erau gătite cu funde și cojocile de postav. Nici nu se uitau. Nu erau de nasul lor asemenea cățele lătoase ! Privirile animalelor sătule treceau peste capul mîndru al cîinelui lui Gogu, care pîndea ceasuri întregi în fața grilajului cenușiu. Ce le-ar mai fi scărmanat jigodia ! Ieseau servitoarele stăpînilor și îi alungau cu pietroaie. Ceata fugea schelălăind.

Asta era vara.

Cînd începeau ploile, se îmblînzeau și își găseau loc prin magazii. Iarna tremurau sub porți și se jigăreau de nemîncare. Mai înfuleca vreunul cîte o halcă de carne pusă la afumat, dar nu scăpa zdravăn. Grigore îl omorîse pe al lui cu prăjina într-un ajun de Crăciun. Uitase magazia descuiată și cîinele a dat peste o jumătate de porc spînzurat într-un cui. A sărit de două ori și a apucat hartanul. A mîncat ce-a mîncat, pînă l-a găsit Aglaia.

— Vin', că am rămas fără porc ! a strigat coșata.

Potaia fugise lăsînd resturile.

Vreo trei zile a stat ascuns. Șeful, de necaz, s-a îmbătut. L-a pîndit nemîncat. Ce să-i mai tihnească dumaticatul ? Degeaba trăgea nevasta de el :

— Haide, omule, lasă, că n-om muri dintr-atît !

El, de loc, că numai Dumnezeu știuse cum strînsese banii să cumpere porcul. A patra dimineată, hop și cîinele ! Se gudura, tîrîndu-se cu burta pe zăpadă. Omul îl aștepta. Nu se mișca de loc. Vinovatul s-a apropiat tremurînd.

Grigore era făcut drojdie. Cînd i-a venit sub bocanci, l-a lovit o dată cu sete :

— Na !

Javra a icnit, dar omul nu s-a îndurat decît după ce-a rupt prăjina pe el. Aglaia ieșise din bordei și se ruga de bărbat să nu-l ucidă. Degeaba, sîngele cîinelui înroșise zăpada.

— Ce făcui ? scuipase gunoierul.

Și, de necaz, a plecat la Stere să se îmbete.

Altfel, nu făceau nici un rău jigodiile. Mai croiau vreun crac de pantalon, mai murea cîte unul otrăvit și cum venea februarie, dădea strechea în ei...

Întîi le apuca un pîrjol de pisici, că sosise săptămîna brînzei. Nunțile pe acoperiș se țineau lanț, și dulăii, să rupă burlanele, nu alta. Tabla cîrciumarului duduia de bățile cotoilor.

Începeau pîndeale. Luna răsărea pe la opt, ruginită și mîncată. Peste tinicheaua caselor cădea o zăpadă de lumină subțire.

Din găurile podurilor, se înălțau sforăielile motanilor. Pe luminatoare, săltau gheme șerpuitoare. Răspunsul era prelung, un mieunat adînc.

Jos, în umbră, lîngă butoaiele cîrciumarului, ceata adulmea. Dulăii stăteau nemișcați, cu gîtul întins la lună. Doar colții ascuțiți ca bricele aveau un luciul sters, de sidef.

Cotoiul vîrgat al lui Stere se prelingea pe lîngă coșurile de cărămidă. Pisicile cădeau pe magazii. El se oprea în vîrf, lîngă calcanul casei. Torcea nepăsător.

— Miaaaauuuu... Miaaaaauuuuuu, se auzea din vecini.

O blană zbîrlită urca furiș șina acoperișului.

— Miarlaaaauuuu, miaaaaarlllaaaauuuu, răspundea.

Motanul mesteca din mustăți. Cîinii, jos, numa ochi. Lumca urca tăcută. Cînd era aproape, mireasa se oprea. Cotoiul se făcea că n-o vede. Apoi, deodată, îi sărea drept în ceafă, o lua cu dinții lui puternici și o tăvălea. O întorcea și pe-o parte, și pe alta.

Hoțomanul o lăsa oleacă, se unduia peste ea, o cuprindea acoperind-o cu trupul lui mare și o răsucea încet de ceafă. Se strecura apoi dedesubt, ținînd-o răstignită între gheare. Se amestecau zvîcnind și stropșindu-se.

La urmă, o ducea moale ca pe-o treanță pînă la marginea streșinii și o zvîrlea în curte.

Dulăii atîta așteptau. O forfecau în colți, măturînd zăpada vineție cu ea.

Săptămîna brînzei numai săptămîină nu era. Bai-ramul nu se isprăvea pînă în martie. Pe la nouă, cînd stelele pluteau într-o ceață lăptoasă pe acoperișuri, se strecurau cetele cenușii. Din groapă urcau motanii urduroși ai sifonarului. Săreau gardurile și, peste sticlele luminoase, umbrele lor călcau falnic. Din partea cealaltă, dinspre Grivița, soseau pisicile ceferiștilor, negre și lunguiete, cu ochii galbeni, luncind pe sub streșini. Ocoleau curțile adînci și întunecate, suiau prăjinile puse lîngă coșuri și, de acolo, peste burlane, cădeau în podurile pline de praf. Cotoii se întîlneau sub căpriori și se scărmanau. Lupta era crîncenă. Se ascundeau în întuneric pîndindu-se și, pe neașteptate, se aruncau unul asupra altuia, sfîșiindu-și blănille cu ghearele. Tavanele de lut și bălegar duduiau sub ei.

Cumplite nopți ! Cădeau ploile de martie și tot nu se astîmpărau.

În aprilie, pisicile lepădau prin magazine. Se umplea mahalaua de mîțe.

Apoi dădea strechea în cîini. Turbau, nu alta. Ieșeau cu toții, și mici și mari, rupînd lanțurile și gardurile. Cîte douăzeci după coada unei cățele. Și să-i fi văzut ! Își trențuiau floacele.

Al lui Gogu, cu ceata, pleca spre Grant sau spre Tarapana. O săptămînă nu le ajungea. Treceau în galop prin grădini, de-ă dreptul peste malurile abia înverzite, acoperite cu gunoaie, și de acolo, de sus, pe lîngă țevile unsuroase, se avîntau în fundul negru și adînc, unde se încurcau cățelele chivuțelor.

Cîinele croitorului se oprea departe, mirosea și, cu ochii lui ageri, își alegea potaia. O tîrcolea înfiorat, cu coada ridicată, mîrîind. Se apropia și lătra scurt. De sub colții albi scotea limba lui lungă și băloasă, urla aproape de căteaua înspăimîntată și se lingușea. Vineții oltenilor se repezeau și ei și se încăierau. Dulăul nu se juca. Rînjea o dată cu ochii aprinși și se zvîrlea spre ceilalți. Trupurile se încolăceau, se înnodau, zvîcnind scurt, și măturau pămîntul. Își căutau beregățile, aprigi.

Tot al lui Gogu era mai tare, îi alunga și se întorcea potolit. Căteaua venea singură și se lăsa stăpînită.

Spre seară, turma sălbatică urca iar malul pieptiș și cădea în goană peste cîmpul pietros care ducea în mahalaua vecină. În urma cîinilor se ridicau nori mari de praf. Goana nu se domolea decît atunci cînd intrau pe ulițele noroioase de lîngă Ateliere. Din curți, se alăturau alte cete. Ogarii ceferiștilor aveau picioarele subțiri și lungi și capetele ascuțite. Grămada neagră și lăptoasă a celor din groapă se strîngea lîngă șof, aruncîndu-se spre namilele murdare.

Erau furioși și întăritați. Muierile ieșeau cu prăjini, să-i alunge. Aruncau după ei cu lături, să-i despartă. Când cădea noaptea, treceau Grivița tot fugind. Șina Constanței era aproape. De la canton săreau zăvozii celui ce schimba macazurile. Se îngroșau. Tăiau apoi liniile albe de fier. Peste iarba crudă, de primăvară, cădea o bură. Cîinii scoteau urlete lungi și se avîntau spre drumul Chitilei. Nunta se desfășura înverșunat.

Se întorceau beliți, chiori, schiopătînd. Nu se mai arătau multă vreme. Trăgeau să moară. Nu le mai priau nici oasele, nici măruntaiele de la măcelării.

În iunie, cățelele gîfîiau la umbră și așteptau să nască. Când fătau, muierile le înecau plozii în zoaie. Cîte șase făceau, pestriți, orbi și grași. Dacă mai scăpa cîte unul-doi, s-apucau să sugă țîțele roșii și pline. Atunci nu te puteai apropia de ele. Rînjeau colții și se dădeau la picioare.

Într-o vară îi apucase o turbare. Muriseră pe capete : al mecanicului, ai oltenilor și vreo cîțiva străini. Se mușcau unul pe altul și înțepeneau. A murit și al lui Gogu. Îl sîngerase unul de beregată. Mergea tot cu capul în jos și nu mai mîncă. După o săptămîină înlemnise lîngă uluci...

Croitorul l-a găsit. Avea ochii sticloși și se lungise. L-au dus ucenicii lîngă baltă. Ceata s-a risipit, iar pe dulău l-au ciugulit ciorile. I-au lăsat doar blana bogată.

Din inima lui neagră mîncase o cățea.

Mulțimea privea tăcută și neclintită ferestrele casei de peste drum. Femeile, atît de vorbărețe altădată, nu scoteau un cuvînt. Geamurile negre, cu perdelele lăsate nu scăpau nici o lumină. Era frig, într-o zi de iarnă, spre seară. Cerul, mort, încremenit, ca o pătură înghețată. Din el scăpau niște floace albe de zăpadă, rar, parcă fără chef. Cîteva sute de oameni așteptau nemișcați în fața porții : muierile, cu broboade negre așternute pe obraz și cu pumnul strîns ; în spate, bărbații, mestecînd tutunul între fălci sau aprinzînd țigările unul de la altul. Din cînd în cînd se auzea un ropot mărunț de picioare degerate, dar atît, nu spunea nimeni nimic, înțelegeai, ca și cînd ar fi vrut să nu tulbure somnul mortului, ascuns dincolo de zidurile mute ale casei cu două caturi.

Rudele pîndeau neliniștite din casă ulița aglomerată. Speria mai ales această tăcere apăsătoare, stăpînirea cruntă din ochii oamenilor. Pe o masă aștepta coșciugul, acoperit cu un giulgiu alb. Era un sicriu de brad, ieftin și întocmit la iuțea de doi meșteri din alt cartier, cărat noaptea la domiciliul cămătarului, ca să nu afle lumea că Bică-Jumate nu mai era. Dar lumea tot aflase, erau cu toții aici și așteptau.

Mortul stătuse trei zile și, deși iarnă, începuse să miroasă și nu mai puteau întârzia fără să-l fi dus la cimitir. Rudele așteptau să sosească dricul, tocmit tot în taină, să-l care la Străulești, un cimitir de la marginea orașului, pînă unde, gîndeau, nu va merge nimeni, cu siguranță. Popă nu chemaseră pentru că nici unul din preoții mahalalei n-ar fi venit să-i cînte la cap fără primejdia de a fi sfîșiat de oameni.

Și clipa sosirii dricului se apropia. Nu puteau s-aștepte nici noaptea. O dată cu căderea întinericului, porțile cimitirelor se închid. Fratele mortului tocmise o ceată de milogi, să-l bocească, dar cerșetorii, orbii și schilozii trebuiau să aștepte la capelă, tocmai pentru a nu băga nimeni de seamă că vestitul cămătar al Cuțaridei pleacă în lumea celor veșnici.

Rudele, vreo două femei și vreo trei bărbați, așteptau încremeniți pe niște scaune. Își blestemau în gînd soarta pentru că răsturnaseră casa cu susul în jos și nu găsiseră decît o ladă plină de polițe. Banii, răposatul și-i ținea în altă parte, și toți bănuiau că fratele mortului știa unde și-i ascunsese, și-l priveau cu o ură neascunsă. Și aici, în încăperea fără lucruri, domnea o tăcere apăsătoare. Femeile se închinau din cînd în cînd și priveau spre podele.

Bică-Jumate dormea netulburat în coșciug, cu fața acoperită de giulgiul cel alb. Era un bărbat trecut de 50 de ani, cu o față suptă, scund cît să intre într-o ladă. Într-adevăr, sicriul său semăna cu o ladă soldățească de campanie. Cei de față dormiseră cu schimbul în timpul priveghiului și, pînă pe la prînz în ziua aceea, bănuiau că vor scăpa cu fața curată, că gardul înalt de piatră ce ascundea casa întunecată va ocroti taina lor, ținută atît de bine. Dar pe la patru, cînd una din femei trăsese puțin colțul unei perdele, ca să privească în stradă, spuse cu spaimă :

— Uitați-vă ce-i afară !

Rudele se înghesuiră și văzură mulțimea tăcută, strînsă pe neștiute în fața porților de lemn, totdeauna legate cu un lanț gros. Jos, în curte, se mișcau neli-niștiți cîinii lupi ai stăpînului, înfometăți și gata să sfîșie pe cineva. Urmele ghearelor lor, rămase în zăpadă, acoperiseră curtea. Animalele adulmecau o primejdie de afară și nu urlau dezlănțuite, ca de obicei, mulțumindu-se să pîndească numai pe cei din uliță, cu ochi răi și întăritați.

Trecu așa un ceas sau mai mult. Oamenii nu aveau ce să-și spună încă. Îi strînsese laolaltă vestea adusă de o femeie :

— A murit Bică-Jumate, azi îl înmormîntează. Vor să-l scoată din casă pe furiș...

Copiii rămăseseră acasă, și dacă se mai încumetase cîte unul într-aici, spre locuința cămătarului, fusese pus pe goană, pentru că ceea ce avea să urmeze era o treabă serioasă, de oameni mari.

Dricul sosi dinspre Filantropia, hurducăind prin gropile drumului nesigur, acoperit cu bălți înghețate. Pe capră stătea un cioclu îmbrăcat în haine negre. Pe cap avea o pălărie caraghioasă cu pampon din pene de gîscă, date și ele cu tuș sau cu altceva. Mîna caili nepăsător, nebănuind că o să găsească atîta lume de față. Era numai mirat că înmormîntarea trebuie să aibă loc atît de tîrziu și vorbea cu ajutorul lui, aflat tot pe capră :

— Ce-o mai fi și asta ? Să duci omul la groapă cînd e noapte !...

— Nu i-o fi plăcut lumina soarelui, spunea leneș și plictisit celălalt cioclu, un om înalt și slăbănog, cu mîini lungi ca de maimuță și un chip livid de băutor.

Dricul intrase într-un șanț acoperit cu o zăpadă pufoasă, și o roată din spate se scufundase pînă la

butuc. Ajutorul se dădu jos, blestemînd mahalaua împruțită cu oamenii ei cu tot.

— Încă puțin, spuse scrișnind, și rupeam spițele... Caii se opintiră de cîteva ori și în cele din urmă echipajul ajunse iar pe drumul cel bun.

Cioclii nu văzuseră pînă atunci mulțimea. Cînd unul din ei observă rîndurile de femei și bărbați încremeniți în fața porților avu un fior de spaimă.

— Ce-i cu ăștia? întrebă.

— Așteaptă și ei pomana mortului...

Caii se opriră alunecînd.

— Ptrrr !

Noii-sosiți priviră porțile ferecate cu lanț și lacăt și ferestrele întunecate.

— Hei, nu-i nimeni aici? întrebă tare cel care mînase caii, sărind jos de pe capră, și se întoarse spre mulțimea tăcută, parcă zidită cu picioarele în zăpadă înghețată.

Nu răspunse nimeni. Nici o perdeă nu se clătină.

— Unde-i mortul, oameni buni? întrebă ajutorul, că aici ne-a dat adresa.

Cineva, o muiere bătrînă, făcu semn către poarta spurcată a cămătarului.

Cioclii se apropiară și bătură tare cu pumnii în scîndurile lustruite.

— Hei, n-auziți? A venit dricul !

În cele din urmă se deslușiră pași prin curte. Lanțul căzu cu zgomot și oamenii din uliță zăriră o clipă chipul verde al fratelui, speriat ca un șobolan.

— Intrați, spuse el scurt.

Cioclii înțeleseseră că ceva nu era în regulă și se strecurară repede dincolo de poartă, urmărindu-l pe bărbatul necunoscut care tocmise acum trei zile echipajul mortuar. Ajunși în casă, cioclii își scoaseră pălăriile caraghioase și își făcură cruce.

— Gata, ați venit ? Întrebă o femeie, cu puțină spaimă în glas.

— Am venit.

— Să pornim, atunci, adăugă altcineva dintr-un colț. Bateți capacul coșciugului...

Cioclii se mirară :

— Cum, nu mergeți cu el neacoperit ?

— Nu, făcu sec fratele mortului. Nu e timp de întreat.

Una din femei aduse două păhărele de rachiu, întinzându-le noilor-veniți :

— Luați, de sufletul mortului !

Cioclii băură de două ori la rînd și se apucară de treabă, trăgînd cu urechea spre stradă. Dintr-acolo nu se auzea nimic. Cînd capacul fu bătut în cuie cineva spuse :

— Și mînați mai cu viață, că v-ajungem noi !

Se mai bău cîte un pahar cu rachiu. Unul dintre bărbați și o femeie rămaseră acasă. Ceilalți își luară paltoanele din cui cu o strîngere de inimă care nu scăpă nimănui. Ușa fu dată de perete. Se auzi un scîncet de femeie, atît de nepotrivit, încît toți priviră înapoi, ca și cînd ar fi vrut să-l oprească.

Cioclii apucară coșciugul : unul de un capăt, altul de celălalt și coborîră încet scările. Fratele mortului dădu de perete poarta casei, înfruntînd privirile dușmănoase de-afară.

Mulțimea încremenită pînă atunci începu să se miște. Mortii înspăimîntă întotdeauna pe cei vii, amintindu-le viitorul, și o secundă cele cîteva femei mai din apropierea curții fură gata-gata să-și facă cruce, dar o ură veche, strînsă de ani de zile, le înțepeni mîinile și așa înghețate.

Bărbații priveau sicriul negeluit, din scînduri ieftine de brad, cu capacul bătut în cuie.

— L-au ascuns, spuse unul.

— Calic a fost, calic moare !

Glasurile se aprinseră :

— Mie mi-a luat trențele din casă, strigă o femeie. Am venit la el și i-am căzut în genunchi : „Domne, Bică, îmi mor copiii de foame, mai păsuiește-mă !” El, nimic : inimă de cîine !

— Pe mine m-a scos în vînzare ! A protestat polițele și mi-am mîncat de sub unghie ca să plătesc *aucații*...

— Cerea camătă. Îți da o sută, îți cerea o sută jumate...

Poarta fu închisă repede în urma celor care trebuiau să urmeze mortul. Cioclii desfăcuseră ușa de cristal a dricului și așezau sicriul pe niște buturugi, acoperiți cu o blană de scînduri, peste care se așternuse o pînză neagră.

— Pleacă, ne lasă !

— Eu mi-am dat foc la casă, numai ca să n-o ia el ! strigă o femeie mai dintr-o parte.

— P-al meu cînd l-au schilodit la fabrică și-am vrut s-aduc doctoru l-a lăsat fără un sfanț pentru că n-aveam ce-i da în garanție !

Glasurile muierilor și ale bărbaților se amestecau acum ca o grindină.

— Avea bani să cumpere și biserica, și uite-l cum pleacă la groapă, fără slujbă, fără popă...

— Dormea pe polițele noastre, cu care ne storcea pe la judecăți și pe la portărei...

Rudele se făceau că n-aud, privind la ciocli, înspăimîntați și ei puțin, care, împingeau cosciugul mai în fundul dricului.

— Haideți, mai repede, spuse scrișnit fratele mortului, mînați, că vă dau un bacșiș...

Cioclii închiseră în cele din urmă ușa dricului și se urcară în grabă pe capră.

— Pleacă ! făcură cu spaimă muierile din față ca la un lucru neașteptat.

Urmă un moment de descumpănire. Bărbații se buluciră spre cai, dar aceștia porniseră, opintindu-se și asudînd de efort. Cioclii îi biciuiau fără milă.

Dricul hurducăi prin gropile uliței, clătînîndu-se cînd pe-o parte, cînd pe alta.

— Cade el de-acolo ! spuse cineva, și vorba asta îi împacă oarecum pentru că urmară rudele, așteptînd parcă să se întîmple acel fapt care i-ar fi răzbunat fără ca ei să mai facă ceva.

Arcurile negre de metal erau bune și de fiecare dată sicriul mișcat cînd încolo, cînd înapoi revenea la locul său. Marșul precipitat îi încălzise pe oameni și stîrnise în rîndurile lor o oarecare veselie.

— Haideți după el, să-l ducem pînă la cimitir.

Femeile călcau apăsător, hotărîte să facă un lucru despre care nu știau prea multe pînă acum.

— După ce-l ducem, îi dăm foc la casă ! spuse un bărbat îmbrăcat într-o scurtă vătuită, plină de unsoare.

— Mie mi-a pus poprire pe leafă pentru că n-am mai avut cu ce să-i plătesc...

— A făcut șase case pe Grivița din dobînzi !

— Se ținea cu judecătorii și cu sergenții.

— Ne scotea trențele în stradă și-și bătea joc de sufletul nostru...

Cioclii loveau caii tot mai tare. Dricul se hîțîna ca o corabie și mersul echipajului mortuar se transformase într-o goană bezmetică. Rudele se țineau bine, agățate de arcurile de la spate, trăgînd înspăimîntate cu coada ochiului înapoi, pentru că nimic nu este mai fioros decît mînia unui grup de oameni.

Cînd s-apuce spre Ateliere, dricul fu cît pe-aci să intre într-un tramvai, care opri cu greutate. Vamanul se dădu jos și începu să înjure în gura mare,

dar cine îl mai asculta ? Se întuneca tot mai mult și goana nu conținea. Ceferiștii atunci ieșeau din schimb întrebau de pe trotuare :

— Unde-alergați așa, măi oameni buni ?

Convoiul fără cruce, străbătând Grivița în galop, le stârnea curiozitatea :

— A murit Bică-Jumate...

— Aha, cămătarul...

— Ăla de-a fost plutonier în armată și s-a pricopsit din spinarea săracilor...

— Ăla de nu bea, nu mânca...

— Ei, uite-l că a luat-o și el din loc !

— Nu l-ar mai încăpea pământul, că pe mulți a mai nenorocit...

Cînd să treacă podul Constanței, dricul se opri. Bariera era lăsată și cioclii n-aveau ce face, cît ar fi vrut ei s-ajungă mai repede la Străulești. Rudele, nădușite ca vara sub paltoane, gîfîiau cu ochii cîrpiți de groază la mulțimea care ajunsese iar lîngă dric, privind cu mînie sicriul, scăpat de pe bulumaci de atîta goană, ridicat în picioare, cu mort cu tot, de parcă și răposatul ar fi simțit ura celor ce-l urmau la groapă.

— Nu scapi tu ! strigă o muiere bătrînă, ridicînd mîna ei osoasă ca o gheară deasupra capului. Nu scapi tu, m-auzi ? !

Cioclii tremurau pe capră și abia stăpîneau caii tulburați de rumoarea glasurilor din spate.

— N-ai să dormi liniștit ! Nu e liniște pentru tine nici pe lumea cealaltă, tîlharule, care ne-ai batjocorit fetele și ne-ai vîndut !

Ceva scînteia în aerul rece, o ură surdă, stăpînită multă vreme și aprinsă acum ca benzina. Goana după dric și teama din ochii rudelor ațîtau și mai mult femeile și bărbații obosiți.

Trecu o locomotivă în manevră și cantonierul ridică bariera uluit. Convoiul trecu. Dincolo de șina Constanței, drumul iar se strică și goana dricului se mai domoli. Pe aici treceau camioane și căruțe, și zăpada era neagră de noroi și spartă. Se întuneca tot mai mult și cădea o ninsoare rară, ostenită. La geamurile prăvăliilor se aprindeau primele lămpi, niște lumini triste, galbene, abia pîlpîind dincolo de sticla înghețată.

Atunci mulțimea înțelese că, fără vestea adusă de femeia aceea în mahala, rudele lui Bică-Jumate l-ar fi înmormîntat pe cămătar noaptea, pe neștiute, și nimeni nu l-ar fi dus cu atîta alai la cimitir. Rîndurile se îngroșaseră, pentru că de pe Grivița mai veneau oameni care-l cunoscuseră pe ticălosul de răposat. Pînă la cimitir mai era cam un kilometru.

Atunci se întîmplă ceva neașteptat. Din cauza unei hurducături, cosciugul alunecă cu totul spre spatele dricului și capacul bătut în cuie se desfăcu, alunecînd într-o parte. Giulgiul sfîșiat de cuiele smulse lăsă o clipă să se vadă trupul mortului și chipul său palid, care parcă rînjea batjocoritor către cei ce-l urmau.

Rudele vrură să oprească, dar glasurile din spate erau atît de amenințătoare, încît se rugară în gînd să ajungă mai repede la poarta cimitirului, să scape de răposat.

— Uite-l, rîde de noi ! strigă o femeie.

— S-a desfăcut capacul. Acuși pică în stradă !

— Stă cu mîinile pe piept și pare liniștit...

Nu se știe cine, mîniat pe neașteptate de nepăsarea mortului, ridică un bulgăre de gheață și îl aruncă în ușa de cristal a dricului, peste capetele rudelor, care se aplecară înfricoșate. Se auzi un zgomot sec de sticlă risipită și văzură și mai bine sicriul de lemn

negeluit, în care se zbătea parcă Bică-Jumate, dînd să iasă afară, țeapăn cum era.

Ceea ce trebuia să se întîmple se întîmplă atunci, tocmai cînd erau foarte aproape de intrarea cimitirului. O ploaie de bolovani și de bucăți de gheață se abătu asupra echipajului. Cioclii auziră sfărîmarea geamurilor și bătură cu desperare caii, dînd să intre pe poarta' de fier a Străuleștilor, dar în fața clopotniței se izbiră de un zid de oameni. Erău milogii, vreo cincizeci de bărbați bărboși, numai zdrențe, care începură să huiduie și să lovească cu picioarele în burțile animalelor.

Se făcu o învălmășeală cumplită. Zadarnic băteau clopotele tocmită. Fratele mortului se ridică pe trotuarul de pămînt și începu să răcnească cerșind mila mulțimii :

— Frați creștini ! Nu intrați în păcat !

— Voi sînteți frate cu dracul, nu cu Dumnezeu ! strigau femeile, înghesuindu-se spre ușa fărîmată a dricului, prin care bărbații traseră afară sicriul din scînduri ieftine.

— Fraților, ce vreți să faceți, fraților ! strigau rudele.

Milogii nu înțelegeau prea bine ce se întîmplă. Fuseseră tocmiți să vină la cimitir și să întîmpine dricul cîntînd : „*Primește-l, Doamne, în pămîntul tău...*“ și acum vedeau cu mirare cum coșciugul e cărat de muieri și de bărbați, dincolo de cimitir, nu la groapa de veci.

Drumul nu ținu mult. Fratele mortului apucase între niște femei și întrebă prostit :

— Unde-l duceți ? Unde-l duceți ?

— O să vezi tu, acuși...

Nu-l lovea nimeni, nu-l privea nimeni, deși lui de asta îi era foarte frică.

Mulțimea ajunsese pe un dîmb în spatele cimitirului. De acolo de sus se auzea văicăreala cioclilor, care priveau dricul spart și fărîmat și caii deshămați care o luaseră razna pe cîmpul înghețat din jur. Aici domnea o liniște încremenită. Bătea un vînt ascuțit și pașii se scufundau în zăpada moale ca într-un nămol.

Strigătele se potoliseră. Patru bărbați cărau cu pași măsurați lada de lemn, privind cînd și cînd la chipul lui Bică-Jumate, abia văzut sub seara cenușie.

— Atîrnă greu ! spuse careva.

Mulțimea se destrămă. Femeile urcau cu greutate dîmbul acoperit cu zăpadă. După ele rămîneau găurile mari de ghetе în care se scufundaseră ceilalți. La urmă de tot păseau milogii, orbii și ciungii, cîntînd fără să știe de ce : „*Primește-l, Doamne, în pămîntul tău !*” Aveau niște glasuri dogite de beție, răsunînd pînă departe peste cîmpia încremenită. Păreau mulți și înalți, urmînd celorlalți în trențele lor murdare, al căror miros pierise în frigul locului deschis. De la cimitir se mai auzeau rar clopotele, bătînd fără noimă :

— Bang !

— Bang !

— Bang !

Rudele plîngeau sfîșietor, rătăcite între muierile și bărbații îndîrjiți. Cei ce purtau sicriul se opriră lîngă o podișcă mișcătoare ce spînzura deasupra Colentinei. Rîul avea o pojghiță subțire verde și părea nemișcat. Pe malurile albe de zăpadă rămăsese mulțimea înspăimîntată parcă de judecata care avea să urmeze, privind fără milă la bărbații care îl duceau pe cămătar.

Numai milogii cîntau la nesfîrșit, în speranța unei pomeni :

„*Primește-l, Doamne, în pămîntul tău...*”

Ajunși la mijlocul podului, oamenii se opriră, cătînd înainte spre locul unde cerul întunecat al zilei de iarnă se unea cu linia cîmpiei. Cerșetorii tăcură pe neașteptate și nu se auzi decît gîfîiala mulțimii, care respira dezordonat.

— Ca un cîine ai trăit, cîinii să te mănînce ! rosti unul dintre purtătorii cosciugului, și lada de lemn fu zvîrlită peste balustrada podișcei.

Sicriul pluti puțin deasupra rîului, se auzi un trosnet ca de mal surpat și gheața se sfărîmă de greutate. Prin copca făcută, mai putură să vadă cu toții în lumina scăzută a sfîrșitului de zi chipul rînjit al mortului, îngropat fără cruce, fără lumînare...

La urmă, starostele făcea prăduiala-n două părți.
Una o lua el, spunînd :

— Pentru că vă țin în spinarea mea și vă dau să
mîncăți și să beți.

Ei împărțeau restul. Atunci îl priveau cu dușmănie
pe Stăpîn, dar nu crîcneau.

La o petrecere, cînd le cîntau lăutarii, ucenicul a
cerut și el de băutură. S-a supărat Bozoncea :

— Mă mucosule ! De ce faci zaur ? Aici eu co-
mand ! Vrei molan, vrei crăpelniță ? Cere ! De plătit,
eu plătesc ! Ăl mai mare !

Și l-a dilit cu laba lui grea peste gură, să-l învețe
că între hoți unul taie și spînzură, nu o sută. Rîdeau
ceilalți. El de unde să știe ? A mai adus cîrciumarul
o damigeană, au mai cîntat guriștii :

Toarnă, Leanțo, toarnă !

Toarnă vin, toarnă pelin,

Pîn' la ziuă-așa s-o țin !

Căci așa ne prăpădim,

Cu pastramă și cu vin...

S-a șters Paraschiv la gură, n-a uitat palma. Nici
mă-sa nu dăduse-n el. În gîndul lui și-a zis : „Lasă,
neică, îți arăt eu, numai să-mi vie bine !“

La altă împărțeală, a apucat să-i șoptească lui Gheorghe :

— Ce zici, Treanță ?

— Ce să zic ?

— El luleaua și noi muștucul ! Așa o fi și pe lumea ailaltă ?

L-a simțit cataroiul dușman. S-a ridicat de la locul lui, mare și duhos :

— Ce-i, ucenicule ? Ți s-a urât cu binele ?

Atît a spus și s-a așezat, privindu-l crunt. Oacă și ceilalți se uitau speriați. Îl știau pe Stăpîn. O dată dădea cu cuțitul. L-a apucat frica și pe Paraschiv. Starostele trebuia lovit altfel, pe la spate. Întîi să-i cîştige și pe ceilalți, pe Nicu-Piele, pe Sandu și pe Gheorghe. Cu ăl bătrîn era mai ușor. Mîină-mică avea și el o răfuială cu starostele, nu s-ar fi dat îndărăt...

Pînă atunci, însă, s-au mai împutînat. Întîi l-au prins gaborii pe Nicu-Piele. Ieșise în treabă cu Sandu pe Grivița. Toată strada era plină de o zeamă neagră de noroi, în care se înfundau căruțele și caii. La marginea trotuarelor se mai vedeau urmele zăpezii micilor, murdare și înghețate. Pomii încremeniseră cu mugurii închiși. Un ger tîrziu stăruia deasupra orașului. Cerul negru și zdrențuit atîrna peste prăvăliile negustorilor. Vîntul rece smucea firmele de tablă. Pungașii, zgribuliți, căutau un client. Înainte mergea lunganul, după obicei, privind vitrinele pline și trăgînd cu ochiul. Ce-i veni lui Nicu-Piele să se înghesuie într-un barosan ! I-a făcut un vînt ușor drept în brațele lui Sandu. Acesta i-a băgat mîna în buzunar. Cum s-au încurcat, cum au făcut, că s-a gîdilat clientul și-a început să strige : „Hoții !” Pînă să se întoarcă, sergenții au pus laba pe lungan. Sandu-Mîină-mică l-a urmat prin mulțime, făcîndu-se

că nu-l cunoaște. Păgubașul îl lovea peste gură cu pumnii pe Nicu-Piele. S-au oprit tocmai la prefectură. Se dusesse libertatea lui ! Celălalt a rămas la porți, s-a uitat. Știa ce înseamnă prefectura...

Dacă l-ar fi poprit pe la vreo circumscripție, se mai putea face ceva. Mituiai presarii, paznicii, aceștia se făceau că au pierdut actele, se împăcau, dar acolo cine se încumeta ? Mînă-mică trecuse prin astea. Întîi te fotografia, îți lua apoi urmele de la degete, te tunde și te trimitea la zdup. Tot o să-i dea doi coți de pîrnaie, socotea. A alergat repede la Bozoncea, să-i spuie tărășenia. Acesta juca cărți cu ucenicul și cu Gheorghe.

Stăpînul l-a văzut fiert, copt

— Ce-i ?

— Au pus laba pe Nicu-Piele...

Ăl bătrîn a lăsat foițele.

— Unde ?

— În Grivița, la podul Basarab. Eram în șuteală și s-a prins clientul.

Se făcuse tăcere. Starostele a zis scurt :

— Gata, ușcheală, să nu deschidă pliscul ! Rămîne numai Didina. Noi coborîm la groapă. Strîngeți-vă catrafusele...

Într-un ceas, se topiseră. Pe drum, spunea Bozoncea :

— Numai de n-ar da din gură...

Și se gîndea că or s-o ia pe țigancă și-or s-o bată să spuie unde se ascund, cum o mai bătuseră. Dar ea era învățată și-a dracului, nu l-ar fi vîndut. Mahmuri, s-au oprit la o cîrciumă și s-au pus pe băutură. Patru kilograme de drojdie au băgat în ei. Atunci a aflat Paraschiv că cine deschide gura și-și vinde tovarășii nu mai scapă de cuțitul starostelui. Gheorghe îl pregătea :

— Te umflă din aşternut dacă nu ştii din vreme. În somnu ăl mare te-nhaţă. Te duce pe sus şi te pune la canoane. Întâi îţi dă o palmă. Nu spui, cheamă un gealat. Te duce la beci şi te ţine trei zile nemîncat. Pe urmă, iar te cheamă. Spui ? Nu. Bine ! Te bate la pielea goală. Te dezbracă, udă o frînghie şi-ţi face spatele negru. Te deşteaptă cu apă, te întreabă iar : „Spui ?“ Tu o încurci. Iar te bate. Pînă-ţi dai sufletul. De fier să fii, şi tot scapi ceva. Atîta le trebuie. În felul ăsta, pun gheara şi pe alţii şi, de la unu puţin, de la altu puţin, află restul. Aşa e meseria. Pe mine, cînd m-au prins ultima oară, n-am scos un cuvînt. Am făcut pe prostul...

L-a auzit Sandu. S-a strîmbat la el şi-a scuipat în rîs.

— Iar vorbeşti, hahalera dracului ! Se laudă, Paraschive, nu-l asculta ! ăsta, numai gura-i de el ! Cum ia o droaşcă de basamac, începe să taie piroane. Mă mir că nu ţi-a spus cum a furat el în Banca Naţională...

Codoşul nu se sinchisea. Căpătase sămîntă la limbă :

— Cînd eşti acolo, zici în gîndul tău că termini cu toate, numai să scapi sănătos. Asta pînă la poarta puşcăriei, că pe urmă, numai soarele dacă-l vezi, a ta e libertatea ! Iar te-apuci de meserie !

Stăpînul tăcea, întunecat şi crunt. Se simţea bătrîn şi obosit. Se gîndea cît o să-i mai meargă şi lui, că se cam trecuse, i se înmuiaseră oasele, şi, dacă l-ar fi prins, nu mai scăpa. În tinereţe, fugise de la pîrnaie, era mai uşor. Ager, cu sîngele fierbinte...

Ce mai primăvară ! Plesneau florile de salcîm şi toată groapa era verde, verde, plină de dudău şi barba-popii. Mărăcinii aveau tulpinile cît sulŭta. Vîntul se încorda în ele ca într-o harfă. Şi cădeau nişte nopţi

line, cu stele albe și mărunte. Lîngă baltă se aprinseseră iar focurile. Limbile lor lingeau iarba tînără.

Hoții veneau la apusul soarelui, se lăsau pe rîpi și înnoptau sub maluri. Gheorghe cînta :

*Mingea mea,
Mingea mea,
S-a ales, bules
De ea.*

Mîna-mică aducea sacul cu haleală, și ucenicul — trențele de dormit.

— Bine mai e ! spuse Sandu așezîndu-se.

Trase în piept aerul proaspăt și-și scoase chiștocul.

Bozoncea își trînti șapca în praf. Avea poftă de glumit. Trecuse o săptămînă și nu-i luaseră ibovnica. Asta însemna că Nicu-Piele își ținuse gura. Strigă la Gheorghe :

— Treanță !

— Ei ?

— Sîntem, mă, boieri ?

— Sîntem.

— Avem, mă, ce ne trebuie ?

— Avem !

— Sîntem cumnații lui Dumnezeu-piele goală ?

— Sîntem !

Rîdea Paraschiv, rîdea Sandu. Țsta era hazul lor. Vîntul primăverii spulbera focul în toate părțile. Dinspre rampa gunoierilor cădea un miros greu de floare de salcîm, dulce și parșiv. Și-au tras ciolanele mai lîngă flăcări.

— Ar trebui să luăm Grivița asta de la un cap la un cap... spuse starostele.

De mult pusese el geana pe negustori.

— Să-i scuturăm nițel, adăugă și ăl bătrîn.

— Numai să iasă și Nicu din pușcărie, să se întoarcă și Oacă de la Filaret...

Erau puțini, și asta cerea îndrăzneală.

A treia noapte, au picat puterile. Jandarmii au înconjurat groapa. Căutau dezertorii fugiți de la armată. Trei camioane s-au deșertat la rampă. Soldații și-au stins țigările și n-au mai vorbit. Un căpitan i-a împărțit în plutoane și au coborât. Nu cunoșteau. Gunoaiele au început să se prăbușească. O dată a ciulit Stăpînul urechea.

— Șase! a strigat scurt.

Compăniile erau departe. Jandarmii trebuiau să treacă balta, și tot nu-i găseau. Gheorghe a răsturnat un ceaun cu apă peste focul mic și a împrăștiat cenușa cu piciorul lui desculț. Mîna-mică piti pirostriile și păturile în buruiana tînără. Au apucat potecile acoperite cu iarbă și s-au furișat la buza apei. Soldații atinseseră fundul. Se uitau. Întuneric beznă. Pungașii au intrat în apa rece, care le pișca pielea. Abia dase trestia, și lintița aluneca, umedă, pe degete.

— Stați aici, le-a spus Bozoncea.

Ajunseseră la un dîmb uscat și se odihniră. Era liniște, nu se auzea nici vîntul.

Pînă dimineța au cotrobăit jandarmii groapa. N-au pus mîna pe ei. În zori, hoții au auzit motoarele mașinilor pocnind pe drumul Cuțaridei.

— Scăparăm! a oftat Sandu ușurat.

Toată primăvara au bătut Grantul și rampa de măruri. Gheorghe înainte, cu mîinile în nădragi, Sandu, pestriț și bocciu, trențaros și desculț, scuipînd cu rîvnă într-o parte, pe urmă ucenicul, golaș și ușchit, numai într-o cămașă, ținîndu-și din cînd în cînd pantalonii legați cu o sfoară și, la urmă, starostele, șistirit, abia scăpat din brațele Didinei, ca după o moarte, ostenit, mestecînd tutun, parcă nici nu-i mai ajungea pielea pe el. Treceau linia ferată,

ocoleau vagoanele negre, pline de țitei, săreau scările lor unse și ajungeau la rampa Regiei, în piață.

— Ce ziceți, nătăfleților, spunea Bozoncea, trecem pe la simigii ?

— Trecem, făcea codoșul, să-i târguim puțin...

Și să-i fi văzut pe greci, că le plîngeai de milă. Cișmele la ochii lor, nu alta ! Țștia aveau tarabe la capătul pieței, vindeau covrigi cu susan, corobețe, halva, peltea și semințe. Toamna umpleau prăvăliile cu bostani copti. Pe toată rampa se scurgea un miros dulce, care aducea lucrătorii de la Regia de tutun în fața dughenilor.

Pungașii își umpleau buzunarele goale de dimineată. Priveau de departe alvița. Liftele o întindeau pe tarabe după ce-și legau șorturile.

Întâi îi vedea Iani.

— Țineți-vă, bre, că vin bandiții ! striga el celorlalți în gura mare.

Hahalerele abia se târau. Le era lene și căscău. Se întindea Sandu, Gheorghe își trosnea degetele, Paraschiv fluiera cu voce bună lângă Stăpîn.

Simigiii ieșiseră cu lopețile de copt covrigii la spate.

— Îi rupem ! zicea unul. Nu le mai merge !

Hoții nu se sinchiseau. Țineau mîinile în buzunare și cu ochii pe prăvălii !

— Bună dimineata la negustori ! rostea Bozoncea.

Grecii mormăiau, pe sub mustățile lor mari, răs-punsul.

— Dați, mă, bună ziua Stăpînului ! se înfură Gheorghe din spate.

— Lasă-i, Treantă, spunea moale starostele, și se întorcea iar spre ei : Merge marafetul ?

Negustorii, numai ochi. Acu-i acu ! Paraschiv se lipea de tarabe. La el nu prea se uitau, că nu-l știau. Ceilalți se opreau alături. Pe urmă începea

cearta. Al bătrîn era cu muștarul sărit de cu noaptea. Se băga sub burțile lor.

— Zi, faceți pe-ai dracului, nu ne blagosloviți c-o vorbă bună? Acum vă caftesc!

Simigiii se trăgeau mai spre uși. Cel tînăr și cu Sandu, în timpul ăsta, gata cu laba-n coș. Cît te-ai șterge la ochi, semințele erau tocmai în fundul nădragilor.

Bozoncea tăcea oțărît. Tot Gheorghe spunea :

— Lasă-i, nu-i bate! și-l trăgea de mîneacă. Apoi grecilor : Zi, tot nu l-ați învățat de frică pe Stăpînul? O să vă taie el cu mînușița lui într-o zi pe toți...

Și umfla o mîină de covrigi. Plecau apoi liniștiți, petrecuți de huiduielile negustorilor. Mîină-mică se mai întorcea către ei și zicea :

— Măăă!

Simigiii arătau lopețile late de lemn, plini de curaj.

— Pungașilor ! Bandiții... striga Iani.

Asta pînă au băgat spaima în ei, că pe urmă ieșeau singuri cu darurile, unul o jumătate de dovleac, altul o alviță, numai să-i lase în pace. Pînă la prînz aveau burțile pline.

Așa au dus-o, mai cu găinării, mai cu ciordeală, ba un joc de cărți, se țineau la adăpost, că-i căutau gaborii.

De Paște, i-a pornit starostele la tiribombe, în Mandravela. O luase și pe Didina, s-o plimbe, să mai vadă lumea. Au trecut Cuțarida tîrîndu-și caroașele. În grădini înfloriseră corcodușii și merii. Un miros greu, dulce stăruia peste cîmpul verde. Spre Tarapana, tăia primăria niște străzi noi și lucrătorii abia ridicau maiele grele cu care băteau pietrele. În grămezile de nisip dormeau femeile venite cu ei. Soarele ardea.

— Ce bună ar fi o baie ! spuse Paraschiv.

— De, c-o să mergem acu-acu, făcu Gheorghe.

Ibovnica trecu pe lângă gardurile văruițe și culese un braț de liliac. Floarea lui mică, bătută, albastră cum era cerul în dimineata aceea, se mișca ușor în vînt. Mîna-mică sugea o creangă de măr și sucul bun îi rămînea în gură. Închisese ochii și umbla în neștire.

— Bine mai e ! oftă și Stăpînul.

Prin iarba grasă a maidanului mișunau gîze albastre, cu aripi străvezii. Cîte un bîzoi de muscan se arunca în aer și cădea amețit. Din cartiere se ridicau zmeie portocalii, cu cozi lungi, și se auzea cum le trosnesc spetezele.

Au ajuns pe la patru. Moșii se întindeau într-un colț al Mandravelei și auziră de departe tromboanele și lăutarii. Zarvă mare și lume, grenie. Numai fuste în alțițe și floricele. Gheorghe puse ochii pe cizmele ardelenelor. Astea aveau figuri sănătoase și huiduma se dădea în vînt după ele. Le apuca pe la spate de cozi. Fetele țipau speriate și-l băgau în neamul mă-si. Paraschiv căsca ochii la bărci, cu privirile sub fustele alor de se legănav.

Întîi i-a dus Bozoncea la o cîrciumă și-au cerut pui fripți, au băut cîteva kilograme de vin și mai cu inima plină au ieșit și ei să petreacă. S-au suit în lanțuri. Acolo cînta o fanfară pe niște bănci, și vreo șase neisprăviți împingeau sus spițele de lemn ale roții uriașe. Țipa Didina de plăcere cînd o învîrtea Stăpînul deasupra capetelor celor de jos. Sub ei, mulțimea pestriță se înghesuia la jocurile de noroc. Țiganca simțea cum se învîrtește tot pămîntul acela, cum se apropie și se depărtează și vîntul, dezvelind-o. În salturile mari ale scaunelor care se smuceau, îl vedea cînd deasupra, cînd dedesubt pe Paraschiv, privind-o cu ochii lui verzi ca veninul.

Pungașul ședea aplecat peste lanțul scurt de la mijloc, și ei i se păru o clipă că o să cadă de acolo, lunecînd de pe lemnul lustruit. Roata se învîrtea tot mai repede. În urechi avea un vîjiit surd, ca la gîrlă, cînd se scufunda în apă, și auzea răsuflarea scurtă a ibovnicului, care-i ținea cu palmele leagănul îngust. Ucenicul desfăcuse brațele și se arunca dintr-o parte, valvîrtej. Scaunul lui trecu pe lîngă al starostelui, fierul îndoit de dedesubt se încordă și scîrțîi.

— Ți-e frică ? îi strigă el de sus.

— Nu, răspunse țiganca, rîzînd cu toată gura.

Cerul era acum aprins și norii lui greoi se apropiau. Cîteva păsări negre zburau sus de tot, cu mișcări încete, leneșe. Ibovnica nu mai auzi nimic. Își încordă mîna pe lemnul fierbinte și avu spaima că alunecă...

Cînd coborîră, era palidă și tremura. Nu spuse nimic. Păși clătînîndu-se, rezemată de brațul lui Bozoncea. Pe ochi îi apăsă încă privirea ascuțită, verde a celui tînăr.

Sandu rîdea de Gheorghe. Acesta nu se dăduse în lanțuri.

— Ți-e frică, Treanță, ai ? ! Tu în pat o să mori ! zise, și-l scuipe pe picioare.

Codoșul înjură, spunînd că are amețeli cînd se urcă în drăcoveniile acelea. Și, pe urmă, în timpul ăsta, mai învîrtise cîte ceva, să aibă de buzunar.

Sub niște șopruri, alături, pocneau puștile și tini-chelele. Poligonul de dat la semn avea cîteva stive de cutii de conserve. Din trei lovituri trebuia să le dărîmi ca să capeți o cană și Sandu își încercă norocul. Puse o piesă de doi lei pe masă și căpătă trei mingi de cîrpă, pe care le cîntări în palmă. Era stîngaci și încercă de trei ori. Premiul l-a luat uce-

nicul dintr-o singură tragere. Avea ochiul bun și-a curățat raftul. Lui Bozoncea îi plăcea însă la tiri-bombe. Se strecură prin mulțimea amestecată și ajunseră în fața aparatului. Plătiră un leu și își încercară puterea. Starostele ceru ciocanul și zise rîzînd :

— O să-ți stric daravela !

Își suflecă mînele și se uită mîndru la Didina. Vîntul de aprilie îi mișca părul bogat și pe fața lui mohorîtă se așternu un zîmbet de mulțumire. Maiul era greu și avea o coadă lungă. Stăpînul măsură înălțimea unde trebuia să pocnească o capsă. Ridică o dată ciocanul și plesni jos drugul de fier al tiri-bombei.

Se auzi un trosnet și în capul ei se aprinse un foc mic. Negustorul scoase un pol și-i luă ciocanul din mîină. Așeză apoi altă capsă.

— Gata, cine mai trage ? La încercarea puterii !

— Eu mai trag ! rîse Bozoncea.

— Păi ai tras.

— Ce, nu mai e voie ?

— Nu-ți mai dau.

O dată se supără hoțul.

— Cum adică, nu vrei ? Ce-i bulibășeala asta ?

— Nu. Ți-ai luat polul, du-te cu Dumnezeu...

Nu-i venea să-și creadă urechilor. Pe aici nu-l știa.

— De !... mîrîi.

Celălalt se băgă sub ochii starostelui. Se adunase lume împrejur. Didina îl rugă :

— Să nu dai !

Abia se potoli. Luă maiul și i-l întinse lui Paraschiv :

— Încearcă și tu !

Ucenicul ridică ciocanul. Era greu. Abia îl ridică deasupra capului. Cînd lovi capsă, nu pocni sus. Țiganca chicoti deodată cu glasul ei limpede și as-

cuțit. Pungașului i se ridică sîngele în obraz. O privi cum rîdea în lumina primăverii cu dinții ei puternici și albi, strîngînd din ochi și prăpădindu-se de neîndemînarea lui. Dacă n-ar fi fost acolo alde Bozoncea, ar fi pisat-o cu picioarele, s-o învețe minte, și îi făgădui în gînd s-o sfărîme în bătaie dacă o prinde-o vreodată singură.

Starostele își îmbracă haina și hohoti de moliciunea lui.

— Așa oi fi și la muieri !

La plecare, Mîna-mică l-a prăjit pe-un carditor care învîrtea niște cărți strigînd mulțimii :

*Două negre, una albă,
Cea cu marca se plătește,
Fii atent și urmărește,
Mizați, domnilor !
Cu o cărămidă nu faci casă,
Nici c-o floare primăvară,
Dacă ți-e frică de baltă,
Pește nu mănînci,
Ia frumos la-ntoarcere,
Cum a luat și dom' plotonier-major...*

Sandu știa șmecheria, o fumase și i-a ciupit banii ginitorului de două ori. Cînd a înțeles fraierul, era prea tîrziu. Șuțul i-a spus :

— Mai învață, puișorule !

Rîdeau toți primprejur și-au plecat mulțumiți. Se iviseră și niște sergenți pe la margine. La bariera Dudeștiului, s-au despărțit. Stăpînul a plecat cu gaga la ogeacul lor în Trei Coinaci, și Sandu i-a cărat pe al bătrîn și pe Paraschiv la coardele lui.

Frumos mai mirosea seara de primăvară ! Tot Bucureștiul duhnea a mititei și la Tarapana se auzeau lăutarii. Pe lături ardeau felinare vesele.

Numai ucenicul era fierț. Îi stătea gîndul la Dîdina. În timpul ăsta ea se iubea cu Bozoncea.

— Ce-i, puîșorule ? Îl întrebă ăl bătrîn.

— Ce să fie ? Mi s-a urît.

— Las', că știu eu de unde se trage urîtu ăsta...

Sandu zîmbea pe sub mustață. Zise și el într-o doară :

— Te-oi fi săturat de bine, nenică...

Mai că trecuse și vara aia fierbinte, arzătoare. Rar cădea cîte-o ploaie. Tot pe malul gîrlei ședeau, la Băneasa, pîndind trenurile de marfă pe care le scodoleau noaptea.

Într-o sîmbătă au pus mîna sergenții și pe Gheorghe, și pe Paraschiv. Plecaseră pe Grivița, să mai miroasă. Salcîmii sălbatici de pe Calea Negustorilor începuseră să se usuce. O căldură moale, de sfîrșit de iulie, plutea împrejur.

— Vine iar toamna, oftă ăl bătrîn, și noi tot coate-goale...

— Ca mielul ești, Treanță ! răspunse nepăsător ucenicul.

Ce știa Paraschiv ce înseamnă o viață de hoț ! Să furi treizeci de ani și să nu te-alegi cu nimic, parcă ar fi fost blestemați banii care-i trecuseră prin mînă. O casă nu era mare lucru, la urma urmei, gîndi. Palate ar fi avut dacă ar fi strîns și n-ar fi risipit cu muierile.

Au trecut de gară și s-au amestecat în mulțime. Grivița gema de precupeți și de țărani. Negustorii scosese răstămburile afară, pe scaune, și strigau cît îi ținea gura :

— Care mai cumperi americană, madipolon, serj !

— Ia și te-ncață ! Ia și te-ncață !

— Uite ce mai costum ! Extra, frățioare !

Și-i trăgeau pe mocani de mînă, îi băgau în prăvălii și le luau banii.

Manglitorul a adulmecat. Veneau și ceferiștii grămadă. Era zi de leafă și se putea face treabă. Îi ardeau palmele să mai simtă hîrțile de-o sută în buzunare.

— Mai repede, Paraschive, l-a grăbit pe ucenic. Te miști ca ochiul mortului... Haide-ncoace, că am eu șustele mele...

Cînd să străbată spre Ateliere, au dat cu ochii de sergenți.

— Șestul, sticleții !

Au întors dosul și-au vrut să se strecoare. Cînd, în față, pe cine văzură ? Pe Rică și pe Sulă, cu două bice în mîină. Cel tînăr nu-i cunoștea. Nu-i văzuse decît noaptea pe camionagii, la furtul iepelor. Codoșul s-a îngălbenit. L-a tras de mîină pe ucenic într-o parte. Era prea tîrziu. Huidumele îl știau pe Gheorghe.

— Uite-i pe-ai lui Bozoncea ! a strigat unul, și le-au căzut în cîrcă.

Nu mai aveau ce să facă.

— Bine că vă găsirăm, că de cînd vă căutăm ! zise Rică, și puse mîna pe cel tînăr.

S-a smucit Paraschiv, a vrut să fugă, dar nu i-a mers. Sulă îl ținea pe bătrîn. I-au dat pe mîna gaborilor. Tot drumul i-au lovit cu bicele. Sînge îi făcuse.

— Să scoateți caii, c-atît v-a fost !

— Care cai ? Ce cai ? striga codoșul la ei.

— Las', că știți voi ce cai !

Și iar îi loveau cu pumnii lor ca baroasele.

Asta era bătaia aia de-i povestise Gheorghe, gîndi ucenicul. Vrea să zică nu scăpase, îi întindeau și lui pielea.

Scrîșnea și se uita la Rică :

— Mă, nu scap eu...

Lumea se adunase în păr. Pe drum, spre circumscripție, au trecut și prin piață. Ieșiseră negustorii ca la urs. Rîdea Iani din ușa plăcintăriei :

— Hi, hi, hi, uite, bre, bandiții...

Se țineau cu mîna de burtă simigiii. Pungașii, să intre în pămînt, și mai multe au. Moarte le-a jurat ucenicul.

— Am scăpat bre, ziceau grecii, legîndu-și curelele.

Precupețele oftau după Gheorghe :

— L-au luat, sărăcuțul, și ce om cumsecade era !

Apoi se răstiră la negustori :

— Da mai tăceți dracului, că se întoarce el odată și-o să vedeți voi !

Iani își mîngîia gușa și striga la prăvăliași :

— Scoateți, bre, plăcintele afară, că nu are cine să le mai fure !

Muierile aruncară cu roșii terciuite în tarabele lor.

— Huo ! Că voi sînteți mai pungăși decît ei ! Vindeți bostanul cu doi lei felia, nu vă e milă de omul sărac ! Fir-ați ai morții cu neamul vostru !

— Dar ce-aveți, bre ? se mira Iani. Și strînse iar brînzoaicele : Băgați, bre, marfa-napoi, că ne fac proastele astea pagubă !

Hoții ajunseseră la circumscripție cu păgubașii împrejur. Acolo au dat camionagiii cîte o declarație, cum a fost. Cereau despăgubiri și pedepsirea vinovaților.

Pe caramangii i-au pus sergenții într-o pivniță de ciment. Se dusesse dracului și libertatea lor. Gheorghe a scos un muc de țigară din fundul buzunarelor, l-a aprins cu un chibrit pe care l-a frecat de pantalonii lustruiți și-a tras un fum adînc în piept.

— Cum e, Treanță ? întrebă Paraschiv.

— Rău, vai de oasele noastre, ni le paradesc
ăștia !

Își șterse sângele de pe ochi.

— Te doare ?

— Nu, că sînt obișnuit... și scuipă în dușmănie.
Las', că ieșim noi de-aici !

Celălalt tăcea. Nu simțea nici o frică. Numai o
mînie grea îi ținea inima. Îi fusese rușine să treacă
bătut pe sub nasul negustorilor. Asta nu le-o ierta
el așa de ușor.

Al bătrîn rumega, frecîndu-și barba cu palma :

— Paraschive !

— Ei ?

— Vezi, nu știi nimic ! Am fost la Tulcea după
pește. De asta spui că ne ocupăm, negustori... Te taie,
te omoară, îl iei pe nu știu în brațe. Dacă nu mărtu-
risim, nu are ce ne face !

Tăcu puțin. Se scărpină după ureche.

— Or să ne întindă oasele, poate mai scapi un
cuvîntel, două. De cai ca de cai, poți să sufli cîte
ceva dacă n-o să mai poți, dar să nu-i faci cîntarea
lui Bozoncea, că degeaba mai ieși de aici... Te
omoară... Or să ne întrebe : „Da stăpînu vostru pe
unde este ?“ „Nu știu, n-am văzut !“ Dacă te-ar
pica...

— Bine, mormăi ucenicul.

În pivniță era umezeală și frig. Abia se vedea.
Peste vreun ceas, a intrat un sergent și i-a chemat
sus la comisar.

Gheorghe și-a făcut repede o cruce :

— Țin'te, Paraschive !

Suiră într-o odaie scundă, luminată de ferestre
prăfuite, cu geamurile nespălate, în care se aflau
două mese nevopsite, pline de hîrtii, și cîteva bănci
înguste și lungi. Împrejur se simțea un miros de tu-
tun prost. Dușumelele erau murdare și se vedea că

În camera asta nu se măturase de mult. După o masă, pe un scaun ce scîrîia, şedea comisarul, o namilă de om, gras, şi burduşit. Pe cap ţinea chipiul lui tivit cu fire de aur, cu cozorocul ridicat, dat pe ceafă. De sub masă ieşeau două cizme strînse pe pulpele groase, pline de praf, cu ţinte de fier pe tălpi, descusute la carîmbi.

Pungaşii, cu sergentul lîngă ei, rămăseseră încremeniţi lîngă uşă. Gheorghe îşi scoase pripit şapca, ascunzînd-o la spate.

— Ăştia sînt ? întrebă şeful cu voce răstită.

— Da.

— Noi, să trăiţi ! se repezi codoşul.

— Vorba ! se făcu sergentul spre el.

Presarul mormăi, privindu-i. Se uită la cel tînăr.

— Cum îţi zice ? îl întrebă.

— Paraschiv.

— Şi ăsta cine e ? arătă spre cîrcotaş.

— Gheorghe, să trăiţi ! răspunse repede Treanţă.

— De ce vorbeşti, mă, neîntrebat ? se supără poliţaiul.

După aceea tăcu, privind prin fereastra murdară salcîmii betegi din curte. Umbra lor subţire se lungea pe o hartă aşternută pe un perete. Cîteva muşte îi bîzîiau în jurul chipiului. Sergentul schimbase piciorul din repaus. Năduşise şi gîfîia. În odaie era o căldură zăpuşitoare. Din stradă se auziră oltenii strigînd : „Roşii, ia roşii de bulion !”

Şeful tot tăcea. Se scărpină în cap cu tocul de lemn pe care-l avea în mînă. Peniţa de oţel scotea un sunet limpede. Pungaşii îl priviră mai bine. Nu era nici tînăr, nici bătrîn. Părea nedormit. Sub ochi avea două pungi vinete de grăsime. Sub pieliţa lor subţire se zbătea sîngele în nişte vinişoare albastre.

Vorbi tîrziu, cu gura pe jumătate :

— Ia zi, mă, unul din voi, care știe ce-i cu caii ăloră ?

Paraschiv își mușcă limba. Trase cu coada ochiului la Gheorghe. Acesta se îngălbenise de tot.

— Care cai, dom' comisar, să trăiți ? se bâlbâi.

Șeful tăcu, parcă n-ar fi auzit. Sergentul își potrivi mai bine chipiul. Lumina de afară crescuse. Se auzeau muștele lovindu-se de geamuri.

— Ia spune, mă, tu, ălălalt ! Ce-i cu caii ?

— Nu știi nimic, să trăiți, dom' comisar ! se repezi tot Treanță, lipindu-și picioarele desculțe unul de altul, ca la militărie.

— Taci ! strigă, ridicându-se și răsturnând scaunul omul statului. Se proptise cu palmele pe masă.

— Unde-s, mă, caii ? urlă de se clintiră ferestrele. Caii, mă, caii căruțașilor, ăi de i-ați furat voi !

Sergentul își strânse mai bine centiroanele. Se băgă în vorbă, ca unul care știa metehnele celui mai mare :

— Spuneți, mă, pînă nu se supără dom' șef !

— Nu știi nimic ! Să fie mama a dracului ! se jură codoșul.

— Zău ! întări Paraschiv.

Presarul se depărtă de masă și veni spre ei călcînd greu în cizme. Pe Gheorghe îl apucă un tremurat.

— Caii ! răcni.

Se dădură doi pași înapoi.

Celălalt stătu.

Tăcură.

— Caii, mă, caii ! o îndulci comisarul.

Avea niște ochi galbeni, de motan. Îi privea parcă pe dinăuntru. Paraschiv nu mai putu să rabde și se uită afară. Palma celui din față căzu grea, peste gură. Avea inele de alamă pe degete și-i clănțăniră dinții.

— Nu da, dom' șef ! scrișni.

Sergentul apucă bastonul lui de cauciuc și închise ochii. Comisarul se repezi și la al bătrîn. Îl cîrpi de două ori, cu dosul peste față.

— Caii... spunea încet, rîzînd. Haide, mă, spuneți ! Unde-s caii, dar repede, că altfel e vai de măicuțița voastră ! Caii...

— Ce cai ? se răsti Paraschiv.

Simțise în gură gustul sărat al sîngelui și încheștase pumnii.

Șeful se uită la el, zîmbi și vorbi iar :

— Zi, tu ai și clanță mare, ia să ți-o-nmoi eu oleacă !

Dar parcă se răzgîndi, se plimbă puțin prin fața lor, strînse falcile și așteptă. Tăceau.

— Va să zică, nu spuneți ! Se depărtă cu mîinile la spate, învîrtindu-se pe călcîie. Nu spuneți, bine...

Se rezemă de masa hodorogită. Lor le ardeau obrajii de lovituri. Îi privi. Sergentul iar se amestecă :

— Spune, mă, tu, ăsta mai bătrîn. Dacă i-ai luat, i-ai luat, dar mărturisiți ! Scăpați mai ieftin. Dom' șef vă iartă. Nu-i așa, dom' șef ? Dacă dați în scris că aduceți caii înapoi, nu vă mai duce la Parchet. Haide, mă, spuneți ! Că acolo e mai rău. Voi ați auzit de Parchet ?

Hoții tăcură.

Afară trecea un dric. Ascultară fânfara și bocetele rudelor. Comisarul se închină, scoțîndu-și chipiul. Își făcu și Gheorghe o cruce mare.

— Dumnezeu să-l ierte ! zise pios.

Presarul își așeză iar șapca pe părul moale. Să fi fost patru după masă. Dricul trecuse. Se făcu liniște. În lumina stinsă dinăuntru tremurau dungi de praf ca niște gratii albe. Afară foșneau salcîmii și frecau zidul cu crengile lor uscate. Caramangiii priveau dușumelele.

Şeful scoase din saltarul mesei o bucată de pâine şi o roşie pe care o tăie cu briceagul. Înfulecă lacom şi vorbe cu gura plină :

— Zi, voi n-aţi auzit nimic despre nişte cai furaţi ! N-oţi fi vinovaţi, mă, şi eu vă bat degeaba ! Săracii !

— Să crape ăl de ştie ceva, să trăiţi ! spuse Treanţă cu inima la loc. Am fost la Tulcea după peşte, eu şi cu tovarăşul ăsta, că cu de-alde-astea ne ocupăm, negustori... Să vă spună şi nea Lache, ăl de la haltă, care lucrează la mişcarea trenurilor, că ne-a văzut la gară cu paporniţele de peşte.

— Care peşte ? sughiţă şeful.

— Peştele de l-am cumpărat. Un leu şi jumate chilu ! Era şi crap, trei lei kilogramu. Clasa una ! Să vă aduc şi dumneavoastră două chile !

Sergentul înghiţea în sec în spatele lor, privind cum dumica cu plăcere comisarul. Mai scosese şi o jumătate de castravete din sertar, presărase dintr-o hîrtie de pe masă sare, oftă şi zise în cele din urmă, mulţumit :

— Şi, zi, aţi fost la Tulcea ?

— Da, dom' şef ! Nu-i aşa, Paraschive ?

— Aşa e.

Presarul rămăsese cu un coltuc de pâine în mînă şi îşi curăţa briceagul de miezul lui pufos şi alb. Îl vîrî apoi în buzunarul pantalonilor. Luă un chibrit, îl ciupi cu dinţii la un cap, îl ascuţi şi se scobi în măsele. Mestecă resturile gînditor. Se mai uită pe geam, sugîndu-şi limba, să mai adune sucurile rămase, şi întrebă leneş :

— Cînd aţi plecat ?

Nu-i mai privi. Se apropie de geam. Aici era mai greu. Vorbi tot Gheorghe :

— Păi să fi fost acum cîteva săptămîni. Ne-am suit într-un marfar și-am colindat toată Dobrogea. Scump peștele, dar face banii. Alaltăieri ne-am întors.

— Hm ! mormăi omul de la fereastră.

Și veni aproape de ei. Rîdea. Rîseră și pungașii, mînzește, că le era inima cît un purice.

O dată se încruntă comisarul :

— Cui vinzi tu pepeni ? Dumnezeuul mă-ti de hui-dumă ! Da cînd ați furat, tot la Tulcea ați fost ? Caii ! Unde sînt caii, că vă bag în pămînt !

Și-i lovi pe amîndoi cu pumnii, fără milă. Pe Treanță îl pâlise cu cizma în boașe. Bătrînul căzu pe dușumea, gemînd.

— Aoleu ! Aoleu !

— Scoal', că te fărîm !

— Dom' șef, mor ! mor ! se tăvălea hoțul.

— Ia-l ! strigă comisarul la sergent.

Paraschiv se ținea cu mîna de fâlci. Scui-pă pe dușumea un dinte rupt și-l cuprinse o ură oarbă și neputincioasă.

Presarul se dusesese iar la fereastră. Gheorghe tot mai gema, ținut de subsuori de sergent.

— Du-i la pivniță ! porunci în cele din urmă. Las', că se mai gîndesc ei.

Ieșiră. Afară, pungașilor le veni să sară gardul și s-o rupă la fugă.

Beciul avea o ușă de tablă, pe care gaborul o încuie cu lacătul. Codoșul căzu, văicărindu-se, la pămînt.

— Ce-i, fleoartă ? îl înghionti Paraschiv, batjocoritor. Doar de-atîta-mi ești ?

Celălalt nu răspunse. Se rezemă de zidul rece. Cel tînăr simțea încă pe obrazul sfîșiat inelele comisarii. Îi țiuiau urechile și ar fi dormit. O durere

ascuțită de dinți îl făcu să se perpelească încă mult timp.

Au ațipit târziu.

La miezul nopții, auziră iar lacătul. Săriră buimaci și înspăimîntați în sus.

— Tot așa, Paraschive ! spuse repede al bătrîn. Dacă nu ne dovedesc, n-au ce ne face...

Ucenicul simți o mîndrie care-i umplea pieptul și parcă rănile nu-l mai durură. De acum putea să spună că e și el călit și nu-i mai fu frică.

Prin ușa deschisă, văzură cerul limpede de vară. Sergentul se schimbase. Era unul bondoc și iute. Îi chemă afară. Iar urcară treptele de ciment.

Lipăiră cu picioarele goale pe dușumelele nemăturate. Înăuntru, comisarul moțăia pe scaun. Deasupra mesei ardea o lampă cu sticla afumată. Lumina ei n-ajungea în toate ungherele odăii. Pe o ladă mai sedea un om. Avea o față slabă, nebărbierită și doi ochi încercănați și negri. Palmele mari îi atîrnau peste genunchi. Între picioarele lui zăriră un lighean acoperit.

Gheorghe înțelese. Aduseseră cărbuni să-i ardă la tălpi. Cel nou se ridică și-l întrebă pe sergent :

— Țștia sînt ?

— Țștia.

Umbra i se lungise peste cercevelele întunecate ale ferestrelor. Șeful ridică pleoapele, căscă, se întinse din toate oasele și rîse încet :

— Să vedem, tot n-o să spuneți ?

Oamenii legii se așezară în fața lor. Sergentul și cel de pe ladă astupau lampa. În mijloc aștepta comisarul, cu mîinile în buzunare.

El vorbi la început.

— Spuneți unde sînt caii ?

Hoții se priviră în ochi. Încleștară măselele. Acu era acu...

— Nu știm nimic, tăiați-ne, omorâți-ne ! Nu știm nimic ! zise Paraschiv hotărât.

Șeful îl mîngîie cu palma lui grea pe barbă :

— Las', c-ai să spui tu și ce lapte ai supt la mă-ta, n-avea grijă...

S-a mai jurat și Gheorghe. Degeaba. Bătaia a început îndată. Întîi i-a lovit lunganul. În bojoci, în spate și în cap. Cel tînăr se apleca și icnea fără o vorbă. Treanță începu să urle. Îi astupară gura. Ca o tobă suna spinarea codoșului.

— Caii ! striga comisarul.

— Caii ! zicea și sergentul.

Pe urmă, șeful lepădă haina. Ucenicul își feri fața. Dacă nu l-ar fi apucat ceilalți, s-ar fi repezit la el, ar fi dat unde ar fi nimerit, și pe urmă totuna i-ar fi fost.

Îi culcară pe dușumele și le cărau cu picioarele, lovitori după lovitori. Nici Gheorghe nu mai țipa. Se auzeau doar izbiturile. Comisarul tăbărîse cu cizmele pe capul lor, să-i zdrobească. Îi pisau, nu altceva. Hoții își fereau degetele și mîinile. Simțiră vîrfurile ascuțite în coaste. O durere fierbinte li se adîncea în trup. Parcă i-ar fi tăiat cineva cu briciul.

Cînd obosiră zbirii și se așezară asudați pe ladă, Paraschiv, oftă ușor. Trase cu coada ochiului la tovarăș. Caiafa clipi, începînd să geamă. Tot trupul le ardea ca o rîie. Nu mișcară. Făcură pe morții. Sergentul își scosese vestonul și își strînsese cureaua. Gîfîia și din cămașă îi ieșeau aburi. Se făcu iar liniște.

— Nimic ! rosti șeful.

Ceilalți suspinară.

— Pune-i la ușa, cîte unu ! porunci.

Îl ridicară pe Gheorghe, că era mai aproape. Huiduma belise ochii și părea cîrpă. Îl traseră în sus și sergentul îi vîrî vîrful degetelor în țîțina ușii. Comisarul o deschise puțin. Hoțul tresări. Parcă-i băgase jar sub unghii.

— Caii ! striga presarul.

Ușa fu deschisă și mai mult. Balamalele scîrțîiră. Țipă.

— Aoleu, mama mea ! Aoleu, dom' șef...

— Caii ! striga presarul.

Îmbucătura ușii îi zdrelise pielea. Simțea sîngele izbucnind afară. În cap îi juca numai un gînd : că le dăduse mîna stîngă și că, dacă i-o fărîmă, tot o să poată fura, cu dreapta, că pe aia o ferea. Apoi nu mai știu nimic. O durere ascuțită îl străpunse pînă în inimă. Îl lăsară pe dușumea.

Veni rîndul lui Paraschiv. El îi privi pe fiecare în parte, să nu-i uite. Își îndreptă șalele zdrobite. Lumina lămpii scădea. Șeful era aprins la obraz. Necunoscutul rîdea.

— Las', că spuneți voi !

Îi vîrîră unghiile în despicătura de lemn. N-a scos un cuvînt. I-au făcut degetele zob. Curgea sîngele din buricele lor rupte. Se aprindeau pe dinăuntru. Pînă în șira spinării îl durea. Parcă-i îndesaseră o vergea de foc prin limbă. Căscă ochii mari și nu mai văzu decît o pată cenușie. Se sfîrșea. Lumina lămpii pierise. Numai o gălbeneală urîtă îi juca sub pleoape.

Presarii i-au udat pe amîndoi cu apă. Cînd s-au dezmeticit, o răceală li se prelingea pe obraji. Degetele nu le mai simțeau. Parcă erau retezate. Gheorghe oftă domol și crăpă ochii. Lampa ardea încă deasupra lor cu lumina ei murdară.

Zbirii ședeau vorbind lîngă fereastră. Se trezise și Paraschiv. Sorbi cu limba apa scursă, sărată și

dulce și își lipi obrazul lui rănit de tălpile desculțe ale celuilalt. Îl mîngîie apoi încet cu barba.

— A mișcat ! spuse comisarul.

Gheorghe rîdea bucuros în el. Puteau să-l mai bată.

— Treceți la treabă ! le porunci șeful.

Sergentul se apropie. Scrișnea din dinți, furios.

Aproape îi rugă :

— Spuneți, mă, dracului unde sînt caii !

Hoții tăcură.

Îi traseră pantalonii lui Paraschiv. Îi scoaseră și cămașa. Rămăsese în pielea goală. Îl cărară pe ladă, gîfîind.

— Udă frînghia ! zise unul.

Ucenicul strînse fălcile. Auzi apoi apa clipocind în căldare. Se făcu din nou liniște.

— Spui ? întrebă unul.

— Nu știu nimic.

— Bine.

Pungașul se uită liniștit la ei. Îl întoarseră cu fața în jos. Sergentul își potrivise frînghia. Îl plesni o dată cu sete. Sfoara groasă și răsucită bine se lipi adînc de piele. Sîngele țîșni șuvoi. Iar băgau foc în el. Icnii scurt.

— Ah, ah...

Se gîndi că ar fi fost bine să fi putut să nu mai știe nimic. Îl duru și a doua lovitură, și a treia. Frînghia cădea mereu în alt loc, alături, întîi pe spate, pe șolduri și pe la încheieturi. Îi mutau oasele. Iar țipă. Sergentul se încălzise. Ridică brațul și-l lăsă cu furie de nenumărate ori. Durerea se întee, crescă, se ascuți, apoi iar nu mai știu nimic. Îl împînzi o lene dureroasă. Parcă se scufundase într-o apă fierbinte. Capul i se rostogoli și se prăbuși de pe ladă.

Gheorghe tremura de frică pe dușumea. Îl luară și pe el și frînghia udă săpă și în carnea lui semnele sălbatice ale bătăii. Presarii se schimbau pe rînd.

Loveau cu sete, se aplecau mai mult, înjurau și-i udau cu apă. Sergentul căra căldările una după alta.

Îi lăsară cu spinările ca piftia, cam un ceas. Comisarul se înfuriase. Se răsti la ceilalți :

— Trebuie să spună unul din ei !

Fumară aruncînd țigările arse pe jumătate.

Îi ridicară apoi pe ladă ca pe doi saci și-i așezară spate la spate.

— Aprinde cărbunii ! ordonă șeful.

Necunoscutul dezveli ligheanul și sergentul scoase un chibrit. Dădură foc. Gheorghe plîngea cu capul în piept.

— Nu ne omorî, dom' comisar, nu ne omorî ! Nu știm nimic...

Cărbunii pîlpîiau stins. Aduseră din curte o lampă de carbid, care arunca o flacără galbea, iute. Fumul gros se răspîndi în odaie.

Presarul se apropie iar.

— Caii ! Tu, ăsta tînăr ! strigă, și-l lovi cu inelul peste gură.

O dungă roșie, lungă, de carne sfîșiată, îi atîrna de colțul buzelor. Îl izbi și peste urechi. Nu mai auzea pungașul. Vru să se ridice. Urla cît putea :

— Să nu mai dai ! Să nu mai dai ! O să vă omor pe toți, auziți voi ? Cu mîna asta...

Sergentul îi trînti un pumn în moalele capului. Căzu iar pe ladă.

— Dă cărbunii ! ceru șeful.

Apucă ligheanul și-l așeză sub picioarele hoțului. Doi îl țineau de genunchi și al treilea îi apăsa tălpile pe cărbunii aprinși. Se smuci cît putu. Pielea sfîrîi încinsă.

— Caii ! strigau, călare, cu picioarele pe pieptul lui.

Focul îi intra sub piele. Urlă ca un bou înjunghiat. Ochii i se roșiseră și se săltă din toți mușchii. Cei

ce-l țineau se clătinară. Nu-l mai stăpîneau. Lovi ca un turbat în dreapta și-n stînga. Comisarul îl plesni peste glezne cu cizmele și-l doborîră.

— Las', că spui tu ! scrișnea lunganul furios.

— Nu spun ! Nu spun ! răcnea Paraschiv.

— O să vedem...

Îi răsuciră mîinile la spate și-l legară cu frînghia. Cu mîna lui, șeful îi așeză cărbuni la subsuoară. Pielea i se topea, arsă, sub foc și țipetele pungașului se pierdură într-un horcăit.

— Spui ?

Ucenicul gemea. Îl dureau măruntaiele. Inima sta să-i iasă afară.

— Caii ! Caii ! strigau cei trei.

Îl udară din nou cu apă și-i împinseră țurloaiile în ligheanul cu jar. Paraschiv, negru de durere, se scutură ca de un frig mare și căzu peste ei. Au crezut că-l omorîseră.

L-au luat și pe Gheorghe. Codoșul tremura ca varga.

— Spune, că pățești la fel ! rînji șeful.

Al bătrîn îi apucă mîna să i-o pupe.

— Dom' comisar, gîndește-te la bătrînețele mele ! Nu știi nimic ! Să-mi moară ce-am mai scump dacă știi ceva !

— Caii, unde sînt caii ?

— Iartă-mă, dom' șef ! Iartă-mă ! se ruga caiafa.

— Caii ! Caii ! striga presarul într-una.

— Nu știi ! Să crăp dacă știi ! Iartă-mă ! Maică, mama mea, de m-ai făcut !

— Dă lampa cu carbid încoa ! ceru celălalt.

— Dom' comisar, milă !

Presarul apucă fierul, din gîtul căruia țîșneau flăcări albe. Îl apropie de fața hoțului.

— Caii !

Focul îi pîrlea barba. Plîngea fără o vorbă.

— Caii !

Îi arse buzele și obrazul, cu știință, apoi îi plimbă flăcările pe mâini, pe piept și pe la încheieturi. Parcă-i trăgeau pielea de pe el.

Paraschiv deschise un ochi și-l văzu pe Treanță în brațele sergentului. Tipa de se cutremurau zidurile. În odaie mirosea a piele arsă. Îl betegeau. Gheorghe nu mai putu. Deschise gura să mărturisească, dar întâlni privirea ca o baionetă a pungașului. Își înfipse dinții în brațul sergentului și nu mai știu nimic...

Afară se lumina de ziuă. Prin fereastra murdară se vedea cerul mototolit. Îi cărară în pivniță.

I-au mai ținut o săptămână, mai nemîncați, să le treacă arsurile. Pe urmă, tot comisarul i-a chemat : sta crăcit în scaunul lui și mînca struguri, ciugulea cîte un bob și plescăia din buzele groase.

— Cum e, băieți ? i-a întrebat din ușă.

Abia se țineau pe picioare de teșmenți ce erau. Gheorghe, slugos, lipi călcîiele betegite și răspunse pentru amîndoi :

— Bine, cum să fie ? Să trăiți !

Șeful mesteca pielile negre și dulci.

— Să iscăliți cîte o declarație, și cu mine ați terminat...

— Ce declarație ? se miră Paraschiv.

Presarul rîse încet.

— Că nu știți nimic de caii furați și că v-am cercetat... omeneste. De dovedit, nu v-am dovedit...

Le-a pus în față două foi.

Treanță se bucura :

— Gata, ne dă drumul, scriem...

Iscăliră.

— Liberi, dom' șef ? întrebă codoșul după ce terminară.

Comisarul cercetă hîrtia și mormăi ceva.

— Mai întâi dați o mătură pe-aici, spălați și voi geamurile, drept mulțumire că v-am găzduit...

— Să trăiți ! ziseră amândoi, și cu sufletul ușurat se apucară de treabă.

Cînta al bătrîn și freca ferestrele, lună le-a făcut.

— Cum scapi de-aici, spunea, drept în Gălăgie merg, îmi iau un costum de țoale și m-astîmpăr... Mi-ajunge.

— Pe osul tău ? glumea cel tînăr.

— Pe osul meu ! Păi cîtă bătaie am luat noi, oi spune și la morți...

Numai că au trecut trei zile, și tot în beci îi țineau. Într-o seară, pe la opt, ușa de tablă s-a deschis și sergentul i-a chemat afară.

— Gata, șopti Gheorghe, scăparăm.

În poarta circumscripției aștepta însă duba prefecturii. Era o mașină scundă și neagră, fără ferestre. Caiafa păli.

— Ne-am ars, Paraschive, ne ia iar la întrebări.

Doi agenți îi înghiontiră spre scara joasă a dubei.

— Ne duce la Mititică... oftă printre dinți ucenicul.

Se înghesuiră înăuntru cu oamenii poliției, care le legară la repezeală mîinile.

Drumul scurt se sfîrși. Duba opri brusc. Se ciocniră cu capul de tavanul ei de scînduri. Cînd se dădură jos, aveau picioarele amorțite. Paraschiv privi clădirea cenușie a prefecturii.

— De aici nu mai scăpăm zdraveni ! spuse.

— O, că nu-i dracu așa de negru ! Ține-te bine, numai pe Stăpîn să nu-l vindem, c-a mai omorît trei pentru asta. Altfel, e mișto, mai vezi și tu lumea ! Toți ponții pe la Mititică trec întâi și pe urmă îi duce, care încotro...

— Gura ! strigă la ei un sergent și-i cără după el.

I-a bătut și ziua, și noaptea și tot au spus. Au dat vina în Nicu-Piele, dus în pușcării, căruia n-aveau ce-i mai face, numai să-i scape pe cei liberi. Pîrnaia era plină. Nu mai văzuse ucenicul. Toți zultorii Bucureștiului, şuți, hoți de cai, trosnitori, carditori, tîlhari de drumul mare, toată crema caramangiilor. Ședeau pe ciment și așteptau să fie trimiși la ocne. Jucau barbut pe șest, înțelesi cu paznicii, să le mai treacă timpul.

Cum i-a văzut Gheorghe, s-a înveselit. Îi cunoștea aproape pe toți. Pe unii din ei el îi învățase să ciordească. Acum erau șefi de bandă, cu morți pe suflet și cu condamnări în șir, fugiți, scăpați de sub escortă și iar prinși, unii cu cîte o sută de ani de pușcărie, să tot trăiești, să tai sare. Se simțea ca între ai lui. L-a arătat pe cel tînăr și a început să-l laude că se afla cu el :

— Țsta, bă gioarselor, vă dă șapte înaintea ! Patru comisari a mierlit pînă au pus mîna pe noi. Cît nu-mi place mie sîngele de om, da la el a fost ceva de bunghit ! Nu ne lăsa și-a trebuit să arunc eu cu cuțitul. Doi am pus jos. Dacă nu eram cu el, ciur ne făcea poliția.

— Iar se bărbierește Gheorghe, rîse unul din fundul beciului.

Se adunaseră împrejur. Erau hoți și hoți. Mai bătrîni și mai tineri, spilkuiți de nici nu-i bănuiai, cu haine bune pe ei, ca domnii, sau jerpeliți, mangliatori de rînd, care zăceau la zdup pentru vreo găină. Treanță le spunea pe nume, se înjura cu ei, ce mai, șnorări de-ai lui. Stătuseră împreună la gros. Ucenicul i-a privit pe rînd. De sus, din tavanul afumat al beciului, venea o lumină chioară de la un bec lunguiet. De mulți auzise : Arsene, de-o omorîse pe mă-sa, Mantă, unul de trosnea la Obor, Mulă, care

umbla cu gura de lup, Gătitu, ginitor în Rahova, Ilă-Plic, Vizante-Garagață și alții.

Codoșul vorbea, vorbea :

— Bă, voi știți cine o să-l termine pe staroste, cine-o să vă-nvețe pe voi ce-i aia hoție și câștig ? Asta mă, ucenicul meu, gioablelor...

• Și-l arată cu mândrie pe Paraschiv.

Cît au rămas în beciul prefecturii, a mai învățat cel tînăr cîte ceva. Hoții ăilalți i-au arătat instrumentele de spargere, șperacle de deschis orice ușă și cîte șmecherii, că intrau cu ele în pîrnaie, numai ei știau cum le ascundeau, să le aibă la îndemîină, să nu-și uite meseria. Unul, Tică-Blîndu, i-a pus în mîină și o *gură* și l-a învățat să umble cu ea. Cîte mai aveau de aflat, că și meseria de hoț nu-i ușoară ! Ucenicul își zicea de atunci în gînd : „Cine n-a trecut pe la pușcării nu-i caramangiu de-adevăratele !” Aici era școala, mai furau unul de la altul cîte ceva și, cînd ieșeau, oameni erau, puteau să nu mai aibă griji. Celor de-l povățuiau le plăcea tînărul, că era silitor și se împrietenisera la toartă. Din cînd în cînd îi mai ridica la anchetă, îi aduceau seara bătută măr. Îi îngrijeau pînă își veneau în fire, trimiteau *afară* după țigări și mîncare bună, bani aveau. Gardienii luau bacșișuri grase, dar îi serveau. Sîmbătă seara, mai făceau și cîte un chefuleț, să le treacă urîtul. Nu era așa de rău la pușcărie dacă cunoșteai. Mai pica vreunul, începător, îl puneau la probe, mai dădeau în el, sluga lor îl făceau. Mulă, care avea oameni în poliție, i-a cercetat pentru ce sînt în pîrnaie și le-a spus că dacă ung osiile pe unde știa el, scapă mai ieftin, că mărturisiseră. Comisarii aduceau grefierii la anchete. Aceștia scriau declarațiile, și în procese nu mai puteau să dea înapoi. Au trimis bilet lui Bozoncea să le arunce ceva lovele, să mituiască judecătorii. De rest se îngrijea spărgătorul.

Starostele a pus două mii în mîna unui gardian, care i-a adus neatinși bătrînului. I-au lăsat și lui o sută, restul l-au dat priceputului.

La proces, a venit Didina cu alți bani și cu rufe de schimb. A făcut ce-a făcut, lucrurile au ajuns la ei. Sala tribunalului era plină de lume. Abia mai răsuflau de căldură.

După două ceasuri au aflat bucuria : scăpaseră cu un an. A răsuflat Gheorghe.

— Ieftin, ucenicule, tu ce credeai ?

Paraschiv atunci s-a trezit.

— Cum adică, să stăm noi închiși un an ?

— Da ce-oi vrea ? Să zici mulțumesc, că fără bacșiș luam doi, ca popa. Pe mine m-a uitat că mai am două condamnări, noroc cu judecătorii, pupale-aș tălpile...

S-a întristat ucenicul. Toată ziua s-a gîndit la ibovnică și l-a apucat furia.

— Eu fug, i-a spus ălui bătrîn. Nu pot să rabd !

Treanță zîmbi :

— Dacă o să putem, fugim noi, n-avea tu grijă... Mai e Apelul, nu ne lasă Stăpînul așa, bagă el șpagă la comisari, ne face scăpați, ce crezi tu... Sigur, un cot, e mult, dar ieșim noi...

În noaptea aia i-au suit iar în dubă și i-au cărat în dealul Mărțișorului. Și-au luat rămas bun de la hoți. Unii ședeau încă în prevenție, ținuți cu bacșișuri, să le treacă timpul mai ușor.

Mașina hurducăia pe drumul prost și-i dureau oasele de atîta bătaie. Șoseaua nepavată a Olteniței urca spre închisoare. Auziră lăutarii din cîrciumile mahalalelor. O dată îl trecură lacrimile pe Paraschiv. Codoșul ședea tăcut într-un colț.

I-au dat jos într-o curte mică, cu ziduri înalte și porți de fier, încuiate cu niște driguri de oțel. Un

gardian a făcut apelul, că aduseseră mai mulți o dată. Le-a strigat numele la fiecare și porecele, glumind, și i-a trimis la tuns. Frizerii, pușcăriași și ei, abia îi așteptau. Noaptea de sfârșit de vară era în miezul ei. Se schimba garda și se auzeau glasurile gardienilor pe crestele de piatră. În locul hainelor, un magazionier le-a dat câte un costum gros de postav, în dungi. Mirosea a vechi și ucenicul își pipăi capul cald, fără păr.

Gheorghe rîdea :

— Gata, am ajuns și la locul nostru. Asta-i casa hoților de-ți tot vorbeam eu de ea. Ne-ncaleță, ne-mbracă, totul pe de pomană, ca la părinți ! Și își aminti înduioșat : Aici am fost eu cu Tata-Moșu, ehe, ce mai om... De la el am învățat multe. Eram ca tine, puriu, nu știam. Omul bătrîn îți trebuie... Pe urmă, după ce-am tăiat la Ciucea...

Ucenicul nu-l mai ascultă. Știa că minte, și lui îi ardea sufletul să fumeze o țigară. Un gardian striga la ei și-i număra. Le spusese numărul celulei la fiecare și pe urmă îi înghionți către o ușă înaltă.

Paraschiv privi încă o dată curtea și zidurile. Peste clopotnița Văcăreștilor atârna o lună păgu-boasă...

Pe Veta, fata domnului Aristică Mîrzu, de la Tramvaie, o ştiau mahalagiii, tot aşa, un năpîrstoc de fată de nu mai creştea, cît moţul mălaiului, iute ca o zvîrlugă, prin salcîmii Cuţaridei toată ziua, sau lîngă focurile gunoierilor, pe groapă. Nimeni nu-i dădea cincisprezece ani şi un vecin îi zisese în glumă *aia mică* şi *aia mică* i-a rămas numele.

Taică-său lucra în depou pe Ştefan cel Mare, repara motoare. Era unul dîrz, cu privirea duşmănoasă, parcă tot îi trăsnea şi-i fulgera. Altfel, bărbat de comitet dacă-l cumpărai. Făcuse multe pentru cartier, că-l ştiau şi primarii, el îi lua în colţi la vreo nevoie, le bătea cu pumnul-n masă şi-i ocăra. Şi dacă mai bea cîte un morocar de rachiu la Stere, spunea vrute şi nevrute. Cînd se întîlnea cu nea Fane, autopsierul, i se aprindea gura.

Cereau, fiecare pe limba lui :

— Coană Lino, fă-ne cîte o injecţie !

— Două gamoaie.

Nevasta cîrciumarului aşeza cinzecurile pe tejghea şi-şi vedea de treaba ei. Bărbaţii închinau :

— Noapte bună !

— Dumnezeu să primească !

Și tramvaistul vărsa o picătură de rachiou pe dușumea, pentru morți. Nea Fane, să nu-l fi văzut :

— De ce faci crimă, domnu Aristică ? Nu știi că băutura e lucru sfânt, nu se risipește ? !

Domnul Aristică clipea și se supăra :

— Apăi dumneata strici datinile, dacă vrei să afli ! Păi băutura are și ea un dichis ! Trebuie ti-cluită... Eu totdeauna las o picătură și pentru sfântu Trifon, patronul lupilor, ăl de-i rău de lăcuste, că de-aia nu mai plouă... Și se întorcea către Lina : Mai supără-ne c-un rînd. Plătesc eu.

Nea Fane se ștergea la gură și adăuga :

— Mai dă-ne cîte-o adormire !

Nevasta cîrciumarului măsura rachiul, privea prin prăvălie, își mai chema bărbatu', mușteriii povesteau de-ale lor :

— Păi să-ți spun eu, domnu Aristică, zicea nea Fane, ce-am pățit cu una de i-am tăiat-o pe mă-sa...

Glasul autopsierului se pierdea în zgomotul cîrciumii. Pîna închidea Stere prăvălia, se turteau amîndoi. N-ar mai fi plecat.

— Încă o sticlă de lampă și ne ducem, se ruga nea Fane.

Coana Lina se uita la bărbat. Stere încuviința pentru că nu putea să-i supere pe clienți :

— Bine, dar atît. Trebuie să mai dormim și noi !

La miezul nopții, se despărțeau la pompă. Domnul Aristică Mîrzu mergea ușurel, să nu-l simtă nevasta cînd se întoarce. Coana Marioară n-avea somn. Îl aștepta cu lumina aprinsă să-l certe :

— Mai astîmpără-te, Aristică, astîmpără-te, că ești om în puterea cuvîntului, ai fată mare și ne rîde lumea. În loc să te mai strîngi și tu, să ne căpătuim și noi copila, că mîine, poimîine se face de

măritat, tu dai bănișorii la cărciumar, nu-ți mai ajunge !

Tramvaistul tăcea mîlc. Cînd nu mai putea răbda, îi făcea semn femeii :

— St ! Vezi c-o scoli din somn !

Și pe furiș, domnul Aristică își privea nevasta. Coana Marioara fusese femeie frumoasă în tinerețe, avea și acum niște ochi de oftau șapte mahalale. Fata lor, Veta, ieșise din sărăcie, o bucată de carne mică și neagră. Crescuse cam sălbatică, mai mult aciuită prin duzi, pentru că mă-sa spăla rufe toată ziua și taică-său venea acasă numai seara.

La școală se dusesese greu, dar îi plăcuse și, cînd s-a întors cu coronița de frunze și medalie în piept, a ieșit toată strada s-o vadă.

— A luat *aia mică* primu, șopteau muierile pe după porți, fată deșteaptă, ce vrei, păi cui să semene ? N-a făcut-o mă-sa cu impiegatu ?

Despre lucrul acesta oamenii știau cîte ceva, dar vorbeau pe ascuns, pentru că nu se făcea să audă domnul Aristică. Adevărul era că mai demult, cînd coana Marioara avea douăzeci de ani, șezuse la ei în gazdă unul Constantin Șarpe, cu șapcă roșie și servietă, impieगत la Calea Ferată. Asta se întîmplase înainte de războiul ăl mare și o știa numai baba Marghioala, vecină în Vespasian cu tramvaistul, de unde se mutaseră cam în același timp aici, în Cuțarida, să nu mai stea cu chirie, să aibă fiecare casa lui. Nimeni însă nu putea să pună mîna în foc că Veta e făcută cu el, deși bătrîna se jurase pe toți sfinții că ea le înlesnise dragostele. Cît despre domnul Mîrzu, el mai bine se lăsa călcat de vagoanele sale decît să-și bănuiască nevasta. De cînd o luase, munciseră împreună, își cumpăraseră loc la groapa lui Ouatu, nu se certau din alte pricini

decît din vinile lui de bărbat căzut în tagma bețivilor.

Veta nu semăna nici cu coana Marioara, nici cu domnul Aristică, și baba Marghioala se îndoia ea însăși cîteodată dacă aducea măcar cu impieगतul. Pe fată o iubeau toți pentru că era deșteaptă. Ea scria femeilor scrisori la neamurile din provincie și pomelnicele bătrînelor pentru vineri seara.

Tramvaistul vrusese s-o dea la învățătură mai departe, însă acolo nu-i mai plăcuse fetei. A stat un an la liceu și-a fugit. Nici palmele tatălui, nici lacrimile coanei Marioara n-au hotărît-o să se întoarcă.

— Ne pune să ne facem coadele, spusese ea într-un suflet acasă, și pe mine mai bine să mă pici cu ceară decît să-mi zbungui părul.

— Arde-i-ar focul de neisprăviți cu școala lor, zisese în cele din urmă și domnul Aristică, te dau la croitorie dacă ție nu-ți place. Eu nu-mi chinui copila pentru niște sclifosite de profesoare! Ești sîngele meu, cu palmele astea te-am crescut...

Și-o pupase pe frunte, mîngîindu-i părul aspru.

Dar nici la croitorie nu s-a dus Veta. Îi plăcea să stea mai mult pe maidan, să joace bile cu băieții sau să tragă zmeie în cartier.

Vara pleca de dimineață pe groapă să adune ciulini, mînca pe unde apuca și se întorcea seara cînd aprindeau mahalagiii lămpile. Începuse să citească romane, niște cărți groase, pline de poze. Încă taică-său se supăra cînd o vedea :

— Iar citești prostii d-astea ? Cai verzi pe pereți ! Să nu te mai prind !

Dar ce, fata-l asculta ? De unde să știe el ce plăcute erau foile acelea care povesteau aventuri de dragoste cu contese și bandiți ?

Uneori, ca să mai scape de gura lui și de-a mă-si, pleca în groapă, unde avea un loc tainic, sub malul galben al rampei. Era o scobitură rotundă, dincolo de baltă, neștiută de nimeni. Vara așternea pe jos buruieni uscate și asculta cum se rostogoleau de sus bulgării mari de pământ. Îi țiuiau urechile de atîta liniște. Parcă stătea într-o apă. Dimineța bătea soarele și iarba se usca foșnind lîngă ea. După amiază, umbra malului din față creștea amenințător și parcă i se făcea frică. De la rampă picura mirosul gunoaielor încinse. Prin iunie înfloreau mărăcinii. Buruiana avea o tulpină lemnoasă, verzuie. Făcea la cap o gogoășe roșie, plină de spini, care se umfla ca un cimpoi. Alături creșteau loboda și pelinul argintiu. Pe frunzele lui se oglindea nopțile luna știrbă a Cuțaridei. Pământul mișuna de gîze albastre, împodobite cu aripi străvezii. Fata tramvaistului cunoștea cărăbușul greoi de gunoi, care abia se mișca sub zaua lui neagră, și lungile mustăți ale lăcustei, și pielea albicioasă a rîmelor grase, și culoarea ochilor de broscoi, și amestecul țărînei, și adîncimea cerului depărtat. Deasupra gropii, pluteau într-o lungă călătorie corăbiile norilor, mistuite în ceasuri întregi, destrămate de vîntul nesimțit. De aici, ea putea să-și închipuie mai bine mările la fel de albastre și galioanele cuprinse de foc pe oceanele îndepărtate. Și, auzind din cînd în cînd nechezatul sălbatic al armăsarilor lui moș Leu, i se părea că o să-l vadă într-o zi pe regele Arthur, coborînd în goană malurile gropii, acoperit de zalele sale cenușii, cu mantia-i roșie fluturînd pe spate ca o flacăra.

Numai cînd se lăsa noaptea, se ridica parcă ostentă, ca după o caznă lungă. Ajunsă sus, la bordeiele gunoierilor, se trezea din visare. Luminile

oarbe ale Cuțaridei o chemau cu grăbire. Ii era frică să nu fi venit taică-său mai devreme de la munci și să n-o găsească acasă.

Odăile lor erau alături de biserică. Prin geamurile deschise ale casei părintelui se auzeau cîntecele unui gramofon. Asculta Veta, nu s-ar mai fi dezlipit de lîngă uluca bisericii :

*Carmencita,
Nume scump
Ce alină dorul,
Carmencita,
Ești speranța și fiorul,
Te dorește gîndul meu
Ca pe-o narcoză,
Mi-amintește
De-un parfum uitat,
De-o roză,
Carmencita...*

Parcă-i venea să plîngă. Glasul femeii, răzbind din pîlnia de tablă, o întrista fără să știe de ce.

De alături, se auzea vocea maică-si :

— Veto, pe unde ești, Veto ? F-ai acas', că vine Aristică și iar nu te găsește și e vai de pielea ta !

— O, că vin ! Aici sînt ! răspundea ea înfuriată.

Tăcea și maică-sa, ascultînd în prag vechiul cîntec, care-i amintea de tinerețe. Pe pervazul casei vecine, suspina fata popii.

Tocmai pe la zece, dacă era în miezul verii, se închideau ferestrele. Atunci intra și Veta în odăi. Coana Marioara o privea înduioșată :

— Ai crescut și tu, copilița mamei ! Hai, dezbracă-te mai iute, să nu dea taică-tu peste tine.

Dar domnul Aristică nu se întorcea așa de curînd. Avea încă de vorbit cu nea Fane, autopsierul, de știa un sac de vorbe și nu mai termina.

Într-o primăvară, ce-i veni lui domnul Mîrzu? A dat sfoară în mahala să-i caute cineva un chiriaș, că-și adusese aminte de-o odaie pe care o ținea degeaba în fundul curții. Ar mai fi scos sărăcia din casă. A pus-o deci pe coana Marioara să spoiască din nou pereții, că se scorojisera, a băgat o sobă, să aibă chiriașul iarna la ce se-ncălzi, și cu cîteva trențe și lucruri de-i prisoseau, se numea că poate să ia ceva bani.

Într-adevăr, la vreo două săptămîni, coana Marița, a de da-n cărți, i-a găsit un chiriaș. S-au tocmit ei ce s-au tocmit, și într-o dimineață, la poarta curții s-a oprit un camion în care erau așezate cîteva lucruri: scaune, mai multe tablouri și un raft de cărți. Chiriașul ajutase căruțașului să descarce. Veta se nimerise prin curte. Se uitase la necunoscut. Acesta era bine făcut, înalt, cu priviri vesele, îmbrăcat în haine călcate. Pe fruntea brobonată de sudoare îi cădeau vițele negre ale părului. Tînăr, să fi avut douăzeci și cinci de ani. Tînăr și serios, c-abia o privise în treacăt, și ea fugise în casă, rușinată. Pînă seara îl pîndise pe după perdele. Îl văzuse cum își așezase lucrurile, cum acoperise geamurile cu niște hîrtii prinse în pioneze și, cînd se înserase, cum citise la lumina lămpii vreo două ceasuri. Avea ochelari mari, cu rame negre. Îi pusese la ochi, și lumina galbenă a fitilului lat i se așternuse pe brațul păros, gol. Deschisese geamurile și din cînd în cînd privea afară întunericul, cu ochii lui miopi, mici. Își trecea degetele subțiri prin părul lung, mișca încet buzele și iar se uita în foile pline de cifre și linii.

Cînd s-a întors taică-său acasă, a aflat că-l cheamă Procopie și că era student.

— Bun băiat, zicea domnul Aristică, mi-a plătit înainte pe o lună. Învățat. Pleacă dimineața, vine seara. N-o s-avem bătaie de cap cu el.

Nu mai era liniștită fata tramvaistului ! Din ziua aceea tot cu ochii pe geam ședea, să-l vadă cînd pleacă și cînd se întoarce de la treburile lui.

Subțire băiat ! Călca ușor și se ținea drept, ca ofițerii. Pleca fluierînd, venea fluierînd cîntece de-ale lui. I-a plăcut Vetii.

Într-o seară, chiriașul a chemat-o pe maică-sa și-a rugat-o să-i spele și lui rufele și să-i mai dea din cînd în cînd cîte o mătură prin odaie, că n-avea timp. Atunci a intrat fata lui Aristică pentru prima dată la el. Înăuntru mirosea a sulfină și dușumelele pocneau sub pași. Pe masa scundă Veta a văzut un teanc de cărți groase, cu coperti de piele și cîteva ramuri înverzite de salcie, care parcă înveseleau locul. Pe pereți, chiriașul așternuse preșuri colorate și tablouri. Nu mai cunoștea odaia lor rece.

Maică-sa o chemase să-i ajute la strînsul rufelor, și ea n-ar mai fi terminat.

— Atunci ai dumneata grijă, încheiase domnul Procopie înțelegerea, mai faci curat din cînd în cînd și pe-aici, c-așa-i la bărbatul singur. N-o să fie degeaba. Mai dau ceva peste chirie !

— Cum să nu, cu plăcere, răspunsese femeia bucuroasă. Că de n-oi veni eu, o trimit p-asta mică...

— Pe cine ?

— Pe fata mea, pe Veta, uite-o, da așa-i zicem noi, *aia mică*, de, că nu vezi dumneata, parcă-i un gîndac !

Procopie rîsese, aruncîndu-i o privire în treacăt, și fata se roșise toată, sfeclă. Inima-i bătea sub rochie, să iasă afară. Îi văzuse dinții albi și puternici și sclipirea binevoitoare a ochilor.

De atunci se scula în fiecare dimineată mai devreme și îl pîndea de la fereastră, să plece. El lăsa ușa descuiată și Veta intra cu sfială în odaia în care

mai atârna un fum verde de țigară scumpă, străveziu ca o perdea. Deschidea geamurile și se apuca să măture. Pe urmă ștergea urmele de praf cu o cârpă umedă și silabisea titlurile cărților groase și grele, uitate deschise pe masă. Le răsfoia cu puțină spaimă și privea desenele colorate și explicațiile scrise într-o limbă străină.

Într-o zi, Procopie se întorsese mai devreme și dăduse peste ea cu nasul în hîrtoagele lui.

— Bună ziua, spusese. Ce făceai aici? Te uitai la cărțile mele?

Avea o voce plăcută de bărbat tînăr.

— Da.

— Sînt tratate de medicină. Știi ce-i asta?

— Dumneata te faci doctor? l-a întrebat fata în loc să-i răspundă.

Ridicase ochii. El zîmbea, Mai bine ar fi murit, pentru că inima i se cocoloșise.

— Pari cam speriată, adăugase studentul.

— Nu. Eu nu mă sperii ușor. Ce știi dumneata?

Se dăduse jos de pe scaun și chiriașul venise lîngă ea, privind-o serios, cu o cută pe frunte.

— Cîți ani ai?

— Da de ce-ntrebi? se ițise copila spre el, scuturîndu-și părul.

Procopie tăcu o clipă descumpănit.

— Întreb și eu, așa...

— Oi fi curios, să nu-ți fie de deochi...

Rîseră amîndoi.

— Tot nu mi-ai spus.

— Dumneata cîți îmi dai?

Își așezase mîinile la spate și-și aruncase pieptul abia ivit înaintea.

— Păi, ai treisprezece?

Veta rîse iar.

— Să fii dumneata sănătos de cînd i-am împlinit !

— Ia te uită ! Oi avea douăzeci ?

— Nîtt !

— Atunci optsprezece...

— Nici.

— Mai puțin sau mai mult ?

— Ghici !

— Hai, spune.

— Nu vreau. Ce-mi dai ?

— Ce să-ți dau ?

— Niște cărți de citit.

— Îți place să citești ?

— Oho...

— Și ce-ai mai citit pînă acum ?

— Romane...

— Nu, zău ! Și ce romane ?

— Prea multe vrei să știi. E vorba-mi dai sau nu-mi dai ?

Studentul stătea drept în fața ei și o măsura.

— Îți dau, dar nu mi-ai spus cîți ani ai.

— Cincisprezece, na, dacă vrei să știi !

— Și de ce ești așa mică ?

— M-a făcut mama din sărăcie, că spun femeile că d-aia nu-i bine să te iubești pe furiș, că ies copiii neterminați !

Procopie rîse din toată inima.

— Nu-nțeleg, se făcu el că nu pricepe.

— Multe nu-nțelegi dumneata. Gura lumii, dac-ai sta s-asculți...

— Asta așa e.

— Vorbirea este-mi dai, sau nu-mi dai romane ?

— Să caut.

— Caută. Da mie nu-mi trebuie ceva *greu*, înțelegi ? Cu *Paturel* n-ai ? Sau *Rocambole* ? Ai citi.

dumneata d-alea cu *Rocambole*? sau cu *Cavalerul Negru*, spaima turcilor?

— Nu, n-am citit.

Veta îl măsurase curioasă și spusese dezamăgită :

— Atunci ce fel de carte-oi fi știind?

Procopie îi arătase desenele din cărțile deschise pe masă :

— Uite, nu-i chiar așa de ușor. Ăsta-i trupul omenesc. Crezi că-i la îndemână să umbli în el, să-l repari?

— Asta-i bună! Dumneata repari oameni! Ha, ha, ha, ia te uită!

— Dar cum credeai? Vindec boalele...

— Știi dumneata să vindec? Fugi d-acilea! Păi dacă-ți arăt frunza sunătoarei, habar n-ai ce să faci cu ea! Și se burzului: Zău, credeam că ești mai deștept! Am să te duc la baba Aglaia să te învețe cum se scoate junghiul cu foarfeca! Uite, pui pariu că nici ventuze nu știi să pui!

Chiriașul tăcea.

— Ei, de ce nu vorbești, grăiește, știi sau nu știi?

— Nu știu.

— Păi să te învăț eu! Da pentru asta trebuie să răcești zdravăn o dată!

Trecuse timp destul, trebuia să plece. Și-a adus aminte de cărți.

— Dă-mi romanele pe care mi le-ai promis!

Studentul căutase prin raftul lui și dibuise câteva cărți. I le întinsese :

— Poftim, și dacă te plictisesc să-mi spui.

Veta le luase și plecase. Erau altfel de romane, u prea semănau cu cele ce citise pînă atunci, dar și, colo găsea cîte un suflet de femeie care semăna cu al conteselor, pentru că, de cînd e lumea, inima femeilor era aceeași : și a celor bogate, și a celor sărace. Cînd isprăvisese, mai ceruse :

— Da ceva mai vesel nu ai, domnu Procopie ?
Că mi se rupe sufletu de ce-am citit. Oare în lumea
asta să fie oameni atît de răi ?

Studentul o bătuse pe umăr cu un fel de prietenie :

— Ești prea tînăra pentru astea... Lasă...

Tot pe atunci, *aia mică* mai prinsese o meteahnă : începuse să umble cu lămîiță în sîn. Coana Marioara a băgat repede de seamă, că așa sînt muierile : ca pisicile, le miroase de la o poștă și a cal breaz.

— Ce ți-e, fată ? i-a zis într-o noapte cînd bărbatu-său sforăia în patul celălalt.

— Cum ce mi-e, fă, mamă ?

Stăteau amîndouă sub candela care pîlpîia stins, aruncînd umbre pe pereți. Maică-sa oftase lung, că o apucase un dor.

— Să nu afle tat-tău, că ne rupe pe-amîndouă în bătaie. Pe tine te are și, decît să-i faci vreo rușine, mai bine să te duci pe pustii...

— Da ce-ți veni ? se oțărî *aia mică* din țoale.

— Taci, că se scoală Aristică și ne dă afară. Tu nu vezi că miroși ca o spițerie ? O să lași lămîița cumetrii fără frunze și-o să ne afle mahalaua, mamă ! Și cînd o afla, ne plîngem de milă !

Copila tăcuse vinovată.

— Da cine-i ? întrebasese mai tîrziu coana Marioara.

Afară lătrau cîinii.

— Nu știu, fă mamă, da parcă-mi place domnu Procopie, că prea citește...

Femeia tresărise. Se auzeau salcîmii din curte foșnind ca un foc iarna.

— *Studintu*, mamă ? și-i dăduseră lacrimile. Usca-i-s-ar ochii ălui de n-a iubit !

Apoi dăduse dracului toți cîinii din mahala, că nu mai terminau cu lătratul.

A doua zi, cînd a venit domnul Aristică la prînz, muierea l-a cercetat :

— Bărbate, ia spune, ai băgat ceva de seamă la fata noastră ?

— Ce să bag de seamă ?

— S-o dăm, Aristică, la o fabrică...

— De ce ?

— Aristică, Aristică, deschide ochii, Aristică...

— Ce tot îndrugi acolo ?

— Aristică, fata noastră a început să umble cu lămîiță-n sîn !

— Ei, și dacă ? !

— Bărbate, a crescut, bărbate...

— Asta voiai să-mi spui ? Tu nu vezi că-i cît un mosor ?

— Da nu știi ce-i în capu ei...

— Mai taci dracului din gură ! Ai îmbătrînit și tu ca alte cumetre...

Și-a plecat repede la depou, c-avea treabă și nu era chip să întîrzie.

Trecuseră cîteva luni. Întomna. O lumină de început de septembrie, pierită, albă, împînzea curtea. Pomii lăsau o umbră rară în țărîină. Mirosea a gutuie pîrguită. Procopie ședea și se uita la vița urcătoare ce acoperea ferestrele lui. Era așezat pe un scaun, cu ochii în soare, orbit de lumina aceea mîngîitoare, numai într-o cămașă subțire, deschisă la gît, moleșit, ținîndu-și genunchii între palme :

Veta îl privea după perdea.

Atunci sosiră dinspre Grivița hingherii. Întîi, fata a auzit o larmă surdă și vocile băieților din mahala :

— Huo, na ! Huo, na ! La oase !

A ieșit afară, la poartă. Din capul străzii, venea o droagă cenușie, trasă de două gloabe. Pe capră ședeau doi țigani cu mânecele suflecate, ținând în mâinile lor noduroase șbilțurile lustruite. La coada tumbăraului veghea un sergent cu o șapcă soioasă, îndesată pe cap. La biserică, haidamacii s-au dat jos. Veneau pe sub garduri, la umbră, pîndind cîinii oamenilor. Copiii din urma droaștei strigau cît puteau, să sperie dulăii :

— Na ! Na ! Huo ! La oase !

Și scosese răprăștiile lor lungi din mațe de cauciuc, cu crăcane de salcîm, ținînd duba. O ploaie de pietre rotunde se abătu pe tabla căruței. Sergentul opri convoiul și alergă azvîrlind după derbedei cu bastonul de cauciuc.

Băieții, împrăstiați o clipă, se strînseseră din nou la pompă. Se făceau că joacă gioale și mai adunau cărămizi. Veta îi vedea bine pe ai mici cum cărau pietrișul din praful drumului să li-l dea celor mari.

Dintre cîini, tot l-au luat pe al cizmarului. Un hingher a întins lațul și l-a săltat din zbor. Se zbatea degeaba în sîrmă, ca peștele în undiță, urlînd. Goșnete era în vecini, la Stere, bea o cinzeacă. A aflat numaidecît. A dat să sară afară, dar l-a văzut pe sergent și s-a oprit. Sta și se uita cum aduna potera cățelărima. Ai prinși lătrau în cuștile lor, mușcîndu-se unul pe altul. Adunaseră vreo treizeci și de prin alte mahalale, de-ți era mai mare mila să-i privești cum se uitau prin obloanele găurite.

Cînd să facă spre răs_pîntie, în față, la cîrciumar, sosi ceata de copii. Vreo opt, ai zidarilor, ai lucrătorilor de la Ateliere și d-ei cît pragul care cărau pietrele. Hingherii se pregăteau să lase casa lui Stere în spate, cînd cîinii domnului Aristică, auzind larma de-afară, țîșniră pe poartă printre picioarele Vetei, repezindu-se în șbilțul huidumelor. Fata începu să

țipe. A sărit și Procopie de la locul lui. Dulăii săltau în goană cozile lungi și zbîrlite. Era unul cît poarta, cu un cap mare și greu, bătrîn și rău, căruia i se făcuse a bătaie auzind urletele ălor din cuști. Celălalt, mai tînăr, lung și mușchiulos, îi sări într-ajutor. Veta striga după ei, să-i bage în curte :

— Azorică, Negrule ! Na ! Ptiu !

Ce să mai audă cîinii ? ! Ăl bătrîn, Azor, se opinti și sări drept în pieptul unui hingher. L-a pus la pămînt dintr-o dată și, dacă nu-l ajuta celălalt, îi mînca urechile. Negru fugi cu lațul celui căzut în dinți.

Rîdeau copiii de se tăvăleau :

— Așa, pe el ! strigau.

Și-au mai trimis o grindină de pietre în țurloaiile hingherilor. Sărise și sergentul, dar animalele l-au luat și pe el în tarbacă. Tot Negru l-a lăsat pe omul legii fără pulan.

Rîdea Veta, rîdea și Procopie. S-au uitat unul la altul. Ce să mai scapi cîinii, trebuiau scăpați hingherii !

Huidumele, dacă văzură așa, dădură fuga, sus pe capra droaștei. Atunci au năvălit și băieții, strigînd : „Huo !“ și trimițînd din prăștii altă ploaie de pietre. Goșnete a prins curaj și-a pus mîna pe un bolovan, lovind caii. Au ieșit și femeile din curți. Era un gomor de lume, și zbirii n-au mai avut pe unde să fugă. Un băiat a sărit și-a deschis ușile cuștilor. Într-o clipă s-a golit căruța. Pe hingheri abia i-au scos mahalagiii pînă-n Grivița, urmați de huiduielile și chiotele copiilor. Veta a închis poarta în urma dulăilor. Ei hămăiau încă spre groapă. Studentul rîdea de isprava cîinilor.

— Și, zi, era să le rămînă ciolanele pe-aici !

— Da, îngîna ea.

— Dacă nu eram noi...

Tot mai hohotea. Și avea niște ochi dulci, de ștregar. Doamne, Doamne, o țineau căldurile pe fata tramvaistului ! De alături, din curtea popii, se auzea gramofonul cîntînd :

*Intr-o oglindă de doi lei,
M-am aranjat de dragul ei,
Căci în curînd va apărea,
Frumoasă ca o rîndunea,
Angelica...*

— Iar a pus fata părintelui goarna să cînte, zise Veta.

— Cum a pus goarna să cînte ? Țsta-i gramofon.

— Așa-i zic eu, se rățoi copila, ce te bagi dumneata ? Dacă l-ai vedea, instrumentu ăsta, ce caraghios este... Numai zimți și-o pîlnie verde de tablă, pe unde cîntă... Dumitale-ți place muzica ?

— Îmi place. Am și eu un patefon. Am să-l aduc, acum e la reparat. I s-a rupt arcu...

— Și ai și plăci ?

— Am.

— Ce bine ! Să-l aduci mai repede și să-l pui să cînte, să audă și fata popii c-avem și noi patefon ! Da nu mă minți ?

— Nu te mint.

— Să moară ?

— Să moară !

Procopie rîse iar într-un fel care-o tulbura.

— Și ce tot rîzi dumneata acolo ?

— Nu rîd.

— Ba știu eu că rîzi de mine. Și nu-i frumos...

Bărbatul o privea curios. Îi plăceau vioiciunea ei și răspunsurile înțepate.

Veta se apropiase de el și vorbea acum mai cu blîndețe, parcă să-l împace :

— Dacă aduci patefonul dumitale și-l faci să cînte, te duc într-un loc...

— Ce loc ?

— Ce-ți pasă ? Am eu un loc. Numai să nu-ți fie frică...

— Cum o să-mi fie frică ?

— Uite așa ! Ce tot faci pe deșteptu ? Păi e toc-mai în groapă, dincolo de baltă, pe unde umblă hoții, ce știi dumneata ! ?

— Bine, dacă o să fiu cu tine, n-o să-mi mai fie frică. Dar cînd mă duci ?

— Vedem noi, să mai mă gîndesc...

Și plecase iute în casă, să nu-l mai vadă cum rîde cu îngăduință, abia ghicit, de parcă și-ar fi bătut joc de ea.

Pe urmă l-a visat noaptea pe Procopie, umbla năucă, n-o mai cunoșteai, cînta în gura mare prin casă, de una singură :

*Carmencita,
Nume scump
Ce-alină dorul,
Carmencita,
Ești speranța și fiorul,
Te dorește gîndul meu
Ca pe-o narcoză,
Mi-amintește
De-un parfum uitat,
De-o roză.
Carmencita...*

Coana Marioara o auzea de pe afară.

— Ehe, făcea, nu-i a bună cu fata mea...

Pe Procopie l-a mai întîlnit o dată pe la pompă. De la o vreme nu-i mai ceruse nici cărți. Romanele

lui nu-i prea plăceau. Și parcă-i era și teamă să mai calce în odaia aceea plină de fum de tutun.

Studentul venea agale cu un ghiozdan la sub-soară.

Veta mergea la groapă să culeagă pelin. Cum l-a zărit, i s-a oprit răsufllarea. El a întrebat-o unde se duce, clipind din ochii miopi.

— La baltă. Nu vii și dumneata ?

Și-a așteptat s-audă ce-i răspunde.

O luase în glumă, dar se pomeni cu el alături.

— Mergi ?

— Da.

— Ei, na, că-i bună ! Atunci hai mai repede, că se întunecă devreme și trebuie să vină tata.

— Și nu te lasă ?

— Nu. Nici nu știe.

— Mă duci la locul ăla de care-mi vorbeai ?

— Da. Nici n-ai merita. De ce n-ai reparat patefonul ?

— Săptămîna viitoare e gata. Pe cuvînt...

— O, pe cuvînt, îl maimuțări ea. O să vedem noi ce fel de cuvînt ai...

A grăbit pasul. Capul îi ardea de spaimă și de bucurie.

Groapa începea de la gardul scund al oltenilor. În grădină se vedeau pepenii de mai rămăseseră, neculeși, galbeni, cu flori pălite, uitați între răsaduri, și verze vinete, cu foile scortoase. Peste maldan, tinichelele ruginite luceau domolit în soarele de octombrie. Pe jos licăreau sticlele colorate, albastre și albe ale sifoanelor fărîmițate. Pe urmă, începeau buruienile, o adunătură întinsă de scaieți scuturați, crescuți în pămîntul sterp. Coborîră. De sus, abia se zărea fundul gropii, în care sclipea balta, înconjurată de trestii. Mergeau pe poteci știute numai de ea, printre mărăcini și ghimpi. Alături, se

surpau gunoaiele într-o mișcare liniștită. Rar, se auzeau ciocăniturile zgâlțuite de vînt la grădinari. Cerul avea o leșie murdară în scamele norilor joși. Pasul Vetei crescuse și studentul abia se ținea pe urmele ei. Dintr-o parte veneau trîmbele de fum de la coșurile Atelierelor, mototolite și destrămate. Mahalaua nu se mai vedea de sub malurile galbene. Fata sărea rîpele ca un ied. Procopie simți pămîntul gloduros intrîndu-i în pantofi și, nevoind să se lase mai prejos, se luă după ea, rostogolind lutul și bolovanii. Veta, ajunsă pe fund, rîdea de neîndemînarea lui. Iarba pălită mirosea bine, a vară plecată. Zări, aproape, balta.

— Haide să culegem pelin, îl chemă. Pui prinsoare că strîng mai mult ! Da-ntîi să-mi răcoresc tălpile, că m-am încălzit.

Și își ridică poalele rochiei intrînd în apă. Îi plăcea nămolul care i se încliea pe degete. Îi spuse rîzînd uitîndu-se în ochii lui, drept, ținîndu-și fusta între pulpe :

— Dumneata nu intri ? Ți-e frică ?

Aici nu-i mai era teamă de el.

Procopie se descălță și, cînd îl văzu cu pantalonii sumeși, începu să rîdă :

— Parcă ești de la pompieri, cînd e inundație !

Trecură balta, călcînd încet, cu fereală. Ea înainte, încercînd adîncimea, tot pe margini, unde nu se putea să se scufunde, el chicotînd, nedumerit. Cîmpul plin de buruiănă vinetie începea de la marginea apei și se sfîrșea sub un mal drept.

Au cules cîte un braț sănătos și Veta l-a întrebat, deodată, fără să clipească :

— Dacă-ți arăt locul ăla al meu, juri că nu spui la nimeni ?

Studentul rîse. Se uită înapoi unde-și lăsase ghiozdanul și pantofii. Nu era nimeni.

- Bine, nu spun, primi.
- Nu, jură !
- Pe ce ?
- Pe ochii din cap !
- Pe ochii mei din cap că nu spun la nimeni !

Și-i întinse palma umedă. Iar o apucă tremuratul pe față.

Din locul unde ședeau, nu se vedea nici o potecă. Ea știa însă pe unde s-o apuce. Despică măselarița și căută din ochi urmele. O pantă dreaptă, în care erau săpate găuri, începea de sub deal. Urca repede ca o pisică. El se uita unde așezase Veta mai înainte piciorul și o urmă.

Cînd au ajuns sus, Procopie a privit în toate părțile. Jos, văzu fundul și malul celălalt. De aici puteai cuprinde toată groapa fără să fii zărit. În spate erau alte scobituri, pentru coborît, acoperite de iarbă. Veta îi arătă urmele unui foc stins mai demult. Cenușa era spulberată și alături mai rămăseseră cîteva surcele.

— Aici se ascund uneori hoții Cuțaridei, îi spuse în șoapte, da să nu spui la nimeni, că, dacă se află, or să vină să ne omoare, ai înțeles ?

Procopie o privi mai bine.

— Și de unde știi tu lucrurile astea ?

— Știu eu, dădu ea din umeri, și el îi zări zbaterea sînilor mici și ascuțiți sub rochia subțire de stambă.

Părul îi căzuse pe frunte și ochii fetei sclipeau de mîndrie. Procopie își scoase haina și privi cerul prăvălit peste streășina de lut care-i acoperea.

— Nu ți-e frică ? îl întrebă Veta.

— Nu, rîse el, că are cine să mă apere...

Tăcură. Împrejur era o liniște apăsătoare. Sub linia cerului decolorat treceau stoluri negre de păsări într-un zbor leneș. Soarele aluneca pe suprafața lucioasă a bălții, reflexele lui luminau pînă sus malul roșcat ca o pecingine. În țarcul lui moș Leu, armăsarii săi stăteau

nemișcați, cu gâturile întinse, adulmecînd spre ei. Erau negri și puternici și păreau mai mari în încremenirea lor. Pieile asudate aduceau de departe cu o marmură spălată cu apă.

— Îți place ? curmă fata tăcerea.

— Da.

— Nu-i bine ?

Procopie se întoarse spre ea, curios :

— Ia spune-mi, nu ți-e teamă că într-o zi ai s-o pățești dacă mai vii singură pe aici ?

Veta clipi nedumerită :

— Adică ce să pătesc ?

Studentul nu știu ce să-i răspundă.

— Vreau să spun... ce-ai face, de pildă, dacă ai da peste hoți ?

Copila nu se gîndise.

— Eu știu ? Da nu mi-ar face nimic, sînt sigură.

— De...

Ochii ei se aprinseră mînioși.

— A, de ce te gîndești la lucruri urîte ? Uite, să știi că m-am supărat pe dumneata !

Și se ridică.

Coborîră tăcuți. Au trecut balta înapoi, uitînd pelinul cules. El s-a încălțat, și-a luat ghiozdanul și-au urcat la rampă.

Înserase. Umbrele se șterseseră prin iarba uscată. Peste sticlele fărîmițate se scurgea o scamă umedă. Fata simți bruma rece pe degete, pișcînd-o. Și-au adus aminte de brațul cules, dar nu s-au mai întors. În dreptul pompei au întîlnit cîteva muieri, așteptîndu-și rîndul la apă, lîngă căldări. În poartă, Procopie i-a apucat brațul și-a întors-o spre el :

— Mai ești supărată pe mine ?

Avea un glas plăcut de om tînăr, care o furnica pînă în creștetul capului. Sub cot îi simțea degetele calde și sîngele tot i se urcă la inimă.

— Nu știu, răspunse, pierită.

Se despărțiră și ea rămase multă vreme în curte privind geamul lui. Studentul aprinsese lampa. Umbra i s-a mișcat după aceea de câteva ori prin dreptul perdelei.

N-a trecut o săptămână și luase foc mahalaua. Asta de la copii s-a tras. Ieșiseră cu felinarele de pepeni. Nu era băiat în cartier să nu fi găurit coaja unui cantalup de miez și să n-o fi scobit, găurele-găurele cu coada unei penițe.

Se adunau în capătul străzii, lângă Filantropia, cu lumânări aprinse în boșarii goi, acoperindu-i cu palmele, să nu se stingă lumina. Bătea un vînt rece și șui și băieții se strînseră cu pepenii la un loc, să vadă al cui e mai frumos. Au nimerit în spatele casei lui Tănase. Gunoierul era plecat, că altfel nu i-ar fi lăsat. Cum au nimerit, tocmai unde avea omul o magazie plină cu paie uscate pentru caii primăriei. Copiii au răsturnat în joacă un felinar de bostan, și focul, gata. Au dat să-l înăbușe, nu se mai putea. De frică, au luat-o la fugă, împrăștiindu-se. Se aprinsese magazia lui Tănase și ardea ca o lumînare. Pînă să bage oamenii de seamă, flăcările trecuseră la acoperiș. Vîntul a aruncat scînteile în gardul de alături. Într-o clipă s-au ridicat vecinii. Era prea tîrziu. Magazia lui Tănase, scrum. Acum îi ardeau lucrurile. Focul a trecut în spate, hrănit de furia vîntului. Cerul se luminase de pălălaie. Vîlvătaia roșie se întindea.

— Arde ! Arde ! strigau zidarii.

Trîmbe lungi de fum înecăcios se lăsau prin curți. Se simțea bine fierbințeala care venea dinspre casa gunoierului. Parcă răsărise soarele. Vecinii alergau la pompă cu căldările să le umple. Nu putură să oprească focul. Șuvoaiele flăcărilor se întindeau și se încolăceau pe buruienile maidanului, aprindeau gu-

noaiele de prin curți și urcau stîlpii cătrăniți ai porților. Tot malul gropii ardea, și rampa, și drumul de lemne. Căldura se întetea. Mirosea a baligă încinsă. Apoi pîrjolul coborî malurile, într-un cerc de scînteii.

— Arde ! Arde ! se auzeau alte țipete.

Acoperișurile se spulberau într-o clipită. Zidurile de paie se prăbușeau și muierile strigau, strîngîndu-și lucrurile și ce mai putea fi scăpat.

Cerul fumea.

Focul trecuse gardurile și, dus de vînt, mîna spre biserică. Preotul, scos din odăile lui, vorbea mahala-
giilor :

— Fraților, arde casa Domnului ! Nu lăsați, fraților !

Cîrciumarul a ieșit și el afară cu mușteriii după el.

— Arde ! Arde ! se deslușea de departe țipătul femeilor. Auziră grinzile căzînd la zidari. Focul topise în căldura lui magaziile și sărea peste salcîmii cuprinși de flăcări. Se aprinseseră și duzii din grădina oltenilor. Pe străzi alergau cîinii cu părul zburlit. Cineva spunea :

— Să se ducă la pompieri, vecine, la gară, c-o trăsură !

Stere înțelese că, dacă pîrjolul trecea de biserică, se duceau și casele lui. Strigă năprasnic la băiatul de prăvălie :

— Pune mîna pe topor și haide după mine !

Săriră și alți vecini, cu niște cazmale. Pe drum îl luară și pe Tilică. Cîrciumarul apucă o coadă de topor și se repezi cu încă doi lucrători în duzii bisericii. Îi puseră la pămînt și-i grămădiră departe de gardul popii. În felul ăsta, dădeau focului hrană și-l potoleau. Femeile aduseră un furtun de vin din prăvălie, și o muieră pompă apă din gura cișmelei.

Veta căra cu maică-sa căldări de apă și le dădeau bărbaților. Aceștia le zvîrleau în calea pîrjolului. Vîl-

vătaia se domoli. Trunchiurile duzilor erau umede și nu ardeau decît foarte încet.

Oamenii răsuflară ușurați. Preotul făcea cruci mari, cu fața la biserică. Abia la vreun ceas sosiră și pom-pierii. Pînă să așeze tulumbele, focul ostenise. Ardea, numai într-un jar, inimi, inimi, pe locul zidarilor. Tot la săraci făcuse pagubă. Mistuise casa lui Tănase și încă vreo cinci. Muierile plîngeau, privind rămășițele negre. Meșterii înjurau lîngă ele, mînioși și îngrijorați.

Fata tramvaistului se întoarse acasă, frîntă de oboseală. Din capătul străzii venea și Procopie, privind nedumerit împrejur la hărmălaia iscată. Își lăsa iute ghiozdanul și ieși iar la poartă, întrebînd-o pe Veta :

— Dar ce s-a-ntîmplat, frate ?

Ea își ștergea fruntea de sudoare. Tot obrazul îi era negru de fum și își simțea cerul gurii uscat.

— Parcă nu se vede ! Ce-oi mai întreba ! A luat foc pricopsita asta a noastră de mahala ! Că la omu sărac nici boii nu trag !

Împrejur mirosea a lemn ars și zarva nu încetase. Femeile se băteau cu pumnii în cap și strigau cît puteau :

— Aoolică, maica mea, aoolică... unde mai punem noi capul, maicăăă, aoolică...

Închiseră poarta.

— Nu vrei să te speli ? o întrebă studentul.

— Ba da.

Aduse o cană plină, din care-i turnă în căușul palmelor. Ea își răcori fața încinsă și rămase așa cu mîinile umede, scuturîndu-le.

— Parc-ai fi o pisică ! zise Procopie.

— Bine că sînt ! Hî... Și scoase limba la el. Dumitale-ți mai arde să glumești, zău !

— Stai, să-ți aduc un șervet !

Intră în casă. Veta trecu pragul după el. Afară însera. Procopie aprinse lampa. Îi întinse prosopul moale, care mirosea a săpun bun. Acum obrazul oacheș îi strălucea. Își scutură pletele negre și aspre, umezite puțin în margini.

— Dă-mi și un pieptene !

Se apropie de o oglindă mică, atârnată într-un colț al odăii, și se pieptănă îndelung, cu mișcări leneșe. Când termină, veni drept în fața lui și-i zise :

— Acuma-ți plac ?

Și se învârti pe un picior sub privirile lui uimite. Se opri deodată, aducându-și aminte :

— N-ai adus patefonul !

— Poimîine îl aduc, pe cuvînt...

— Apăi cuvîntul dumitale-i așa, o fudulie...

— N-am avut bani.

— Aha. Va să zică, și dumneata ești sărac... Păcat, un om așa de învățat și să n-aibă bani... Mă duc. Ce-oi mai sta ? ! Am uitat că sînt supărată pe dumneata...

Procopie o apucă de mîină :

— Dar niște cărți nu mai vrei ?

Fata șovăi puțin și spuse dezamăgită :

— Aș mai fi luat, dar ai numai romane *serioase* dumneata, nu-s de nasul meu. Ei, mie îmi trebuie ceva, așa, mai ușor, mai vesel, ți-am spus eu... Și acum mă duc, că mă caută mama...

— Și nu mai ești supărată pe mine ?

— Ba sînt, pînă aduci patefonu...

Nu plecă. Se mai întoarse o dată de la ușă, cu ochii în pămînt.

— Ar trebui să nu-ți spun...

— Ce să nu-mi spui ?

— Mi-e frică, domnu Procopie...

Se codea, vorbind cu gura pe jumătate.

— Frică ? se miră el.

— Da. Mi-e frică de dumneata... Eu sînt fată și, vezi dumneata, *nu-i frumos...*

— Ce nu-i frumos ?

— Că stăm așa, amîndoi...

Se roșise.

— Și ce dacă stăm ? !

— Ce știi dumneata, păi să ne afle mahalaua, mai scoate vorbe, că cine știe ce, că așa și pe dincolo, muierile astea bătrîne de-abia așteaptă... Eu sînt fată mare... Într-o lună împlinesc șaisprezece ani, și altele la vîrsta mea au sărit de-acu pîrleazu...

Vocea i se sugrumă.

Studentul nu înțelegea prea bine.

— Adică, ce-i asta, au sărit pîrleazu ?

— Avem noi, așa, o vorbă. Prea vrei să le știi pe toate... Își mușca buzele și își împletea degetele încurcată. Pe urmă mai e ceva...

— Ce mai e ?

— Mama spunea că am început să-mi pun lămîiță-n sîn... Tăcu o clipă, apoi rosti iar : Și nu e bine...

— Îți pui lămîiță-n sîn ?

— Da.

— De ce ?

— Să miros frumos ca dumneata...

Procopie fluieră.

— Ce vorbești ?

— Zău.

Chiriașul își scoase ochelarii și îi șterse cu batista.

— Acu să știi că mă duc de-adevăratelea...

Și ieși afară. Cerul era cenușiu tot. Numai spre răsarit atîrna o fișie albă între cioturile salcîmilor arși, ca o americană spălată. O zgură murdară, luată de vînt, se așternuse în curtea lor. Locurile arse fumegau încă și peste toată mahalaua plutea un miros încins de cîrpă. Înserarea tristă cuprinsese Cuțarida. Pompierii tot nu plecaseră. Loveau cu tîrnăcoapele în bîrnele

fumegînde. Zidarii, cu muierile, strîngeau trențele scăpate, pe jumătate pîrjolite.

Fetei îi veni să plîngă fără să știe de ce. Trase în piept aerul iute, plin de fum, și intră în casă.

— Da unde umbli, fată ? o luă la zor coana Marioara cum o văzu.

Veta nu răspunse. Se dezbracă tăcută, cuprinsă de o posomorîre mare.

— O să te spun lu Aristică, auzi tu ? Ai început să-ți faci de cap...

Maică-sa mai bodegăni cîtăva vreme, dar copila n-o mai auzea. Nu se gîndea decît la sufletul său pierdut, la iubirea fierbinte care-i înecase inima.

Prin noiembrie, într-o duminică, ai ei plecaseră la niște rude. Rămăsese toată casa în seama Vetei. Coana Marioara și domnul Aristică se gătiseră încă de la prînz. Pe fată n-o luaseră, că țineau o petrecere numai între oameni mari și nu se făcea să-i audă urechile ce-și spun bărbații la un pahar de vin.

I-a însoțit pînă la poartă și taică-său i-a făgăduit că dacă are să fie cuminte o să-i aducă ceva la întoarcere. Vetei îi venise să rîdă. Tot o mai credeau un copil.

Era o zi senină și friguroasă. Fata privise Cuțarida. Străzile, pustii. Prin curțile vecinilor se auzeau gramofioanele. În bătătura lui Tănase niște meșteri ridicau altă casă din bîrne. Gunoierul dădea ajutor cu nevastă-sa. Se întoarse. În ușa lui, ieșise Procopie, numai într-o flanelă strînsă pe gît. Privea soarele alb, lucios, care aluneca peste maidan.

— Ce faci ? o întrebă cu glasul său plăcut.

— Ce să fac, uite, am rămas singură acasă, ai mei s-au dus la o petrecere...

— Ce-mi dai dacă-ți spun ceva care o să-ți facă plăcere...

— Ai adus patefonu ?

— Da.

— Ce bine-mi pare... Pot să vin ? Dumneata știi să dansezi ? Dacă nu, te învăț eu... Ai să vezi ce ușor este... Da rămîne între noi, domnu Procopie, să nu afle ai mei că am trecut pe la dumneata cînd au fost ei plecați. Intră înainte și vin și eu după aceea, să nu ne vadă cineva...

În odaia lui era cald și plăcut. Mirosea a hîrtie veche.

— Nu stau mult, spuse fata, deși știa bine că n-o să fie așa.

— Bine. Numai să mă înveți să dansez, că nu prea știu...

— Cum să nu, că mie-mi place *la nebunie*, domnu Procopie. O, de-abia aștept să mă fac mai mare, să mă duc la baluri, să-mi fac rochii lungi, albe, și să fie și o sală mare, numai cu oglinzi și cu parchet pe jos, și să lunec așa... tam-tam, tam-tam, tam-tam, ta... Da unde-i patefonu ? Să nu mă fi mințit...

Pe masă zări cutia neagră și plăcile. Studentul învîrți arcul și așeză un disc. Toată odaia se umplu de sunetele dulci ale unor viori. Fata se ameți dintr-o dată, o bucurie sălbatică o cuprinse și abia după cîteva ceasuri își aduse aminte ce se întîmplase cu ea.

Procopie fusese la început stîngaci. Se mișca greoi.

— Uite, ia-te după mine, îi spusese, așa : un-doi, unu-unu, un-doi, încet, încet, așa, vezi că-i ușor ? Ei, haide, puțin curaj... Un-doi, un-doi, unu-unu, un-doi... Bine, așa, încet, că mă calci pe picior... Uliu, da țeapăn mai ești, mai cu îndemînare, așa, bine...

Studentul se învîrtea supus, condus de brațele ei. Fata îl simțea aplecat peste ea, cu gura aproape de păr. Îl auzea cum rîde cînd pașii i se încurcau și

parcă nu mai răsufla, simțindu-i trupul puternic aproape și hainele care miroseau frumos.

După vreo jumătate de ceas, învățase. Placa veche hîrîia încă un tangou :

*Ilona,
Calvar mi-e viața fără tine,
Că-n nopțile senine,
Ce dulce, dragă,
Mi-ai cedat...*

Ostenise. Își ascultă bătăile inimii. Se lipi de fereastră și privi afară. În curte, cîinii se întinseseră la soare, cu capetele pe labele puternice. Să fi fost trei după masă. Îi era frică și parcă era și bucuroasă că se află singură cu Procopie aici, că el o ținuse aproape, în brațe și că dansaseră împreună. Studentul se așezase pe patul scund de alături. Tăcea. Din cînd în cînd schimba plăcile.

*Blondă sau brună
Mie mi-e totuna,
Pe-amîndouă le doresc,
Pe-amîndouă le iubesc...*

Cînta o voce de bărbat.

De la geam se vedea grădina oltenilor. Lîngă porțile de sîrmă ședeau doi țărani cu fața către soarele puțin. Aveau căciuli negre și crețe, și pe umeri își aruncaseră mindirele de culoarea boabei de porumb. Nu vorbeau. Țineau capetele aplecate în pămînt și umbrele lor scurte atîrnau într-o parte. În odaia lui Procopie se făcuse liniște. Peste Cuțarida răsunau acum clopotele de la cimitirul Sfînta Vineri. Sunetele lor pătrundeau pînă aici. Aerul limpede de afară era ca o apă luminoasă.

Pe urmă, Veta nu-și dădu bine seama ce-a fost. Procopie se apropiase de ea, îi cuprinsese umerii și o

sărutase pe obraz și pe gură. Vorbea repede și răsuflarea lui fierbinte îi ardea urechile. Fata se smucise, o apucase o spaimă mare și-ar fi vrut să fugă, dar nu putea, pentru că din tot trupul i se ridicase o dorință pe care n-o putuse stăpîni. Spunea numai :

— Ce faci ? Ce faci ?

Și teama i se amestecase cu o bucurie nouă și necunoscută, cu durere, și plîns, și rîse, îl mîngîie și-l sărută și ea și rămaseră unul lîngă altul multă vreme, încremeniți într-o îmbrățișare veche de cînd lumea.

Țăranii ședeau în același loc, ca niște curcani înfrigurați, cu mindirele lor roșcate pe umerii ridicați. Picoteau de-a-n picioarele. Dinspre Grivița tot mai cădeau sunetele curate ale clopotelor de la Sfînta Vineri. Lumina se schimbase puțin. Se apropia seara. Vetei i se făcu deodată frică. Avea în tot trupul o durere surdă, necunoscută. Strînse cîteva ace risipite pe dușumele.

Orice poți să ascunzi în lumea asta, numai ce-i al sufletului nu. Că dragostele sînt ca buruiana rea, cresc în văgăunile inimii și s-arată.

Nu mai scăpa domnul Aristică de gura nevastei :

— Mă bărbate, nu-i, mă, lucru curat cu fata noastră, ascultă la mine...

— Iar începi ? se mînia omul.

— Ascultă și de gura femeii, că voi ce vă pricepeți ? Puneți căciula pe-o ureche și vă vedeți de treaba voastră, dar ia să stați ca noi lîngă copii, ați ști și ce-are-n cap, și ce-are-n suflet. Nu mai doarme Veta noastră de cînd cu *studintu* ăsta și-o să pățim una de-o să se ducă vestea ! Ce-ar fi să-i zici tu să-și ia ce-i al lui și să plece unde-o vedea cu ochii, să ne lase în sărăcia noastră ?

Tramvaistul s-a mai gîndit, l-a întrebat și pe nea Fane, la cîrciumă :

— Mă vecine, ce zici, uite, am un chiriaș. Tînăr, de. Om cu carte, student. Fata merge și ea pe șaisprezece anișori, să-mi trăiască...

— Să-ți trăiască !

— ...cam face zîmbre chiriașului. Acu, eu n-am văzut-o, da-mi spune mă-sa. E cuminte, săraca, da mai știi...

Nea Fane a sorbit cinzecul său cu evlavie, a așezat măsura pe tejghea și a clătinat din cap :

— Și-adică ce-ai vrea dumneata să afli ?

— Păi să nu fie cu păcat, cam la cît i se face, așa, fetii...

— De... P-acilea, prin mahalaua noastră, pe unele le-apucă și pe la treisprezece ani. Nu le vezi pe-ale zidarilor ? Nici nu sînt răsărite bine, și umblă cu burta la gură...

N-a mai băut domnul Aristică. A doua zi, cum s-a luminat, a bătut în ușa studentului.

— Bună dimineața, a zis. Domnu Procopie, nu te supăra, am de vorbit ceva cu dumneata...

Chiriașul i-a deschis cu inima cît un purice.

— Poftim, poftim...

Tramvaistul s-a așezat pe un scaun, și-a scos batista și și-a șters fruntea de sudoare. Nu-i cădea nici lui bine.

— Uite ce este. O să-mi vie o rudă de la Focșani, eu de-acolo sînt, n-ai de unde să știi dumneata, și-o să intre la noi, la Tramvaie. N-are unde sta. Ce m-am gîndit : ia să-l rog eu pe domnu Procopie, că e băiat înțelegător, om cu știință la bază, n-o să se supere... Știi dumneata, așa sînt rudele. Altfel, n-am de ce să mă plîng. Mi-ai plătit chiria la timp, ba încă și înainte, dar sîntem la mare nevoie, înțelegi ?

— Înțeleg, răspunse Procopie cu inima ușoară.

Studentul se mutase într-o luni. Pe Veta o trimisese maică-sa încă de dimineață în Obor, la niște cumetri, cu treabă.

Procopie plecase pe la patru, încărcînd într-un cămion cele cîteva lucruri pe care le avea.

Muierile încă vorbeau pe la porți :

— Se duce. Se mută mai la centru, că a ieșit doctor. Ei, ce vrei, acu are bani...

Fata a aflat tocmai pe seară, cînd s-a întors și-a văzut odaia goală și trențele mă-si spînzurînd în geamurile deschise. S-a oprit în prag și a privit pe rînd pereții albi, pe care se mai vedeau urmele lucrurilor luate și hîrtille desprinse din pioneze. Pe dușumele, Procopie uitase un caiet cu scoarțe albastre.

Simți că i se face frig. Ieși.

Afară, soarele de noiembrie, tocit și șters, cădea peste case. Sub streșină se așternuse un strat de frunze roșii de viță sălbatică. Motanii se tăvăleau a dragoste în jarul lor. Cîinii se scărpinau de pomi.

Intră în casă. Maică-sa spăla, și mirosul de leșie, vechi și cunoscut, îi aduse aminte că are de făcut treabă.

Nu întrebă nimic. Se închise într-o odaie și plînse mult, din toată inima, tristă ca de moarte.

În cărțile pe care le citise Veta, fetele erau furate de conți și de marchizi. Eroinele fasciculelor îngălbenite, sărace și frumoase, locuiau în case triste pînă se ivea un bărbat îndrăzneț să le schimbe viața. Acesta înfrunta o mulțime de primejdii și, în cele din urmă, își ducea mireasa într-un castel frumos, clădit pe o stîncă, unde trăiau amîndoi pînă la bătrînețe. În cîte nopți nu visase ea pe prințul d'Astra, pe marchizul de Gabelle și pe cîți alții !...

Uneori se scula și i se părea că aude galopul cailor peste cîmpul Cuțaridei. Se trezea buimăcită, gata să

țipe, cu cămașa udă în spinare. Privea fereastră albastră, mînjită cu lumina stinsă, pierită a nopții și ofta.

Pe drumul Griviței treceau căruțele lăptarilor în goană. În mahalaua gropii bărbații erau altfel. Ea îi vedea în fiecare zi. Ginerii nu erau marchizi, ci salahori ori fochiști, tinichigii sau cizmari, oameni necăjiți, care umblau toată ziua după o pîine. Își luau neveste frumoase dintre fetele ungurenilor sau țigănci mai spalate. Le zvîntau în bătăi chiar a doua zi după nuntă.

Nu semănau...

Veta s-a mai gîndit ce s-a mai gîndit la Procopie, la dragostea lor scurtă ca viața florii de veronică și în cele din urmă a uitat de el și de cărțile lui. Domnul Aristică i-a găsit un bărbat. A dat-o după unul de-ai lui, de la Tramvaie. Acesta i-a făcut nuntă, a dus-o în mahala la el, au petrecut, scăpaseră și părinții cu fața curată. La vreun an născuse un băiat pe care-l iubea de nu mai putea.

Încă nea Fane spunea :

— Intraseși la idei, vecine, și, uite... Ai și nepot !

— Am, să-mi trăiască ! Ce vrei ? Așa o fată cu-minte ca a mea, mai rar ! Nu mi-a ieșit din cuvînt. E drept că a găsit și un bărbat bun...

— Da ce-i ?

— Amărîți de-ai noștri, lucrează la macaze...

— Ei...

— Și-l iubește, domnu Fănică...

— Nu mai spune !

— Ce vrei, tinerețe cu bîzdîc ! A mea intrase, cum zici dumneata, la idei : „Aristică, zicea, ai grijă, Aristică, de copila asta a noastră, că ne face de rușine“. Da ea, săraca, domnu Fănică, e ca porumbielu... Or

să-și facă niște odăi, băiatu e strângător și mi se pare
că, azi-mîine, îmi mai toarnă un nepoțel...

— Să-ți trăiască !

— Să-mi trăiască !

— Ești bun de-o cinste !

— Cum să nu ! Coană Lino, dă-ne cîte-o sticlă de
lampă numărul doi, vorba lui nea Fănică...

Lumina toamnei aluneca pe gutuile noduroase. Vița-sălbatică era vînată și rară. Sub streășina caseilor scunde luceau pînzele albe și alunecoase ale păianjenilor. Vîntul spulbera frunzele corcodușilor și le arunca pe maidan. Copiii băteau țurca, scuișind în palmă. Lemnul ascuțit se înfigea în noroiul drumului. La rampă se strîngeau lopețile, și gunoierii, băuți, ciupeau muierile, înghioldindu-le spre camioanele deșertate. Făcuseră focuri alături, și fumul atîrna destrămat peste crestele gropii. Aglica pierise. Mai rămăsese o creastă de ciulini uscați și buburoși.

— Uite cîinii, Paraschive ! spuse ăl bătrîn.

Dulăii urcau în goană poteca. Erau ogăriți și mușcați. Atîrnau floacele de pe ei. Trecură.

— Și ce soare ! zise pungașul. Urît e la pîrnaie, Treantă !

Ridică un bolovan și-l aruncă după ceată. Codoșul se scărpină după ceafă și începu să fluiera. Îi era cald și bine.

Se mișcau alene, slăbiți de nemîncare.

— Tare-i dibaci să umbli așa, de capul tău !

Priviră pomii prăfuiți și cerul în care zburau păsările.

— Acu, că am trecut prin astea, spuse cel tânăr, pot să mă numesc și eu hoț ca lumea. Ce zici ?

— Ce să zic ? Nu mai ești ucenic. Ai văzut și binele și răul...

Și așa fusese. Mai mult de un an nu știuse ce-i lumina soarelui. Încercase el, Bozoncea, să-i facă scăpați, o trimisese pe Didina pe la gardieni pe-acasă, nu fusese chip. Îi mai aduseseră o dată la tribunal la un apel, au vrut să fugă, n-au avut cum. Îi venise greu lui Paraschiv, dar zilele trecuseră. Era mai mîhnit, mai bătrîn și mai uscat la inimă. Avea ce povesti cîte petrecuse. Că și acolo erau reguli și stăpîni.

Cum intraseră, i-au luat în primire hoții mai vechi. Mai mare peste pușcăriași se afla un vâtaf de se ținea bine cu păzitorii. El tăia și spînzura. Aveai nevoie de-o țigară, de mîncare, voiai să trimiți o scrisoare afară, la rude, el le făcea pe toate. Dar trebuia să-i dai. Lua șpagă și o împărțea jumate-jumate cu gardienii. Cine i se împotrivea vedea pe dracul. Nu-l cunoștea Gheorghe. Mutu-i zicea. Tăiașe oameni și avea de stat o viață. Trăia ca la mă-sa acasă, ținea tuțări de-l serveau și făcea pe nebunul.

Întîi pe Paraschiv l-a luat în focuri :

— Cum îți zice, tolomacule ?

— Da tu cîc-o-i fi ? Nepotul lui Zmeu ? se supără cel tânăr.

Nu prea se vedea bine. Celula era lungă și întunecoasă. Într-un zid ardea o lampă chioară. Pușcăriașii cei vechi au înghețat. Noul-venit nu le știa obiceiurile. Gheorghe l-a tras de mînă.

Vătaful s-a dat jos la ei. Se făcuse liniște. Nu mai mișca unul.

— Puișorule, tu n-ai mai fost pe la pension, se vede treaba. Nu știi ce-i aia gherlă...

— Sanchi...

— Dă-te-ncoa...

Se apropiase. L-a apucat pe ageamiu cu o mână și l-a tras lângă el. L-a văzut Paraschiv. Era un ăla jîmbat, cu o față neagră, tăiată sub ochi. Mesteca o bucată de tutun.

— Cum îți zice, mă, ție ?

— Da ție cum îți zice ? Ce-oi fi vreun șpiler ?

Vătaful a ridicat pumnul să-l lovească. Treanță înlemnise. Cu o mișcare iute, pungașul i-a prins mușchiul între degetele lui subțiri. I-a înmuiat mîna. Din ochii verzi ca mucegaiul ieșeau scînteii. Se uitau și ceilalți.

— Așa, micule ! îl zădărfî unul.

Cel tînăr l-a slăbit și i-a lăsat pumnul în jos, spunîndu-i :

— Zexe-mi zice, dacă vrei să știi !

Asta a fost. De atunci nu l-a mai atins nimeni, nici pe el, nici pe Gheorghe. Cărau ăilalți hîrdăul, măturau. Ei se uitau. Zicea ăl bătrîn :

— Stăpîne am să-ți spun de-acum...

Hoții cei vechi le-au dat țigări și de mîncare. Au dus-o ca beii. Duminica venea țiganca în Dealul Văcăreștilor și le căra pui fripți și curcani. Le mai spunea cîte ceva. Dăduse și de urma lui Nicu-Piele. Îl țineau și pe el cu parale. Scăpase mai ușor. Avea de făcut numai șase luni de mititică.

O privea Paraschiv printre sîrme și-l apuca deznădejdea.

— Nu mai ies odată, Didino, de-aici...

— Și ce-ai să faci ?

— O să vezi tu.

— Te lauzi, grozavule !

— Mîncă-ți-aș ochii, dacă nu-mi vine să răstorn pușcăria asta și să viu să te iau din brațele starostelui !

— Ce mai aștepți ? rîdea ea întărîtîndu-l.

Paraschiv ar fi mîncat-o, așa cum rîdea cu toți dinții ei strălucitori și umezi.

— Nu mai rîde, Didino, nu mai rîde !

— Rîd, na !

Și-și înfigea țîțele tari în plasa care-i despărțea, ca și cînd i le-ar fi dat lui. Începuse să-i placă și ei mângîitorul. Era tinerel-tinerel și-o zăpăceau ochii lui veninoși și plini de poftă. Bozoncea se ramolea. Trecuse și vremea lui. Începuse să-i albească părul pe la urechi. Pleca repede, să nu-l mai vadă pe Paraschiv.

Și-acum, că scăpase, pe ea o căuta. Îi spusese lui Gheorghe :

— O să vedem noi ce-i cu legea starostelui. Mi s-a urît să le ia el pe toate și să-i joc la ușa.

Al bătrîn îl privi cu spaimă. Bănuise el ce bănuise. Țista era om al dracului, se vedea după cum pune mîna. Nu se înșelase nici de data asta.

Paraschiv vorbea îndîrjit, privind groapa adîncă, sălbatică :

— Mi s-a făcut sete, Treanță, să stăpînesc numai eu peste hoți, să călăresc Grivița și Filantropia, să văd ce e-n Obor și Mandravela și să-i fur Stăpînului pe Didina, să v-o dau vouă s-o mîrliți și s-o batjocoriți, că l-a lăsat pe Sandu și s-a dus după ăl puternic !

Caiafa îl privea fără să spună nimic. Era frumos ucenicul, cu fața lui pestriță, aprinsă de o putere care-i lucea în ochi.

— ...și să mă-ntorc și la comisari și să-i jughinesc, să le-arăt eu cum se bate ! Și să-l omor pe ăl de-mi puneă cărbuni, să beau sîngele lui, oh...

În noaptea aceea au dormit în groapă, și a doua zi, în zori, s-au dus la casa Didinei.

În drum au trecut și pe la simigii. Piața, plină. Grecii, cu tarabele încărcate. Mirosea de departe a dovleac și a sămînță coaptă. Au grăbit pasul. Drept la Iani în prăvălie s-au înființat.

— Bună ziua la negustori ! a zis cel tînăr.

Cațaonul înlemnise. Nici nu mai mișca. Codoșul își freca palmele cu bucurie.

— Ce mai faceți, bre? a întrebat negustorul, cu jumătate gură.

— Bine, dar matale?

Și i-au răsturnat taraba cu plăcinte.

Grecul holbase ochii.

— Să nu crîcnești! Credeai că ai scăpat de noi?

— Bine, mă!... l-a dojenit și Gheorghe cu vocea lui frumoasă. De ce nu ne-ai respectat, mă? Că eram în lume, aveam treabă cu comisarul... De ce rîdeai, mă, ia spune!

Iani tremura.

— Banii, dă banii, că te tai! i-a strigat Paraschiv.

— Ce-ai, bre, cu mine? Du-te la alții mai pri-copsiți!

— Gura! Să n-aud un cuvînt! Haide, scoate mard-eii, fără gălăgie!

A așternut cațaonul paralele pe masă. L-a scotocit al bătrîn și prin buzunare. A mai găsit. I-a arătat și el muchea cuțitului:

— Îl vezi? Dacă se-aude vreo vorbuliță după ce plecăm, s-a zis cu tine!

Bîțîia negustorul de frica morții. N-a crîcnit. Au ieșit, i-au luat la rînd. Au băgat pungașii spaima-n simigii, să-i învețe minte să mai rîdă de ei.

I-au găsit pe toți: pe Nicu-Piele, pe Sandu-Mîină-mică, pe Bozoncea și pe-a lui, mai frumoasă, veselă, cum îi stă muierii bine în focul vîrstei. Lipsea numai Oacă, dus în dealul Filaretului, cu coliva-n piept, și Titi Aripă. A întrebat al bătrîn de ei.

Ruda Didinei o pățise cu starostele. Ce-i venise într-o zi, n-avea parale, se lipise de-un orb. Băgase mîna în banii de pomană. Nu zici că l-a adus Dumnezeu pe Bozoncea tocmai atunci! L-a văzut, cît era

de-ai lor, l-a înhățat de gît și i-a dat peste ochi vreo două. Toate astea le povestea lunganul, de față și el, abia ieșit din pîrnaie, nimerit cu Stăpînul.

N-ar fi fost nimic. După ce i-a numărat gologanii cerșetorului și i-a pus la loc, s-a uitat cu scîrbă la ruda gagicii, și cu degetul mic i-a tras afară cravata din flanelă. Titi Aripă avea o cravată de mătase, mîndria lui de pește. S-a îngălbenit tot, de ziceai că dă moartea-n el. A vrut să spună ceva. Bozoncea l-a scuipat drept în gură. De unde se găsise și el să fure ! Asta nu putea să i-o ierte Stăpînul.

De atunci nu-l mai văzuse nimeni pe tăinuitor. Sandu zicea c-ar fi auzit că s-a spînzurat, dar lui Nicu-Piele nu-i venea să creadă, pentru că ăștia, învățați să trăiască bine, în poala muierilor, nu prea-și ridică viața singuri, ca pițigoii. Și ca să arate că-i părea rău de el pentru că petrecuseră împreună chiar în casa în care se aflau, încheiase dînd din umeri, privind în ochii lui Paraschiv :

— De, mă ucenicule, altminteri, cum îl știi și tu, băiat bun, chit că bea apă dimineața !

Stăpînul, de bucurie, i-a luat după el pe Grivița, la o cîrciumă de-o știa.

„La Borțoasa“ era o veche grădină, spre șina Constanței, unde chefuiau șuții din Grant, ferii de ochii poliției. I se dusesese vestea pentru vinurile ei și pentru grătarul pe care-l avea. Aici venea și lume mai scuturată, negustori și mahalagii din cartierele învecinate. Erau și șanteze, de cîntau dezbrăcate pe o scenă mică și dărăpănată, să facă plăcerea pun-gașilor și să le zică la ziuă cîte ceva fără perdea. Gheorghe cunoștea, mai petrecuse în tinerețe acolo. S-a bucurat.

— Hai, Stăpîne, cum nu... Să ne frigă Borțoasa niște momițe și niște ficățel, să-l treacă ea prin ardei și să ți-l dea cu sîngele și cu gustul său, eh, ce știți

voi, geamabeților ! Păi cînd am tăiat eu mahalaua aia, la Ciucea, cu Toropeală, aici am venit, aveam biștari să vă-ngrop, numai aur...

Știau caramangiii. Mai auziseră povestea asta de o sută de ori. Sandu i-o reteză scurt :

— Lasă, Treanță... Pe urmă au venit comisarii, i-ați pus la masă, i-ați îmbătat și le-ați luat centiroanele, cunoaștem...

Al bătrîn s-a întristat. Nu-l mai ascultau. A dat din umeri și-a luat-o înainte.

Noaptea, de toamnă, luminoasă și caldă, abia începuse. Pe Calea Negustorilor treceau trăsuri și mașini. În urma lor rămînea praful.

Ajunseseră. Prin gardul de lemn verde se vedeau cîteva lămpi mari, strălucind. Se auzeau lăutarii, și mirosul de mititei și de porumb fiert se simțea de departe. La poarta grădinii, cîteva țigănci vindeau marfa în foi uscate. Era îmbulzeală, chelnerii îmbrăcați în halate albe, cu șervete lungi pe braț purtau în goană tăvi cu fripturi și patricieni, farfurii cu gogoșari aromați sau castraveți în oțet. Din fundul grădinii, răzbătea zgomotul făcut de grataragiu cu cleștele său. Pe două șiruri, în dreapta și la stînga potecii pe care pășeau, erau înșirate mese ușoare, acoperite cu americană tărcată, în culorii vii. Pe scaunele cu spătar ședeau negustori și oameni de-ai lor. Rîdeau încălziți de vin, săltînd burțile încinse în centuri lucioase de piele. Mîncau cu poftă, ducînd repede furculițele la gură, mestecînd cu zgomot, privind rar în lături și numai atunci cînd răsufiau după un pahar de vin rece. Mai într-o parte, unde nu bătea așa tare lumina, erau și mesele manglitorilor. Cîțiva l-au cunoscut pe Bozoncea și i-au dat bună seara. Starostele le-a răspuns vesel. Și-au făcut loc, alături, lîngă o poartă care da în cîmpul Chitilei, să poată fugi dacă era nevoie.

Paraschiv citi afişele colorate, lipite pe gardul împletit :

AICI CÎNTĂ ZAVAIDOC, CÎNTĂREȚ
POPULAR DE ARII ȘI CÎNTECE NAȚIO-
NALE. ÎNCURAJAȚI ARTIȘTII ROMÂNI !

DACĂ BEI MORI, DACĂ NU BEI MORI !
DECI MAI BINE BEA CĂ VIAȚA E SCURTĂ !
BORȚOASA VĂ ZICE POFTĂ BUNĂ !
CONSUMAȚI RENUMIȚII PATRICIENI DE
CASĂ !

Un Țal aduse o listă de mâncare și i-o dădu lui
Bozoncea. Pe hîrtia lucioasă, felurile erau scrise cu
creion chimic, într-un fel curios :

M E N U

LA BORȚOASA, restaurant și grădină,
cîntă Z A V A I D O C și orchestra

ANTREURI :

Ridichi, brînză Telemea, roșii la gheață, cașca-
val, șvițer, pește, omar, stridie, Morun. ICRE.

Țuică, secărică, drojdie.

SALATĂ LA GREC

Nu consumați scobitorile la ciorbă !

Dacă nu-i bună salata, ascultă-l pe

ZAVAIDOC !

CIORBE :

Supă grasă cu mujdei. Renumita ciorbă de
SUS INIMA ROMÂNI ! Ciorbă de băătăuri. Oa-
sele dați-le la cîini !

FELURI :

Ostropel de văcuță cu Salată VERDE.

Anghimaft cu orez.

Ardei umpluți.

Raci.

Astăzi : FRIGANELE.
BEȚI VINURILE NOASTRE : Muscat-Ottonel,
Șaba, Valea Dosului.

Fripturi :

Purceluș la MICA VITEZĂ

VACĂ cu cartofi pai

RIDICHI Accelerat

Fudulii de berbec

INIMĂ LA TAVĂ cu spanac

Mititei, patricieni, debrețini la comandă.

VIN NEGRU, Mamă, mamă

Bere blondă și brună la halbă și la Țap,

Dă chelnerului bacșiș și nu uita pe lăutari!

VOE BUNĂ!

Cafele, prăjituri de casă.

Lichior, Țigări

POFTĂ BUNĂ vă urează

BORȚOASA

Urma o fotografie a patroanei, o femeie de vreo patruzeci de ani, grasă și veselă, care rîdea clienților.

Citi o dată și Nicu-Piele. Era babilonie curată.

— Ce vreți, marafeților ? îi întrebă Bozoncea.

Lui Mîna-mică îi rămăseseră ochii pe icre. Stăpînul chemă chelnerul și porunci. Întîi cîte o drojdie, dar mai mare, și să așeze și un vin negru de trei inși la gheață, să se găsească din vreme la baterii, apoi cîte o bucățică de cașcaval cu roșii și mititei, cîți or încăpea pe grătar, pentru ca la urmă să facă și cîteva fripturi așternute bine pe cărbuni, date prin fum, să meargă băutura.

Pe estrada de scînduri se urcase orchestra și o melodie ușoară sui deasupra grădinii. Didinei și lui Sandu le aduseră cîte o farfurie de icre și bere. Ai scăpați din pușcărie mîncau fără să scoată un

cuvînt. Erau hămesiți și doriți de lucru bun. Ce-au vrut le-a pus starostele dinainte. De aia-i plăcuse lui Gheorghe să-l slujească. Stăpînul nu se uita la parale; cînd era de petrecut, petrecea...

Un bărbat negricios și gras, cu părul cărunt se urcase pe scena îngustă. Purta la gît o cravată bogată, cu picățele, strînsă sub bărbie. Negustorii din jur bătură din palme. Era Zavaidoc. Avea o voce plăcută și rîdea. Începuse ușurel :

*Foaie verde tei rotat,
Mama cînd m-a alăptat,
Nu cu lapte, cu păsar,
Cu vin vechi m-a adăpat...*

" Nu mai mîncă nimeni. Toți întorseseră capul spre cîntăreț. Vocea lui acoperea grădina. Chelnerii se opriseră sub lămpi, ascultînd și ei. Paraschiv ridică ochii. Didina avea pe buze o spumă subțire și albă de bere. Își lingea gura sălbatică cu limba și strîngea ușor falcile. Frumoasă era ! Juca o stavă de cai sub pielea ei. Se cutremură carnea pe el. Ibovnica simțise și se făcea că se joacă cu o furculiță. Numai ăl bătrîn băgase de seamă. Țiganca se întoarse puțin și rîse ușurel spre pungaș. Asta i-a pierdut și pe el, și pe ea. A înțeles cel tînăr că nu mai avea mult de așteptat. Și l-a cuprins o veselie nestăpînită și s-a apucat să dea paharele peste cap. Era o bucurie de vin !

Cîntecul se isprăvisese. Negustorii și suții de alături bătură din palme. Viorile iar se îndulciră și guristul o dete pe limba lor :

*Păi, m-am ușchit de la armată,
măi, măi,
Pentr-un pușor de fată,
măi, măi.*

— Aşa ! se însufleţiră pungaşii.

Chelnerii cărau fripturile, nu mai isprăviseră cu mîncatul. Vinul aburise paharele înalte şi străvezii. Avea culoarea prunei brumării şi le era mai mare dragul că trăiesc, că sînt liberi şi că petrec.

Cînd s-au mai matolit, a început Gheorghe să-şi aducă aminte. Îl întreba Bozoncea :

— V-au bătut, mă ?

— Pe săturate.

Rîdea Stăpînul.

— Va să zică, a învăţat şi Paraschiv meseria ?
Mai că nu plîngea Treanţă.

— Ne-au ars cu cărbuni...

— Ei ?

— Da, şi ne-au bătut cu frînghia udă...

Se făcea carnea ca la găini pe hoţi, că pătimiseră fiecare şi ştiau ce-i aia bătaie la poliţie.

— Şi cine mai era pe-acolo ?

— Lume bună, Stăpîne. Păi alde Gătitu, Arsene, Mulă, Ilă-Plic, Vizante...

— Şi ce făceau ?

— Ce să facă ? Şedeau la umbră şi dădeau la peşte...

Starostele se gîndea. Spuse cu amărăciune :

— Ei, îi strînge cîte unul, cîte unul, se duce dracului tagma hoţilor ! Cine o să mai spargă o casă, cine o să mai bage o gaură ?

Şi mai sorbi un pahar, cu sete, înfricoşat puţin şi de soarta lui. Privi la ţigancă. Numai pe ea să nu i-o fi luat cineva, s-o ducă prin puşcării, că moarte de om ar fi făcut...

Chemă lăutarii la masă şi-i puse să-i cînte la ureche. Se îmbătase. Zicea Zavaidoc :

*Păi, banii, banii i-aș blestema,
Că nu-mi trebuie, oh, mama mea,
Dar cine-i are, oh,
Cine-i are, maica mea,
Trăiește cu nepăsare,
Griji n-are, oh, mama mea...*

Sandu a turnat în pahare, le-a dat și țiganilor :
— Beți, mă, de sufletu nostru, că mâine-poimâine
ne prăpădim !

Guriștii sorbiră vinul și iar zdrăngăniră coardele.
Piele și Paraschiv se uitau la șanteze. Pe scenă
ieșiseră vreo cinci femei, abia acoperite de rochiile
scurte. Aveau pulpele goale și dansau după sunetele
unui pian. Negustorii se prăpădeau privind. Ele
băteau podelele murdare cu tocurile pantofilor în
același timp, se lăsau pe vine, săltau din buric și
făceau cu ochiul crailor. Aceștia aruncau cu piese
de cinci lei pe scenă și clipeau la muieri.

În jurul lămpilor se strînseseră țințarii. Răcoarea
toamnei acoperea boschetele de iederă roșie și
leandrii țepeni de la intrare.

— Pă care-o iei, Nicule ? întrebă Mîină-mică.

— P-a din dreapta, de are aluniță la genunchi.

— Mama lor de coarde, mi-a venit zbîntul...

Se ridicară clătinîndu-se și se apropiară de scenă.
Șantezele începură să joace mai cu foc și, cînd cortina
de pînză decolorată căzu peste capetele lor, fugiră
repede în grădina la gagii. Pungașii opriră două și
le luară la masa lor. Nu se supăra Bozoncea.

În zori, au lăsat bacșiș chelnerilor și au plecat cu
lăutarii în trăsuri. Paraschiv se nimeri lîngă Didina,
care-l ținea pe staroste în brațele ei. Stăpînul ador-
mise, legănat de trapul ușor. Nu spunea nimic pun-
gașul. Privea numai cerul albicios și salcîmii despuiați

ai Griviței. Copitele cailor loveau caldarîmul și în celelalte trăsurile se auzeau chiuiturile hoților. Lămpile albastre cu gaz aerian lăsau sub ele, pe tro-tuarele pustii, umbre albastre.

Birjarii întrebau din cînd în cînd :

— Încotro ?

— Înainte, făcea Gheorghe și iar se lăsa pe spate, fumînd.

— Dii ! îndemneau vizitiii caii somnoroși.

Răceala dimineții învinețise obrazul frumos al Dîdinei. Paraschiv nu-și mai lua ochii de pe ea. Într-un timp, ibovnica se întoarse cu frică și-l întrebă, trăgînd cu ochiul la cel din poale :

— Ce te-oi fi uitînd atîta ?

— Mi-ești dragă, Didino, șopti cel tînăr, și-am să te iau, și-am să fac moarte de om pentru tine, și-am să te pedepsesc...

Cerul se limpezise. Era înalt și sticlos. Din depărtare se simțeau mirosul ascuțit de gunoaie și mi-resmele vechi ale gropii.

Țiganca rîse :

— Nu te cred.

Acolo ar fi răsturnat-o. I-ar fi mușcat gura și-ar fi bătut-o. Trupul greoi al lui Bozoncea se mișcă. Tăcură, înspăimîntați amîndoi. Starostele dormi mai departe.

Pînă în Cațavei nu se mai auziră decît cîntecele lui Zavaidoc, care se suise pe capra trăsurii, și copitele cailor : trap, trap, trap, trap...

Mai muriseră. Pînă s-o bage și pe ea în pămînt, Aglaia spălase morți, le mîncase din pomană.

Întîi trecea spărgătorul de lemne. A gunoierului îl simțea de departe, cu sufletul. O dată se împosoca.

— Grigore, nu știi ce mi-e. Am o inimă rea...

În capatul străzii care se sfîrșea la rampă, șeful zărea umbra mătăhăloasă a lui Tudose. Mergea agale, cu toporul său înfipt într-o buturugă, ținut pe un umăr, fără să se uite-n dreapta și-n stînga.

Muirea începea să blesteme :

— Na, că iar trece ! Îl vezi, Grigore ?

— Poate ne-o fi și nouă, rostea bărbatul cu spaimă. Dar n-aș vrea să mor înaintea ta, femeie, tu să mă îngropi...

Își făcea cîte o cruce mare, cu fața la răsărit.

— Ptiu, parcă-i a cu coasa, uită-te la el !

Tudose se pierdea în lumina aurie a după-amiezii de toamnă. Nu i se mai auzea decît glasul gîtuit, îndepărtat : „Sparg la lemn' ! Sparg la lemn' !“

Gunoierul se întorcea către Aglaia :

— Că și tu, te iei după prostii d-astea, muieră bătrînă și proastă !

— O să vezi, mare minune dacă n-or bate pînă diseară clopotele la Sfînta Vineri !

Spărgătorul de lemne cădea rar în Cuțarida. Nimeni nu știa de unde vine și unde se duce. Îi auzeau numai glasul dogit, pe sub uluci : „Sparg la lemn' ! Sparg la lemn' !“

Îl cunoșteau și copiii. Era un om fără vîrstă, cu un ochi alb, gol, care nu vedea. Înalt de atîngea streșinile, puternic, își ținea toporul înfipt într-o buturugă, ca pe un pai. Călca rar, ca și cînd nu s-ar fi grăbit niciodată. Nu-și aminteau mulți să-l fi văzut tăind lemne. Muierile îi dădeau de pomană și închideau repede porțile. La sîmbăta morților, Tudose se așeza pe treptele bisericii, își lăsa scula alături și aștepta. Nu scotea un cuvînt. Privea cu ochiul său scurs mulțimea. Femeile îi făceau porție din colivă și-l rugau să se închine. Spărgătorul de lemne mîncea lacom grîul dulce, presărat cu bomboane, se ștergea la gură cu mîneca hainei zdrențuite și, cînd se sătura, se ridica, își sălta toporul pe umăr și pleca.

A doua zi după trecerea lui prin mahala, muierile vedeau în cîte o poartă drapelul negru al morților. Scurpau în sîn și murmurau :

— Iar a trecut Tudose !

Baba Tinca se jurase pe ochii din cap că-l văzuse la Sfînta Vineri cînd ieșise dintr-un cavou.

— Doarme cu morții, soro, ăsta-i Ucigă-l toaca !

Spărgătorul de lemne o lua prin spatele cimitirului, pe sub arțarii bătrîni ai străzii Pomenirea. Privea căderea frunzelor roșcate, se oprea sub copacii atinși de moarte și strîngea purcoaie-purcoaie straturile uscate care foșneau sub pași, aprindea un amnar cu iască și dădea foc. Trîmbe de fum alb, înecăcios se ridicau drept în sus, sub coroanele pomilor. Toată strada aceea pardosită cu frunze se împînzea într-o lumină în care nu se mai deslușea nimic...

Gogu croitorul zăcuse două luni pe patul spită-lului și, în cele din urmă, doctorii îl trimisese acasă, n-aveau ce-i mai face.

— Barim să mor în patul meu, spunea meșterul.

L-au dus cu o trăsură. Era galben, numai pielea și osul pe el. Se rezema într-un baston. Nu-l mai cunoșteai. Trei zile se chinuise pînă să-i iasă sufletul, mai mare păcatul. Ședea prăvălia închisă, nevastă-sa, Florica, nu se mai vedea. Ce nu-i dăduse, cîte doctorii, degeaba. Într-o dimineață își apucase gîtul cu mîna și se zbătuse, trăgîndu-și răsufierea.

— Eu mor, spunea.

Femeia lui plîngea alături.

— Stai liniștit, îl ruga, stai liniștit, auzi tu...

În două ceasuri nu mai era.

Nevasta a chemat-o pe Aglaia, să-l spele. Plîngea de înecase pămîntul.

— Haide, coană Aglăișo, că m-a lăsat al meu. Oh, Doamne !

Coçoșata a pus mîna la gură, uluită :

— Ce-i omu, soro ! Parcă ieri dădea cu acu! colea. L-am întrebat încă : „Ce mai faci, domnu Gogu ?“ „Bine, mi-a zis. Ce să fac ?“ Dar l-am văzut eu. Nu-i era bine de loc !

Au mers amîndouă pînă la casa croitorului. Mortul avea sub ochi o pată galbenă, care se întinsese pe tot obrazul.

— Cum s-a tras tot sîngele din el ! șoptise bătrîna.

Și-a înnodat șorțul, și-a îndreptat șalele și a strigat la Florica :

— E țeapăn, ce mai stai ? ! Pune să fiarbă apa, trebuie să-l spălăm.

Muierea plîngea cu sughituri, căinîndu-se :

— Cui m-ai lăsat, Gogule ? Cui m-ai lăsat ? Bătrîna se spăra :

— Lasă boceala, că știu cu cui te-a lăsat !
Vino-ncoace !

I-a închis ochii. Pleoapele reci erau grele și aspre.

Tot corpul i se răcise. Florica se zăpăcise de tot.
A dat fuga în magazie, să aprindă surcele, și-a
vărsat căldarea.

— Ptiu ! blestema în timp ce așeza lemnele. Acu
ți-ai găsit să mori, Gogule ?

A scos gazul și i-a dat foc cu chibritul. S-a dus
pînă la pompă și-a umplut găleata. Trecea nevasta
lui Spiridon. A oprit-o :

— A murit al meu ! i-a spus și s-a așezat pe
plîns, s-o vadă vecina cît suferă.

— Ce spui ?

— Da. Sărăcuța de mine, că rămîn singură și
pedepsită de Al-de-sus !

S-a întors repede cu apa. Aglaia despuiase mortul.
Mîinile croitorului, păroase și slabe, atîrnau peste
marginile patului.

Muierea îl acoperi cu un țol și-i strînse izmenele
aspre și cămașa.

— Gata albia ? întrebă.

— Acu.

— Da slab, fă, bărba-tău !

— Slab !

— Mai putea ?

— Ei, și dumneata...

Cocoșata rîse, dezvelindu-și dinții galbeni și rari.

— Că doar nu ți-o fi rușine !

— În fața mortului ?

— Ce dacă ? ! E gata ! N-aude, nu vede. Dum-
nezeu să-l ierte ! Spune.

— Coană Aglaia...

— Spune, apăsă cocoșata. Te zdruncina ?

— Oho...

— Cu pruna asta a lui ?

— Cu.

— De-aia umblai tu după alde Tilică ? Ia vezi apa aia !

Florica fugi sumetîndu-și mînele. Ridică ușor căldarea de pe foc. Turnă în albie. Căută săpunul și ștergarul să le ducă vecinei. Aburii se ridicau deasupra, fierbinți, și ea își aduse aminte de vorbele Aglaiei...

Într-o vară, frizerul o întîlnise pe la pompă. Mergea, mergea, că-și lăsase prăvălia singură. Florica, înaltă, frumoasă, abia pășea peste Cuțarida. I se tăiaseră picioarele lui Tilică.

— Bună dimineața, rostise.

Muierca rîsesese parșiv :

— Ce faci, domnu Tilică ?

— Ce să fac ? Muncesc. Parcă dumneata nu știi ?

— Da de cîntat, de ce nu mai cînți seara din mandolină ? Că tot întind urechea s-auz, și dumneata, domnu Tilică, nimic...

— Dă...

Treceau vecinele pe lîngă ei. Frizerul zisese încet :

— O să ne iasă vorbe.

— Și ce dacă ! Mi s-a urît...

— Ba nu, zău, coană Florico...

— Cum îți spun. Bărbatu ăsta al meu parcă-i un stîlp ! Nu mă *distrează* și el, nu se *interesează* de mine, că sînt tînără încă, slavă Domnului ! Altceva decît cărțile nu mai știe.

Tilică clipise repede. Acum era ceasul lui, că de cînd se prăpădea după ochii coanei Florica !

Numai că pe muieră o simțise Gogu că prea trăgea cu urechea la vecin cînd acesta ieșea seara în pragul prăvăliei și cînta din mandolină. A dat în ea, se liniștise Florica.

Acum o uitase Dumnezeu în magazie cu apa
tînainte și Aglaia striga după ea :

— Ce faci, femeie, hai, că-nțepenește bărba-tău
de tot, abia te miști...

Florica își aduse aminte că nu i-a pus o lumînare
la cap lui Gogu. Cără albia și-i spuse bătrînei să
caute în dulap, unde avea o feștilă. După aceea îi
ajută să coboare mortul din pat.

Omul ei, cu care împărțise ani de zile masa și
patul, era rece.

— Ce-ai ? ce te izmenești ? Pune mîna cu nă-
dejde pe picioarele lui și hai să-l dăm jos ! Vezi
să nu-l scăpăm !

Gogu era greu. Îl așezară ușor pe fundul apei și
Florica luă săpunul de leșie și începu să-l frece pe
cap. Năduși și se șterse cu mînecele rochiei pe frunte.
Șpuma albă umpluse albia. Tot nu-i stătea gura
Aglaiei :

— Și-așa, fă, cu-al tău ! Dă-rîma patul sub tine !
Te melcezea ! Da cu Tilică cum e ?

— Lasă, coană Aglăițo...

— Spune, putoare, sînt muiere bătrînă. Ca mor-
mîntul !

Văduva se codea.

— Nu-ș' ce-i cu mine, mi-am pierdut capul, că
prea cînta domnu Tilică din mandolină...

— Fier al dracului ! Ce-ai ? Nu-ți dădea Gogu
de mîncare ? Nu te îmbrăca ? Nu se uita la tine ca
la soare ? Da așa sînt unele...

— Acum la ce mai mă cerți ?

— Nu te cert, dar o să vezi tu ce rău e fără om
la ușă ! Cine o să te ție, că frizerul văd eu ce fel
de bărbat este, ehe, ascultă la una mai bătrînă,
care-a văzut la viața ei...

Florica începu să plîngă :

— O să fie greu !

Bătrîna luă prosopul și șterse bine trupul mortului.

— Haine bune are ?

— Are.

— Scoate-le.

Florica le aduse. Voi să-l îmbrace cu cămașa de ginere.

— Lasă, ia una mai proastă. Ce-l cere ferchezuit pe lumea ailaltă ?

— Nu, dar ce-or să zică vecinii ?

— Mai dă-i dracului ! Ascultă-mă pe mine. Ține lucrurile de le ai de la el ! Or să-ți prindă bine.

— Dacă zici dumneata...

Nevasta descuie șifonierul de nuc. Hainele pline de molii ale lui Gogu fură întinse pe masă. Florica le perie și lustrui și pantofii. Căută o cămașă curată și-l îmbracă.

— Nu l-am bărbierit ! Își aduse aminte vecina.

— Așa e.

Și dădu fuga să-l cheme pe Tilică.

La acesta prăvălia era plină. Unde cîntau sticleții și ucenicii nu mai pridideau cu foarfecele ! Patronul număra banii la tejgheaua lui de lîngă ușă.

Femeia a urcat scările, s-a uitat la cei ce așteptau pe scaune și, aducîndu-și aminte că sînt de față toți vecinii, i-a mai dat drumul la un șuvoi de lacrimi.

— Domn' Tilică, domn' Tilică, vin' de-l bărbierește pe Gogu, vinooo, că s-a prăpădit, aoliu !

Meșterul se învolburase, văzînd-o în ușa prăvăliei.

Cînd a auzit ce nenorocire căzuse pe capul ei, s-a ridicat cu mușteriii în picioare și s-au închinat.

— Dumnezeu să-l ierte ! au rostit.

Sticleții cîntau înainte în colivii, gureși. Văduva tot se mai văicărea în ușă :

— A murit, sărăcuțul ! S-a dus omul meu ! M-a lăsat ! M-aaa lăsaaat, văduva pământului...

— Da ce-a avut, femeia lui Dumnezeu ? se mirau zidarii. Că era în putere, nu om să piară !

— A murit, sughită Florica. Acu, l-am spălat. N-au mai fost zile de la Al-de-sus !

Tilică a ascuțit un brici și s-a dus să-l bărbie-rească pe Gogu. Nu mai călcase în curtea croitoru-lui de mult. Florica umbla repede-repede în fața lui, fără să-l privească.

Nu era departe, două garduri. Aglaia chitise totul în casă. La capul mortului ardeau lumînări groase, aduse de vecine. Acestea aflaseră de moartea croitorului de la femeia lui Spiridon.

Frizerul își șterse obrazul cu palma lui albă și parfumată și privi pe răposat. Gogu ședea cu mâinile pe piept, nemișcat.

— Te duseși și matale, îl plînse meșterul. Te du-seși, mă, nene Gogule ! Ți-a fost dat să te rad eu !

Femeile plîngeau.

Tilică îl săpuni bine pe răposat și după aceea trase de câteva ori cu briciul peste obrazul vînat și înțepenit. Barba suna ca oțelul și, cînd termină, văduva îl ajută să-l spele și să-l pudreze.

— Ce ți-e și omu, zicea Aglaia, legînd degetele lui Gogu cu arnici roșu, să nu i se descleșteze mî-nile împreunate pe piept, în care îi pusese un ban de argint, pentru vama morții. Azi ești, mîine, gata-n patru scînduri !

Afară se lăsa seara. Una din vecine plecă la bi-serică, să cheme dascălul și să-i aducă drapelul. Din capul străzii soseau cetele de copii din groapă. Se alergau, stîrnind praful în urma lor. Întunericul căzuse repede. În curte se adunaseră vreo cinci babe, venite să-l privegheze pe răposat. Văduva scosese câteva bănci și le pusese afară, pe lîngă pe-

rete. Golise o odaie și adusesese lămpi, din vecini. Se înbrăcase într-o rochie neagră și pe cap se înfășurase cu un fișiu negru de mătase. Prin ferestrele deschise ieșea fumul de tămâie. Feștilele galbene de la capul mortului ardeau încet, picurînd ceara pe cearșaful întins sub trupul înțepenit.

Pe la nouă, sosi și părintele, o dată cu lucrătorii tîmplari, chemați de Aglaia, să ia măsuri de coșciug. Popa își pusese odăjdiiile și deschisese cartea. După aia se învoi cu văduva cînd să vină pentru slujba de înmormîntare. În timpul ăsta, meșterii măsurară, scriseră pe o hîrtie lungimea și lățimea sicriului și plecară. Florica trimise o vecină la cîrciumar să-i aducă țuică și o împărți muierilor. Începuse priveghiul.

Se umpluse curtea de babe. Nu lipsea una : Mița adusesese o mîna de crizanteme albe, atunci culese din grădina ei, Tinca, mai slabă și uscată, bolborosea cuvinte neînțelese, bătînd cîte trei cruci în toate unghiurile casei, Lixandra privea din prag mortul, nemîșcată, Marghioala a lui Mială își învelise capul cu un bariș negru, lung, care-i atîrna pînă la poale, și se îndesa spre lumînări să nu le lase să se stingă, iar Chirița se dase lîngă văduvă și o sfătuia :

— Dacă mături, să dai gunoiul spre coada casei, să nu te iei, Doamne ferește, după răposat !

— Las', că știe ea ! se amestecase Aglaia. E muierie trecută...

Baba Mița se mira că nu-l așezaseră pe Gogu cu capul la ușă.

— Nu e bine, soro, nu e bine, cînd l-o pune-n tronul lui să nu-l lăsați așa, auzi tu, Florico ?

Văduva — de care să asculte mai degrabă ? Dădea din cap că a înțeles și făcea tot ce știa ea. Pe poartă intrau acum și bătrînii mahalalei. Erau vreo opt, albiți, cu părul rar și cu mustăți groase, aspre.

Călcau măsurat, scoțându-și pălăriile. Ei nu lipseau de la priveghiuri. Nu mai aveau somn de mult, și cum se mai ducea unul de pe lumea asta, trebuia să-și ia rămas bun de la el, mai ales că nopțile treceau ușor, cu o vorbă, două, cu un păhărel de țuică.

Aglaia îi cunoștea pe toți. Se împruținau și ei. Vara trecută fuseseră mai mulți. Îi știau femeile. Așteptau să se încălzească timpul pe câte o buturugă în porți, nemișcați. Nu vorbeau decît rar, tușind și asudînd. Să-i fi văzut de departe, ai fi zis că sînt niște patriarhi, ieșiți la soare în cămăși. Nu lipseau vinerea seara de la slujbă, de duminici ce să mai vorbim ? ! Ascultau de la opt și pînă la pilda popii, mai moțăind, mai dînd din cap în semn că înțeleg. Nepoții îi țineau curați pe lîngă casă, în straiile lor de moarte. Pe cîte unul îl uitase Dumnezeu pe pămînt, trecea de o sută de ani. Se spovedeau ca muierile și țineau posturile ca să intre în rai, împăcați cu lumea. La sîmbăta morților, așteptau rînduiți în prispa bisericii, să li se dea din colivă. Erau cuviincioși, și unele femei le pupau mîinile cu respect. Cînd bătea vîntul în cîte un drapel, mahalagiii știau că bătrînii se mai împruținaseră. Plecau liniștiți în lumea dreptilor, ca și cînd n-ar fi fost.

La miezul nopții, limbile se dezlegară. Babele se încălziseră cu țuică și aveau sămîntă de vorbă. Uitaseră de mort. Alături sfîrșiau lumînările și de afară pătrundea răcoarea nopții de toamnă.

Mița povestea cum s-a certat cu Măndica a lui Banculea, pentru că porcul acesteia îi rosese o ulucă :

— Și dacă i-am spus să și-l ia dracului la ea-n curte, ce crezi c-a făcut ?

— Ce ? întrebă Marghioala numai urechi.

— Nu, că să mă ia Ala !

Baba Lixandra își pusese mâinile pîlnie la ureche și întreba pe Tinca :

— Ce zice ? Ce zice ?

— Zice că s-a certat cu a lui Banculea...

— Atunci nici eu nu m-am lăsat. O dată am scui-pat-o-ntre ochi și i-am dat cu huideo !

— Bine-i făcuși ! rîdea Chirița veninos.

Bătrîni stăteau pe scaune privind mortul, Gogu, nemișcat, țeapăn pe o masă. Muierile nu mai terminau :

— Da taci, că muri acum, soro, spunea Tinca. Dacă apuca săptămîna negrilor nu mai vedea lumină pe lumea cealaltă, oricîte lumînări i-ar fi aprins Florica !

Baba Marghioala, care fusese de față la slujba preotului, adăugă :

— Păcat că nu l-ați văzut pe domnu Gogu cum s-a posomorît cînd i-a citit sfînția-sa Stîlpîi !

— Cum o să se mai posomorască ? se miră Chirița.

Aglaiă, atunci picată din curte, se amestecă și ea :

— Sigur că se posomorăște mortul, pentru că o dată ce-i citește Stîlpîi știe c-a luat-o pe drumul său !

— Ce zice ? Ce zice ? se hlizi iar Lixandra.

— Nimica nu zice, surdo ! răbufni Tinca.

— Da, da...

— N-o lua Dumnezeu pe asta !

— Ba pe voi să vă ia, necredincioaselor !

Să nu fi fost atîta lume de față, s-ar fi certat în gura mare.

La ziuă, lucrătorii aduseseră o ladă, care mirosea a brad, vopsită proaspăt. O vecină cumpărase un giulgiu și au captușit pe dinăuntru lemnul coșciugului. I-au pus mortului sub cap o pernă. Tot în ziua aceea, văduva a bătut telegramă la rude, în provincie, să vină la înmormîntare. Era nedormită

și năucă de cap. Abia a avut timp un ceas, două să se odihnească.

La cimitir l-au pornit a treia zi pe Gogu. Dricul a sosit numaidecît după prînz. Cioclii au cărat sicriul pînă la poartă. Au venit și popa Metru cu dascălul. Un copil a luat crucea și a plecat înainte. În urma dricului plîngea Florica, între Aglaia și Lina. În spate pășeau rudele, frații mortului, unul Ghenadie, cu nevasta și cu copilul, unul Iracle, de era jandarm, și cel mic, Costel, chelner la gară. Urmau apoi Tilică și vecinii. Cîte unul își ștergea lacrimile pe furiș.

— Cui mă lași, bunule? Cuuuui mă laaaași? striga a croitorului.

— Sărăcuța ! oftau femeile după uluci.

— Cui mă lași, mieluşelule ? Cui mă lași ?

Bocitoarele jeleau și ele, la spate, în gura mare :

— Ăl cu milă, ăl cu dor ! Ăl cu milă, ăl cu dor !

Și cînd auzea Florica vaietul muierilor, mai rău se pornea, s-o afle toată lumea :

— De ce mă pedepsești, Doamne, că pe el îl aveam și la rele, și la bune ! Sufletu meu !

În fața prăvăliei lui Stere, convoiul se opri și părintele coborî să arunce agheasmă în patru colțuri. Făcu o cruce mare spre răsărit, bătu din poalele anteriorului pe loc și se întoarse spre mulțime, rostind cu vocea lui joasă :

— Și iartă-i, Doamne, păcatele lui, răposatului !

Neamurile azvîrliră mărunțiș copiilor din marginea drumului.

Văduva striga :

— Gogule ! Gogule ! Te-ai dus, Gogule, și m-ai lăsat singură, singurică, Gogule ! Că mai bine mă lua pe mine Dumnezeu, nu pe tine !

Bocitoarele i-au acoperit glasul :

— Ăl cu milă, ăl cu dor ! Ăl cu milă, ăl cu dor !

Copiii goniră o pisică ce trecuse pe sub dric, să nu ia sufletul mortului și să-l facă strigoi.

Clopotele de la cimitirul Sfînta Vineri se auzeau de departe. Au ocolit puțin, au trecut pe Grivița, în cele din urmă au ajuns la locul de veci al croitorului. Cînd au început să cadă bulgării, femeia răposatului a picat grămadă la pămînt. Preotul se ruga pentru odihna tuturor nelegiuîților morți fără spovedanie : „...și iartă-le lor, Doamne, cele ce-au greșit și ascultă-i, că, de-au făcut strîmbătăți, au plătit, pentru că nu se află bucurie nedesfătată de griji...”

După înmormîntare s-au întors la casa văduvei, la praznic.

Florica a destupat cîteva damigene de le avea pregătite. Popa a gustat un pahar, dascălul unul. Au spus încă o dată „Dumnezeu să-l ierte” pe răposat și au plecat. La masă rămăseseră vecinii, cu Aglaia, Tilică, nevasta lui Stere și vreo cîțiva zidari. Băbele, și ele în capul mesei. Lîngă văduvă ședeau frații lui Gogu, duhoși, nici nu ridicau sprîncenele din farfurii. Vorbeau :

— Om liniștit, Gogu, nu zicea el nici dă-te mai încolo !

— L-a luat Dumnezeu, că așa e el : îi strînge pe ăi buni !

— Acu rămăseși singură, coană Florico...

Tilică o privea cu coada ochiului. Își aducea aminte de întîlnirea de la pompă. Cînd simți că femeia ostenise, o chemă lîngă el :

— Mai stai colea, că ți-o fi ajungînd...

Muierea iar se puse pe plîns :

— Sărăcuțaaa de mine...

— Lasă lacrimile, că ți se duc ochii, o rugă frizerul.

Aglaia morfolea o ciozvîrtă de curcan în dinții ei rari.

A mai tras pe cîte unul de mîneacă :

— Beți mai puțin, că n-o să-i tihnească mortului somnul !

— Morții cu morții, viii cu viile ! a mormăit Tuluc.

Babele sușoteau în capul mesei, amețite puțin de vin :

— Ei, a scăpat și ea, mititica...

— Cum a scăpat, coană Tinco ?

Marghioala a lui Mială scuipă niște oase mici în farfurie, își clăti gura și mîrîi :

— Ce știți voi, proastelor ? ! O bătea...

— Cine-o bătea ?

— Ce zice ? Ce zice ?

— Taci acolo, că ne-aud ăștia, neamurile lui ! o îboldea Chirița pe Lixandra.

— Cine s-o bată, Gogu ! Parcă n-a prins-o-n *adopter* cu frizerul ?

— Nu mai spune ? !

— Cu frînghia, întrebați-o și pe Aglaia...

— Da, am auzit și eu că era al dracului, întări Mița.

— Cartofor, curvar, vai de capul ei de muiere !

— Și-a vîndut casele de la Matache Măcelarul și le-a jucat în cărți, păi cum să nu-l dai dracului de om și să te uiți după altul ? !

— Tăceți, frate, că v-aude frații lui și ne dă afară, că bem vinul răposatului !

— Mai tare, că nu-nțeleg ! se ruga Lixandra.

— Pagubă-n ciuperci !

După vreun ceas, a plecat fiecare acasă. Aglaia a ajutat-o pe văduvă să strîngă tacîmurile, a îmbărbătat-o, s-a uitat la rudele mortului și-a întrebat-o :

— Da ăștia ce mai vor ?

— Știu eu ? Partea lor.

— Ce parte ? Care parte ? Să nu le dai nimic, auzi tu ? Că Gogu te-a avut cu cununie, nu te-a luat după stradă !

Două zile i-a mai ținut de au dormit la ea, pe urmă i-a dat afară. Se certaseră, și Florica le-a spus că nu vrea să-i mai știe, să se ducă la casele lor. Iracle pomenise de un împrumut mai vechi, ea, nici să n-audă. Trecuse vreme îndelungată, ce știa ? Dacă Gogu i-o fi înapoiat banii ? Ş-apoi, asta era o treabă a lor, între frați, nu se amestecă.

Neamurile au plecat.

Pe urmă a început greutatea. Ținea prăvălia singură, se certa cu lucrătorii, era greu. Trebuia un bărbat lângă casă. O dată l-a întâlnit pe stradă pe Tilică. I-a spus :

— Mai dă și dumneata din când în când pe la cunoscuți, că poate mai vrea cineva să-ți spună ceva, să se sfătuie cu dumneata...

Tilică a înțeles, a clătinat din cap :

— Bine, Florico.

I-a văzut baba Mița împreună. Iute a chemat-o pe Chirița :

— Ia te uită !

— Ce-i ?

— Nici n-a putrezit Gogu bine, și Florica se gudură lângă frizer.

— Ce să facă și ea, e încă *tinăără*...

Baba n-a mai spus nimic. Tăcea, cu privirile ostenite. Câte nu văzuseră ochii ei...

La o petrecere, când s-au mai liniștit presarii, că-i iertase regele pe dezertori, l-a simțit Bozoncea pe ucenic.

Era o noapte slută, aproape de Crăciun. Viscolea, viscolea. Starostele, cu damful în cap, i-a dat afară și s-a apucat să-și iubească ibovnica. Striga Didina în brațele lui de plăcere, și Paraschiv a auzit-o. A pândit pînă a adormit Stăpînul și-a intrat în odaia de-alături. Îi mirosea a carne de muiere. Pe la două, a ieșit țiganca numai într-o cămașă scurtă. S-a uitat afară. O lampă cu fitilul mic îi lumina chipul răvășit și ațîtat. Gura îi era umedă și prin cămașa lucioasă pungașul i-a văzut țîțele, puternice și tari. I-a stat în față și-a apucat-o în brațele lui.

Didina s-a speriat și-a strigat scurt. El i-a pus palma pe buze și a îmbrățișat-o. Avea un trup fierbinte și drept. S-a zbatut puțin, dar n-a spus nimic.

Dincolo se trezise starostele. A auzit frămîntarea înăbușită și-a dat să se ridice. Atunci a prins cuvintele gagicii cu urechea lui ascuțită.

— Ești nebun ? Nu acum. Se scoală Bozoncea și dăm de dracu, n-auzi, Paraschive ?

Hoțul o ținea lîngă el amețit de mirosul părului.

— Da cînd ? a întrebat gîfîind.

Ibovnica s-a mai zbatut să scape, dar n-a putut. Cel tânăr i-a mușcat gura de câteva ori, pornit, nebun.

Starostele a scos cuțitul de sub pernă. S-a ridicat ușurel într-un cot și s-a apropiat de ușa deschisă. Tremura, orb și înfricoșat de vânzarea muierii.

Glasul Didinei se auzi limpede :

— Mai bine vino simbătă, noaptea, dar să nu știe Bozoncea, că ne omoară pe-amândoi. Spune-i că pleci undeva, și eu o să te-aștept...

— Dar dacă doarme la tine ?

— Îl mint eu și nu mai vine.

Stăpînul își simți mîinile amorțite și reci. Își dădu seama că era bătrîn. Paraschiv l-ar fi omorît acolo dacă l-ar fi băgat de seamă. Altădată cum l-ar fi mai spintecat cu șuriul lui, cum i-ar fi luat mațele-n cuțit, dar acum era moale ca o cîrpă, ostent și scîrbit, neputincios. Îl cuprinse o mîhnire ca înaintea morții. Totdeauna îi fusese frică de clipa asta, cînd or să-l părăsească și prietenii, și puterea. Iar pe femeie atunci ar fi ucis-o, că i se golise inima, cum ai răsturna o căldare. Și o spaimă pe care nu o știuse niciodată îl apucă. Nu mai dăduse de mult cu șişul. Ucenicul trebuia lovit în moleșcala dragostei. Iar pe ibovnică cu frînghia udă trebuia s-o bată, să-i taie nasul, că fusese necredincioasă.

Se liniști pe măsură ce ura lui pentru amîndoi îl făcea să se gîndească la ce pedeapsă să-i țină, să-i chinuie. Paraschiv trebuia ucis pe îndelete, fără grabă, să se învețe minte să se mai ridice la femeia lui de Stăpîn.

Muirea scăpase din brațele pungașului. Starostele se aruncă în pat, prefăcîndu-se că doarme.

Didina călca în vîrfurile picioarelor, ușurel, să nu-l deștepte. Celălalt răsufla greu dincolo. Umbra lui subțire juca pe pragul scund, luminat de lampă.

Bozoncea simți carnea tare a femeii de lângă el, și pofta i se iscă, arzătoare. Îi veni să plîngă de mila lui.

Se prefăcu că se trezește atunci și puse mîna pe pieptul muierii.

— Tu dormi ? întrebă.

— Nu.

Și-o mușcă dornic de țîțe.

— Stai ! se împotrivi Didina.

— Nu.

— Să închid ușa.

Stăpînul o lovi cu sete peste față de două ori. Ea nu scoase nici un cuvîntel. Îl primi așa cum era, sălbatic și nedomolit. Simți cum o strivește și o înăbușă. Vru să nu strige, să n-o audă celălalt, dar nu mai putu...

Ca turbatul \a fost Bozoncea săptămîna aia. Ședea numa-n cîrciumi, cu lăutarii alături. Bea și nu se cunoștea. Zvîrlea cu banii, parcă-l apucaseră panda-liile. Nu știa hoții ce-i cu el.

— Să fim veseli ! striga. Să petrecem, că cine știe...

Numai Gheorghe era posomorît. L-a luat deoparte pe Paraschiv :

— Mă, nu te-a simțit Stăpînul ?

— Cu ce să mă simtă ?

— Că te-ai dat la Didina...

— Nu-ți fie tîrșală...

Cel tînăr era bucuros ca un ginere. Nu se mai uita la ceilalți. Număra zilele, și ele parcă nu mai treceau. L-a luat pe codoș și-au mers la Tarapana, să facă rost de bani, că avea de gînd să meargă cu daruri la Didina. A trebuit să mărturisească ălui bătrîn.

— Treantă...

— Ce e ?

— Mă, sîmbătă mă duc în nuntă...

— Ce nuntă ?

— Eh...

A ghicit caiafa.

— Păzește-te, Paraschive, că nu te văd bine...

— N-o fi el mai al dracului decît mine...

— De.

— Da pînă atunci am nevoie de tine, trebuie să dăm o gaură, să facem rost de pitaci...

S-a-nvoit Gheorghe.

— Haide.

S-au vînturat ce s-au vînturat prin fața prăvăliilor și-au ochit un husăn de avea bani grubă pe el. Se vedea că e venit din provincie, după cumpărături. Codoșul a ginit unde ținea tașca și s-au luat după el. Se dichisiseră, că așa trebuia la ocazii d-astea. Paraschiv a pregătit la repezeală alt portofel, l-a umplut cu jurnale îndoite și i l-a dat lui Gheorghe. Negustorul, ce să știe, mergea liniștit înaintea lor. A luat-o Paraschiv la picior și l-a întrecut. Mergea, mergea. În spate, ăl bătrîn se uita cu nepăsare în galantare. Provincialul a mai intrat, a mai cumpărat ceva pentru ai săi, de acasă, vai de mama lui. Avea șoșoni de pîslă, călduroși, și un palton nou, cu gulerul bogat. Fuma liniștit și trăgea în piept acru rece al zilei de iarnă. Manglitorii nu-l slăbeau. Unul înainte, altul pe urma lui. La un colț, o dată s-a oprit Paraschiv, s-a pipăit bine la piept și a început să strige :

— Aoleu, portofelul !

Clientul venea agale, nepăsător. Cînd a ajuns în dreptul zulitorului, acesta l-a oprit :

— N-ai găsit matale un portofel ?

— Ce portofel ? s-a uluit negustorul.

— Așa, unul de piele galbenă.

Se mira străinul cu gura căscată.

— Zău dac-am văzut ceva !

S-a apropiat și Gheorghe. A întrebat într-o doară, ca trecător :

— Da ce s-a-ntîmplat ?

Pungașul a spus speriat, cu ochii în zăpadă, căutînd parcă :

— Am pierdut un portofel, și în spate nu venea decît dumnealui. L-am întrebat dacă nu l-a găsit.

Provincialul se îngălbenise. Se jura pe copiii lui de-acasă :

— Să nu mai văd dacă știu ceva ! Sînt om serios.

Codoșul îl luă cu binișorul :

— Parcă dumnealui zice că l-ai luat dumneata ? Dar să te caute, sau mai bine să te caut eu, că nu vă cunosc nici pe unul, nici pe altul...

Se strînseseră încă vreo doi trecători care nu înțelegeau.

— Așa e, spuseră de bună-credință.

— Bine, caută-mă, se învoi clientul, bucuros că scapă numai cu atîta.

Treanță îl luă ca la poliție. Îl scotoci prin buzunarele pantalonilor, i le întoarse pe dos, trecu apoi la cele ale hainei. Mormăia :

— Aicea nu-i, aicea nu-i... Cum ziceai dumneata că e portofelul ?

— De piele, spuse Paraschiv cu ochii-n patru.

Cînd dădu de tașca omului, se miră :

— Ia să vedem, n-o fi ăsta, să nu rămîină vorbe...

Se uită, îl desfăcu, văzu banii, citi actele cu voce tare și puse la loc portofelul lui pregătit, îndopat cu hîrtii.

— Nu-i !

Negustorul rîse mulțumit :

— Vezi, domnule ?

Nu simțise.

— Iertare, o să-l mai caut, zise Paraschiv.

Cercul se sparse. Codoșul se prefăcea că râde de el :

— N-oi fi avut dumneata portofel ! Cîți am văzut eu d-ăștia care fac pe nebunii...

Trecătorii plecară la treaba lor. Clientul se îndeapătă ușurat și liniștit. În buzunarele ălui bătrîn atîrnau miile.

Au șters-o. Unul într-o parte, altul în alta :

— Cărel, că ne-apucă ploaia !

S-au întîlnit tocmai într-o cîrciumă și-au făcut banii jumate-jumate.

A plecat Paraschiv la tîrguit. Ce n-a cumpărat ? Un curcan, sticle de vin, s-o încînte pe gagică. A făcut un coș și l-a trimis. Gheorghe l-a dus. Pe urmă s-au întors în ceată amîndoi. Hoții petreceau într-o cîrciumă din Dorobanți. Bea Bozoncea de joi seara și nu se mai odihnea.

Cînd l-a văzut pe ucenic, s-a întunecat. L-a luat cu frig pe codoș. Cel tînăr ce să înțeleagă în amețeala dragostei ? A lui era lumea ! Caiafa îi făcea ploile :

— Huidumelor, să vă bateți copiii, se-nsoară Paraschiv...

— Ce vorbești ?! s-a mirat Piele.

— Da. Merge la una de-a trăit cu ea, că i s-a urît.

— Șucară ? a întrebat Mîna-mică.

— Și cînd pleci ? a zis și Stăpînul într-o doară.

— Păi sîmbătă pe la prînz. Luni sînt al vostru.

Pe unde vă găsesc ?

Hoții s-au uitat la staroste. Ochii lui erau negri, întunecați. A mai băut un pahar, și-a șters gura și-a lăsat mîna pe masă :

— Păi tot aici, mîncă-ți-aș sufletul, că s-a stricat timpul și-am chef de petrecere...

Gheorghe, numai ochi. L-a ghicit Bozoncea. Era omul ucenicului, va să zică, săpau amândoi în puterea lui.

— Beți, mă curcilor, ce vă uitați la mine ? s-a înveselit hoțul deodată. Ia, Paraschive, ia, Sandule, ce stai, Nicule ? Să ne mai dea un rînd cu întăritarea sa, că mi s-a făcut foame.

Mîna lui puternică a ridicat paharul și l-a izbit de podele :

— Lăutarii ! Să vie lăutarii !

Țiganii erau doborîți de oboseală. De trei ori îi îmbătase pînă acum starostele și nu-i mai slăbea. Cucăiau și caramangiii, cu capetele pe masă, numai lui Bozoncea îi era bine.

— Ia zi-mi, Mitică, p-ăla : *Aolică, Gică, Gică !* a poruncit.

Guristul a chemat pe ăilalți aproape și-a început să cînte :

*Aolică, Gică, Gică,
De te-oi prinde la gagică,
De client o să te pierd,
C-un cuțit să te dezmiere,
Și-n pămînt te-oi înveli,
Să te sature de-a iubi...*

Stăpînul pusese ochii pe Paraschiv. El n-a băgat de seamă. Bea vesel cu Nicu-Piele.

Lăutarul iar se apropie de urechea Stăpînului :

*...Și din gură, floare rară,
Să-ți iasă la primăvară.
Viermii prin a tale plete,
Dulce, cum să se desfetc...*

Gheorghe nu mai bău. Bozoncea se făcuse albastru la obraz. Turna vinul în el și nu ostenea.

Sîmbătă, pe la patru după masă, a plecat Parashiv. La ușa, Treanță i-a șoptit înspăimîntat :

— Bagă de seamă, bagă de seamă...

Pungașul i-a rîs în nas :

— Taci, fleoară, din gură ! Paguba dracului !

Afară, ningeă mărunț, cu fulgi mici și deși. Orașul, alb ca o rochie de mireasă, strălucea în lumina zăpezii. Șuțul avea o inimă ușoară și-o veselie de tînăr cu noroc. S-a oprit pe la frizeri, s-a mai tuns, s-a mai bărbierit, s-a parfumat ca un fante și, spre seară, puțin amețit de vinul băut și de așteptare, a luat-o spre mahalaua Didinei, cu un buchet mare de garoafe în mîna înghețată. Peste petalele roșii ca sîngele cădea găteala iernii într-un joc rece, iute.

În cîrciumă ardea un godin mic care scotea fum. Pungașii dăduseră afară pe ceilalți mușterii și Bozoncea strigă la Dumitru :

— Să-mi faci geamparele, auzi tu, să joc, că nu mai pot...

Mînă-mică, beat mort, căzuse pe masă. Nicu-Piele se ținea bine, deși începuse să plîngă. Neacșu se căznea cu acordeonul. Își aduseră aminte de Oacă.

— Unde-o fi Ciupitu, săracu ! sughiță lunganul copleșit. El pe patul spitalului, și noi în petrecere...

Starostele i-a dat una peste gură :

— Să nu-mi bocești aici cînd mi-e bine mie, că în seara asta scap eu de toți dușmanii mei... V-ați făcut ai dracului, ai ?

L-a trimis pe Gheorghe după curve :

— Să-mi aduci aici toate coardele, Treanță, m-auzi tu ? Că vreau să fac una mare ! Da repede ! Du-te la gară, la Hotel Nord și cară-mi toate boarfele de-acolo, să-mi vii cu ele, să le pun să joace cu mine, că voi nu mai sînteți în stare. Da repede, că n-am timp.

A plecat ăl bătrîn, îi era frică de nebun. Într-un ceas a fost cu cinci muieri după el. Au umplut cîrciuma. Se ruga negustorul de ei :

— Da mai duceți-vă, neiculiță, și la altul, că m-am săturat, ajunge...

— Nu ne supăra ! a zis blînd Mîină-mică, atunci trezit din somn cu poftă de băutură.

— O, că plecăm, a adăugat și Stăpînul. Plecăm, că am treabă în noaptea asta...

Codoșul i-a simțit privirea pe el. Îi mirosise stărostelui, nu mai era scăpare. Și-a dat groaza-n el. Tremura tot, cu privirile în pămînt. Bozoncea îi turna pahar după pahar, să-l îmbete.

— Ia, pușorule, ia cu mine...

Mitică Ciolan cînta :

*Foaie verde și-un susai,
Inimă de putregai,
N-am un cuțit să te tai,
Să văd înuntru ce ai ?*

Anghel a întins vioara și caramangiul i-a umplut-o cu poli :

— Na, mă, na, da să-mi ziceți și p-ăla : *Soarele m-a blestemat...*

Vioristul a deschis pliscul lui și i-a făcut plăcerea hoșului :

*Soarele m-a blestemat
Să nu iau fată din sat,
Că astca sînt șmecheroase
Și cu ele nu faci casă,
Te toacă și te mănîncă
Și-și iau drumul să se ducă,
Te lasă noaptea culcat,
Se duce la altu-n pat...*

Călifarul își pironise ochii în oglinda vinului. Îl ardea cîntecul. Anghel nu terminase. O luă mai repede :

*Nu te blestem ca să mori,
Te blestem ca să te-nsori
Și să ai vreo trei feciori,
Trei feciori ca trei bujori
Și să faci vreo trei copii,
Și să-ți moară ăl dintii,
Și să-ți moară ăl dintii...*

Bozoncea a vărsat paharul pe dușumele. A privit crunt împrejur. S-a ridicat. Era negru și avea o față sălbatică, înspăimîntătoare.

— Gata ! Merge toată lumea cu mine ! A strigat și la negustor : Să-mi dai un butoi cu vin și o căruță, plătesc ! Uite, cît vrei ? Na !

Și-a pus tot ce-avea la el pe masă. Sutele albastre i-au luat ochii cîrciumarului. A pus o slugă de-a înșeuat o droașcă de-o avea, a suit butoiul cerut pe șleauri și-a desfăcut cepul. Pungașii și curvele s-au cățărat pe unde-au putut, nedumeriți, dar speriați de glasul grozav al Stăpînului care poruncea.

— Mîină ! a strigat argatului. Să mă treci Grivița pe la Gara de Nord, și de-acolo s-o iei spre Trei Coinaci...

Gheorghe murise de frică la spatele căruței. Coar-dele cîntau bete de gîtul lui Sandu și-al lui Piele. Acesta le umbla în sîn, vîrîndu-le zăpadă între țîțe. Starostele s-a urcat deasupra butoiului, din care țîșnea un vin negru, spumos. Hoții chiuiau în gura mare și lumea ieșise pe la porți. În zăpadă rămînea o dîră neagră și roatele droaștei scîrțîiau.

— Cîntă, Neacșule ! Să audă toți cum chefuiesc eu ! urla de sus Bozoncea.

Mitică Ciolan abia se ținea într-o margine. Pe crucea căruții, Dumitru bătea ȕambalul cu greutate, sprijinindu-se de șleauri cu picioarele înghețate.

La gară, au simțit hamalii că e rost de petrecere. Alergau cu șepcile în mână să culeagă vinul risipit. Se lipiră și vreo câțiva țărani care așteptau trenurile de noapte. Își umpleau căciulile lor încăpătoare cu băutură și strigau veseli la pungași :

— Să-ți trăiască ! Să-ți trăiască !

Stăpînul urla cătrănit către ei :

— Luați, mă, și beți de sufletul lui Bozoncea ! C-a murit, săracu ! Luați, fraților...

Mână-mică îi mai strunea pe țigani :

— Gîdilați dracului cobzele alea, că dă moartea-n voi, paraponisiților !

Nicu-Piele juca în căruță, de hazul lumii, ce se ținea pe margini.

— Să trăiești, vereșcane ! strigau hamalii bînd din șepcile pline cu vin.

— Cîntați, mă gașperilor ! se mai supăra iar stărostele, nemulțumit. Cîntați, mă, c-a murit Bozoncea, mă, săracu...

Pe fața lui înghețată se scurgeau lacrimi mari. Hoțul le simțea alunecîndu-i pe gît și pe piept și o durere fierbinte îi apăsa inima. Privea zăpada spulberată de copitele cailor, înghesuiala dimprejur și nu mai înțelegea nimic.

Era ostenit, ostenit...

La casa ibovnicei ardea lampa. A bătut în geam.

— Cine-i ? s-a auzit dinăuntru glasul femeii.

— Eu, Paraschiv.

I-a deschis. Țiganca îl aștepta cu masa întinsă, numa-ntr-un capot, cu privirile speriate și cu poftă de bărbat. A întrebat de stăroste :

— Unde l-ai lăsat ?

— Petrecea cu hoții.

— Și n-a băgat de seamă ?

— Da de unde ! Îi cîntă lăutarii.

Ușurată, muiera l-a așezat să-i guste mîncarea. Era flămînd pungașul. Știa gagică să trăiască. Pe masă, stăteau cîte bunătăți și vinul lui scump.

A ciugulit și ea puțin. Se uita mai mult la el. De cînd îl plăcuse, și-acum îl avea alături ! Cel tînăr mușca dintr-un hartan de pasăre. Avea gura unsă de grăsime și îi sclipeau ochii cînd apuca paharul. Rîdea fără să spună nici un cuvînt, liniștit.

La urmă, s-a ridicat în picioare. A stins lampa. Didina tremura toată.

— Sufletul meu, spuse.

Și-o luă în brațe și-o culcă în culcușul starostelui. Își aduse aminte cum îl bătuseră la poliție și cum se gîndise în pîrnaie la ea, de toate zilele acelea cînd pleca, și ei rămîneau în pușcăria friguroasă, de nopțile cînd îl păzise pe Stăpîn și-o auzise strigînd în brațele lui. Acum o ținea caldă și despuiată în brațele sale și-i venea să iasă afară cu ea de gît, să strige hoților, dacă l-ar fi auzit : „Bă, s-a terminat cu Bozoncea ! A mea-i Didina ! N-o mai dau ! Iar pe el o să-l sfîrtec !“

Ibovnica avea jar sub piele. O dată l-a încolăcit. Nu mai avea Paraschiv puteri. A umplut patul cu părul ei aspru, l-a mușcat de gît și l-a răsturnat. Își plimba gura ca focul pe pielea lui, sub subsuori, pe piept și pe la buric. Îl scormonea cu limba și-l împungea. Se zbătea pungașul. Îl împletise cu cracii ei lungi și-i sugea sîngele de sub piele. N-a mai știut nimic apoi.

Pe la trei, cînd se ridicase luna deasupra Căpăveului din cerul spulberat, l-a lăsat răpus între ternuturi. Afară, era o iță putredă, și vîntul împrăș-

tia zăpada din curte. În geamuri se clătina lumina stearsă a nopții de iarnă.

Gagica s-a ridicat într-un cot și l-a privit. Caramangiul horăia doborât, gol, între perne. S-a uitat afară. Curtea era albă în lumina lunii. A auzit cîinii departe și un zvon de lăutari. Pe nesimțite a cuprins-o spaima. Parcă se făcuse frig în odaie. L-a zgîlțit pe Paraschiv.

— Scoal' !

El dormea adînc. A mormăit :

— Ce-i ?

— Scoal', că mi-e frică...

Îi era greu celui tînăr. S-a uitat împrejur și și-a adus aminte unde se afla. Didina ședea la geam și asculta. S-a ridicat, scuturîndu-și lenea.

A auzit lăutarii mai aproape.

Atunci a văzut ibovnica o umbră lungă mișcîndu-se în curte. A țipat, astupîndu-și gura cu pumnul :

— Nu știu cine-i afară !

S-a răcit pielea pe el. Muierca tremura. Pungașul și-a tras nădragii și cămașa. A scos șișul. Ușa s-a dat de perete și în prag îl văzură pe Bozoncea. Luna îi lumina umerii puternici și juca pe preșuri. Îl ținea c-o mîna pe Gheorghe, care gîfîia asudat. Încă se auzeau lăutarii și chiotul curvelor venind din urmă.

— Aici erai, Paraschive ? a întrebat starostele.

Didina a căzut pe așternuturi.

A înțeles cel tînăr. Stăpînul s-a întors către codoș :

— Asta o fi muierca lui, Treanță, că tu mi l-ai trimis la însurătoare.

Și l-a plesnit cu pumnul de la pus jos.

Paraschiv s-a dat doi pași înapoi, a apucat lama șuriului și-a așteptat. De-abia se dezmeticise din plăceri și o lene ucigașă îl cotopea încă.

Cataroiul rîdea sălbatic, clătînînd din pieptul lui uriaș.

— Zi, d-ăștia mi-ești, ucenicule ?

Îi trecuse oboseala. La șoseaua Mandravelei, dăduse sluga cârciumarului la o parte și mînase el caii. Trap i-a adus. Nu mai putea să rabde gîndul de a-l ști pe Paraschiv în brațele ibovnicei. Îi părea rău că nu l-a omorît, acolo, la cârciumă, să nu mai ajungă pînă la ea. Aproape de casa Didinei, căruța se împotmolise în noroi și o luase pe jos, tîrîndu-l după el și pe al bătrîn, mai mult mort decît viu.

Îl privi pe ucenic și alese locul unde să-l lovească. Strigă apoi la ceilalți de afară, care se apropiu neștiutori :

— Veniți, mă, mai aproape, să-l vedeți pe Paraschiv...

Lăutarii cîntau repede, repede. Nicu-Piele juca în curte, de gît cu o coardă. Cînd urcară, tăcură speriați. Dumitru bătea țambalul în neștire : clampa, clampa... Nu mai avea loc pe scările înguste și se încălzea, mișcînd repede mîinile înghețate.

Pe urmă se auzi țipătul muierilor...

În odaie se făcuse frig. Lumina de afară poleia pereții. Bătea în perdelele albe și cădea ca o ploaie peste lucruri. Bozoncea strînse bine cuțitul său lung și făcu doi pași înainte. Paraschiv nu-i vedea fața. Umbrele lor se mișcă încoace și-ncolo. Starostele ocoli masa care-i despărțea. Cel tînăr se feri. În ușa deschisă mai apucă să-l vadă pe Sandu. Acesta se uita speriat la ei. Stăpînul ridică șişul și lama luci scurt. Știa că dacă-l aruncă, nu greșește. Caraman-giul zvîrli șapca. Părul îi cădea pe frunte. Era ca o fiară, încordat și fioros. Vorbi :

— Ai uitat cine-i mai mare peste voi ! Șase am îngropat pînă acum, Paraschive ! M-auzi tu ? Nu te uita că mi-a albit părul...

Se făcu că trece pe o parte și se azvârli. Pungașul se plecă. Pumnul călifarului căzu în gol. O clipă îl avu în mână. Putea să-l împungă dintr-o parte, dar oboseala nu-l părăsise încă. Parcă nu mai avea vlagă în el.

Bozoncea se îndreptă de șale și rîse, înfricoșat :
— Scăpași, ucenicule...

Dar știa că și el trecuse pe lângă moarte și furia îi crescuse. Cel tânăr dădea îndărăt pas cu pas. Deodată simți că nu mai are loc. Se proptise de un perete. Celălalt era aproape. Ridică cuțitul și el văzu lama ascuțită deasupra capului, se plecă, dar de data asta nu mai scăpă. O fierbințeală îi aprinse șira spinării. Șișul lui Bozoncea îi spintecase spatele de la ceafă pînă la noadă. Dacă nu s-ar fi lăsat pe vine, era mort. Sîngele zbugni afară prin cămașa tăiată. Paraschiv mai avu timp să se dea într-o parte și să-l arunce pe staroste la pămînt. În mînă ținea încă șuriul. Ura îl copleșea. Se repezi la cel căzut, dar nu mai avu putere să lovească. Mîna îi era moale și simți cum i se scurge toată puterea din el și înțelese că dacă nu fuge e pierdut. Se aruncă spre ușă, îl lovi pe Mîna-mică și-l răsturnă. Frica îl gonia cu sîngele curgînd din el. Dădu la o parte curvele, care se înghesuiau pe scări, trînti țambalul lui Dumitru și alergă pe poartă spre cîmpul Mandravelei. Pe drum își rupse o mîneacă de la cămașă și se legă cum putu la spate. Îl apucau căldurile și se uita în urmă dacă nu vine cumva Bozoncea după el. Nu știa încotro pornise. La o pompă îl aștepta Gheorghe, plin de sînge și el, tremurînd :

— Scăpași ?

— Scăpai, leagă-mă tu bine...

Codoșul văzu rana adîncă, pe marginile căreia sîngele se închegase.

— Aoleu...

— Taci, du-mă mai repede undeva la căldură.
Al bătrîn îi apucă umerii zdreliți și-l purtă. Pe drum, Paraschiv leșină. L-a dus în Crucea de Piatră la o țiitoare a lui și-a chemat un doctor să-l îngrijească. Dimineața, Treanță tot mai tremura.

În Cațavei se strînsese lume ca la urs. În zori, Stăpînul a scos-o pe Didina în curte în pielea goală și și-a desfăcut cureaua de la nădragi. A pus lăutarii să-i cînte. Țiganii nu prea se îndemnau. Le-a arătat cuțitul. N-au avut ce face. Cîntau și plîngeau de mila gagicii. O lovea Bozoncea, pornit. Pielea se făcuse vînată, vînată. Starostele o apucase de păr și o îngenunchease între picioarele lui. Îi răsucise coatele bogate s-o țină mai bine și-o plesnea pe spate și pe față :

— Na ! Na ! striga. Na, să-ți ajungă ! Ți-a trebuit corditor, ai ? Didino, mi-ai mîncat viața, Didino...

Plîngea și el și nu se lăsa. Se răstrea iar la lăutari :

— Ce vă uitați, cîntați, că bag șișul în voi !

Gagica se tîra pe zăpadă și-l ruga :

— Nu mai da, Bozonceo, nu mai da ! Iartă-mă ! Iartă-mă !

Avea mîinile roșii de frig și pe spinare i se bășica pielea. Stăpînul nu ostenise :

— Mai na ! Mai na !

— Las-o ! strigă Mîină-mică de sus, de pe trepte.

Starostele nu mai auzea. I se măriseră ochii și-și căuta cuțitul, să-i taie nasul ibovnicei. Îl durea rana de la mîină, că-l pălise și pe el Paraschiv, și furia îl orbi.

Sandu a crezut c-o omoară și s-a aruncat între ei :

— Las-o ! a strigat, c-o mai iubea încă. Las-o !

Bozoncea a dat să-l lovească și pe el, dar șutul s-a ferit cu dibăcie și l-a potolit. Piele a cărat-o pe Didina în casă și-a gonit lumea strînsă pe la porți :

— Hai, uşcheală, fiecare la casa lui, că nu-i panoramă !

Şi-a poruncit lăutarilor să cînte mai departe. Țiganiii nu mai puteau. Au fugit unul cîte unul...

Mîină-mică a aprins focul, a şters sîngele de pe duşumele şi-a plecat în cartier după băutură. S-a întors cu cîteva sticle şi cu mîncare. În casa ibovnicei se încălzise bine. Curvele o înveliseră bine pe Didina în nişte cearşafuri şi-i făcuseră ceaiuri. I-au uns pielea cu untdelemn şi-au lăsat-o să doarmă. Către seară, s-a trezit gagica, cu trupul umflat. Ardea pielea pe ea şi-o ţineau junghiurile. A început să tipe de durere. Şi-a pipăit faţa lovită şi-a văzut cum îi mai curge încă sînge din buzele despicate. A plîns după aceea multă vreme, de ruşine şi de durere.

Dincolo, Bozoncea privea lămpile albastre cu scîrbă. Piele îi turna pahar după pahar. Se simţea bătrîn, bătrîn, şi somnul nu-l mai cuprindea. Îl usturau ochii şi liniştea odăilor îl făcea să urle. Cînd s-a trezit gagica şi i-a auzit ţipetele, l-a cuprins din nou furia. Scrişnea numai din dinţi şi muşca paharul. Îi venea să se ducă peste ea şi s-o jupoaie de vic. Mîină-mică i-a spus :

— Lasă, Stăpîne, noi să fim sănătoşi, să punem laba pe ucenic, să-i plătim...

Starostele nu-i răspunse. Se gîndea că o să vie vremea să-l vîndă şi ceilalţi. De-acum pierduse totul. Se răsti la Nicu-Piele :

— Du-te dincolo şi spune-i să tacă ! Să n-o mai aud !

Da-n inima lui bătrînă o iertase, că-i era parcă mai dragă, nu putea s-o piardă, s-o lase altora, de-acum trebuia s-o păzească...

Vreo două săptămîni zăcuse Paraschiv, cu fierbințeli în trup, slăbit, mort aproape. Îl țineau coardele ca pe un frate, că le plăcea tinerețea lui. Gheorghe nu se mișca de lîngă pat :

— Cum e, mă puișorule ? Îl întreba cînd deschidea ochii.

Pungașul avea o privire împăienjenită, tulbure. Abia vorbea de durere. Codoșul se ducea după doctor :

— Scapă, mîncă-ți-aș ochii ?

— Scapă, n-avea nici o grijă, e sănătos tun.

Se mai înveselea al bătrîn. Îi aducea vin negru, puterea ursului :

— Ia, Paraschive, ia, nenică...

Șuțul se dezmeticise după aia.

— Te doare ? Îl întrebase Gheorghe.

— Nițel mă mai ține în spate, dar nu-i nimic. Mă fac eu bine...

Privea pe fereastră și vedea acoperișurile caselor pline de zăpadă.

— Oh, nu mai trece iarna asta...

Își amintea noaptea aceea de pomină, fuga lui și lumina rece a lunii, mirosul de sînge și mai ales fierbințeala loviturii, ura lui gîtuită și leșinul care-l apucase. Dacă n-ar fi fost Treanță, n-ar mai fi scăpat, l-ar fi găsit starostele și l-ar fi terminat acolo, în cîmpul Mandravelei.

Pe urmă s-a ridicat din pat și-a început să umble.

— Gata, spuse, putem să ieșim în treabă, Gheorghe...

— Ce treabă, lasă treaba, mai odihnește-te. Stai să dea primăvara și mergem iar la groapă.

Cel tînăr rîdea :

— Eu am scăpat, dar să vedem, Bozoncea scapă de mîna mea ? Că era cît pe aici să-l mierlesc...

— Astîmpără-te, Paraschive, că iar dăm peste nebun și-o scăim la fas ! E greu de doborît...

— Ce să m-astîmpăr ?! De-acum eu o să fiu mai mare, că e bătrîn, l-am văzut. Nu mi-e frică. Și s-o pedepsesc și pe Didina, că ea m-a vîndut și m-a dat starostelui...

Privirea lui se otrăvisese. Încă din noaptea încăierării o bănuia de vînzare. Își aduse aminte de cîntecul pe care-l ceruse Stăpînul lăutarilor, la cîrciumă. Nu mai era nici o îndoială că fuseseră vorbiți. Gheorghe se îndoia.

— Eu nu cred.

— Ce nu crezi ? Ah, s-o prind numai...

— Te-ai speriat tu...

— Nu. Mi-a vrut moartea... Și pe urmă mai liniștit : Să dai zvon printre pungași că vreau să fac bandă, să tîlhăresc Grivița, să-i învăț eu meserie ! Iar la împărțeală, facem totul parte la parte ! N-am să opresc un biștar mai mult ! Că mie îmi place cu dreptate să fie...

Codoșul s-a însuflețit :

— Bine, am să dau ecsivă la caramangii că n-ai murit și că-i chemi la prăduială...

S-a dus și-a spus printre oamenii lui. A auzit Bozoncea. Fiere era. Îi jură pieirea și ucenicului și ălui bătrîn. Aflase Nicu-Piele, aflase Sandu. Clătinau din cap :

— S-a făcut rîios, vrea să treacă peste Stăpîn...

Și-n mintea lor se gîndeau că parcă s-ar fi dus după Paraschiv, că o să împartă totul cu dreptate, frățește, dar le venea peste mîină să-i comande cel tînăr. Se cam săturaseră de staroste, că-l vedeau bătrîn și molesit, fără poftă de lucru. Se încuia de la o vreme zile întregi cu ibovnica în casă. Și fără el, ceilalți erau parcă fără cap. Nu se mișcau. Lipsea și Treanță, n-aveau ponturi, o duceau prost. Mai dăduseră ei

două-trei lovituri, ieșise slab. Acolea, cîte o *măimuță* și vreo patru ghiuluri, nimica toată. Gaborii tot pe capul lor ședeau.

În primăvară, ce-i veni Stăpînului ? Nu, că el o ia de nevastă pe Didina și că vrea să-i facă nuntă să se pomenească.

Vorbeau ăilalți :

— Să știți că-i în anul morțiș. I-a sucit de tot mințile gagica...

A aflat și Paraschiv. Parcă l-a împuns cineva cu un cui în inimă. N-o uitase. L-a chemat pe Gheorghe :

— Treanță, acasă la ea să mi te duci...

— Mă omoară Bozoncea.

— Gura, gîlmă, că te lovesc ! Te faci luntre și punte să-i vezi ochii. Spune-i că dacă ține nuntă cu Bozoncea, vin de-o fur ! Altfel, să te urmeze la mine, să-l lase...

S-a dus codoșul. A pîndit vreo două zile, pînă a plecat starostele de acasă. Șezuse tot cu frica-n sîn, că, dacă l-ar fi simțit Stăpînul, cruce-și punea la cap.

A dat buzna peste ibovnică :

— Didino !

Țiganca a deschis ușa.

— Cine-i ?

— Eu, Gheorghe.

— Ce-i ?

— M-a trimis Paraschiv...

Cum s-a mai bucurat sufletul ei, dar nu s-a arătat.

— Și dacă ?

— Zice că să-l lași pe Bozoncea, c-a auzit că-l iei cu cununie...

Gagica își scutură cerceii și părul negru.

— Și ce să fac ?

— Să vii cu mine. Altfel, te fură și-o să fie rău de tine...

Cum ar fi plecat cu ăl bătrîn, dar carnea ei nu uitase bătaia. Și, apoi, de unde știa ea care e mai tare? Uneori se mai gîndise la noaptea lor de dragoste și-o cuprinsese un dor de trupul tînăr al pungașului. Atunci l-ar fi lăsat pe staroste, dar și mîndria ei de-a fi mireasă o ținea. Care femeie n-ar fi vrut să poarte cununile? Pe ea n-o dusesese hoțul la biserică și nu putea să scape o fericire ca asta. Și parcă de cînd o prinsese la așternut cu ucenicul, Stăpînul era mai drăgăstos. Nu știa ce să-i mai facă s-o țină în voie. A dat din umeri, uitîndu-se afară. Codoșul se grăbea :

— Ce să-i spun ?

— Eu știu ? Sînt în puterea lui Bozoncea, n-am ce face, să mă fure dacă poate...

Gheorghe s-a încruntat. Cădea și el la bănuială :

— Didino, tu l-ai vîndut atuncea, noaptea, pe Paraschiv...

Ibovnica a început să se jure, speriată :

— Să n-am parte de mama dacă-i adevărat ! Ce, e nebun ?

— Nu-i nebun, știe el ce spune. Am plecat, să nu-ți pară rău...

Și-a lăsat-o nedumerită, înfricoșată.

Cînd a auzit pungașul răspunsul, iar i s-au aprins ochii de ura lui veche.

— O s-o fur, i-a spus tovarășului, s-o învăț minte...

Și-a așteptat în groapă nunta lui Bozoncea.

Starostele se așezase pe treabă. Îi trebuiau bani pentru petrecere și se pusese cu jaful, ca în tinerețe. Luase Oborul, îl cutreiera, furase boi, dăduse buzna în case de negustori, le-adunase banii, el cu Sandu și cu Piele, veseli amîndoi că se trezise Stăpînul și că aveau de lucru.

Cînd își făcuse suma, și-a scos și galbenii de-î avea de la un omor și i-a pus la bătaie. A cumpărat Dîdinei rochii scumpe, a tocmît doisprezece lăutari, trăsuri, și-a făcut haine de ginere, pantofi, a îmbrăcat și casa miresei în lucruri noi și în curte a așezat un butoi cu vin, a întins masa și-a trimis vorbă șuților din Grant și din Mandravela, caramangiilor, hoților de lemne de la gara Filaretului, să vie cu mic, cu mare, că se cunună cu a lui.

De dimineață plouase în duminica aceea. Niște vecine o ajutaseră pe țigancă să strîngă lucrurile, să nu le strice potopul. Fusesse o ploaie repede și caldă, apoi ieșise soarele. Iar au așezat scaunele sub duzi. În casă, muierile o găteau pe gagică. Bozoncea se învîrtea de colo pînă colo, fără treabă. Se îmbrăcase în haine negre și dăscălea lăutarii, ce să-i cînte și cum să-i strige la masă darurile. Nerăbdător și vesel, se mai uita cum potriveau croitoresele rochia miresei și îi era și mai dragă țigancă.

Didina se privea neliniștită în oglindă. Avea o inimă rea și se gîndea la vorbele lui Gheorghe. Parcă ar fi vrut să nu se întîmple nimic, să o ducă Stăpînul în liniște la biserică, s-o cunune popa și s-o vadă lumea că e de-acum femeie cu bărbat, la casa ei.

Cînd s-a făcut ceasul plecării, a ieșit îmbrăcată într-o rochie albă, cu cununiță în părul ei aspru, frumoasă, frumoasă, de se bucurau și lăutarii privind-o. Pe Sandu îl uitase Dumnezeu lîngă poartă, cu ochii pe ea.

S-au urcat în trăsuri. Nașul în față cu mireasa, unu Praporgicu, de furase și el în tinerețele sale, prieten cu Bozoncea, arătos, că avea bani din gros, și pe urmă nașa, nevasta lui, cu starostele. Într-a treia trăsura, veneau Mîină-mică și cu Piele, gătiți, cu obrazurile rase proaspăt, băuți puțin, să aibă chef.

Caii mergeau greu prin noroi și Stăpînul striga la birjari :

— Dați-le bice, că mă grăbesc !

Didina se chircise pe pernele moi și se uita cu grijă cînd într-o parte, cînd în alta. Nașul îi spunea :

— Ce, ți-e frică ? De, că nu mai ai șaisprezece ani și-ai stat cu el în pat...

Soarele strălucea vesel deasupra, și în oțetarii Cațaveiului se zbăteau vrăbiile gureșe. Toată mahalaua era la porți și-o privea pe țigancă.

Bozoncea se gîndea că lăsase casa pe mîna lui Mitică Ciolan, care trebuia să fie cu ochii-n patru pe lăutari, să nu-i facă vreo pagubă, că aveau și aștia mîna lungă. Abia aștepta să se dea jos din trăsură la biserică, să-l vadă șuții cu mîndrețea lui de gagică.

Cînd să iasă cu trăsurile din Cațavei, unde în-torceau tramvaiele și începea drumul pietruit, le-au ieșit Paraschiv înainte, cu Gheorghe și cu vreo trei-patru haidamaci, adunați de al bătrîn pentru treaba asta. Atunci erau scăpați din pușcărie și puși pe omor. Luaseră fiecare cîte o trăsură sub ochi și scosese ră cuțitele.

Pungașul a strigat de departe lui Sandu și lui Nicu-Piele :

— Mă, hoților, mă ! Am venit s-o iau pe Didina și s-o fac mireasa voastră. Vouă v-o dau mai întîi, dacă mă lăsați să-i iau inima-n șuriu prostului ăsta bătrîn de ginere...

A auzit starostele. S-a ridicat drept în trăsură, galben și furios. Și-a căutat șișul sub hainele lui grozave. Încremeniseră și birjarii și hoții ăilalți. Didina înghetase în brațele nașului, că știa ce-o așteaptă. Paraschiv era cît cerul, suit pe malul de pămînt din marginea drumului. În picioare avea pantofi roșii, cu fețe albe, de hubăr, legați cu șireturi de piele, semn

că nu mai asculta de nimeni. Numai pentru asta ar fi trebuit să-l omoare Bozoncea.

Cel tânăr se aruncă înaintea trăsurilor.

Numai Nicu-Piele s-a azvîrlit jos și s-a repezit la Paraschiv. Pînă să-l apuce bine, l-a spintecat pungașul rîzînd. Cînd i-a văzut sîngele curgînd în noroi, a chiuit o dată la ceilalți. Venea lumea puhoi. Nu mai era timp de pierdut. A strigat la Gheorghe :

— Ia-o, Treantă, pe mireasă, că eu am o răfuială cu Stăpînul !

Și s-a urcat pe scara trăsurii. Nevasta lui Praporgicu s-a băgat între ei. Dintr-un pumn, pungașul a pus-o jos. Starostele s-a ferit într-o parte. Din față se auzeau țipetele nașului. Hoții s-au privit o clipă drept în ochi.

— Gata, Bozonceo ? a întrebat ucenicul.

Privirile lui verzi îl străpunseră înaintea cuțitului. Călifarul a ridicat repede pumnul, să dea lovitura sa. Paraschiv i-a apucat brațul și i l-a răsucit. Șuriul starostelui a căzut. Era ca și mort. A strigat :

— Nu mă lăsați, mă !

Sandu n-a mișcat. Parcă-i luase Dumnezeu puterile.

Stăpînul a încremenit. Cel tânăr îl mîncea din ochii lui veninoși. Dintr-o lovitură i-a găsit inima. Sîngele hoțului a țîșnit cald și roșu pe mîinile subțiri ale lui Paraschiv. Bozoncea s-a prăbușit pe pernele trăsurii, horcăind.

În timpul ăsta, Gheorghe aruncase pe birjar jos de pe capră, dăduse-n Praporgicu și-o luase pe Didina în brațe, purtînd-o peste noroi, la trăsura în care ședea Mîna-mică.

— Mergi, mă, cu noi ? l-a întrebat codoșul.

— Merg, c-avem acum alt stăpîn...

— Atunci ajută s-o ducem pe Didina la mașină, c-am venit cu taxiuri, haide, mai repede...

Se adunase lume împrejur și abia au mai avut timp să se strângă. S-au suit în mașini și-au fugit.

Degeaba au așteptat hoții Filaretului la biserică. Nunta n-a mai venit. Nașii s-au întors târziu la casa ibovnicei, să spună lăutarilor să nu mai cînte, că s-a spart petrecerea, și furaseră pungașii mireasa, și-l tăiaseră pe ginere.

Într-o trăsură, Praporgicu îl desfăcuse pe staroste la cămașă și-i căuta rana. Bozoncea avea obrazul vînat. N-a mai trăit decît pînă la poarta gagicii. A mai apucat să bolborosească :

— Să mă duceți cu lăutarii la locul meu, că mi-a plăcut...

Sîngele curgea din el și ochii i s-au împăienjenit. A mai văzut cerul ca scrobeala de rufe și dūzii Căța-veiului, plini de păsări și țipăt.

Nașul plîngea pe umărul lui și-i strîngea mîna rece :

— Mă frățioare, nu muri, mă, că ai nuntă azi, nu muri...

Și-n loc de vâl de mireasă, vecinele au pus la poarta Didinei o treanță neagră, pe care-o bătea vîntul primăverii.

Pînă seara au ocolit mahalalele ca să-și piardă urmele de sergenți și, cînd s-a întunecat bine, au coborît în groapă, la loc sigur, plătind șoferilor, oamenii lor. Gheorghe a făcut un foc mare și-a dat-o Paraschiv pe gagică pungașilor s-o iubească pe rînd, cum le fusese vorba. Și lui Sandu-Mîină-mică, pentru că a lui fusese și-o mai vrea, și celor noi, gașca ălui bătrîn, și lui Gheorghe, cît nu mai avea el puteri.

Plîngea Didina c-o pîngăreau caramangiii, dar cel tînăr n-avea milă, că-l vînduse. Degeaba striga ea :

— Nu mă lăsa, sufletu meu, că a ta sînt de-acu... Pungașul fuma numai, auzindu-i suspinele, și-n carne îi creștea dorul după trupul ei, c-o iubea, dar trebuia s-o pedepsească pentru că nu venise cînd o chemase el și că-l dăduse starostelui.

Praf i-au făcut rochia de mireasă.

În noaptea aia, Paraschiv le-a cerut jurămînt la toți. A înfipt în pămînt cuțitul cu care împunsese inima lui Bozoncea și le-a zis :

— De-acum eu sînt al mai mare peste voi ! Cine s-o ridica peste mine, de mîna mea mierlește ! Asta vă spun. Să m-ascultați și la bine, și la rău, și ce-oi avea, cu voi împart ! La fel pentru toți ! S-a înțeles ?

Ăilalți l-au privit cu frică. Flăcările îi luminau fața slabă, și privirea lui rea se plimba pe ei, să-i scormone în suflete. Au simțit hoții altă putere.

Didina tot mai plîngea alături, strîngîndu-și rochia ruptă și murdară.

— Iar tu, s-a răstit Paraschiv la ea, dacă mă mai vinzi vreodată, știi ce te-așteaptă !

Ceilalți rîdeau gros. Numai Sandu se gîndea că în sufletul lui tot o mai ținea pe muierea asta batjocorită pe care i-o furaseră alții. I-a întins pe furiș mîna și-a mîngîiat-o.

Gagica i-a aruncat scîrbită degetele. Era deșelată de dureri și-i vîjîia capul. De-acum se dusese liniștea ei, trebuia să-l urmeze pe Paraschiv și la viață, și la moarte, roaba lui era...

Vecinele au chemat poliția, au sosit comisarii, au cercetat cum l-au omorît pe staroste și l-au dus la Morgă, cu Nicu-Piele alături, i-au despuiat, le-au făcut autopsia și i-au trimis înapoi după ce ținuseră școală pe ei. Praporgicu l-a îngropat și pe el, și pe

hoțul lui de tovarăș. A cheltuit parale multe, a tocmnit dric clasa întâi și-a chemat lăutarii.

— Nu i-ați cântat la nuntă, barim să-i cântați acum, la înmormântare, că așa a vrut...

Plîngea Mitică Ciolan :

— Ce cumsecade era, ce bani i-am mîncat noi, săracul ! Cum petrecea el...

Plîngeau și Dumitru, și Neacșu. Numai Anghel se ținea mai bine.

Au pornit dricul după trei zile spre cimitir. În urma morților păseau pungașii Mandravelei și hoții de la Filaret. Aduseseră flori și erau încliftați ca domnii. Iar se adunase lumea grămadă. Veniseră cu mic, cu mare, să-l cinstească.

Tot Cațaveiul mirosea a floare de salcîm și prin grădini era o troieneală de flori, albe și bogate, pe care atunci le scutura boarea lui aprilie.

Lăutarii cântau în convoi ce-i plăcuse Stăpînului la viața lui :

*La șalul cel negru,
Plîngeam în tăcere,
Of, mama mea,
Că nimeni nu mă mai iubea...
Și mucedde ziduri deasupra
M-acopereau,
Of, mama mea,
Iubită avusesem, se duse și ea...
Străin sub bolta cea rece,
Timpul ce trece,
Cum așteptam,
Of, mama mea !*

Dase un plîns în pungași și drumul nu se mai isprăvea. Țiganii băteau măsurile repezi ale geamparalelor. Unde era el, starostele, unde era Oacă, să joace cu Nicu-Piele tot pe vine și-n călcîie !

La cimitir a citit preotul o slujbă și au pus coșciu-gele în pământ. Nașul se ținea de crucea lui Bozoncea și hohotea :

— Muriși, neică, muriși...

Plîngeau și coardele de veniseră de hațîrul lui Nicu, gagicile lui din cartiere, plîngeau și finii lui Prapor-gicu. Cînd au început să cadă bulgării pe lemnul puternic care adăpostea trupurile hoților, a fost un vaier.

Nașul a împărțit bani la copiii din jur, a plătit gro-parilor și și-a luat nevasta acasă.

Nu mai spunea nimeni nimic.

La amurgit, lucrătorii se întorceau de la fabrică. Aveau sufertașele goale. Nevestele, în păr la porți, să le ia sculele. Tot atunci veneau și zidarii și meșterii. Lăsau ferăstraiele și mistriile și intrau în curți, lătrați de câini. Femeile aduceau ligheane pline cu apă. Ei își adânceau tăpile crăpate și negre, să se răcorească. Peste Cuțarida se lăsa o ceață ca scama de păpădie. Mirosul mămăligii abia răsturnate umplea mahalaua. Prin magazii, se aprindeau focurile. Copiii erau trimiși după țiucă. Muierile răsturnau ceaunele pe mesele mici, cu trei picioare. Băutura era tulbure și ardea când o dădeau pe gât. Zidarii mîncau duminică, osteniți. Ciorba acră luneca pînă în măruntaie. Era caldă și bună. Lîngă neveste se gudurau dulăii, așteptînd oasele. Era ceasul sfînt al cinei. Se auzeau cîntecele leneșe de seară ale cocoșilor.

Spiridon spărgea o ceapă cu pumnul lui mare și negru, răsuflea adînc, își privea cu dragoste băieții cei mici, întreba de Ene, apoi se apuca să înfulece.

Alături, Goșnete lăsa calapoadele, își tăia o roșie cu cuțitul ascuțit cu care spinteca tăpile și mușca dintr-un codru de pîine. Marița îl chema pe Oprică. Golanul de copil nu răspundea. Aștepta cîteva clipe

să-l audă alergînd cu picioarele lui desculțe peste maidan, apoi se așeza și ea la masă. Din vecini, mirosea dulce și amețitor a usturoi. Lîngă lămpi roiau țințarii. Cîte o bătrînă ridica șervetul uns cu urmele gurii știrbe, să alunge gîngăniile. De la Stere se auzeau cîntecele mușteriiilor.

Toamna, cîrciumarul aducea un vin albicios, dulce ca morcovul. Nu mai ședea unul acasă. Sîmbătă seara luau leafa. Cine nu se oprea întîi la Stere, după ce mîncă, se lega la izmene și, în papuci, iese să nu i-o ia altul înaintea, la negustor.

Nevestele rămase acasă scoteau din magazii albiile mari de rufe, le umpleau cu apă fierbinte și își spălau copiii pe cap. După ce le frecau buricul cu untdelemn, îi înveleau în țoale, punîndu-i să se închine și să pupe icoanele cu margini de lemn în care mișunau păduchii. Schimbau apoi așternuturile pline de petice și pernele dolofane. După asta, femeile goleau căldările și se primeneau. Aveau fuste albe și ciorapi de bumbac cum e rugina. Se legau cu panglici roșii luate de la încuietorile șifonierelor și își ungeau părul cu gaz. Erau frumoase nevestele lucrătorilor sîmbătă seara, cu ochii înroșiți puțin de săpun și mîinile curate ca albușul de ou.

Copiii adormeau repede și ele plecau după bărbați, să-i caute la bărbierit sau la drojderie. Frizeria lui Tilică era plină. Toți bărbații din mahala se tundeau atunci. Meșterul își luase un ucenic și doi lucrători, dar acestora le plăcea mai mult mandolina. Lucrau cam în silă, și asta-l supăra, pentru că, spunea el, mandolina-i mandolină și meseria, meserie.

Muierile priveau prin geamul aburit și, dacă zidarii nu erau la frizerie, o luau spre cîrciuma lui Stere, să-și aștepte bărbații la întuneric. Meșterii erau arțăgoși și cîntau. Atunci își băteau nevestele. Din nimic se aprindeau. Le plesneau cu palmele lor grele peste

față. Apoi le jucău în picioare. Zidarii luau cozile țigăncilor în pumni și le smuceau sălbatic. Toată mahalaua era un vaiet. Țipa a lui Ghiula, țipa a lui Șandor. Îl apucau și pe Matei dracii. O tăvălea toată casa pe-a lui.

Pînă a doua zi se împăcau. Duminica, bărbații le scoteau pe muieri la plimbare, pe la rude. Femeile aveau rochii de stambă verde cu buline și pantofi cu toc înalt de lemn, prinși cu barete de piele. Sub mînecele lungi își ascundeau vînațiile. Călcau mîndre lîngă meșterii tăcuți și mahmuri, în hainele lor călcate prost, țepene și scurte. Îi strîngeau pantofii cu boturi ascuțite, pe care-i purtau numai la zile mari, și li se făcea iar sete. Se uitau pe furiș la neveste, ei le băteau, ei le iubeau !

Treceau Grivița, ținîndu-se de mîna, cu copiii alături, privind galantarele negustorilor. Ocoleau halta trenurilor și mergeau în alte cartiere, la nași sau la finii. Îi apuca noaptea de vorbă. Hainele se mototoleau de căldură pe ei, se desfăceau la gît învinși de zăpușeală și porneau înapoi. Lunea se sculau devreme și plecau la muncă, tot osteniți.

Unora le crescuseră băieții. Îi însurau. Se ridicau și fetele de măritat. Le rămăseseră rochiile scurte. Iarna le înghețau țurloaiele. Duceau zidarilor de mîncare la schele. Salahorii le pîndeau pe după grămezile de nisip. Șuierau printre dinți :

— Pst ! Fată !

Le dăduseră țîțele. Se făceau că n-aud.

— Fată ! A lui Țuluc ! Mă, frumusețe de județ ! Ele, de loc. Fugeau.

— Dar-ar boala-n ochii tăi ! scui-pau hăndrălăii.

Cînd se măreau, așteptau lucrătorii în drum, să se înghesuie cu ei, rîzînd și spunînd. Mai venea cîte una plină de sînge acasă. Ședea ascunsă, să n-o vadă

nimeni. Se spăla și se culca furiș, dar de om nu se lăsa.

Tatăii ieșeau după ele și le ocărau. Fiecare pe-a lui :

— Îți arde pipota, ai ? Îți dau eu țic !

— Te omor dacă te mai prind ! Îți miroase a bărbat ?

— Cățea ! Semenii cu mă-ta !

Nu scăpa una nebatută. Aveau mîna grea meșterii. Loveau cum așezau cu mistria.

Spre primăvară, toată mahalaua era un țipăt. S-aprindea jarul în fete. Lepădau trențele groase de iarnă și le jucau țîțele în bluzele de ațică. Se ridicau mereu altele. Creșteau lungi în picioare ca berzele, cu mijlocul subțirel, firave de le bătea vîntul, cu ochii aprinși de poftă. Cînd venea vreuna cu burta mare la părinți, abia o scăpau vecinii de sub picioarele lor. Nu glumeau lucrătorii ! Degeaba voiau să le crească în frica lui Dumnezeu. Ei, toată ziua la muncă, de unde să aibă și grija copiilor ? Și apoi trăiau laolaltă ! De la șapte ani, zidarii își luau băieții la meserie.

— Pe al meu nu-l fac popă, spunea meșterul Tuluc, să-l învăț cu cărămida !

Și ca el gîndeau mulți. La școală îi trimiteau de frica învățătorilor, dar după un an, doi îi opreau pe schele :

— Lasă, țică ! Stai lîngă varniță !

Acolo se ridicau. Între salahori și țigănci. Dormeau cu ai bătrîni și le învățau măscările. Înjura unul, copilul zicea la fel a doua zi. Noaptea deschideau ochii și vedeau țigăncile despuiate în brațele bărbaților. Pe la treisprezece ani se uitau la surori sub rochii. Cîte unul, năravit, îi învăța :

— Ce-i asta, mă ?

— Buricu !

— Da asta ?

— Mi-e rușine.

— Spune, țică !

— Nu zic.

— Zi-i, că te bat.

— ...

— Halal ! rîdeau zidarii în cor.

— Dar mă-ta ce-are ?

— Nt !

— Spune, țică !

— ...

Iar rîdeau salahorii. Tot de la ei luau țigări și învățau să tragă mahorca-n piept.

— Ține de urît, ziceau.

Pe la paisprezece ani erau galbeni și necrescuți. Mușca oftica din pieptul lor. Mai mureau, asta era viața. Dar aveau o zi a lor, sîmbăta, cînd puteau să petreacă, să risipească, să cînte și să se îmbete. Erau împărați ! La patru lăsau mistriile, se spălau, își îmbrăcau cămașile peticite și se adunau sub schele, așteptînd banii pe care-i împărțeau meșterii. Hîrțiile albastre foșneau plăcut și miroseau bine. Le împătureau și le ascundeau în buzunare. Treceau pe la frizer, își dădeau bărbile jos și se opreau la cîrciumar. Beau secărică cot la cot cu băieții de-i ajutau, a lor era lumea !

Prin fața prăvăliei, treceau fetele. Măscuite, date cu roșu, parfumate cu odicolon. Mergeau la baluri în Grivița sau la Tarapana. Erau îmbrăcate cu ce aveau mai bun. Își puneau cercei în urechi și mărgele la gît. Voiau să placă bărbaților.

Salahorii strigau după ele din ușa prăvăliei, cu toiturile în mînă :

— Un' te duci, fă ?

— Mă urîto, dă-te alături, hai de cînstește-un rachiu cu noi !

— Firo, vezi că-ți cad ciorapii...

Ele nu întorceau capul. Glonț mergeau, chemate de viorile lăutarilor. În mahala răsunau gramofone, și pînă tîrziu se simțea bucuria sfîrșitului de săptămîină, a sîmbetei...

Numai Stere cu a lui nu se odihneau pînă luni de dimineată. Să cari și să nu mai isprăvești, că se mărise mahalaua și nu mai prididea. Nici cu băieții de prăvălie nu dovedea, că-și mai luase unul. Trebuia să fie cu ochii-n patru să nu-l înșele careva, să plece neplătit. Lina avea și grija copilului, mai intra în casă să vadă ce face, că începuse să umble și să vorbească; ca mîine, se gîndea negustorul, venea timpul să-l dea la școală.

Ar fi închis mai devreme, dar cum să te-nduri să dai cu piciorul banilor? În doi ani își ridicase și un depozit de lemne în spatele cîrciumii, iarna vindea cu suta de kilograme nenorociților, ieșea și din treaba asta ceva.

Și de cînd vedea cum se întinde cartierul, îl apucase o poftă și mai mare de bani. Nu se mai uita. Își aducea aminte de cuvintele jupînului: „Stere, lasă-i pe alții să petreacă, o să vie și timpul tău! Cînd ai să ai franci, să nu poți să-i numeri, să vezi ce bună ziua capeți!”

Paralele se strîng singure dacă ajuți și tu. Nu-și mai scotea nevasta la plimbare. Sărbătoare, zi de lucru. Lina trebuia să păzească teigheaua, să fie cu ochii pe mușterii. El mai mult pe drumuri era. Ba după lemne, ba după vin. Învîrtea miile cum te-ai juca, așa, cu chibritele. Datorii nu mai avea. Punea leu pe leu, să strîngă o sumă mare, să-și cumpere un loc cu vad în Grivița. Dar pînă atunci mai era! Trebuia să toarne apă mai multă în vin, să nu ia în seamă strîmbăturile gușoierilor. Ce-i păsa? Mila nu face casă bună cu pricopsiții. Și pielea ar fi luat-o

de pe clienți, bani să iasă, că fără cincizeci de mii de lei nu mai scotea capul din Cuțarida !

Iarna, uda lemnele cu un furtun, să înghețe și să atîrne mai mult la cîntar. Nu se uita că, în loc de o sută de kilograme, dă cu zece mai puțin. Muierile îl blestemau, își auzise vorbe, dar ce-i păsa ? Seara, după ce lăsa obloanele, se apuca să-și numere cîștigul. Și parcă-l mîncea un vierme pe dedesubt. Să fi fost în altă parte, ar fi scos de trei ori pe atît. Avea un plan pe care nici muierii nu i-l împărtășise. Dacă ar fi găsit ce-i trebuia, ar fi vîndut casa și locul, și-ar fi acoperit ce cheltuisese, că locurile în Cuțarida se vindeau acum altfel, mai scumpe, de cînd începuse primăria să paveze străzile și să tragă tramvaiul electric încoace, către șina Constanței și dughenile de la Tarapana. Orașul înainta spre mahalale. Mereu se ridicau alte case din cărămidă, și pe zidurile încă umede se așezau firme noi.

Nu se putea spune că le merge tuturor la fel. Erau luni de cînd ședeau și zidarii, și-atunci nici negustoritul nu mai mișca. Unii proprietari lăsau pereții netencuiți. Ba, spre Filantropia, se închiseseră și cîteva prăvălii. În octombrie care trecuse a dat și un potop de ploaie peste Cuțarida.

Prăpădul începuse devreme. Pe la prînz cerul se albise tot. Dinspre margini se adunau norii, vălătuci-vălătuci. Apoi s-a iscat un vînt. Gutuile galbene se scuturau în grădini. Muierile alergau prin curți după rufe. Le luase vijelia cu prăjini cu tot. Alergau și ocărau. Marița se păruise cu o vecină, că li se încurcase trențele.

Maidanul fusese cosit de scaieți. Pămîntul aspru și tare gema sub biciul vîntului. Peste malurile galbene fulgerele brăzdau cerul. Vîntul se ogoise de la o vreme. Se făcuse liniște. Încremenise și firul ierbii. Cerul întunecat căzuse jos. De departe se

auzeau bubuiturile surde ale furtunii. Femeile simțiseră răceala ploii care venea. Strânseseră la repezeală țoalele de pe afară.

Cîrciumarul a tras obloanele și a aprins lămpile. Picături mari și grele, ca o grindină, se năpustiseră peste locul sălbatic. Se făcuse frig. Bolțile se despicaseră. Apa apăsă pe acoperișuri. Muierile aprinseseră candelile.

— Doamne, Maica Domnului ! Scapă-ne, Doamne ! se rugau.

Întîi s-au umflat șanțurile. Apele gîlgîiau sub geamuri. Drumul rampei era tot un nămol, o clisă neagră. Dinspre mahalaua ceferiștilor se scurgeau șerpi galbeni de gunoaie. Pînzele ploii măturau totul. Luaseră gardurile și bulumacii, care se rostogoleau spre adînc. Balta se umflase și clocotea. Puhoiul se lățise, apăsase pereții de lut, turtise magaziiile lucrătorilor și cărase vreo două acoperișuri. Șipicile subțiri se frîngeau, purtate de valul greu. Apa urcase pînă la ferestrele înguste, se strecurase pe sub cercevele și intrase în odăile pardosite cu lut. Femeile aruncau lucrurile pe paturi și pe scaune, plîngînd, cu copiii de mîină. Mariței îi luase preșurile. Lui Matei potopul îi urnise dulapul cu scule. Meșterul, numai în izmene, alerga cu Petre, ținînd niște prăjini în mîină, să-l oprească. Cizmarul abia adunase pantofii clienților. Ploaia îi furase calapoadele, care pluteau spre rampă.

Într-un tîrziu, ploaia ostenise. Mai bătea rar și rece. Stere privea de pe scările lui de piatră mahalaua înecată toată sub o gîrlă galbenă. Apa bătuse și la geamurile pivniței lui. Ieșiseră copiii s-adune cotețele, suiți în albi.

Apele scăzuseră. Locul rămăsese dedesubt, negru și moale. Oamenii au sărit, cu mic, cu mare, să dreagă stricăciunile. Au bocănit pînă seara. Lui Chirică i se surpase un perete. Fetele alergau după

chirpici, să-l lipească la loc. La Spiridon potopul dărimase o magazie, iar la zidari căzuseră ferestrele.

Cînd s-a uitat cîrciumarul mai bine, a văzut că apa intrase și la el în pivniță. Pînă la gură se umpluse beciul. Butoaiele se mișcau greoi în nămolul gros. Și-a chemat nevasta și băieții de prăvălie. Pînă a doua zi au scos afară gălețile pline. Se deschiseră. Stere înjura în gura mare că prea umblau încet. Cu chiu, cu vai, a pus iar poloboacele în picioare.

Vinului îi păsase. Vasele se șubreziseră. A trebuit să le pună papură nouă. A pritocit băutura. Făcuse floare și căpătase o acreală. Se strîmbau mușterii.

Rămăseseră și zidurile cu o mucezeală. A adus meșteri, a uns cărămida cu catran, să nu se întindă răceala la pereți.

Casele lucrătorilor se dărăpănaseră. Căpătaseră o coșcoveală și o spuzeală verzuie de igrasie. Mucegaiul urca pe neștiute. Iarna aceea degeaba au ars zidarii focurile. În odăi rămăsese un frig ascuns și un miros de putregai. Pereții nu mai prindeau varul, care se fărîmița și cădea.

Cîrciumarul își spoise casa pe afară, să nu se mai cunoască urmele prăpădului.

— Uite ce face banul ! spunea acarul lui Spiridon. Parcă pe casa lui n-a plouat !

Și privea la odăile lui. Acestea aveau pe afară dungii albastrii ca floarea de oțet, deschise pe margini și întunecate spre pămînt.

Cînd dădu zăpada, bălegarul proaspăt îngheță și pervazele se surpară. Noaptea, frigul se strecura pe sub cercevele. Oamenii se strîngeau unul într-altul. Noroc că erau mulți și din răsufare se mai încălzeau.

În casa lui Stere, ardeau godinurile, nu se cunoștea...

Cîrciumarul n-avea cînd să se mai gîndească la necazurile altora. Umbla după vin ba la Buzău, ba la Focșani, că negustoritul așa este, nu trebuie să tragi în același loc. Omul, cît e el de bun, se face al dracului dacă-i tot dai. Pe la Drăgășani trecea o dată la cîteva luni, încărcat cu daruri pentru ibovnică. Cînd se întorcea, Lina nu se mai înțelegea cu el. Ce-i făcea Voica, cum îi sucea mințile, se schimbase. Începuse s-o bată din nimic. Să fi spus o vorbă, era mare lucru, dar femeia tăcea. Stere căuta pricină, ba nu-i plăcea cum măturaseră băieții, ba că lipseau din banii prăvăliei, n-avea cum să-l împace, că, dacă bărbatul vrea să găsească cusur, îl găsește !

Nevasta s-a speriat. A vorbit și cu a gunoierului :

— Ce-i fac, coană Aglăițo, că s-a pus nebunul pe capul meu, de mă pisează în bătai. Cum vine de la drum, nu se mai uită la mine !

Bătrîna s-a gîndit ce s-a gîndit, a clătinat din cap și i-a spus :

— Mutu tău s-a-ncurcat cu vreuna pe unde se duce. De cînd îți tot spun eu și nu vrei să m-asculți ! Hai la ghicitoare, să se uite ea-n cărți, să vadă ce-i și să ți-l dezlege...

Coana Marița ședea într-o casă de lut, spre ulița zidarilor. N-avea nici gard, nici poartă, numai niște uluci putrede, căzute. Încă spunea Spiridon : „Așa pătesc curvele astea de-au petrecut la tinerețe cu hăndrălăii ! Le pedepsește Dumnezeu pentru cîte case au stricat și cîte muieri au lăsat pe drumuri !“

Și asta cam așa era. În tinerețe, coana Marița fusese femeie frumoasă. O știa lumea. Trăise cu negustori, numa-ntr-o petrecere o ținuse.

Cîți bărbați n-o avuseseră dragă și cîte parale nu prăpădise ! Umbla pe vremea aceea numai cu trăsura,

nu se uita unde se duc banii. Ba, unul Vasile Cudalbu, de învîrtea afaceri peste afaceri, îi făcuse și o casă cît o corabie, plină cu lucruri de preț, în care muierea se lăfăise ani de zile.

Dar tinerețea ca și averile n-au viață lungă. Negustorul dăduse faliment, îi vînduse odăile și-o lăsase goală pușcă în stradă. Cînd s-a deșteptat coana Marița, avea și un copil de crescut. Greu lucru ! Cu ce-i mai rămăsese, cu ce-au mai ajutat-o prietenii cei vechi, abia și-a încropit două odăi în Cuțarida.

Știa să facă farmece, să întoarcă bărbații la casa lor și se uita în cărți cum te-ai uita pe fereastră. Să fi privit la ea, tot mai vedeai urmele vechii frumuseți. Avea încă niște ochi negri care ardeau și mîini nemuncite, îngrijite cu sîrguință. Și băiatul ei, Oprică, o icoană de copil ! Frumos, frumos și-al dracului ! N-o asculta. Se înhăitase cu hoții.

La început o dusesse greu, pînă au aflat-o fetele mahalalei că știe să facă de dragoste. Dădea-n bobi, punea argintul-viu și-l trimitea pe șina tramvaiului ibovnicelor, pe mulți îi adusesse înapoi la rostul lor. Ba, cîte o muiere înșelată, mai cîinoasă, dacă nu-i ajutau acatistele date la biserică pentru îndepărtarea spinului de la inima bărbatului, la ea venea, c-o puică albă. Coana Marița o spinteca la miezul nopții și-i scotea mațele afară. Se zicea că orbește țiiitoarele, le slujește cu vrăjile ei, Doamne ferește de asemenea lucruri !

De Anul nou învăța codanele să se despoaie în fața oglinzilor cînd cîntau cocoșii a doua oară, să-și vadă logodnicii, iar la Bobotează topea cositor într-o ceașcă și știa dinainte dacă-ți vine vreo boală sau vreo năpastă. Avea descîntecele ei cu sînge de nouă frați, scotea junghiurile cu o foarfecă înfiptă lîngă ușorul ușii, sculase pe mulți din morți, zidarii la ea veneau, nu chemau doctorul.

Cînd se deocheau copiii, mamele la coana Marița alergau într-un suflet. Ea-și punea broboada de lînă pe umeri, și, numai în papuci, sosea, lipa-lipa, să scoată răutatea de unde se cuibărise. Căuta focul, apuca repede cu un clește cîtiva cărbuni, stingîndu-i într-o căldărușă, și bolborosea cu capul în piept :

*Fugi, deochi,
Dintre ochi,
Peste nouă țări și nouă mări,
Unde popa nu toacă,
Ciinii nu latră,
Fata mare nu se mărită,
Că acolo te-așteaptă
Cu mese-ntinse,
Cu făclii aprinse...
Să rămîie cutare
Curat,
Luminat
Ca steaua din cer,
Ca roua din cîmp,
Ca sfînta tămîie !*

Da apoi copiilor să bea de trei ori din apa descîntată și ieșea afară, căutînd un cîine pe care o arunca, zicînd :

— Așa să fugă deochiul, cum se scutură cîinele de apă !

Linei îi fusese rușine să se ducă ziua la ghicitoare. O luase pe Aglaia și, într-o seară ploioasă, cînd nu se zărea nimeni pe ulițele pustii, au intrat amîndouă pe ușa joasă a casei dărăpănate.

Marița le-a ieșit în prag. Era îmbrăcată într-o rochie înflorată, cam slinoasă.

— Pofțiți, pofțiți pe aici... le-a spus.

În odaia igrasioasă, plină de mucegai, atîrnau pe pereți covoare groase și fotografii vechi. Pe jos stă-

teau aşternute nişte cergi flocoase în care paşii se scufundau. Deasupra atârna o lampă aprinsă. Patul scund era plin de pisici, nişte pisici boiereşti de Angora, leneşe şi parşive, cu ochii galbeni, mari cât paralele.

Într-un raft nevasta cârciumarului văzu câteva cărţi groase pe copertele cărora puteau fi zărite capete de mort şi numiri ciudate. Coana Mariţa le iscodi pe amîndouă cu ochii scormonitori. Le descusu pentru ce au venit şi le pofti să stea alături, pe patul moale.

— Ei, parcă dumneata nu ştii ? şugui bătrîna.

Din perete priveau chipurile foştilor ibovnici ai gazdei, nişte ofiţeri, negustori falnici, cu mustăţi mari, stînd fără supărare unul lîngă altul în rame de bronz. Pîna să apuce să le dea în cărţi, o luă gura pe dinainte, ca între femei :

— Ăsta-i cutare, ăsta-i cutare... Ce de bani avea ! Numa flori îmi trimitea şi-mi zicea : „Mariţo, eu fără tine n-am să pot trăi, m-auzi tu ?“ Da ce, eu i-ascultam ? Că bărbatului nu e bine să-l laşi să-i crească coarnele, să creadă că a lui eşti, numai a lui, să te facă cîrpă ! Cîţi am înşelat eu ! Dac-aş sta să număr, n-aş avea timp şi mai mi-ar trebui şi-un ajutor să socotească !

Lina asculta mirată. Aglaia trăgea cu ochii în toate părţile. Coana Mariţa se ameţise repede, prinsese limbă :

— Ehe, ce ştiţi dumneavoastră ?! Îl vedeţi pe ăsta ? şi le arată o fotografie care înfăţişa un munte de bărbat. Păi p-ăsta-l puneam să joace în faţa mea, altfel nici nu şedeam în pat cu el. Domnul Marcel, c-aşa-i zicea, Dumnezeu să-l ierte, atît îmi spunea : „Scumpo, fac ce vrei. Uite, joc, latru, nu-mai afară să nu mă dai, sufleţelu meu, că nu pot

fără tine !” „Atunci, latră“, îi spuneam. Și latra. Cumsecade om ! Avea trei fetițe și-o balabustă de nevestă, nu intra pe ușă. Fugea de acasă și venea la mine. Ce nu-mi aducea ? Bomboane, prăjituri, îmi făcea rochii ! Am niște cercei de la el, numai să vi-i arăt ! O minune ! A dat cinci mii de lei pe ei, atunci în timpurile alea. Erau bani ! La mine-n casă a murit. În brațele mele. Suferea de inimă. Am chemat nevasta, era o femeie tare cumsecade, nu s-a supărat. Amîndouă l-am înmormîntat. Da mă luai cu vorba și nu te întrebai, coană Lino, care ți-e supărarea ? Pentru ea vorbi Aglaia :

— Ce să fie, cu pacostea de bărbat. De la o vreme nu-și mai vede de casă. Parcă-l mănîncă ceva...

Ghicitoarea își caută cărțile, le risipi pe pat, suflă deasupra lor și spuse pe șoptite, amestecîndu-le :

*Douăzeci și patru de frați,
Așa bine să dați,
Cum v-a zugrăvit zugravul.
Dac-o fi bine, de bine să iasă,
Dac-o fi rău, de rău să iasă,
Dacă craiul de tobă cu dama de verde,
Au cu gîndul, au cu trupul,
Cade la așternut pe drum de seară,
Cu dar de bani și dragoste-n casă,
Cu bucurie sau necaz,
Așa să-mi spuneți,
Cărțile mele...*

Așeză apoi cu mîinile ei frumoase pachetul de cărți, deasupra căruia făcu o cruce, și zise...

— Pune un ban aici...

Lina puse. Pe urmă tăie cărțile cu mîna stîngă. Coana Marița întrebă :

— Cum e al dumitale ? Ce fel de ochi are ?

— Căprui.

— Aha... întoarse pe rînd cărțile și spuse repede : Craiul de tobă cade într-o adunare, la drum. Uite aici, și-i pică cîștig și un dar de bani. Numai că dumneata te ții într-un necaz și ai o supărare, așa cum ar sta o apă coclită sub inima dumitale, ptiu, să dau la spate ! Aruncă o carte peste umăr... că văd o damă de ghindă. Și nu e singură. Mai e cineva în preajma ei, fantele de tobă a căzut la așternut cu dama asta, care, vezi dumneata, are unul de suflet, uite-l colea ! Și craiul numa-n daruri o ține, dar inima damei de ghindă tot la ăl de pică este. El nu știe.

— Cine ? întrebară muierile amîndouă, zăpăcite.

— Cine ? Bărbatu dumitale, coană Lino, cine ? Inima lui ca trandafiru, și-o ține-n bine. Tot la drum de seară se arată, că de casa lui a uitat, nu-i așa ? Și cînd se întoarce, tot fără dragoste se întoarce și cu sufletu-n altă parte. Văd lacrimi și supărare...

— Așa e... încuviință nevasta cîrciumarului.

— Da cade bine, pe urmă, că or să se certe, uite aici...

Degeaba privea Lina, nu înțelegea nimic.

Ghicitoarea strînse cărțile.

— A obosit, spuse. Mai dă pe la mine să-ți mai ghicesc.

Aglaiă se îndesă mai către Marița :

— Da n-ai putea dumneata să faci ceva, c-am auzit că-i aduci înapoi.

Coana Marița puse degetul la gură :

— St ! Astea nu se potrivesc așa, să știe toată lumea...

Și i-a făcut ce i-a făcut, că a terminat Stere cu ibovnica.

Trecuseră luni de cînd n-o mai văzuse pe Voica. La capătul Griviței oprise convoiul de căruțe și intrase la negustori să tîrguiască. Cumpărase rochii, pantofi și ciorapi.

Pe drum strigase la căruțași, îi înjurase că abia mergeau. Au trecut Piteștiul. Începeau pădurile. Dealurile, toate, roșcate. Se vedeau livezile și viile. Pe drumurile pline de praf coborau care. Vîntul scutura floarea-soarelui uscată și frunzele de tutun. Cum îl mai chemau plopii Drăgășanilor pe cîrciumar ! A dat ghes cailor.

— Se grăbește jupînul ! ziceau căruțașii. Îi dă inima brînci !

Au trecut bariera orașului într-o goană sălbatică. Urcușul era ușor. Drumul îngust și întortocheat printre viile negre i s-a părut nesfîrșit lui Stere.

Oamenii l-au primit bucuroși. Mirosea a must și a strugure strivit cu picioarele. Între români lipsea Voica. A întrebat. Lumea a rîs cu înțeleș. O muiere a îndrăznit :

— A găsit și ea unul tînăr, ce să te-aștepte pe tălică ? O s-o ducă la Cepari, la părinți.

Parcă se făcuse frig. Vîntul scutura frunzele late de viță, le arunca prin șanțuri. Se lăsa seara. Deasupra dealurilor se aprinsese luceafărul și carul-mare...

Păcat de banii dați pe rochii, trebuia să le aducă înapoi nevestei ! A tocmit vinul, l-a plătit. Voia să plece mai curînd. Rămăsese singur lîngă căruță, mînios. Cărușași petreceau alături. Veniseră și lăutarii. Și-a adus aminte de carnea femeii. Se simțea bătrîn și netrebnic.

Auzi cobzele și glasurile lăutarilor. Îl apucă un dor de băutură. Căruțașii făcuseră foc în fața cramei, ședeau pe vine și ciocneau ulcelele. A cerut și el o

stacană și-a băut cu sete. Pe urmă iar a golit cana de lut cu miros de vin pînă a început să simtă băutura în brațe și în picioare.

A chemat lăutarii lîngă el. Toată noaptea i-au cîntat țambalagiilor la ureche. Degeaba. N-a putut să se îmbete. Dimineața avea capul limpede și inima criță. A urcat butoaiile în căruțe, s-a certat cu oamenii, că voiau să mai rămînă.

Pe drum, cînd coborau dealurile, și-a spus că de acum se duseseră tinerețele lui. Jos, în bariera Drăgășanilor, pe cine i-a scos Dumnezeu înaintea? Pe Voica. Urca drumul iute-iute. Muiera se mai împlinise, avea chipul îmbujorat și părul îi căzuse pe frunte, umezit.

Stere s-a dat jos și-a lăsat căruțele. Le-a strigat oamenilor să-l aștepte în marginea orașului. Voica se oprise încurcată în fața cîrciumarului.

— E-adevărat? a întrebat-o el.

Femeia privea încurcată în pămînt. Avea la gît salba cumpărată de el și în urechi îi jucau cerceii de argint.

— Pleci la Cepari?

— Da, plec, a îngînat femeia cu sfială.

— De ce nu m-ai așteptat? a mai întrebat Stere cu teamă și furie în glas.

După un răstimp, Voica a ridicat ochii la el:

— Păi, tălică azi ești, mîine te duci, și mie-mi trebuie bărbat în fiecare zi...

Cîrciumarul a scuipat cu obidă-n țărîină:

— Curvă! Să-mi dai salba și cerceii de ți le-am luat!

Și pînă să mai spună muiera ceva i-a tras galbenii de la gît. Voica îl privea prostită. Darurile nu se iau înapoi nici la păgîni. Stere îi aduna din praf și cînd a terminat s-a apropiat de ea, strigîndu-i:

— Dă-mi și cerceii !

Femeia a vrut să-i desfacă. El n-avea timp de pierdut. I-a smuls unul, rupându-i vârful urechii. Nu-i mai trebuiau, dar nici ibovnicii nu putea să-i lase. A plecat înjurînd după căruțași.

Voica rămăsese în drum, pipăindu-și carnea zdrelită. Pe gît i se prelingea o şuviță subțire de sînge, ca arniciul.

Stere n-a scos un cuvînt pînă acasă. A sosit în goana cailor, pe crucea căruței, în fruntea căruțașilor. Din Grivița, trecuse el înainte și uscaser gloabele în bătai. Cu o mînă ținea hăturile, cu alta codirișca de piele cu plumbi în vîrf. Pocnea să audă toată mahalaua că se întorcea de la drum cu marfă nouă. Muierile ieșite la pompă priveau după el cu mîna la gură. Copiii se feriră din calea cailor și cîinii lătrau după convoiul zgomotos. Cîrciumarul era falnic, cu părul în vînt, crăcănât pe șleauri, îndemnînd animalele.

La poartă, strigă deodată :

— Lino, deschideți, mă, porțile !

Îi plăcea să vadă casa în picioare. Băieții de prăvălie dădură porțile la o parte. Convoiul intră val-vîrtej. Stere strigă la cărauși să ferească pomii și opri caili :

— Ptr, boalelor ! Ptr, n-auziți ?

Descărcară apoi butoaiele și le puseră binișor pe pămînt. Proptiră două grinzi groase cu capete de fier în zidul pivniței sub chepeng și începură să răstoarne poloboacele, ținute în frînghii. Vinul suna sub doage și mirosul lui proaspăt îmbătă nările negustorului. Butoaiele acelea erau averea lui, sub cercurile de fier clipocea sîngele său.

Abia tîrziu, după ce mîncase cu oamenii, Stere își aduse aminte de cele întîmplute. Cîntări galbenii și-i numără. Se pierduseră doi...

Nu se mai clintea inima negustorului ! „Fiecare cu norocul lui !” își zicea. Dacă ar fi stat și-ar fi plîns de mila altora, unde ajungea ? Cîteodată se încrîncena carnea pe el. Prea vedea multe. Nici în groapă nu mai aveau unii loc de sărăcie. Vînduseră casele de paiantă și se mutaseră spre șina Constanței. Barem pe amărîții ăștia de ceferiști îi știa cum ți-ai cunoaște buzunarele. Pe la patru se întorceau de la servicii, clătînînd în mîinile lor negre de cărbune sufertașele goale. Pe cap aveau șepci mari, unsuroase, și sub ele sticleau ochi aprigi, îndușmăniți. Dădeau bună ziua, cereau cîte un dorobanț de țuică, obrajii lor trudiți se luminau puțin la vederea rachiului, sorbeau cu lăcomie măsura de sticlă și, dacă mai aveau bani în buzunarele largi, comandau încă o dată. Viața se înăsprise. Sîmbăta nu se mai umplea cîrciuma ca altădată. Unora li se tăiaseră lefurile, pe alții îi dăduseră afară stăpînirea, le plîngeau copiii de foame. Lume săracă, nu se ajungeau. Parcă zidarii erau mai pricopsiți ? Treceau uneori luni întregi pînă să se uite la mistrii. Ce să le dea de mîncare copiilor ?

Abia ieșiți din iarnă, oamenii se treziseră cu perceptorii trimiși de stat, să strîngă dările. Erau trei : un roșcovan adus de picioare, lung de-l uitase Dumnezeu, cu hainele atîrnînd de pe el, o slugă cu tobă de gît și un jandarm, cu pușcă la spinare. Cel dintîi ținea la subsuoară o geantă plină de hîrtii. O luaseră din capul mahalalei, de la zidari. Citiră catastifele lor, chemară oamenii la porți, le dădură cîte o hîrtie, îi puseră să iscălească, dacă știau.

— Ai de dat atîta... zicea roșcovanul. Dacă nu aduci banii într-o săptămînă, venim de-ți cărăm lucrurile din casă !

De unde să aibă ? Că nu mai cîștigau nimic. Ziceau :

— Poate o să ne luați pielea ! Că aia a mai rămas de luat !

— Nu știm. Noi asta avem ordin să facem, asta facem ! Nu te joci cu statu !

— Da statu ăsta cine e ? întrebase Tuluc.

— Cum cine e ? ! se mirase receptorul. Eu, dumneata, dumnealui, noi toți și cei care te apără cu armata, să nu vie dușmanii să-ți ia viața și ce mai ai...

— Păi, afară de viață, chiar că nu mai avem nimic...

Și așa era. Stere o știa. În odăile lor nu se aflau decît un pat și un dulap. Dacă se mai găseau două-trei scaune alături și o masă.

La o săptămînă, receptorii se întoarseră. După ei, abia se tîra un camion tras de o gloabă. Muierile strigau :

— Vin să ne ia trențele ! Nu-i lăsați ! Nu-i lăsați !

Ieșiseră și băieții cu praștiile.

— Huo ! strigau.

Cel cu toba lovea pielea cu două bețe : Bum ! Bum ! Bum !

Intrară, cărară la camion mesele hodorogite, scaunele, ce găsiseră, nu se uitau.

— Cînd aduceți banii le luați înapoi, spunea roșcovanul.

Muierile blestemau în jur, căzînd în genunchi :

— Gîndiți-vă că e un Dumnezeu în cer, care le vede pe toate !

— Păi dar ! sărise de alături nea Fane cu gura lui păcătoasă. Săracu Dumnezeu, nu mai poate de focu vostru ! Alta-i buba ! Ia să punem noi mîna, să-i aruncăm pe ăștia de pe capră, ia să vezi...

Jandarmul se dăduse jos la el :

— Mă ! Acu te leg !

— Leagă-mă, na !

Oamenii se îndîrjiseră în jur. Aveau ochii aprinși de ură. Perceptorii plecară repede, înfricoșați.

— Pe coaste să vă fie ! blestema Marița în urma lor. Să vă mănînce buba neagră pe voi și pe copiii voștri !

— Doamne, măculița Domnului, pune un foc să-i arză, că prea s-a răit lumea !

— Prafu să s-alcagă de statu ăsta al vostru, tîlhari și hoți !

Nu le lăsaseră decît patul, să aibă pe ce pune capul, pentru că așa era legea.

Camionul se ducea plin, petrecut de furia cîinilor dezlegați și de huiduielile copiilor. Pe capră se mai ridică amenințător jandarmul, arătînd spre mulțime pușca cu o baionetă în capăt.

Stere se uita din curtea lui și își înțelese puterea. Mare lucru era să ai, să dai, să-ți plătești datoriile, să te ții bine cu statul, să nu te supere. La el, perceptorii veneau cu pălăria în mîna. Îl salutau cu respect. Îi cinstea cu cîte o țuică. Parcă putea să-i ajute cu ceva pe vecini ? Tot Pandele, jupînul lui, îi spusese o dată :

— Stere, lumea nu e împărțită prost ! Ce-ar fi dacă ar avea toți ? Ia gîndește-te ! Trebuie să fie și unii care să ne slugărească pe noi, ăștia pricopsiții ! Totul e să nu te lași, să fii tu deasupra. Cînd e vorba de asta, nici pe tată-tău să nu-l ierți ! Ferească Dum-

nezeu să încapă omenirea pe mîna sărăciilor, că de la ăştia nu mai scoţi nimic ! Ăştia cînd or apuca puterea n-o mai lasă ! Binele pe care vrei să-l faci lumii începe de la binele pe care ți-l faci ție, asta e...

Într-o zi, zărise zidul cîrciumii, alb și gol în lumina amurgului. Îi trecu prin gînd că nu lăsase măcar un semn în cărămizile astea și că va pleca de aici și, după moartea lui, nimeni nu va mai ști cine a ridicat casele. Ar fi trebuit să fi pus la tencuirea pereților pe un zidar să sape sub streășină cîteva litere : Stere Drăgănoiu, *proprietar*.

Se prăpădiră și lăutarii !

Cine o să le mai cînte mahalagiilor ? Că erau buni țiganii. Știau oful săracului. De la Sfîntul Dumitru nu se mai odihneau pînă-n primăvară. Cum scîrțîiau cuțitele să se taie porcii prin magazii, gata și balaoacheșii, se înființau cu „mozica“.

De Crăciun o luau dinspre Grivița, pe la popă, să-i cînte oltenește, apoi la cîrciumar, să-i guste vinul, și nu se opreau decît la poarta lui nenea Tache Sachelarie, lumînărarul, în coada Filantropiei, unde-i așteptau niște cozonaci moldovenești, galbeni ca berea, și țuică fiartă, să-i trezească din adormiri.

Abia tîra Anghel contrabasul, vechi și negru, mare cît un hambar, scrijelit de atîtea drumuri, în pîntecele căruia dormeau cîntece nemaipomenite. Mitică Ciolan, starostele, nu-l mai slăbea cu gura dacă zăboviseră mai mult în vreun loc :

— Mișcă-te, mă, mai repede, că trece ziua și nu ne-am făcut treaba, ne-așteaptă oamenii să-i cinstim cu cîte un cîntec !

Ușor de zis cînd duceai la subsuoară numai un arcuș colo și o știucă de vioară, dar ia să-l fi văzut pe puriul de Neacșu cărînd nu armonica lui de-o ținea pe-un șold, ci *blestemul*, cum îi zicea Dumitru

instrumentului, care ştia ce ştia pentru că îl trăgeau şi pe el curelele ȕambalului, îi mîncaseră oasele de atîta c arat.

Nu l asau o casă nec ntat , nici o ureche de om primitor nedesf tat . Lăutarii petrecuseră la nun i boiereşti şi la chiolhanurile pungaşilor, ştiau chichirezul meseriaşilor, se întorceau cu viorile pline de poli, osteni i, c lc nd r teşte. C te nu p tiser  ! Parcă nu-i suise unul nebun, Titi Aripă, în pom într-o iarnă, pe o vreme cumplită, să-i c nte de acolo *Veşnica pomenire*, că-i suise, ce erau să facă ? Cine ar fi scăpat de m nia lui Picu Calată, m tarul de la Coadă Dristorului, c nd apuca un pahar mai mult şi le lipsea sutele cu scuipat pe frunte şi le cerea să-i zică : *Cine n-are dor pe lume...* ? Lăutarul nu se odihneşte în lumea asta, trebuie să îngrijească de suflete.

Iarna era timpul lor ! Cum  mprim v ra, slăbeau, se făceau ca foi a.  mpu cau francul. Aveau case grele, c te şase-şapte copii, toți fl m nzi şi bolnavi. Dumitru mai ţinea sub acoperiș şi-o muiere oloag . C ra la ai lui tot ce găsea, pe ce punea mîna.  n zori, ostent de nopțile pierdute, împărțea plozilor buc tile de p ine furate de la petrecere şi ascunse prin buzunarele lui largi. Bac şurile le strîngea muierea şi le ascundea sub saltea. Cine l-ar fi văzut m ng indu- i copiii murdari n-ar fi recunoscut în el pe veselul c nt re  care spunea la ziuă glume fără perdea. Pentru că, altfel, Dumitru era un om trist, c nd r dea punea mâna la gură, cu spaimă, să nu supere pe cineva.

De  ilal i ce să mai vorbim ? Parcă era vreunul mai pricopsit ?  nc  Neacșu mai avea şi darul be iei, ce c ştiga băga-n el. Umbla muierea pe urmele lui, o  iganc  frumoasă, înaltă, numa cozi, o bătea, vai de mama ei de femeie am r t  c te pătimise ! Anghel şi nea Mitică Ciolan erau mai a eza i. Guristul

strînsese cîte ceva, avea un bordei de casă, adunase pentru copii. Al tînăr mai risipise, că-i plăceau țigăncile, le mai cumpăra de-o basma acolo, dar n-ar fi făcut paradeală-n cîștig !

Se mai certau, se mai despărțiseră la vreo împărțală prost făcută, pînă la urmă tot împreună : la lăsată-secului de carne, să cînte la vreun botez, la Rusalii pe la vreo tiribombă, să adune lumea, sau la vreo petrecere, încolo după Bobotează prin comunele din jurul Bucureștiului, așa i-a găsit moartea, laolaltă.

Asta s-a petrecut iarna, în cîmp, la „Cățelu“...

Era într-o luni cînd i-a prins viscolul. Veneau de la o nuntă la care cîntaseră de sîmbătă seara. Ar mai fi rămas, da-i chema dumneaei, a cu secera. Încă nuntașii trăsaseră de ei :

— Mai stați dracului și azi, să mai petrecem și noi, că nu-i vreme de plecat. Nu vedeți, se așază a ninsoare...

Mitică, nu și nu, că-l așteaptă nevasta, să-i aducă parale de ciuguleală.

— Mă, vă mai dăm trei sute de lei dacă ne mai cîntați pînă diseară ! zisese ginerele.

— Nimic ! Mergem ! Avem și noi treabă, ce credeți dumneavoastră ? Ia-ți, Anghela, *blestemul* și haide ! se răstise starostele la buzat, care ar mai fi stat de dragul cîștigului.

Erau morți de osteneală.

Pe la patru au plecat cu o sanie.

S-au uitat în sus, cerul, aproape negru. Tăcuse totul în jur. Zăpada, vînată. Peste cîmpia pustie a Munteniei se strigau ciorile. Fugeau dinaintea viscolului. Fiecare, în gîndurile lui. Neacșu făcea socoteala

cam cît le-ar veni de căciulă. I-ar fi trebuit de-o pereche de cercei, că se încurcase cu o firotenie de muiere, de n-o știa a lui, care nu-i dădea carnea pe daiboj, trebuia s-o încînte, s-o momească-n daruri. Anghel, vesel-vesel, că băuse mai mult la înghesuială, cînd să plece, să-i ție pe drum, bătea cu palma în cutia contrabasului, nepăsător la frigul ascuțit. Nenea Mitică Ciolan, apucat de bătrînețe, moțăia cu capul în piept, dărîmat de osteneală. Numai Dumitru ridica pleoapa lui vînată și îl grăbea pe ăl de mîna sania :

— Dă-i bice, că ne-apucă viscolul...

Către bariera Bucureștiului, omul a tras de hățuri :

— Hooo ! Eu aici vă las !

Lăutarii s-au scuturat din amortiri și-au privit norii de deasupra. Caii sforăiau speriați.

— Mă duc, m-apucă ninsoarea și rătăcesc drumul. Voi luați-o drept înainte și-o să dați de fortu Cățelu, treceți un șanț, și peste păduricea aia ajungeți în barieră. Într-o jumătate de ceas sînteți la „Spînzuratu“, la cîrciumă. Cereți un chil de țuică fiartă și vă dregeți...

Țiganii s-au privit. Omul se grăbea. Întorsese ulubele cailor.

Dumitru, spăimos cum era, spuse :

— Eu mă întorc. Nu mai ajungem pînă-n barieră, uite, s.ă să ningă !

Neacșu a desfăcut armonica și-a început să cînte :

Te cunosc după fular,

C-ai iubit particular...

Anghel s-a dat mai aproape de țambalagiu și l-a liniștit.

— Lasă, mă nea Dumitre, că n-o să murim noi...

— Măcar un kilometru să ne mai fi dus... Ce spui, Mitică ?

Starostele și-a strâns mai bine șalul de mătase albă care-i înfășura gâtul golaș și slăbit și s-a apropiat de cel care-i cărase cu sania :

— Și zici că nu ne mai duci măcar pînă-n barieră ?

Omul nu răspunse. Bătu animalele pe crupă și se aruncă în leagănul sâniei, ascunzîndu-și picioarele într-o pătură groasă.

— De, mîrîi în cele din urmă, de ce nu mai stăturăți și voi măcar pînă mîine de dimineată, ați stricat petrecerea... și dădu bice cailor, dispărînd într-un vârtej de zăpadă.

— Ce-i facem acu, am rupt-o-n fericire ! se căină Dumitru și-și potrivi mai bine curelele țambalului pe umăr.

— Ho, cobeia dracului, îl potoli Mitică Ciolan, cît te-ai văita, mai bine am porni-o la drum ! Și-o luă înainte.

Ceilalți îl urmară.

Să fi mers un sfert de ceas. Se întunecase și liniștea serii de iarnă fu spartă de un vuiet îndepărtat. Părea că dincolo de turlele vechi ale Bucureștiului, care se zăreau în depărtare, se prăvălește ceva greu. Asta dură numai o clipă, pe urmă tăcerea cuprinse iar locurile. Crengile înghețate ale păduricii din apropiere sunară încă, abia scuturate. Parcă se mai încălzise. Aerul era curat, de o limpezime apăsătoare. Lăutarii grăbiră pasul. Neacșu își făcea socoteala că dacă ajunge mai devreme, îi lasă pe ceilalți la „Spînzuratu“, să-și bea rachiul, și el dă o fugă pînă în piață la Matache, la magazinele ovreilor, să-i cumpere curvei cercei, s-o amăgească. Pe timpul asta, a lui o să-l creadă rămas în nuntă, cădea cum e mai bine.

Cîmpia dreaptă și înghețată se însuflețește deodată. La început nu știură ce era. Parcă la capătul ei cel mai depărtat ar fi alergat o herghelie de cai. Vîntul

tăie iute fața încremenită a omătului și mișcă țurțurii cenușii ai pădurii. Se făcu din nou liniște, ca și când cineva și-ar fi tras sufletul, apoi zăpada fu spulberată pe neașteptate și ridicată în niște perdele albe și înalte care se prăbușeau.

Țiganii fură orbiți o clipă și întoarseră spatele viscolului. Primul val trecuse. Când priviră în urmă, văzură o trîmbă care se îngroșa. Alerga ca o nălucă peste întinderea goală și se învîrtea, săltînd la cîte o adîncitură nevăzută.

— Trecu sufletu mă-ti, a moartă, Anghel ! glumi Neacșu.

— Ducă-se... îi răspunse celălalt cu gura înghețată.

Întunericul căzu deodată. Abia mai apucară să zărească șanțul fortului și grăbiră într-acolo, părăsind drumul ca să scurteze. Vîntul se întetise. Ace ascuțite de gheață le răneau ochii. În curînd începu o ninsoare deasă și lipicioasă. Zăpada acoperi totul în cîteva clipe.

Dumitru începu să strige la ceilalți :

— Mai repede, mai repede, mă !

Anghel rămase în urmă, tîrîndu-și contrabasul. Pierduse pasul și nu mai vedea urmele celor din față, pe care valurile de ninsoare le acopereau numai-decît. Întunericul creștea.

— Stați, mai încet, strigă după ei, nu mă lăsați aici !

Îi tremura bărbia de frig și pe obrazul neras i se lipise un strat înghețat de omăt. Clipea des din genele albe și sufla greu.

— Stați, mă ! Stați ! Dumitre, Neacșule, nea Mitică, unde sînteți, mă fraților !

Apucară să intre toți patru în păduricea pitică și se opriră osteniți. Nu se mai zărea nimic, nici înainte, nici înapoi. Crengile subțiri ale copacilor se loveau

unele de altele, spărgându-și coaja de gheață. În câmpie, crivățul fluiera înfricoșător.

— S-au dus dracului *instrumenturile* ! oftă Neacșu, care simțea cum i se îngreuiază armonica, pe care se așezase un strat gros de zăpadă.

— Ptiu ! Cine ne puse să plecăm, nene Mitică ? zise Dumitru. Nu ne era nouă bine la căldurică, cu molanul pe masă ? Ca să nu mai vorbesc de bani...

Starostele tăcea îndârjit. Privea împrejur și nu știa încotro s-o apuce. Așezările omenești erau pe aproape, dar cum să mai deosebești ceva prin negura care se lăsase și cine să te audă dacă ai striga în chiotul vântului ?

— Gura, că dă bengă-n voi ! rosti în cele din urmă. E vorbirea, ce-i facem ?

— Nainte, hai nainte ! zise Dumitru înfricoșat.

Se mișcă în neștire. După vreo jumătate de ceas, ieșiră la o margine. Nicăieri, nici o lumină. Cine știe încotro se pierduse Bucureștiul !

O dată intră spaima-n țigani.

— Aici ne prapadim ! făcu Neacșu. Moartea-i cît capra pe noi... și se răsti la bătrîn : Dumneata ne-ai adus aici, dumneata să ne scoți la cap, că n-ai vrut să stăm la nuntă !

După o ceartă scurtă, începură iar să caute.

Să fi trecut un ceas, două de cînd se zbuciumau, cînd au auzit urletul lupilor.

Îi trecură nădușelile.

— Haita ! zise sugrumat Dumitru.

— Ssttt !

— Aoleu, Mitică, Mitică...

De undeva de departe se deslușea strigătul unei fiare întăritate, întrecînd vîntul sălbatic,

— Lupii...

Anghel rîse cu glas stins :

— Fugiți, mă d-acilea, ce să caute lupii-n București !

Tăcură, ascultînd încordați. Acum nu se mai auzeau decît crengile pomilor, lovindu-se și frecîndu-se.

— Un chibrit... aveți careva un chibrit ? se du-meri cel dintîi starostele.

Se căutară înfrigurați. Neacșu găsi o cutie prin fundul nădragilor. Dădu să aprindă, dar crivățul stinse flacăra mică a bățului umezit.

— Îți tremură mîna, ai ? rîse iar Anghel mînzește. Adu la mine.

Încercă și el stricînd cîteva chibrite. Dumitru se uită îngrozit împrejur, căutînd un pom mai înalt în care să se cațare. Umbrele negre ale copacilor tineri se mișcau într-o parte și-n alta. Dincolo, în cîmpie, era pata rotitoare a zăpezii spulberate.

Lupii se apropiiau. Țiganii le auziră mersul gîfîit în haită și iar strigătul de foame al căpeteniei. Să fi fost șapte sau opt. Îi căutau.

— Ei, Anghele ? Înjură țambalagiul.

În întuneric se zăriră luminile roșii, vii ale ochilor sălbatici.

— Mă, nu vă temeți, mă ! striga Mitică răgușit. Stați aproape de mine, mă ! Ia mai dă chibriturile, Neacșule !

În grabă pierdură și cutia cu cele cîteva bețe rămase. Dumitru căzu în genunchi și începu să se roage.

— Scoal', boala dracului, din drum ! îl înghionti Anghel nădușit.

Urletul fiarelor se potoli. Lupii așteptară cîteva clipe. Erau aproape de tot. Lăutarii nu mai simțeau nici frigul și nici biciuirea zăpezii. Priveau luminile jucătoare care se mișcau în jurul lor.

În groaza lui, țambalagiului i se păru că toată păduricea se umpluse de puncte roșii care se apropiu și se depărtau...

— Doamne ajută, Doamne, gîfîia, ajută-ne, Doamne, nu ne lăsa...

Cine știe cît au stat așa... Haita aștepta nemișcată în întuneric. Cînd auziră iar urletul unuia mai apropiat, starostele strigă la ceilalți :

— Cîntați, mă, cîntați, să-i speriem !

Neacșu desfăcu armonica și umflă burduful. Un sunet prelung ieși din instrumentul ud și lupii se depărtară speriați. Dumitru, însufletit și el deodată, bătu coardele țambalului și-l ghionti pe Anghel :

— Trage și tu din arcuș, poate-or pleca !

— Mai tare, mai tare ! îi ațîța Mitică Ciolan în sudorile spaimii.

Și vuietul viscolului fu acoperit de cîntecul fără Dumnezeu al tarafului.

Spre ziuă starostele înțepenise. Vioara îi căzuse din mîină și o acoperise zăpada. Plîngea degerat :

— Mă prăpădesc, fraților, mă prăpădesc, nu mă lăsați, nu mă lăsați...

Cîntecul ciudat, care nu semăna cu nici un cîntec știut și spus vreodată, nu se mai isprăvea. Lupii fugiseră la cîtiva pași, și după cîtăva vreme, obișnuindu-se cu zgomotul instrumentelor, se apropiaseră din nou. Ședeau pe labelle dinapoi și așteptau. Lumina vînată a începutului de zi îi făcea și mai înfricoșători. Erau cît niște viței, cu capetele mari și coame înspicate de gheață, dîrji în așteptarea lor nedumerită. Cîte unul mai flămînd se ridica și se repezea spre lăutari, și cînd ajungea aproape de ei, o lua speriat înapoi. Sunetul gros al contrabasului îl făcea să urle înfuriat și neputincios.

Mitică Ciolan îi numărased în gînd fără să vrea. Erau nouă. Priveau neclintiți grupul de oameni și din gurile sălbatice li se scurgeau balele. Stătuse și vîntul. Un ger năprasnic îngheța totul. Bătrînul nu-și mai simțea degetele și coatele. Așteptau toți patru scufundați pînă la genunchi în zăpada crescută peste noapte. Chip de te urnește ! Erau îmbrăcați subțire, cu niște paltoane jerpelite, de căpătat. Pe Dumitru îl țineau arsuri sub ochi și nu putea să se miște. Zgîria din cînd în cînd coardele țambalului cu cozile bețișoarelor. Albise tot și parcă se mai subțiasse, ca și cînd i s-ar fi tras tot sîngele din trup.

— Nu ne lăsați, fraților ! se țira la picioarele lor starostele. Nu ne lăsați, nu mai pot nici eu, nici Dumitru...

— Cîntă, nene Mitică, ceva, să te mai încălzești, îl îndemnă Anghel, cîntă, că ne mănîncă lupii !...

Ciolan se uită nedumerit la ceilalți, privi animalele și în cele din urmă începu cu voce spartă :

*Aseară ți-am luat bazma
Astăzi te văd fără ea,
Cine ți-o mai lua bazma
Să se destrame ca ea...*

— Așa, nea Mitică ! se însuflețiră ceilalți.

Starostele își pusese mîna pe piept și zicea cu ochii în ochii lui Neacșu :

*Aseară ți-am luat mărgele,
Și-acuș te văd fără ele,
Cine ți-o mai lua mărgele
Să se spînzure cu ele...*

— Nu te lăsa, nea Mitică, spuse și Dumitru și se dădu mai aproape, abia scoțîndu-și picioarele din zăpadă.

Bătrînul gurist avea ochii plini de lacrimi. Se mai uita la lupi și-i da ghes armonistului :

*Ascară ți-am luat cercei,
Astăzi te văd fără ei,
Cine ți-o mai lua cercei
Să stea agățat ca ei...*

Pe Neacșu îl trecuseră apele. Își aduse aminte de curva lui și-l podidi plînsul.

— Cîntă, mă, cîntă, strigă la el Anghel.

— Cîntă, Anghele, că n-o să mai văd lumea asta...

Anghel se ținea mai bine. În sînge îi mai alerga rachiul băut înainte de plecare. Nici mîinile nu-i înghețaseră și trăgea vîrtos pe coardele groase ale contrabasului.

— Las', că scăpăm, vă spun eu, uite ziulica, pupa-o-aș ! Trebuie să treacă cineva pe aici, nu se poate !

Da-n gîndul lui înțelesese că, dacă n-or să iasă din locul acela în care se încurcaseră ca într-o capcană, nu mai era nici o scăpare. Privi cerul care se lumina spre margini. Cîmpia căpătase o scoarță albăstrie, pe care se fugăreau dîre albe de zăpadă spulberată. Era curată, curată. Bucureștiul — nicăieri, poate stătea pitit sub omăt, undeva, dincolo de păduricea încremenită.

Dumitru tot mai căuta din ochi un pom înalt, pînă la care să se ducă. Cît vedeai cu ochii nu se zărea decît blana bogată a iernii.

Neacșu începea să simtă și el înțepeneala dinaintea morții. Picioarele îi degeraseră și o osteneală mare îl îndemna parcă să se așeze jos.

— Haide, Anghele ! îi făcu semn.

— Unde să merg ?

— Să ieșim undeva mai la lumină...

— Și eu mă gîndeam, da cu nea Mitică și cu Dumitru ce facem ?

— Îi lăsăm. Eu nu mai pot...

— Ne bate Dumnezeu...

Starostele și țambalagiul înțelesesă și începură să plîngă :

— Nu ne lăsați, fraților, avem copii, fraților ! Neașule, nu mă lăsa ! Neașule, se rugă Dumitru, încercînd să se miște cu ultimele puteri.

Acesta se făcu că nu-i aude și desfăcu cît putu de tare burduful.

— Cîntați, mă, marșul miresii, ce vă uitați așa ? Ceva săltăreț, o sîrbă.

Și încercă să se tîrască cît mai departe de ceilalți. Cînta într-una, desfăcînd și strîngînd cu furie armonica.

Anghel strigă după el :

— Nu pleca, mă, nu pleca, barim, dacă e să murim, să murim cu toții. Mă, n-auzi, nu pleca, Neașule !

El, surd. Burduful instrumentului scotea niște sunete fără noimă.

— Neașule, te omor ! Neașule, m-auzi tu, stai, nu pleca...

Armonistul rîdea ca un apucat și urla peste umăr, depărtîndu-se :

— Am întins-o, m-așteaptă curva să-i iau cercei, pînă la zece o să stau cu ea în brațe...

Și în închipuirea sa înfierbîntată se vedea departe de cîmpul sălbatic, înghețat într-o tăcere de moarte.

Anghel nu se mișcă de la locul lui. Firele ude ale arcușului uriaș se rupseseră, ici și colo, dar coardele groase, făcute din mațe de cal, tot mai scoteau gemete înfricoșătoare.

Neașu nu ajunsese departe. La vreo douăzeci de pași, căzu. Haita îl prinse și-l sfărîmă în cîteva clipe.

Animalele se încăierară și se sîngerară. Cei trei îi auziră ultimele strigăte și puțin după aceea trosnetul oaselor sfărîmate de dinții lacomi. Din armonist nu mai rămăsese decît ghetetele peticite, burduful sfîșiat al armonicii și mînecele hainelor ferfenițate.

Mitică Ciolan și țambalagiul îl blestemau în gura mare :

— Așa-ți trebuie, inimă de cîine, așa-ți trebuie...

— Te-a ajuns ura ta...

În glasul lor era și groază, și milă, și dușmănie.

— Dați-vă aproape, nea Dumitre, le spuse Anghel. Dați-vă aproape și cîntați mai departe. Nu se poate să nu scăpăm de aici...

— Să nu ostenești ! îi striga starostele din zăpadă, înghețat.

Lupii se întoarseră, încercară de cîteva ori să se apropie de cei căzuți, dar cîntecul contrabasului îi speria.

Anghel albiso și el, și în jurul gurii făcuse o spumă care îngheța. Învîrtea înverșunat arcușul, aplecat peste instrument, nemaîștiind nimic...

Dumitru privea coaja verzuie a zăpezii și umbrele nemișcate din jur. Mitică Ciolan zăcea cu ochii înțepeniți lîngă el. Cum murise, cu spaima în priviri, ai fi zis că mai vede încă cerul albicios, nemișcat, în care băteau ciorile, croncănind. Ca să nu înghețe de tot, țambalagiul vorbea într-una, ca și cînd starostele l-ar mai fi putut auzi :

— Cînd m-am luat eu, nene Mitică, cu a mea, ce vremuri ! Patru zile au băut țiganii. Nu lipsea unul, lume, să nu te mai miști... Și mașini... S-au bătut vreo doi pentru Tinca la un joc. De mine nu s-atin-geau... Unul era Dumitru ! M-auzi, nene Mitică ?

Dar nu se uita la el, știind că nu are cine să-i răspundă. Alături, Anghel tot mai cînta la contrabas. Tambalagiul își aduse aminte și de el :

— Nu te lăsa, Anghеле, cîntă, Anghеле, zi-i *Nuneasca*, ia zi-i mă, *Nuneasca* sau *Perinița*, să mai joc ca atunci... Uite așa era, nene Mitică, o vreme ca asta, criglă... Înfloriseră pomii, und' te uitai, frumușețe... A mea, în rochie albă...

Și lui Dumitru i se păru o clipă că împrejur înfloriseră pomii, că în crengile lor cîntau păsările cerului și că-l dogorea soarele. Nu mai simțea frigul. Din tălpi urcau arsuri plăcute, ca și cînd cineva i-ar fi plimbat o flacăra de-a lungul picioarelor și le-ar fi dezmoțit. Așa-i ținea iarna țiganca lui picioarele toată noaptea în brațele ei, ca să i le încălzească, să-i fie bine.

— Nu te lăsa, Anghеле, nu te lăsa, se mai întorcea către celălalt.

Nu-l mai auzea nici el.

— Și cum îți spuneam, nene Mitică, n-a lipsit unul. Pîna și dușmanu meu de moarte, Cîrlea, venise. Purta joben și frac. Ce vrei, țigan scuturat, îl știi matale. Din cauza lui erau să se omoare niște muieri de-l iubeau. Ce bătaie s-a încins ! Dacă nu săream între ele, se omorau. „Stați la un loc, ocările dracului !“ strigam la ele, dar ce, mai m-ascultau ? Praf mi-au făcut costumul de ginere. Ce vremuri, ce vremuri, nene Mitică, m-ascuți ?

Împrejur nu se auzea decît contrabasul lui Anghel, horcăind ca un muribund, și clinchetul crengilor înghetate, pe care abia le mișca vîntul. Ziua aluneca deasupra cîmpiei, pe neștiute, scurgîndu-și orele încete. Aci se încenușa, aci cerul se albăstrea, și totul înflorea în lumina abia ghicită a soarelui. Dumitru nu mai termina :

— Pe urmă ne-am dus la fotograf, cu mașinile...

Căldura aceea plăcută îi cuprinsese tot trupul, urca în obraji și gura i se mișca din ce în ce mai greu. Țambalagiul plîngea fără să știe.

— M-auzi, nene Mitică ?

În aceeași zi, spre seară, niște vînători găsiră lîngă șanțul fortului „Cățelu“ pe Anghel, cîntînd încă în fața hoiturilor starostelui și al țambalagiului.

Erau trei oameni înalți, îmbrăcați în cojoace, cu puști în mîini, încă fumegînde. Împușcaseră doi lupi și-i alungaseră pe ceilalți. Priveau la nebunul din fața lor, care nu-și mai termina cîntecul. Anghel rîdea încet, și mîna lui dreaptă, rănită de ger, care mișca încă vioi arcușul aproape rupt, nu se opri nici cînd îl suiră cu grijă în sanie. Avea privirile rătăcite, albe și nu spunea decît atîta :

— Ce v-am spus eu, nene Dumitre și nene Mitică, țineți-vă bine, să vă cînt eu un cîntec... Ia ascultați...

Și în timp ce sania ușoară aluneca sprinten pe zăpada scîrțîitoare, vînătorii îl auziră abia șoptind cu o voce pierdută :

*Drag mi-a fost pe lumea asta
Calul, pușca și nevasta,
Calul mă călătorește,
Pușca de hoși mă păzește,
Nevasta mă primenește...*

Cînd termină, chicoti singur :

— Vă place, ce ziceți ?

Vînătorii așezaseră morții la spatele lui Anghel, unul lîngă altul. Începuse să ningă cu fulgi mari, ușori. Își strînseră mai bine cojoacele pe ei și se făcură că nu aud nimic...

Cum da primăvara, și ce mai primăveri cădeau peste Cuțarida, de se topea zăpada, luată parcă în lopată, babele, toate pîlc în casa coanei Marghioala a lui Mială. Lipa-lipa, cîte una, numai în papuci, cu barișul pus pe ureche, să nu le umfle curentul și să strănute, pînă la gardul văduvei.

— Ah, coană Marghioalo, acasă ești ?

În geamurile crăpate, murdare, cu chitul căzut, pline de frunze de mușcate, verzi-coclite, soarele, cît polul, făcea cercuri de lumină. Bătea vîntul lui martie, subțire. Pe coana Chirița o înfiora toată, umplîndu-i fustele.

— A, coană Marghioalo !

Din casă se auzea un bufnet și o vorbă „s-acasă !“ ; se bucura bătrîna. Îi auzea motanii căzînd de pe scrinuri, miorlăind să iasă afară, că-i podidise și pe ei arșița înșelătoare a primei călduri.

— O, că vin ! făcea muierea din casă.

În salcîmii lustruiți de crivăț se posomora cerul cît era el de albastru, numai cu niște floace albe călătoare, ca spuma mării.

Pe poteci, dinspre groapă, sosea-sosea și baba Mița, în fusta ei de astă-vară, numai flori, cu un batic negru legat sub bărbia ascuțită. Să se fi înțeles, și nu

credeai că pică tocmai acum. Drumurile bătute, sus cald, cum treceai de cârciuma lui Stere simțea un fum înecăcios de gunoaie, dulce-iute, parfumat ca para putrezită, tot ai fi tras pe nas !

Ușa veche, șuie, abia ținută în țîțele ruginite, neunsă cu gaz de cînd lumea, scîrțîia lung, și în prag se arăta mama pămîntului, a de-o seamă cu timpul, Marghioala. Mai albise, te uitai prin ea : obrazul, cum e pergamentul. Nu mai vedea, dar de auzit, tot auzea. Punea palma descărnată la ochi, să n-o dovedească lumina, își subția genele ca o buză și se uita lung pe cîmp.

— Care ești ?

— Eu, Chirița.

— Ei, bată-te să te bată ! Intră...

Musafira se uita peste ulucile putrede în curtea largă, fără buruiană.

— Cîini mai ai, Marghioală ?

— Cum zici ?

— Cîini mai ai ?

— S-au dus cîinii, Chirițo, au murit...

— Nu mai spune ! se mira cealaltă, de parcă și-a ducea aminte c-o mai întrebuse anul trecut tot așa, dar ea uitase.

Deschidea poarta, păsea biinișor în țărîna ogrăzii și auzea cocoșii Marghioalei dînd țipăt. Să fi fost la amiază cînd se întorceau muncitorii de la treburile și căscau ucenicii frizerului, pe scaune, afară, perpelindu-se în focul primăverii.

Umbra babei, cît jumate curte.

— Te lungiși, Chirițo ! spunea Marghioala în dodii, ca și cînd ar fi lăsat-o să înțeleagă că din pricina vremii se întindea, că trăgea moartea de ea, vorbe de-ale lor, de bătrîni, cine să le mai înțeleagă...

Intrau amîndouă în casă.

— Stai, Chirițo, zicea gazda.

Se uitau una la alta.

— Cine mai muri iarna asta ? întreba una.

— Păi cine să mai moară, parcă dumneata n-ai-
ziși ? Se duse și Vasiloaia...

— Ei, nu mai spune...

— Da, Dumnezeu s-o ierte ! O fi pă lumea ailaltă
acum, împărțind dreptatea...

— Ce să-i faci, ne ducem, ne ducem...

— Ba eu una nu vreau să mă duc, mai am treabă...

Afară se răsteau cocoșii la vreme, cuprinși de o
frică. Pica și baba Mița.

— Coană Marghioală ! Coană Marghioală !

— Da cine o mai fi ? se mira aceasta.

— Mița, cine să fie, a ieșit și ea din iarnă !

Chiriței parcă-i părea rău că spune lucrul acesta,
pentru că la o ceartă îi făgăduise că o să-i mă-
mînce ea întîi coliva.

O băga văduva și pe Mița înăuntru. Baba mîrîia
năvălășă, privea lucrurile putrezite, intrate în pă-
mînt, perdelele ciuruite și florile din geam care-i
plăceau atît.

— Ce faceți, surorile mele ?

— Bine, ce să facem ? răspundea cam cu duh
Chirița.

— Auzirăți ?

— Ce s-auzim ?

— A mai fugit una de la părinți...

— Nu mai spune ! Care e aia ? săreau în cor ce-
lelalte.

Și pînă să se apuce să le povestească Mița, de afară
striga Lixandra, surda, de avea o sută de ani, cu un
glas abia auzit, subțire și-nalt.

— Cine-o mai fi ? se mira Marghioala.

— Cine să fie, prietena dumitale, fornăia Chirița,
care nici pe Lixandra n-o prea avea la inimă.

Cînd intra și asta, mai aplecată de șale ca anul trecut, cu privirea în toate părțile, tăceau. Se numărau în gînd. Mai lipsea Tinca. Și pînă să vină și ea, Chirița întreba tare :

— Dar din morcovii ăia buni mai ai, coană Marghioalo ?

Morcovi ca la muierea lui Mială nu mîncase nimeni în Cuțarida. Acum, că venea primăvara și se isprăviseră cartofii, babele știau ce le trebuie sufletelor : ceva dulce și proaspăt, să le meargă la inimă. Marghioala se lăsa rugată : că, să vedeți, că i-am terminat, că nu mai am. Lixandra se ridica în picioare.

— Ce zice ? Ce zice ?

— Zice că nu mai are morcovi !

Surda rîdea ușurel, scoțînd un fel de behăit, se uita drept în ochii văduvei cu mînie și făcea cîțiva pași, rezemată în baston.

— Să nu caut eu, auzi tu, Marghioalo, să nu caut !...

Și cît se ciondăneau, hop și Tinca, cea mai tînără dintre ele, care nici nu mai bătea la ușă, știind sorocul primăverii.

— V-adunarăți ?

— Ne-adunarăm.

— Cald afară !

— Cald.

Se foia ce se foia Tinca, și cînd nu mai putea, întreba :

— Coană Marghioalo, da cîte-un morcov nu ne dai ?

N-avea ce le mai face. Se scula, alunga mîtele rămase prin casă, că nu ținea una, două, ținea vreo cinci, și trecea pragul într-o odaie, dincolo, întunecată, cu tavanul scund, unde păstra murăturile, butoiul cu varză și un săculete de fasole, la vremea asta ajuns pe fund. Ar fi trebuit să aprinzi o lumînare dacă n-ai fi

cunoscut, dar văduva cunoștea. Pe podeaua de lut amestecat cu bălegar stătea aruncat un strat mai mărisor de nisip. Mirosea stricat, pentru că în el se mai ușurau motanii babei, dar dedesubt, în răceala lui, stăteau morcovii, niște cotoțani roșii, înverziți, buboși și tari, numai buni de mîncat la vremea asta, verzi-tură de împrăștiat sîngele. Marghioala se lăsa pe vine, scormonea unde știa și-și umplea poala. Dincolo, babelor li se umplea gura de apă.

— Ce faci, coană Marghioalo ? întreba Chirița nerăbdătoare.

— Ce zice ? Ce zice ?

— Zice că ce face dincolo coana Marghioala...

— Îi alege, parcă nu știu eu ? ! Alege morcovii, să nu care cumva să ne dea ceva mai bun...

Văduva, cu poala plină, trecea pragul, potolindu-le :

— Ho, nesătulelor, ho, că v-am adus...

Și le împărțea morcovii reci și proaspeți. Tînca se uita la al ei, glumea cu celelalte, ca între bătrîni, despre sculele bărbaților morți și se apuca să ronțăie. Îi da mîna, că mai avea cîtiva dinți, dar ce te faci cu celelalte, știrbe toate ! Mița cerea un cuțit și se apuca să-și curețe bucățica ei. Tăia solzii umezi, aripile verzi-albicioase care înfloreau în coasta morcovului, și cînd lepăda într-o hîrtie, să nu facă murdărie, mătreața murdară, de pe deasupra, sta multă vreme tăcută, dînd alteia cuțitul. Baba Lixandra morfolea ce morfolea, o dureau gingiile, spunea tare :

— Nu mai sînt morcovii de anul trecut ! Aia parcă erau mai proaspeți...

— Da de unde, se lăuda Chirița, al meu parcă-i argăsit.

— Ce zice ? Ce zice ? întreba Lixandra.

— Ce să zică ? Zice că nu-i bun morcovul...

— Să nu mai ȳde nisipul ăla, că s-a învechit, se amesteca și Tinca.

Marghioala o dată se supăra.

— După ce vă dă omul, nici nu vă place ! Acum nu mai e bun nisipul ! Domn' primar să trăiască, mai face el alegeri, o să ne aducă nisip, și atunci o să-l schimb...

Babele se uitau una la alta și rîdeau. Vorba văduvei : ce s-ar fi făcut ele fără primar...

Cînd cu alegerile, ce i-a venit unuia : nu, că să paveze Cuțarida ! Au auzit mahalagiii, s-au bucurat. Unde nu dădea Dumnezeu să calce și ei pe piatră, că se săturaseră de-atîta noroi. Venea ea toamna, se uitau oamenii în sus, cum sta să plouă, se-mposocau. Vara, treacă-meargă, să fi căzut potopul lui Noe, ieșea soarele, se duceau și bălțile, dar după septembrie să te ții ! Cum lăsau Grivița în urmă, bărbat, femeie, își scoteau pantofii să nu-i strice, și pînă acasă așa umblau, ca apostolul Pavel, să nu-și prăpădească mîndrețe de încălțăminte, bună numai în lume, de Paști, de Crăciun, și duminicile. Așa că, dacă s-au trezit cu unul înalt și bun de gură, la răspîntie, în față la Stere, ce și-au zis : ăsta cine-o mai fi și ce-o vrea de la sufletele noastre amărîte ? Nu ziceți că picase și unul c-o tobă de-o bătea ca receptorii, de s-au speriat oamenii. A ieșit frizerul, a ieșit afară cîrciumarul, Goșnete cizmarul, mahalaua — ciucure. Lunganul a băut mai întîi o cinzeacă, băgîndu-l pe cîrciumar înăuntru, a dat-din cinstea lui și unui nă-tîng care păzea două căruțe : una cu pietre, și alta cu nisip, și, cînd i-a fost lui bine, s-a uitat la lumea strînsă afară, care se întreba ce-o să se întîmple.

În mulțime, muieri, copii, o liotă de puturoși și bărbați rămași acasă de pe la slujbă. Se uitau la haina neagră, lustruită în coate a străinului, la pălă-

ria lui tare, cu borduri rotunde și la ochelarii ce-i avea pe nas. Se uitau și așteptau. Acela nu spunea nimic. A lăsat numai pe căruțași să descarce bolovanii și nisipul, drept în fața cârciumii, și, după ce a privit mulțimea iară, s-a urcat pe-un scaun cerut de la negustor. Întîi a scos un teanc de afișe albastre și le-a aruncat mahalagiilor, care le-au cules de prin noroi.

Era ca acum, primăvară. Tot așa bătea vîntul, lumea, mulțumită că ieșise din iarnă, ia să asculte de nebun. Unii de nu știau să citească țineau hîrțiile pe dos.

— Ce zice, maică ? întrebasesi și baba Marghioala a lui Mială, și ea de față, pe unul mai tînăr, dus prin școli.

— Stai și ascultă, mătușă, a sfătuit-o el, că o să vorbească românul ăsta acum...

Baba Marghioala a stat. Lunganul, după ce i-a rugat pe cei din margini să se apropie, a început să răcnească cu voce popească, dogită :

— Fraților, domnul primar Vergu a hotărît să vă paveze străzile, pentru că, fraților, nu se mai poate... Este ?

— Este ! au zis cîțiva, cam fără convingere.

— Poate o da Maica Domnului să scăpăm și noi de noroiul ăsta, că eu una m-am săturat, a șoptit văduvei baba Mița, atunci picată și ea.

Marghioala a îmboldit-o cu pumnul pe sub fustă :

— Taci, s-auzim ce mai spune...

— Căci, fraților, răcnea lunganul, țara românească nu mai poate de hoți și nătărăi. Partidul nostru, al liberalilor, s-a hotărît să sfîrșească cu hoția, să întroneze cinstea și libertatea. Drept care, domn' primar Vergu a început cu pavarea străzilor, adică cu cartierul dumneavoastră, care suferă cel mai mult de lipsă de urbanistică.

— Ce zice ? Ce zice ? întrebasese baba Lixandra, care nu putea să lipsească de la o adunare, cum nu lipsește martie din post.

— Zice că vin *liberarii* și ne pazează strada... îi strigase în ureche Mița.

— Aha, liberarii, dar de ce strigi așa, că n-oi fi surdă...

Bărbații, mai într-o parte, niște zidari care văzuseră multe, clătinau din capetele bătrâne : „De, numai să fie așa, că am mai auzit noi...”

— Fraților, se răstise necunoscutul și mai răgușit, așa că la alegeri știți ce aveți de făcut. Votați-l cu toții pe părintele orașului nostru, domnul primar Vergu. Semnul său electoral arată așa...

Scoase pe nerăsuflăte dintr-alt buzunar un afiș mai mare, în mijlocul căruia se afla portretul unui bărbat între două vârste și dedesubt trei bastoane groase, albastre. Muieri, bărbați, copii se uitau ca vițelul la poarta nouă.

Lunganul făcu semn celui cu toba să bată de câteva ori, și când acesta termină, se întoarse iar spre mulțime :

— Atunci, fraților, ne-am înțeles, toată lumea la vot, pentru domn' primar Vergu ! Trăiască părintele orașului nostru, primarul sectorului de verde, *Vergu ! Vergu !*

Toboșarul mai lovi de câteva ori în instrumentul lui și mulțimea se împrăstie. Lunganul intră în cârciuma lui Stere, mai bău ce mai bău cu zidarii și, când termină să le împuie capul, se răsti la nătărăul care-l aștepta afară :

— Vezi, ai grijă să nu ia careva pietrele sau nisipul, că-i avutul primăriei, și dacă află domn' primar Vergu că s-a clintit ceva, ți-ai pierdut pâinea !

— Asta ce să zică ? A dat din cap că a priceput, dar cum să stai să pazești avutul primăriei ? Ziua mai

trecea câteodată cu mâinile la spate, se uita : pietrele, cam tot atâtea, dar nisipul scădea văzînd cu ochii. Pe cine să întrebe și cine, ce să-i spună ? Într-un cuvînt : baba Marghioala a lui Mială s-a gîndit ce s-a gîndit, s-a sfătuit și cu Chirița :

— Soro, ce-ar fi să luăm și noi cîte un lighean din nisipul primarului ? E bun. Roșu. Nisip de temelie. Punem la iarnă morcovii în el, cum dă primăvara îți mai îndulcești sufletul. Prospătură...

Baba Chirița, femeie cu frica lui Dumnezeu :

— Nu se poate, coană Marghioalo. Face statul stradă, cum să ne atingem ?

— Ce stradă ? se mirase văduva. Lasă, că-i știu eu pe mincinoșii ăștia. Or să paveze Cuțarida cînd mi-oi vedea eu ceafa. Hai mai bine să luăm cîte un lighean, să avem în ce pune morcovii...

Chirița da din colț în colț :

— Eu nu mă ating. Dacă ne prinde ?

— Cum o să ne prindă ? Luăm noaptea, cînd nu e nimeni. Ce, parcă a pus sergent lîngă el ?

Nu se băgase Chirița. Marghioala a întrebat-o și pe Mița :

— Tu nu furi, fă, un lighean de nisip de la primar ?

— Nu fur, coană Marghioală, mi-e frică...

Tinca, la fel. Nu vrea să se ducă pe urmă la popă să se spovedească. Pe surdă, pe Lixandra, n-a mai întrebat-o. N-a spus nimic, a mîrîit numai în ea : „Bine, bine. Nu vreți... Să vă văd eu numai că veniți la mine.“

Și fără să mai vorbească cu nimeni, a ieșit într-o noapte și și-a umplut un lighean cu nisip jilav, atunci umezit de rouă. Azi un lighean, mâine altul, poimîine altul, a strîns cît i-a trebuit. Nătîngul de păzea avutul primăriei n-a băgat de seamă. Încă un zugrav își pavase bucata lui de curte cu bolovani și nu l-a spus

nimeni. Au venit și alegerile, a ieșit și domnul primar Vergu, mahalagiilor ce să le pese? Așteptau să sosească lucrătorii să le paveze străzile, după făgăduială. A trecut și vara, sosea toamna, urîta, cu mîzgăleala cerului și ploi. Zidarii înjurau în gura mare:

— Să te mai iei după gura mincinoșilor!

Într-o dimineață l-au văzut pe nătîng cu doi căruțași strîngînd ce mai rămăsese: cîțiva bolovani și cam un sfert de căruță de nisip.

— Unde-l duce? a întrebat unul cu limba mai lungă.

— Ce, nisipul?

— Da.

— La domn' primar acasă, că mai are un fund de curte nepavat.

— La domn' primar Vergu?

— Chiar la el.

— Ei, atunci să-i spui și din partea mea ceva...

Și s-a aplecat la urechea nătîngului, ca s-audă numai el înjurătura cumplită pe care-o trimitea primarului.

Cît despre coana Marghioala a lui Mială, să nu le mai vadă pe celelalte babe, liniștită acum că nu pățise nimic. Și-a cumpărat morcovi, scutise doi poli cel puțin, prețul nisipului, putea să guste cum o da primăvara un morcov proaspăt, dospit o iarnă întreagă.

Și-acum, la cîtva timp de la întîmplarea aceasta, după ce le lăsa să dumice liniștite, ce apucau să roadă cu gingiile lor tocite, văduva nu le ierta.

— Cum e, Chirițo, morcovul?

— Bun, cum să fie, coană Marghioalo.

— Bun, ai? mîrîia văduva supărată numai pe față.

— Ce zice? Ce zice? întreba Lixandra.

— Zice că dacă-i bun morcovul ?

— Bun, cum să nu fie bun... Eheii... Să trăiască domn' primar Vergu, că fără el nu mai mîncam noi prospătură, acum, în martie...

Alături, Mița moțăia în scaun. O dovedea soarele moale, care intra prin ferestre, toată primăvara asta, care se așeza în lucruri pe neștiute.

Spre seară, una cîte una, lipa-lipa, numa-n papuci, babele plecau spre casă. Chirița mai ținea încă sub fustă o bucată roșie de morcov, abia morfolită în margini. Mergea-mergea iute, s-ajungă mai repede acasă, și privea drumul desfumat, plin de bălți. Se gîndea că bine ar fi fost să calce pe un trotuar sănătos, de bolovani, să nu-și murdărească ciubotele sparte-n vîrf, pe care le purta de multă vreme. În fața cîrciumii lui Stere, noroiul, de o palmă. Își aduse aminte că Marghioala o rugase să fure și ea un lighean de nisip și că nu îndrăznise. Uite, timpul trecuse și bine i-ar mai fi prins acum să nu mai bată atîta drum pentru o bucățică de morcov... Pentru că, orice ar fi spus fiecare, și Tinca, și Mița, și Lixandra, aveau ele ce aveau să-și spună, dar să nu fi fost morcovii...

Se dusesese vorba-n București că se ridicase un pun-gaș iutel și tînăr peste toți manglitorii, de-l tăiasă pe starostele cel bătrîn și se căznea să strîngă tagma hoților la un loc. Umblau și presarii după el, că-i aveau fotografia de cînd fusese la pușcărie. Pînă și ziarele îl înfățișau și îndemnau pe tăinuitori să-l dea pe mîna poliției. Omorîse oameni și-l așteptau ocna și sila. Ca niște cîini îl încolțeau. Dar caramangiuil era îndrăzneț și hotărît. Le scăpa printre degete.

Primăvara, ca o cringhiță. Înflorise măceșul și florile mărăcinilor cît pumnul ! O iarbă sălbatică acoperea fundul neumblat al gropii.

Gheorghe i-a spus celui tînăr :

— Haide să mai schimbăm locul. Nu e bine să stăm numai aici.

Umblau hoții pantaraura. Zicea Paraschiv :

— Decît să mă bage iar la mititică, să nu mai văd lumina soarelui, mor cu gaborii de gît. Că-mi place să fac ce-mi trece prin cap, să nu dau socoteală.

Și unde mi s-au așezat pe capul negustorilor ! Întîi au răscolit Filantropia. Au spart obloanele la Tara-pana, au cărat marfa cu un camion tocmit. Pe urmă au trecut la jaful Griviței. Intrau ziua namiaza mare : peste negustori și le puneau cuțitele în piept :

— Banii !

O învățaseră și pe Didina. O luau cu ei în spargeri, să țină șestul. Se strecurau în prăvălii ce nu furaseră : baloturi de bumbac, haine de gata, bocanci, căciuli, mătase, unelte de fier, nu alegeau. Umblau sergenții șir după ei, nu era chip să-i prindă. O noapte loveau la șina Constanței, alta în Buzești. I se dusesese vestea lui Paraschiv. Îl știau și alți hoți de frică. Mai era unul Manole, tot șef de bandă. Când auzea de pungaș, îi făcea loc. La început se încăieraseră. Mai băgase manglitorul vreo doi în spital, că nu se uita, pe urmă se înțeleșeră. Avea bani, arunca, umbla și pe la alte femei. O fierbea pe Didina. Înnopta când la una, când la alta, n-avea ce-i face. Se sfârșea de dorul lui, că-l iubea cu toate relele pe care i le făcuse. Îl ținea în voile sale, dar hoțului îi trecuse focul dragostei. Lăsase vreo două borțoase, însă tot la țigancă se întorcea. Asta o mai ținea pe Didina. Simțea că îmbătrânește.

Pînă în vară l-a terminat Paraschiv și pe Rică, căruțașul de-l băgase la pîrnaie cu Gheorghe. Îl găsisse în cîmpul Herăstrăului cu căruța lui. Cărase niște cireșc. Avea alți cai numai vînă. Cum a dat cu ochii de el, și-a adus aminte :

— Treantă, n-o fi ăsta Rică ?

— El e, da lasă-l !

— Ce să-l las, că din pricina lui am stat cu la mititică...

Și-a băgat brișca-n burta lui. Îl căutase din ochi și pe celălalt, pe Sulă, dar acesta avusese noroc în ziua aia.

— Mai am o socoteală și cu comisarul ăla de ne-a luat pielea, spunea, las', că-i vine și lui rîndul !

Pînă în iarnă tot așa au ținut-o. Noaptea așteptau sub podul Constanței pe negustorii de la Pitești, opreau cursele pline cu țărani ori căruțele. Dacă țipa

vreunul, iute-l linișteau. Aveau și vreo câțiva sergenți de erau înțeleși cu ei. Le trimiteau pincă. Când îi venea lui Paraschiv să dezbrace oameni, îl căutau în altă parte, ori soseau mai târziu. Găseau căruțele răsturnate cu oiștile-n sus și pe negustori numai în izmene, plîngîndu-și banii de nu-i mai aveau.

— Prindeți-i, ziceau oamenii legii, că știm noi ce să le facem !

Prinde orbul, scoate-i ochii ! Pungașii lucrau mîna-n mîna cu comisarii. Nu le păsa.

Se mai odihneau. Petreceau.

De Crăciun s-au îmbătat la o petrecere cu zidarii din Filantropia. Spre ziuă, cînd băteau bidinăresele cu papucii lor roșii de catifea în cutiile viorilor, de drag ce le era, a plecat Sandu-Mîna-mică cu gazda, o aia cîrnă și potcă. Bărbatul era mazgugur de băutură. A vrut să-l împiedice, a căzut pe jos. Le-a stricat hoțul petrecerea. Au dus-o în groapă, la locul lor. A iubit-o și Paraschiv, și gloaba de Gheorghe. Didina se uita, strîngînd din dinți. Era damblaua pungașului. Cînd au lăsat-o, s-au așternut cu bătaia pe ea. Au cărat-o la baltă s-o înece și-au plecat în treabă. Toată mahalaua Cuțaridei hăuia pe urmele lor. Alergau bidinăresele plîngînd să găsească muiera și zidarul își smulgea părul din cap. Nu i-au prins.

Al bătrîn îl certă pe Paraschiv :

— Nu pricep, de ce pîngărești tu toate lucrurile ?

— Gura, hodorogule, ce, ți s-a urît cu binele ? Să nu-mi umbli cu șahăr-mahăr... Fac ce-mi place, m-auzi ? Și scui pase cu scîrbă. Pe urmă spusese mai îmbunat : Lumea asta-i o hazna, Treanță ! Mie omu mi-e dușman. Să nu-l văd...

Ochii lui se împăienjeniseră de ură.

Gheorghe lihoti de groază.

— Rîzi, bă, rîzi !

Bătrînul necheza :

— Hî, hî, hî...

Dădu în plîns. Didina așeză palma ei ușoară pe pieptul celui tînăr, să-l liniștească. Paraschiv nu se potoli. Strîngea din fălci și scrișnea :

— Nu mi-e milă, mă fraților, nu mi-e milă de om. Dacăș putea să-i iau sufletu, că-i al dracului și nu se uită ! Și mi-ar trebui să trăiesc ușor, Sandule, să am bani, să vă-ngrop, să dau cu ei de-azvîrlita, să-mi cînte lăutarii și să joc, și să am putere !

Se mai liniști.

— Numai să nu pună laba pe mine, că nū vreau să mor legat ! Pîna atunci, dac-o fi să se-ntîmple, nu mă uit ! Cît e de petrecut, să petrecem, că tot la salamet ieșim !

Ostenise. Tăcu. Se încruntase și degeaba erau și dezmierdările gagicii. Parcă nu mai avea poftă de nimic. Nu se atingea de mîncare. Cerea numai de băutură, cu ochii lui reci, așezați în pămînt.

După aia Gheorghe l-a visat vreo lună la rînd pe Paraschiv. Se făcea că șade într-o grădină frumoasă, numai cu pomi înfloriți. Hoțul parcă dormea, dar era mort, că el îl zgîlțîia și-l simțea rece și țeapăn...

Pe urmă, i-a turnat Sandu la poliție. Nu mai putea să aștepte. De cît timp o rîvnea el pe Didina...

Hoții dormeau numai în izmene lîngă o sobă. Timpul pricălise. Venea martie. Afară se băteau vînturile. Gazda tot îi îndemna să plece. Se săturase. Ca din oală i-au luat. Vreo zece presari au coborît în cartierul Teiului. Era pe la prînz. Nici nu visau pungașii ce-i așteaptă. Noroc că gagica plecase, dusă de vînzător în altă parte, fără să știe.

Caramangiii au auzit o voce la ușă :

— În numele legii, deschideți !

O dată s-a înverzit al bătrîn. Paraschiv s-a ridicat în picioare. A dat să facă ceva, dar nu aveau pe

unde să iasă. S-a uitat afară, numai cizme de gabori. Așa i-au luat, pe nemîncate, cu gazdă cu tot.

— Ocna ne-a halit ! zise codoșul.

Cel tînăr se gîndea.

— Cine ne-o fi pus bine ?

Gheorghe a înțeles numaidecît :

— Asta numai de la Sandu ni se trage. Nu vezi c-a plecat de dimineață și-a luat-o și pe Didina cu el ?... A zis că se duce la târguială...

Nu-i venea să creadă lui Paraschiv.

— Adică să mă fi vîndut iar muierea ? Să se fi dat cu șafării ?...

— De...

Mergeau unul lîngă altul, cu mîinile legate la spate, privind mulțimea care-i huiduia.

— O carcalisirăm, dar tot nu mă las, măcar să mă omoare, și tot scap, să pun laba pe vînzători...

Țiganca nu știu pînă seara. Cînd să se întoarcă cu Sandu, acesta îi spuse :

— Haide cu mine, Didino, că pe Paraschiv și pe Gheorghe i-a luat poliția...

— Ce-mi tot spui ? !

— Sînt la gros.

— Tu i-ai vîndut, Sandule !

— Ei, și dacă ? !

— I-ai mîncat fripți, Sandule...

— Eu, că nu mai puteam fără tine.

Ibovnica începu să plîngă.

— Ce-ai făcut ? Ce-ai făcut ?

Șuțul se apropiase de ea și-o încînta :

— Lasă, ce, nu mă ai pe mine ? Să vezi ce bine o să trăim iar împreună, că eu te-am scos din Cruce și mi te-a luat Bozoncea, nu i-ar mai putrezi oasele, și de cînd te țin eu dragă...

Muierea l-a lovit de două ori cu palma peste față :

— Să pleci, să te duci ! Nu vreau să te mai văd !
Eu după tine nu mai merg, aur să ai pe tine, m-auzi ?
Și l-a lăsat în stradă, turbată.

Ca nebună a fost după aia. A umblat și pe la prefectură, tot cu frică, să nu pună mîna și pe ea. A făcut ce-a făcut, s-a dat în vorbă cu un gardian, i-a promis bani și trupul ei, numai să-i scape pe hoți. I-a plăcut aceștia dosul țigăncii. Se plîngea :

— Îmi pierd pîinea, mă bagă pe mine în locul lor...

Gagica i-a plimbat țîțele pe piept, l-a ademenit cu ochii ei păcătoși, s-a-nvoit omul.

Două luni n-a mai avut somn. Plîngea și nu știa ce să mai facă. A stat tot fugită pe la gazde vechi. A risipit ce bani mai avea în toate părțile, dar tot i-a scăpat pe manglitori.

Gardianul i-a făcut pierduți pe sălile tribunalului, cînd a fost să-i judece pentru toate cîte săvîrșiseră. Didina îi aștepta cu un taxi afară și cu haine. N-a fost ușor, Dumnezeu îi știuse cum o tuliseră scăpînd de sergenți.

S-a bucurat Paraschiv :

— Credeam că tu mi-ai mîncat libertatea, fato, că tot ieșeam...

Gagica rîdea și plîngea, ținîndu-l de gît :

— Suflețelu meu, suflețelu meu...

Îl pupa și nu-i mai dădea drumul.

Mașina i-a lăsat la capul Cuțaridei. De acolo au luat-o spre groapă, că ieșise soarele. Pămîntul mîidanului scotea aburi calzi, și ei umblau osteniți de bătaie. Gheorghe nu spunea nimic. Îl ținea o scîrbă de om și o dușmănie.

— Ce-i, gîlmă ? Îl înghiontea cel tînăr. Ce-ai pus capul în noroi ? Scăparăm, scăparăm ! Noi să fim sănătoși și să-l găsim pe cumnatul nostru, mînca-i-aș zilișoarele...

Și, fericit că mai vedea soarele, se rigli la cerul albastru.

Codoșul, cu mâinile în buzunare, privea rampa și malurile înverzite. Aici se simțea el bine totdeauna. Îi pierea frica lângă locul sălbatic și larg, unde nu te putea nimeni ține în gheara lui. Culese un fir de măselariță și-l fărâmiță între degete.

Tare era bine la soare, cu cerul ăsta deasupra...

Gheorghe a aflat că Oacă murise la spital, la Filaret. Au mers de l-au scos și l-au dus la cimitir. Nu mai semăna. Rămăsese o mână de om, galben, numai pielea pe el. Era ușor și în coșciug. Îl ducea Paraschiv ca pe un fulg. Al bătrîn plîngea la capul lui :

— Nu mai ești nici tu, Ciupitule, te-ai dus după Stăpînu, unde-o fi...

Iar s-au îmbătat, și codoșul și-a spus în gînd : „Acum nu mai e de mine. Trebuie să plec. Să mă las de meserie. S-a spart gașca...”

Și l-a luat pe Paraschiv după el, să mai vadă o dată locurile pe unde furase la viața lui. Au trecut pe la simigii întîi. Treanță era vesel. S-a rugat de cel tînăr.

— Nu le face nimic, te rog eu, lasă-i, că poate n-o să-i mai întîlnim.

— Iar a dat mila-n tine !

Gheorghe a strigat cațaonilor :

— Îmi pare rău că vă văd sănătoși !

Negustorii rîdeau, de silă, de milă :

— Ce faceți, bre ? a întrebat Iani nedumerit.

Pungașul a cărat o mână de semințe zvîrlind-o în buzunar.

— Bine, am mai trecut să vă vedem, că ne-oți fi dus dorul...

— Să vă dau, bre, cîte o halviță...

— Nu-i nevoie, grecale, ne-am pricopsit.

— Țe vorbește ?

— Da, o ducem bine, ne-am făcut negustori de fitile de candelă...

— Nu mai spune dumneata !

Grecul îi privea speriat. Nu uitase cuțitul lui Paraschiv și banii furați. Tremura și acum.

Dar hoții nu aveau chef de treabă. Au plecat, iaba, că-l țineau pandaliile pe codoș, să umble.

— Îmi pare rău că vă las sănătoși ! le-a mai strigat al bătrîn și s-au dus.

În urmă, grecii vorbeau între ei :

— Iote, bre, s-au liniștit...

— Le-o fi ajuns cîta bătaie le-a dat...

— Țe vorbește ? făcea Iani. O să vie la noapte să ne taie, eu chem poliția, bre...

Hoții au colindat Mandravela și Oborul, au trecut și pe la casa Didinei. Curtea se acoperise de buruiiană. Și-au adus aminte de Bozoncea și de ceata lor. Paraschiv tăcea crunt. Au închis poarta și-au plecat.

— Ce-i cu tine, Gheorghe ? l-a întrebat pungașul.

— Ce să fie ? Nimic.

— Mă, tu-mi ascunzi ceva...

— Nu. Să moară !

Dar celălalt știa că minte și parcă i se făcu frică.

Au plecat s-o caute pe Didina. Pe drumul Filantropiei se aprindeau felinarele. În geamurile negustorilor, lămpile palide luminau mărfurile învechite, pătate de muște. Era cald și măturătorii loveau caldarîmul cu bocancii lor grei. Nuiielele măturilor zgîriau pietrele pline de praf. Li se făcuse somn și scîrbă.

Era ultima lor seară. Gheorghe strînsese bani și avea de gînd să-i lase. I-a spus lui Paraschiv :

— Haide cu mine, ia-o și pe Didina, că vreau să pic și eu o dată la zar, să dau de pileală !

— Da ce-ți veni ?

— Uite-așa m-a apucat pe mine, că cine știe...
Pungașul s-a uitat bănuitor la el :

— Treantă...

— Ce-i ?

— Mă, nu cumva...

Codoșul fluiera de unul singur cu mâinile în buzunare. Privea cerul noros, căzut peste casele Cuțaridei.

S-au înfundat în cârciuma lui Stere și-au cerut de mâncare și de băutură. Au chemat și un armonist să le cînte și Gheorghe s-a însuflețit. A mărturisit :

— Te-am mințit, mînca-ți-aș ochii ! N-am lovit cu cuțitu-n viața mea. Numai gura de mine. Și nici la Ciucea n-am fost. De furat, am furat, nu zic, doar boala asta o am, nu dau cu șuriul. Tot de la un zbanghiu am învățat : dacă pui mîna, te mai iartă. Ce zice ? N-a avut. E al dracului ! Dar dacă iei sufletu omului, nu te lasă, ori te bagă la sare, ori îți găurește pielea...

Nu-l mai asculta Paraschiv. A chemat armonistul.

— Mă belitule, da din muzicuță știi să zici ceva ?

Știa. I-au dat bacșișul lui și-a pus-o pungașul pe gagică să-i joace :

— Ia să te mai văd, Didino, că lui Bozoncea îi băteai cu papucii pe masă...

Ibovnica s-a ridicat și i-a făcut voia. Cînd se învîrtea mai cu foc, cine intră pe ușă ? Sandu-Mîna-mică cu una, cloșcă.

Trosnitorul s-a oprit, a vrut s-o șteargă, dar Paraschiv a și fost lîngă el :

— Ce mai faci, suflete ?

Celălalt îngălbenise și-i tremurau buzele. Îl trecură nădușelile. Spuse curvei cu care era :

— Tu du-te la masă...

Pe față simțea ochii verzi ai șuțului, neslăbindu-l de loc.

— Nu bei un pahar de vin cu noi ? Îl întreabă Paraschiv.

Ce era să facă ? A mers la masa lor.

— Astă-seară plătește Treanță, că i-a venit de la moșie. Taman bine ai picat, că o dată-i pomana golanului !

Codoșul i-a șoptit celui tânăr :

— Ce vrei să faci ?

— Vezi de treaba ta, nu-ți băga nasul... Și-a chemat armonistul mai aproape : Cîntă, pușorule, și pentru dumnealui...

Gheorghe a mai cerut vin și de mîncare. Mîna-mică ședea ca pe ghimpi. Se foia pe scaun. Nu-și găsea locul. Pungașul îl îndemna mîeros :

— Ia cu noi, că nu ne-am mai văzut de mult ! Bea și miră-te că ne găsești, că iar am fost la mititică, dar ne-am întors !

El abia pune gura.

— Nu ți-o fi foame ? Ți-o fi frică să nu te matoleşti, candriule ! se mira cel tânăr.

A început Sandu să plîngă.

S-a ridicat Paraschiv în picioare.

— Lasă-l ! s-a rugat ăl bătrîn.

Hoțul a scos șișul pe masă. I-a zis vînzătorului :

— Să-ți cînte de moarte ! Închină-te !

Guristul se opri cu armonica strînsă în brațe. Tremura de frică.

Mîna-mică a căzut în genunchi :

— Să nu mă omori !

Didina tăcea încruntată. În cîrciumă s-a făcut liniște. Mușteriii au ieșit afară, pe rînd, să cheme sergenții.

Caramangiul rîdea :

— De ce să nu te omor ? Tu n-ai vrut să mă-nfunzi la ocnă ? Da uite, am scăpat și-am venit să te caut. Picași singur, ce să-ți fac ? ! Și s-a încruntat la armonist : Cîntă-i de moarte !

Lăutarul, vangă. Îi clănțăneau dinții.

— Cîntă, că mandea-ți plătește, ce te uiți ? ! Cîntă de sufletu lui Sandu, că m-a dat presarilor, la pîr-naie...

Și-a aruncat un pumn de bani pe masă. Gheorghe a vrut să zică ceva, dar privirile feroase ale tovarășului l-au oprit.

Țiganul îngîna mai mult mort decît viu :

*Firicel de iarbă rea,
Mamă, mămulica mea,
Nu plînge la moartea mea...*

Și pe urmă mai cu durere :

*Plîngeți voi patru pereți,
Ce de mine rămîneți,
Că de supărare multă
Mi-a căzut lumea urîtă,
Și de amărît ce sînt,
Nu văd iarba pe pămînt
Și soarele luminînd...*

Mîna-mică avea fața udă de lacrimi și nu mai spusese nimic. Paraschiv l-a ridicat de gît, l-a scuipat între ochi și i-a înfipt cuțitul. Cînd l-a simțit moale, gemînd numai ușor, l-a zvîrlit la pămînt, cu scîrbă.

Didina a sughițat înspăimîntată și Gheorghe a aruncat o sută de lei pe lemnul lustruit.

Armonistul a ieșit repede, tîrîndu-și burduful care mai scotea sunete nelămurite.

De afară veneau presarii galop. A simțit codoșul. A strigat :

— Topeală, că ne-agață !

Și-a spart un geam.

Sticleții au pus mîna pe gagică. Pe manglitori n-au mai avut de unde să-i ia. Săriseră în curtea cîrciumii și se strecuraseră pe lîngă niște butoaie goale. De acolo au trecut maidanul spre groapă. I-au mirosit. Îi cunoșteau. Făcuseră moarte de om și nu i-au slăbit. Al bătrîn gîfîia, fără putere. Își ținea mîinile în buzunare, să nu piardă banii. Paraschiv îl grăbea :

— Haide mai repede, că ne prind ! Ce dracu ai, de-abia te miști !

Au coborît drumul rampei. Erau sfîrșiți. De pretutindeni se arătară oameni. Îi văzuseră. Sergenții strigară după ei să se oprească, pe urmă au început să tragă de departe. Ajunseseră lîngă baltă. Ochii brotanilor licăreau în apa moartă. În trestii se mișcau șobolanii, rodeau tulpinile tari și se fugăreau. Pe malurile sălbatice se iviră copoii. Pungașii văzură uniforme și lucirea stinsă a armelor. Gloanțele șuierau alături. Se înfigeau, fîșîind, în mîlul moale. Altele plescăiau în apă, ca niște muște negre. Focurile se încrucișau și se apropiau. Despicară frunzișul.

Gheorghe căzu în genunchi.

— Ce-i, Treanță ? se miră Paraschiv.

El rîse numai. Avea o privire limpede, netulburată.

— Mă Gheorghe, ce-ai, mă ?

Al bătrîn mai apucă să spună :

— Uite, ia tu banii ăștia, și scoase din buzunarele nădragilor largi un pachet de hîrtii. Voiam să-mi iau casa aia cu ei, știi tu, Paraschive, să fi crescut porumb, ehe, ce bine ar fi fost, că sînt ostenit, mi-ajunge...

Ochii îi înghețară. Paraschiv îl lăsă. Sergenții erau aproape. Roti privirile și văzu cîinii.

Dulăii alergau speriați spre rampă, liberi...

Peste salcîmii Cuțaridei treceau brabeții. Se lăsau stoluri-stoluri la rampă.

Grigore privea cerul fără culoare, adînc, străveziu. Aglaia scotea măturile din magazie. Vorbea singură :

— Cînd vin ăștia, parcă se iau după mine. N-am pomenit așa ceva, murdari, lacomi, parcă n-au stat la casă de om, că m-am săturat să-i tot slugăresc...

Bărbatul n-o mai ascultă. Se ridică în capul oaselor și își aprinse luleaua. Chemă găinile :

— Hai la tata, domnișoarelor, haide, că scăparăm și de iarna asta...

Cocoșii bătură din aripi și scoaseră cîteva strigăte ascuțite.

— Așa, tată, așa ! zise gunoierul. Mai dă un țignal...

Muierea trînti o căldare și se apucă să mormăie :
— Na, că iar trece Tudose !

Grigore privi și nu-l văzu pe spărgătorul de lemne.

— Ce ți-e ție, muiere ?

Se așezase pe un scăunel și privea groapa. Peste malurile ei galbene zburau păsări. Bărbatul se gîndea că iar începe treaba. Nu se schimba nimic din viața lui. Era mai bătrîn și mai ostenit, nu-l mai lua somnul, se scula cu noaptea în cap, dădea tîrcoale avu-

tului primăriei, pe care-l păzea. Cine să vie aici, să fure niște măhuri ? Nu mai apucase să strîngă bani să-și ridice și el o casă. Cîmpul Cuțaridei se umpluse de lume. Nu mai aveai loc. Să se fi sculat morții, s-ar fi rătăcit prin mahala. Se tăiaseră străzi noi, se mai deschiseseră cîteva prăvălii, unii nu mai erau, numai el și cu Aglaia nu se clintiseră de la rampă, acolo-și așteptau moartea...

Noaptea de primăvară, rece și înaltă, își aprinsese toate stelele. Aglaia tot mai bodogănea :

— Grigore, trece spărgătorul de lemne, tu nu-l auzi ?

Bărbatul ascultă puțin și spuse dînd din umeri :

— Ți se pare, crește iarba...

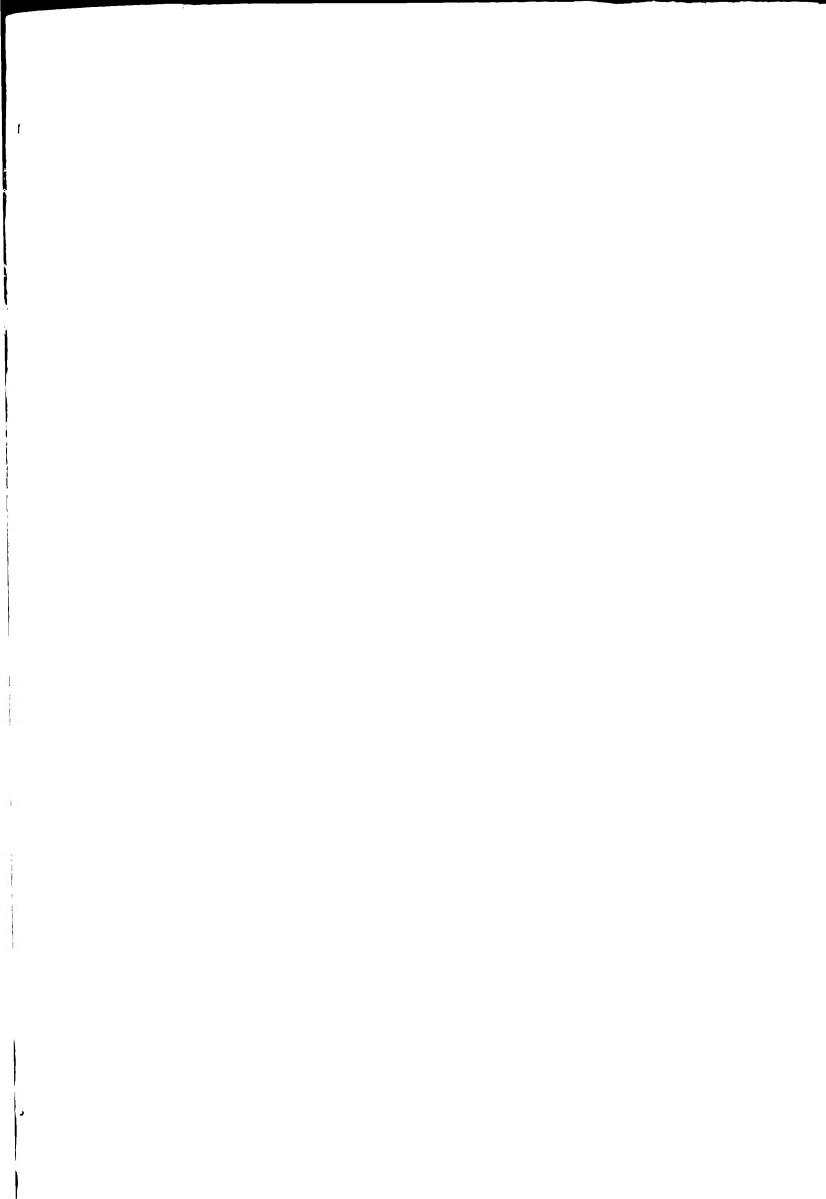
CUPRINS

<i>Prefață</i>	.	.	.	V
<i>Notă biografică</i>	.	.	.	XIII
Nuntă	.	.	.	10
Iepe de șişic	.	.	.	60
Lume	.	.	.	92
Didina	.	.	.	147
Ghetele	.	.	.	156
Truda	.	.	.	168
La spovedit	.	.	.	204
Moartea lui Marin Pistică	.	.	.	222
Ramazanul	.	.	.	229
Pomana lui Mielu	.	.	.	253
Sinefta	.	.	.	269
Nea Fane	.	.	.	282
Balul meseriaşilor	.	.	.	289
Săptămîna brînzei	.	.	.	306
„Rudele“ lui Bică-Jumate	.	.	.	316
La pîrnaie	.	.	.	328
Aia mică	.	.	.	361
La Borţoasa	.	.	.	395
Priveghi	.	.	.	408
Stăpînul	.	.	.	423
Stere	.	.	.	451
În cîmp la „Căţelu“	.	.	.	473
Morcovii	.	.	.	488
Vînzarea	.	.	.	499

Redactor responsabil NICOLAE TEICA
Tehnoredactor : ION TUDOR

*Dat la cules 12.03.1966. Bun de tipar 06.05.1966.
Apărut 1966. Tiraj 60 160 ex. broșate. Hirtie ziar
de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 23,35. Coli
tipar 16,50. A. nr. 3.188/1966. C.Z. pentru biblio-
tecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—31.*

Tiparul executat sub comanda nr. 60 190 la Combi-
natul Poligrafic „Casa Scînteii”, Piața Scînteii nr. 1,
București — Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

